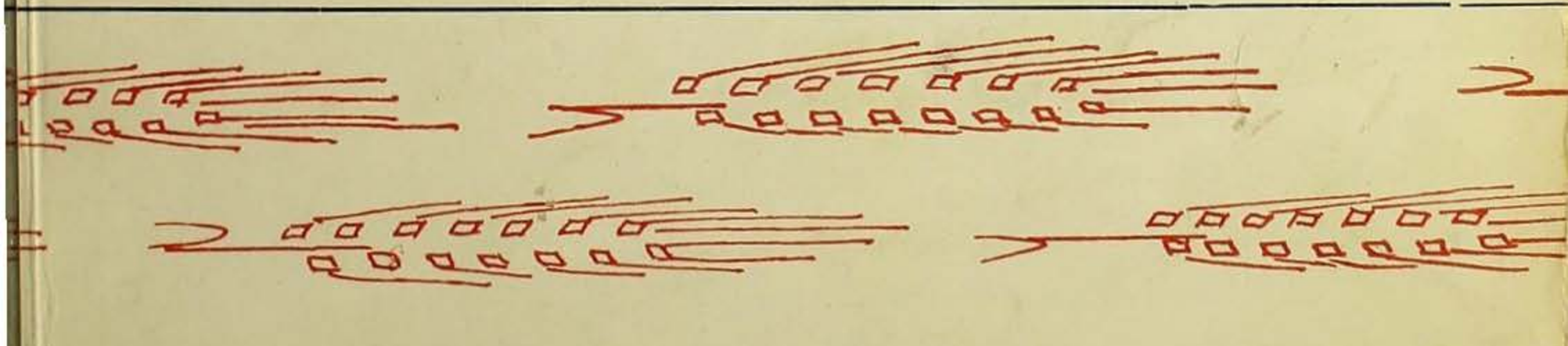
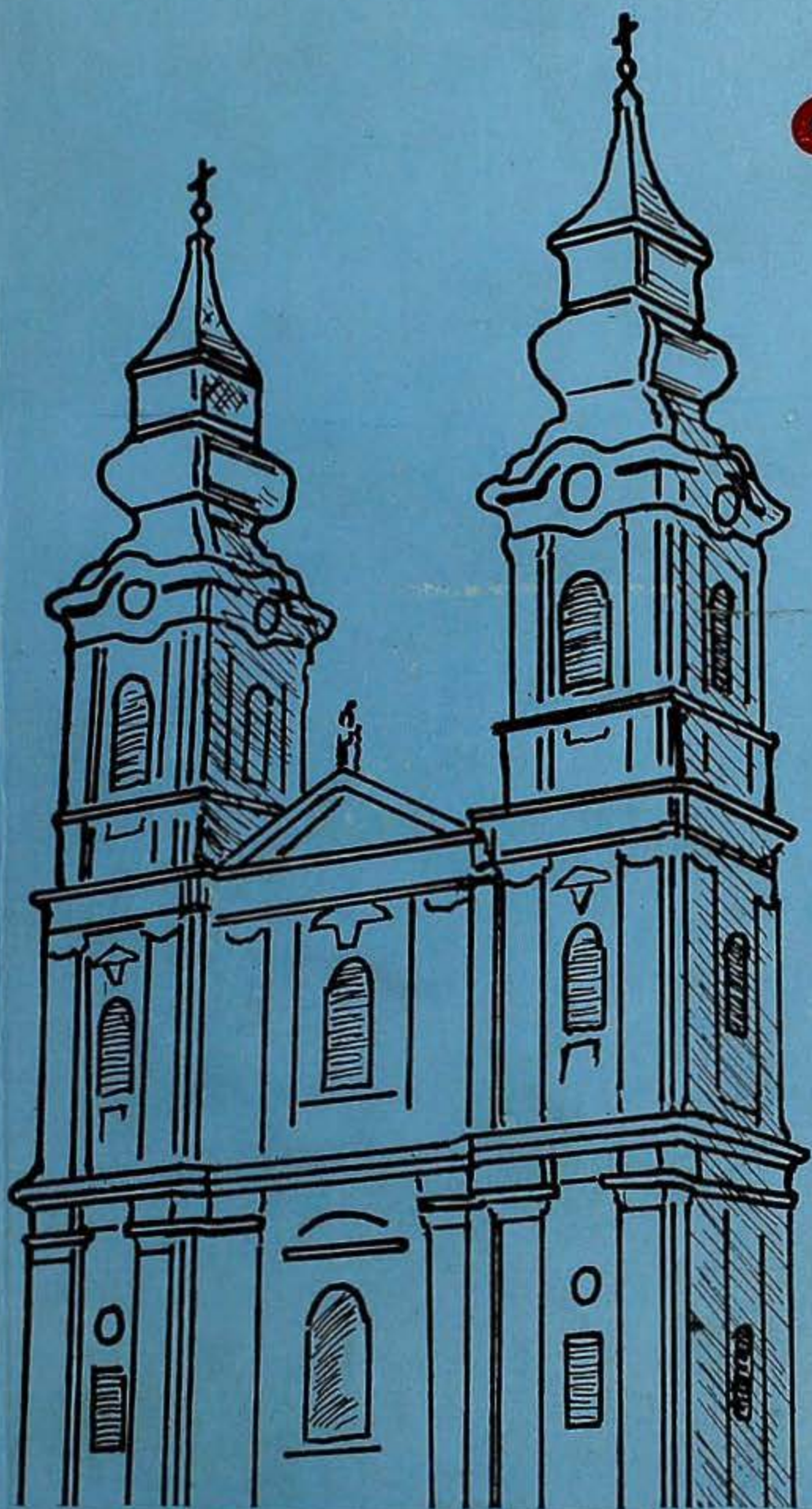

SUBOTIČKA

DANICA

KALENDAR

1972

SUBOTIČKA
DANICA

KALENDAR

ZA PRESTUPNU GOD,

1972.

LXII GOD.

SUBOTIČKA DANICA, kalendar za 1972. godinu
God. LXII, Subotica, 1971. god.

Uredio
UREDNIČKI ODBOR

Izdao
ŽUPNI URED SV. ROKA
Subotica, Ivana Milutinovića 52

Odgovorni urednik
BLAŠKO DEKANJ
Subotica, Ivana Milutinovića 52

Korice i crteži
Andrija Kopilović

Tisak »TIPOGRAFIJA« Đakovo, 1971.

Srdačan susret Pape Pavla VI i Predsjednika Tita

SIJEČANJ

JANUAR

Rimokatolički kalendar

1. subota	NOVA GODINA , Prvislav, Čedomil
2. nedjelja	2. PO BOŽIĆU , Makarije, Izidor
3. ponedjeljak	Genoveva, Anastazija Srijemska
4. utorak	Dafroza, Anđelka, Borislava
5. srijeda	Telesfor, Simeon, Šime, Miljana
6. četvrtak	BOGOJAVLJENJE (TRI KRALJA) , Baldo
7. petak	Lucijan, Marcel, Zorislav
8. subota	Severin, Teofil, Strahimir
9. nedjelja	KRŠTENJE ISUSOVO , Julijan, Miodrag
10. ponedjeljak	Agaton, Vilim, Grgur, Dobroslav
11. utorak	Higin, Pavlin, Neven, Častislava
12. srijeda	Ernest, Tatjana, Zbiljko
13. četvrtak	Veronika, Leoncije, Lavoslav, Vjerka
14. petak	Hilarije, Radovan, Veseljko, Srećko
15. subota	Pavao pust., Mavro, Pavica
16. nedjelja	2. KROZ GOD. , Marcel, Oton, Jasminka
17. ponedjeljak	Antun pust., Vojmil, Lavoslava
18. utorak	Priska, Liberat, Vjera, Premila
19. srijeda	Mario, Karut, Marta, Margita, Koviljko
20. četvrtak	Fabijan i Sebastijan, Boštjan
21. petak	Agneza, Epifanije, Janja, Neža
22. subota	Vinko, Vice, Anastazij, Ranka
23. nedjelja	3. KROZ GOD. , Rajmund, Milivoj
24. ponedjeljak	Timotej, Felicijan, Bogoljub
25. utorak	Obraćenje sv. Pavla, Vratislav
26. srijeda	Polikarp, Grozdan , Sverad
27. četvrtak	Ivan Zlatousti, Zlatko, Živan
28. petak	Petar Nolasko, Otilija, Kamenko
29. subota	Franjo Saleški, Slobodan, Draginja
30. nedjelja	4. KROZ GOD. , Martina, Gordana, Tinka
31. ponedjeljak	Ivan Bosko, Marcela, Boško

Bilješke

SUNCE U SIJEČNJU

Dan:	izlazi:	zalazi:
2.	7 h 37 m	16 h 29 m
9.	7 h 36 m	16 h 29 m
16.	7 h 32 m	16 h 38 m
23.	7 h 29 m	16 h 48 m
30.	7 h 22 m	16 h 58 m

MJESEČEVE MIJENE U SIJEČNJU

Posljednja četvrt
8. u 14 h 31 m
Mladač
16. u 11 h 53 m
Prva četvrt
23. u 10 h 29 m
Uštap
30. u 11 h 59 m

VELJAČA

FEBRUAR

Rimokatolički kalendar

Bilješke

1. utorak Ignacije Ant., Vatroslav
 2. srijeda **Svijećnica**, Marija, Svjetlana
 3. četvrtak Blaž, Tripun, Vlaho
 4. petak Andrija, Korsini, Veronika
 5. subota Agata, Jagoda, Dobrila
6. nedjelja 5. KROZ GOD., Tito, Doroteja, Darinka

7. ponedjeljak Romuald, Rikard, Držislav, Radimir
 8. utorak Ivan Mato, Mladen, Krunoslav
 9. srijeda Ćiril Al., Apolonija, Sunčanka
 10. četvrtak Skolastika, Mudroslava, Bištra
 11. petak Gospa Lurdska, Dragomila
 12. subota Sedam utemeljitelja, Zvonimir
13. nedjelja 6. KROZ GOD., Katarina Riči

14. ponedjeljak Valentin, Zdravko, Živko
 15. utorak Faustina i Jovita, Vitomir
 16. srijeda **Pepelnica** (post), Miodrag
 17. četvrtak Donat, Silvin, Darko
 18. petak Bernardica, Simeon, Simo
 19. subota Konrad, Miroslav, Ratko
20. nedjelja 1. KORIZMENA, Leon, Slobodan

21. ponedjeljak Eleonora, Irena, Lenka, Mirna
 22. utorak Stolica sv. Petra, Tvrtko
 23. srijeda Petar Damiani, Damir (kvatre)
 24. četvrtak Vitaija ap., Matko, Matiša
 25. petak Viktorina, Hrvoje, Slaviša (kvatre)
 26. subota Methilda (Matilda), Porfirije
27. nedjelja 2. KORIZMENA, Gabriel

28. ponedjeljak Gabrijel od Zal. G., Tugoslav
 29. utorak Roman, Teofil, Bogoljub
 Prestupni dan, Predrag

SUNCE U VELJAČI

Dan:	izlazi:	zalazi:
6.	7 h 13 m	17 h 09 m
13.	7 h 03 m	17 h 17 m
20.	6 h 52 m	17 h 28 m
27.	6 h 41 m	17 h 38 m

MJESEČEVE MIJENE U VELJAČI

Posljednja četvrt
 7. u 12 h 12 m
 Mlađak
 15. u 01 h 29 m
 Prva četvrt
 21. u 18 h 21 m
 Ušćap
 29. u 04 h 13 m

ŽUJAK

MART

Rimokatolički kalendar

1. srijeda	Albin, Eudoksija, Jutran, Zora
2. četvrtak	Simplicije, Čedo, Milena
3. petak	Kunigund, Marin, Krunomila
4. subota	Kazimir, Miro, Svjetlan
5. nedjelja	3. KORIZMENA, Teofil, Bogoljub
6. ponedjeljak	Perpetua i Felicita, Zvezdana
7. utorak	Toma Akvinski, Tomislav, Tomidrag
8. srijeda	Ivan od Boga, Boško, Blaženka
9. četvrtak	Franciska Rimska, Franjka, Grgur
10. petak	Emil, Makarije, Krunoslav
11. subota	Eutimije, Nebojša, Tvrтко
12. nedjelja	4. KORIZMENA, Grgur Veliki, Gordan
13. ponedjeljak	Rozalija, Kristina, Teodora, Ružica
14. utorak	Matilda, Borislava
15. srijeda	Longin, Žarko, Veljko
16. četvrtak	Cirijak, Velibor, Hrvoje
17. petak	Patrik, Domagoj, Hrvatini
18. subota	Ćiril Jer., Eduard, Cvjetan
19. nedjelja	5. KOR., JOSIP, Zlata, Joško
20. ponedjeljak	Niceta, Dionizije, Svjetluša
21. utorak	Benedikt, Vesna, Lasta, Benko
22. srijeda	Oktavijan, Lea, Jaroslav, Orlan
23. četvrtak	Oton, Pelagija, Dražen
24. petak	Latin, Simon, Javorin
25. subota	Blagovijest, Maja, Nada
26. nedjelja	CVJETNICA, Emanuel, Miljan
27. ponedjeljak	Ivan Damašćanski, Lidija, Lada
28. utorak	Ivan Kapistran, Borislav
29. srijeda	Ćiril, Jona, Dobrinko
30. četvrtak	Veliki četvrtak, Viktor, Kvirin
31. petak	Veliki petak (post), Benjamin, Amos

Bilješke

SUNCE U OŽUJKU

Dan:	izlazi:	zalazi:
5.	6 h 28 m	17 h 48 m
12.	6 h 15 m	17 h 58 m
19.	6 h 01 m	18 h 08 m
26.	5 h 47 m	18 h 16 m

MJESEČEVE MIJENE U OŽUJKU

Posljednja četvrt
8. u 08 h 06 m
Mlađak
15. u 12 h 36 m
Prva četvrt
22. u 03 h 13 m
Uštap
29. u 21 h 06 m

TRAVANJ

APRIL

Rimokatolički kalendar

1. subota	Velika subota , Hugo, Teodora
2. nedjelja	USKRS (VAZAM) , Franjo Paulski
3. ponedjeljak	Uskrsni pon. , Rikard, Cvijeta
4. utorak	Izidor b., Benedikt, Zvonko, Strahinja
5. srijeda	Vinko Fererski, Irena, Berislav
6. četvrtak	Siksto, Krescencija, Vilim, Celzo
7. petak	Herman, Cirijak, Javorka, Vlado
8. subota	Dionizije, Albert, Blaženka
9. nedjelja	BIJELA (2. USKRSNA) , Marija Kl.
10. ponedjeljak	Ezekijel, Apolonije, Methilda
11. utorak	Dujam, Leon, Radmila, Draguljka
12. srijeda	Julije, Zenon, Davorka, Radivoj
13. četvrtak	Hermenegildo, Ida, Miodrag
14. petak	Justin, Valerija, Pravomil
15. subota	Anastazija, Helena, Stošija, Staša
16. nedjelja	3. USKRSNA , Bernardica, Ljeposava
17. ponedjeljak	Rudolf, Robert, Radimir
18. utorak	Amadej, Eleuterije, Sunčanko
19. srijeda	Konrad, Ema, Rastislav
20. četvrtak	Agneza, Marcijan, Marunko, Janja
21. petak	Anzelmo, Konrad Parz., Goranko
22. subota	Soter i Kajo, Spasenko, Spasoje
23. nedjelja	4. USKRSNA , Juraj, Đurđica, Vojtjeh
24. ponedjeljak	Fidelis, Vjerko, Vjeromil
25. utorak	Marko Evanđelista , Maroje, Mojmir
26. srijeda	Kleto i Marcelin, Zovko, Krasoje
27. četvrtak	Ozana Kot., Petar Kaniz., Slavica
28. petak	Pavao od Križa, Petar Šanel, Živko
29. subota	Petar Veronski, Robert, Kremenka
30. nedjelja	5. USKRSNA , Katarina Sij., Katica

Bilješke

SUNCE U TRAVNJU

Dan:	izlazi:	zalazi:
2.	5 h 34 m	18 h 27 m
9.	5 h 21 m	18 h 35 m
16.	5 h 08 m	18 h 45 m
23.	4 h 56 m	18 h 53 m
30.	4 h 45 m	19 h 03 m

MJESEČEVE MIJENE U TRAVNJU

Posljednja četvrt
7. u 00 h 45 m
Mladak
13. u 21 h 31 m
Prva četvrt
20. u 13 h 46 m
Uštap
28. u 13 h 45 m

SVIBANJ

MAJ

Rimokatolički kalendar

1. ponedjeljak	Josip Radnik, Radmil
2. utorak	Atanazije, Eugen, Vjekomir
3. srijeda	Aleksandar, Teodul, Aco, Mladen
4. četvrtak	Monika, Florijan, Cvjetko, Iskra
5. petak	Pio V, Irena, Danka
6. subota	Dominik Savio, Judita, Nedjeljka
7. nedjelja	6. USKRSNA, Stanislav b.
8. ponedjeljak	Marija Posrednica, Akacije, Viktor
9. utorak	Grgur Naz., Herma, Grga, Vojko
10. srijeda	Antonin, Izidor, Gordijan, Tihomir
11. četvrtak	SPASOVO, Filip i Jakov
12. petak	Pankracije, Domitila, Svevlad
13. subota	Servacije, Robert, Vjerko, Radula
14. nedjelja	7. USKRSNA, Bonifacije, Dobroslav
15. ponedjeljak	Sofija, Ivan Lasal, Sonja
16. utorak	Ivan Nepomuk, Ubald, Nenad
17. srijeda	Paskal Bajl., Vazmo, Bruno, Paško
18. četvrtak	Venancije, Feliks, Vitoslav, Srećko
19. petak	Celestin, Pudencijana, Miljenka
20. subota	Bernardin Sij., Plautila, Zvezdoslav
21. nedjelja	DUHOVI, Andrija Bob., Orlan, Duško
22. ponedjeljak	Helena, Renata, Julka, Milan, Ratka
23. utorak	Deziderije, Željko, Želimir
24. srijeda	Marija Pomoćnica, Blagomila (kvatre)
25. četvrtak	Grgur VII, Urban, Budislav, Mladen
26. petak	Filip Neri, Slobodan (kvatre)
27. subota	Beda Časni, Borko, Milutin (kvatre)
28. nedjelja	PRESV. TROJSTVO, Vilko, Augustin K.
29. ponedjeljak	Magdalena Pazzi, Maksim, Mandica
30. utorak	Ivana Orl., Ferdo, Srećko, Braslav
31. srijeda	Marija Kraljica, Vladimir, Krunojka

Bilješke

SUNCE U SVIBNJU

Dan:	izlazi:	zalazi:
7.	4 h 35 m	19 h 21 m
14.	4 h 25 m	19 h 20 m
21.	4 h 17 m	19 h 29 m
28.	4 h 12 m	19 h 36 m

MJESEČEVE MIJENE U SVIBNJU

Posljednja četvrt
6. u 13 h 27 m
Mlađak
13. u 05 h 09 m
Prva četvrt
20. u 02 h 17 m
Uštap
28. u 05 h 28 m

LIPANJ

JUNI

Rimokatolički kalendar

1. četvrtak	TIJELOVO, Anđela, Radovan
2. petak	Marcelin i Petar, Erazmo, Velimir
3. subota	Karlo Lwanga i dr., Koviljka
4. nedjelja	9 KROZ GOD., Dalibor, Predrag
5. ponedjeljak	Bonifacije, Valerija, Darinko, Zinka
6. utorak	Norbert, Bertrand, Neda
7. srijeda	Robert, Sabinijan, Radoslav
8. četvrtak	Medardo, Vilim, Žarko, Gojko
9. petak	Srce Isusovo , Primo i Felicijan
10. subota	Margareta, Oliva, Biserka, Maslinka
11. nedjelja	10. KROZ GOD., Barnaba, Borna
12. ponedjeljak	Ivan Fakundo, Nazarije, Ninoslav
13. utorak	Antun Padovanski, Tonko
14. srijeda	Bazilije, Rufin, Bosiljka, Zlatan
15. četvrtak	Vid, Modesto, Krescencija, Čedo
16. petak	Gvido, Franjo Regis, Zlatko, Borko
17. subota	Grgur, Adolf, Bratoljub, Uglješa
18. nedjelja	11. KROZ GOD., Efrem, Ljubomir
19. ponedjeljak	Gervazije i Protazije, Julijana
20. utorak	Silverije, Naum Ohridski, Goran
21. srijeda	Alojzije G., Vjekoslav, Slavko
22. četvrtak	Paulin, Nicet, Pavlinko, Vjerana
23. petak	Sidonija, Agripina, Zdenka
24. subota	Rođenje Ivana Krstitelja, Krsto
25. nedjelja	12. KROZ GOD., Vilim, Nada
26. ponedjeljak	Ivan i Pavao, Rudolf, Vigilije
27. utorak	Ladislav kralj, Ema, Lado
28. srijeda	Irenej, Atilije, Zoran, Smiljan
29. četvrtak	PETAR I PAVAO, Krešimir, Hrvatini
30. petak	Rimski prvomuč., Lucina, Spomenko

Bilješke

SUNCE U LIPNJU

Dan:	izlazi:	zalazi:
4.	4 h 08 m	19 h 41 m
11.	4 h 05 m	19 h 47 m
18.	4 h 05 m	19 h 49 m
25.	4 h 07 m	19 h 51 m

MJESEČEVE MIJENE U LIPNJU

Posljednja četvrt
4. u 22 h 22 m
Mladak
11. u 12 h 31 m
Prva četvrt
18. u 16 h 42 m
Uštap
26. u 19 h 47 m

SRPNJ

JULI

Rimokatolički kalendar

1. subota	Aron, Estera, Teodorik, Predrag
2. nedjelja	13. KROZ GOD., Pohod BDM, Višnja
3. ponedjeljak	Irenej, Heliodor, Tihomil, Svjetlan
4. utorak	Inocent, Berta, Nevinko, Branko
5. srijeda	Ciril i Metod, Bogdan, Ćiro
6. četvrtak	Marija Goretti, Bogomila, Miroljub
7. petak	Vilibald, Vilko, Vilenko
8. subota	Elizabeta, Jelica, Jalža, Akvila
9. nedjelja	14. KROZ GOD., Toma Mor, Radosna
10. ponedjeljak	Amalija, Rufina, Ljubica, Vjerka
11. utorak	Veronika, Olga, Gvozdan
12. srijeda	Mohor, Ivan Gv., Mislav
13. četvrtak	Eugen, Biserka, Ranka
14. petak	Bonaventura, Dobriša, Dobroslav
15. subota	Henrik, Vladimir, Hinko
16. nedjelja	15. KROZ GOD., Gospa Karm., Karmela
17. ponedjeljak	Aleksije, Branko, Dunja
18. utorak	Kamilo, Simforoza, Fridrik, Mirko
19. srijeda	Vinko Paulski, Vice, Zorka
20. četvrtak	Ilija, Iljko, Ilinka
21. petak	Danijel, Lovro Br., Danko, Danica
22. subota	Marija Magdalena, Manda
23. nedjelja	16. KROZ GOD., Apolinar, Svjetlana
24. ponedjeljak	Kristina, Viktorin, Mirjana, Krasna
25. utorak	Jakov ap., Jakša, Krsto
26. srijeda	Ana, majka BDM, Anica
27. četvrtak	Klement Ohr., Natalija, Ljerka, Božena
28. petak	Nazarije i Celzo, Neven
29. subota	Marta, Blaženka, Sunčanica
30. nedjelja	17. KROZ GOD., Abdon i Senin
31. ponedjeljak	Iglacije Lojolski, Vatroslav

Bilješke

SUNCE U SRPNJU

Dan:	izlazi:	zalazi:
2.	4 h 09 m	19 h 50 m
9.	4 h 16 m	19 h 46 m
16.	4 h 21 m	19 h 43 m
23.	4 h 28 m	19 h 37 m
30.	4 h 36 m	19 h 28 m

MJESEČEVE MIJENE U SRPNJU

Posljednja četvrt
4. u 04 h 26 m
Mladak
18. u 08 h 46 m
Uštap
26. u 08 h 24 m
Prva četvrt
10. u 20 h 39 m

KOLOVOZ

AUGUST

Rimokatolički kalendar

1. utorak	Braća Makabejci, Nada
2. srijeda	Alfons, Porciunkula, Anđelka
3. četvrtak	Augustin Kažotić, Lidija, Višeslav
4. petak	Dominik, Nedjeljko, Dinko
5. subota	Gospa Snježna, Snježana, Nives
6. nedjelja	18. KROZ GOD., Preobraženje, Predrag
7. ponedjeljak	Kajetan, Donat, Gajo, Damir
8. utorak	Ivan Vianney, Marinko
9. srijeda	Roman, Danica, Jadran
10. četvrtak	Lovro, Lovorko, Blanka
11. petak	Suzana, Tiburcije, Živana
12. subota	Klara Asiška, Hilarija, Jasna
13. nedjelja	19. KROZ GOD., Hipolit i Kasijan
14. ponedjeljak	Euzebije, Alfred, Ilirko
15. utorak	VELIKA GOSPA (uzn. B.D.M.)
16. srijeda	Rok, Joakim, Jasminko, Pavlimir
17. četvrtak	Hijacint, Liberat, Zumbulko, Slobodan
18. petak	Jelena, Hela, Jadranka, Agapit
19. subota	Ivan Eudes, Ljudevit, Lujo
20. nedjelja	20. KROZ GOD., Bernard, Stjepan
21. ponedjeljak	Ivana Franciska, Fidelis, Ivančica
22. utorak	Srce Marijino, Timotej, Premila
23. srijeda	Filip B., Zdenko
24. četvrtak	Bartol ap., Bariša, Velibor
25. petak	Ljudevit kralj, Ljutomir
26. subota	Zefirin, Rufin, Lahorko, Jadranka
27. nedjelja	21. KROZ GOD., Josip Kalasancije
28. ponedjeljak	Augustin, Pelagije, Zlatko
29. utorak	Glavosijek Ivana Krstitelja, Sabina
30. srijeda	Ruža Limska, Ružica
31. četvrtak	Rajmund, Rajko, Ljubomir, Željko

Bilješke

SUNCE U KOLOVOZU

Dan:	izlazi:	zalazi:
6.	4 h 45 m	19 h 18 m
13.	4 h 53 m	19 h 08 m
20.	5 h 03 m	18 h 57 m
27.	5 h 11 m	18 h 43 m

MJESEČEVE MIJENE U KOLOVOZU

Posljednja četvrt	2. u 09 h 03 m
Mladak	9. u 06 h 26 m
Prva četvrt	17. u 02 h 10 m
Uštap	24. u 19 h 23 m
Posljednja četvrt	31. u 13 h 49 m

RUJAN

SEPTEMBAR

Rimokatolički kalendar

Bilješke

1. petak	Egidije, Konstancije, Branislava
2. subota	Zenon, Maksima, Veljka
3. nedjelja	22. KROZ GOD. Pio X
4. ponedjeljak	Ruža Viterpska, Marcel, Ida, Dunja
5. utorak	Lovro Justinijan, Križan, Borko
6. srijeda	Zaharija, Donat, Darko
7. četvrtak	Marko Križevčanin, Anastazije
8. petak	Mala Gospa, Marica, Marinka
9. subota	Petar Klaver, Božidar, Milka
10. nedjelja	23. KROZ GOD., Nikola Tol., Lijepa
11. ponedjeljak	Proto i Hijacint, Miljenko
12. utorak	Gvido, Silvin, Marija, Tanja
13. srijeda	Amat, Ljubomir, Ljubo
14. četvrtak	Uzvišenje sv. Križa, Višeslav
15. petak	Sedam žalosti BDM, Mirjana, Tugomila
16. subota	Kornelije i Ciprijan, Milica
17. nedjelja	24. KROZ GOD., Rane sv. Franje
18. ponedjeljak	Josip Kupertinski, Joja, Hranislav
19. utorak	Januarije, Emilija, Suzana, Javorko
20. srijeda	Dionizije, Eustah., Jasna, Radosna (kv.)
21. četvrtak	Matej ap., Matko, Matiša
22. petak	Toma Vilaňovski, Mavro (kvatre)
23. subota	Konstancije, Lino, Teklo, Jesenko (kv.)
24. nedjelja	25. KROZ GOD., Marija Otkupiteljica
25. ponedjeljak	Aurelija, Zlata, Tvrtko
26. utorak	Ciprijan i Justina, Mirjana
27. srijeda	Kuzma i Damjan, Damir
28. četvrtak	Vjenceslav, Većeslav, Veco
29. petak	Mihael, Gabrijel, Rafael, Mijo
30. subota	Jeronim, Jerko, Javorko, Častislav

SUNCE U RUJNU

Dan:	izlazi:	zalazi:
3.	5 h 18 m	13 h 30 m
10.	5 h 28 m	18 h 18 m
17.	5 h 37 m	18 h 03 m
24.	5 h 46 m	17 h 50 m

MJESEČEVE MIJENE U RUJNU

Mladač
7. u 18 h 29 m
Prva četvrt
15. u 20 h 14 m
Uštap
23. u 05 h 08 m
Posljednja četvrt
29. u 20 h 17 m

LISTOPAD

OKTOBAR

Rimokatolički kalendar

1. nedjelja	26. KROZ DOG., Remigije, Radoslav
2. ponedjeljak	Anđeli čuvari, Anđelko
3. utorak	Terezija od Dj. Isusa, Rezika
4. srijeda	Franjo Asiški, Frane, Dubravko
5. četvrtak	Placid, Miodrag, Miljenko
6. petak	Bruno, Vjera, Verica
7. subota	BDM od Krunice, Krunoslava
8. nedjelja	27. KROZ GOD., Brigita, Zvonimir
9. ponedjeljak	Ivan Leonardi, Dionizije, Milogaj
10. utorak	Franjo Borgia, Danijel, Danko
11. srijeda	Materinstvo BDM, Milinka
12. četvrtak	Maksimilijan, Serafin, Makso
13. petak	Eduard, Koloman, Hugolin, Edo
14. subota	Kalist, Lijepa, Krasna, Vesela
15. nedjelja	28. KROZ GOD., Terezija Avilska
16. ponedjeljak	Hedviga, Heda, Ratka, Vikica
17. utorak	Margareta M. Al., Biserka
18. srijeda	Luka ev., Lukša, Svjetlovid
19. četvrtak	Izak Jogues i dr., Pavao od Križa
20. petak	Ivan Kancijski, Vendelin, Mirna
21. subota	Hilarion, Uršula, Radojica
22. nedjelja	29. KROZ GOD., Marija Saloma, Kordula
23. ponedjeljak	Antun M. Claret
24. utorak	Pavko, Jaroslav
25. srijeda	Krizant i Darija, Zlatko, Zlatomir
26. četvrtak	Rustik, Demetrije, Dmitar, Zvonimira
27. petak	Sabina, Kontardo, Radojka, Gordana
28. subota	Šimun i Juda Tadej, Tadija
29. nedjelja	30. KROZ GOD., Narcis, Ida, Zumbulko
30. ponedjeljak	Alfons Rodriguez, Marojko
31. utorak	Volfgang, Vuk, Vukmir

Bilješke

SUNCE U LISTOPADU

Dan:	izlazi:	zalazi:
1.	5 h 54 m	17 h 38 m
8.	6 h 03 m	17 h 24 m
15.	6 h 13 m	17 h 11 m
22.	6 h 22 m	16 h 59 m
29.	6 h 32 m	16 h 48 m

MJESEČEVE MIJENE U LISTOPADU

Mlađak
7. u 09 h 09 m
Prva četvrt
15. u 13 h 55 m
Uštap
22. u 14 h 26 m
Posljednja četvrt
29. u 05 h 42 m

S TUDENI

NOVEMBAR

Rimokatolički kalendar

Bilješke

1. srijeda	SVI SVETI, Svetko, Svetislav
2. četvrtak	Dušni dan, Dušica
3. petak	Martin Porres, Silvija, Gorana
4. subota	Karlo Boromejski, Dragutin, Drago
5. nedjelja	31. KROZ GOD., Emerik, Mirko, Imbro
6. ponedjeljak	Leonardo, Sever, Vedran
7. utorak	Engelbert, Anđelko, Rajko
8. srijeda	Gotfrid, Bogdan, Boško
9. četvrtak	Gracija Kotorski, Milostislav
10. petak	Andrija Avelinski, Dobrorad
11. subota	Martin, Davorin, Menas, Davor
12. nedjelja	32. KROZ GOD., Jozafat, Milan
13. ponedjeljak	Stanislav Kostka, Stanko
14. utorak	Nikola Tavelić, Taviško
15. srijeda	Albert Veliki, Leopold, Albe
16. četvrtak	Gertruda, Truda, Greta
17. petak	Grgur, Emilija, Igor
18. subota	Odon, Maksim, Domoslav
19. nedjelja	33. KROZ GOD., Elizabeta ud., Liza
20. ponedjeljak	Feliks Valois, Srećko, Edmund
21. utorak	Prikazanje BDM, Gospa od Zdravlja
22. srijeda	Cecilija, Cilika, Slavujka
23. četvrtak	Klement, Blagoje, Tina, Milivoj
24. petak	Ivan od Križa, Krizogon, Krševan
25. subota	Erazmo, Katarina, Kata, Kaja
26. nedjelja	KRIST KRALJ, Silvestar, Leonardo
27. ponedjeljak	Maksim, Severin, Veljko
28. utorak	Sosten, Jakov Markijski, Držislav
29. srijeda	Saturnin, Filemon, Hranislav
30. četvrtak	Andrija ap., Hrabren, Hrvoslav

SUNCE U STUDENOM

Dan:	izlazi:	zalazi:
5.	6 h 42 m	16 h 37 m
12.	6 h 52 m	16 h 30 m
19.	7 h 02 m	16 h 21 m
26.	7 h 11 m	16 h 15 m

MJESEČEVE MIJENE U STUDENOM

Mladak
6. u 02 h 22 m
Prva četvrt
14. u 06 h 01 m
Uštap
21. u 00 h 07 m
Posljednja četvrt
27. u 18 h 45 m

P R O S I N A C

DECEMBAR

Rimokatolički kalendar

1. petak	Natalija, Nataša, Božena
2. subota	Bibijana, Živka, Živana
3. nedjelja	1. DOŠAŠĆA, Franjo Ksaverski
4. ponedjeljak	Petar Krizolog, Barbara, Barica
5. utorak	Sava opat, Savka, Sabina
6. srijeda	Nikola, Nikša, Kolja, Niko
7. četvrtak	Ambrozije, Ambroz, Vjeran
8. petak	BEZGR. ZAČEĆE BDM, Nevenka
9. subota	Valerija, Zdravka, Zdravomila
10. nedjelja	2. DOŠAŠĆA, Gospa Loretska
11. ponedjeljak	Damas, Sabin, Damir
12. utorak	Spiridion, Maksencije, Duško, Danka
13. srijeda	Lucijat, Lucta, Svjetlana, Vidosava
14. četvrtak	Kalis, Jus, Blagoje
15. petak	Irenej, Kristina, Miro, Miroslav
16. subota	Euzebije, Adela, Albina, Zorislava
17. nedjelja	3. DOŠAŠĆA, Lazar, Zrinka
18. ponedjeljak	Gracijan, Dražen, Bosiljko
19. utorak	Timotej, Urban, Vladimir
20. srijeda	Amon, Eugenije, Slobodan (kvatre)
21. četvrtak	Toma ap., Tomislav,
22. petak	Flavija, Zenon, Neda (kvatre)
23. subota	Viktorija, Vikica, Vlasta (kvatre)
24. nedjelja	4. DOŠ. BADNJAK, Adam i Eva
25. ponedjeljak	BOŽIĆ, Božidar, Anastazija, Božo
26. utorak	Stjepan prvomuč. , Krunoslav
27. srijeda	Ivan ap. , Janko, Ivša
28. četvrtak	Nevina dječica, Mladen, Nevenko
29. petak	Toma b., David, Ruđer
30. subota	Eugen, Liberije, Sabin, Trpimir
31. nedjelja	Silvestar, Silvije, Goran

Bilješke

SUNCE U PROSINCU

Dan:	izlazi:	zalazi:
3.	7 h 17 m	16 h 13 m
10.	7 h 26 m	16 h 11 m
17.	7 h 32 m	16 h 13 m
24.	7 h 36 m	16 h 16 m
31.	7 h 37 m	16 h 20 m

MJESEČEVE MIJENE U PROSINCU

Mladak
5. u 21 h 25 m
Prva četvrt
13. u 19 h 36 m
Uštap
20. u 10 h 46 m
Posljednja četvrt
27. u 11 h 28 m

NARODNI BLAGDANI U SFR JUGOSLAVIJI

1. i 2. siječnja	—	Nova godina
1. i 2. svibnja	—	Blagdan rada
25. svibnja	—	Dan mladosti
4. srpnja	—	Dan borca
7. srpnja	—	Dan narodnog ustanka u Srbiji
13. srpnja	—	Dan narodnog ustanka u Crnoj gori
22. srpnja	—	Dan narodnog ustanka u Sloveniji
27. srpnja	—	Dan narodnog ustanka u Hrvatskoj
27. srpnja	—	Dan narodnog ustanka u B. i H.
11. listopada	—	Dan narodnog ustanka u Makedoniji
29. i 30. studenog	—	Dan Republike
22. prosinca	—	Dan Jugoslavenske armije

»Subotička Danica« kao bunjevačko-šokački kalendar prvi put je objavljen 1884. godine.

Urednik je bio svećenik Pajo Kujundžić, veliki borac za nacionalna prava bunjevačko-šokačkih Hrvata u Ugarskoj prije prvog svjetskog rata.

PRED GOSPOM

U trenutku

kada se na Golgoti završavao put Bogočovjeka,
izrekao je najdivniji Pomazanik Ljubavi utješne,
tople riječi:

»Ženo, evo Ti sina«.

Riječ najljubaznijeg Sina, kazane u sumraku dokončanja,
ponavljali su kršćanski vjekovi:
kao utjehu u teškim kušnjama,
kao himnu u zanosnim radostima.
Krist nas nije htio ostaviti same!
Previše nas je ljubio. Krvlju je platio cijenu
naše sreće i vječnosti. Pa zar da nas zaboravi
i ostavi same? Ne!

Domišljata, ljubav rassetog Galilejca približila nas je
k sebi. Darovala nam je ljubav i srce Djevice
Nazaretske.

Ona,

izabrana u davnim vjekovima Božjeg znanja,
obogaćena njegovim plaštevima divne Ljepote,
sazdana u ljudskom liku,
urešena tkanjem ženskog zanosa i osjećaja,
poljubljena suncem obilja Milosti Svemogućeg:

Ona,

divna kćerka Neba i ures zemlje,
postala je naša Majka.

* * *

U punini majčinstva osjećamo svu dubinu svoga
ljudstva.

Jer — što bismo bili bez majke?

Sve ljepote ove zemlje,
svi cvjetovi naših vrtova,
sve suze i osmijesi —

slijevaju se i iščezavaju pred jednostavnošću
majke.

Je li tko od nas mogao ikada zaboraviti majčin lik?
Jesmo li koga dublje i iskrenije voljeli?

Na majčinu smo krilu najslade počivali,
ona nam je najnježnije suze obrisala.

I — kada budemo htjeli sebe najdublje poniziti,
srušiti svoje dostojanstvo —

tada je dovoljno da ponizimo majku,
da joj zgazimo srce i dostojanstvo.

Mi,

kršćani, ljudi, — to ne smijemo, ne možemo:
jer ne smijemo i ne možemo rušiti svetinje,
koje nam je Gospod posvetio i darovao.

Ako pokušamo izbrisati majčinstvo,
ublatimo li dostojanstvo materinstva,
popljuvat ćemo i oporuku Krista, koji
nam je dao Mariju.

Zar se može zamisliti kršćanstvo bez Marije?

Nikako!

Marija je Majka.

Ona je srce i osrčje kršćanstva,

A bez srca... Ne! Bez srca nema čovječnosti,
ljudstva!

* * *

Nama je danas potrebna Majka.

Umorni smo od lutanja u ovim vremenima, teškim
i tjeskobnim,

Željni smo srca, razumijevanja i topline.

Siti laži, himbe i varke,

želimo osušiti suze na toplom krilu
vlastite divne Majke.

Zato joj dolazimo u hram,

pod okriljem naše Gospe molimo
za sebe i za druge.

Ona je rijetkom brigom obavila u prošlosti sve
sinove i kćeri hrvatskog naroda.

U Sinju, u Remetinama, na Bistrici, na Trsatu —

svugdje smo je zvali, vapili joj:

Kraljice i Zagovornice Hrvatske,
moli za nas!

I sada joj dolazimo.

Kazujemo joj svoje boli,
jadamo se, molimo je.

Potrebna nam je Ona danas.

Više nego ikada:

nama, djeci ovoga mučnog vremena,

nama, ranjenim patnjama,
lišenima radosti i vedrine,
potrebna je Djevica,
Immaculata!

Ne bojimo se Njene ljubavi!
Neka nas ne smeta naša slabost, niti naši padovi.
Neka nas pred Njom ne ponizuje bijeda naša i
naš jad. Dobro i odavno znamo:
Ljubav je širokogrudna,
prašta, miluje i voli.

Mariji,
našoj Gospi,
svatko ima pravo doći!

Uvijek.

Poznate su jezovite priče i događaji iz prošlih ratova.
Priča se o junačkim podvizima pojedinaca.
Pokušajmo osvježiti danas ulomak iz života jedne
francuske majke, koja je beskrajno voljela svoje dijete:
kada je okončano strahovito krvoproliće,
skromna je žena očekivala povratak sina. Čekala je
dugo... I jednoga dana primi brzojavnu vijest,
da joj se sin vraća! Sretna majka nije naslućivala
tešku kušnju ljubavi.

Zaključkom francuske državne uprave trebala je
država preuzeti brigu za sve teške ranjenike i
invalide. Napose za one, koji su bili toliko osakaćeni,
da ih nitko ne bi primio.

A sin je spomenute majke bio bez ijednog oka,
i jedne ruke i noge...

Jedne je večeri mnoštvo svijeta dočekalo povratnike iz rata.
I majka je pogledom tražila po kolodvoru svoga sina. No,
činilo joj se, uzaludno... Svijet se već počeo razilaziti.

Tada je primijetila da je iz kola iskrcan neki zamotuljak,
pozvali su je da priđe, jer je već htjela poći.

Kad je pristupila... slika je bila jezovita.
Otkrili su joj dio tog zamotuljka i opazila je tijelo bez nogu.
Bolno joj je govorio poznati glas:

»Majko, vratio sam se... Ali nemam nijedne noge...
Primaš li me?«

Zajecala je:

»Neka, sine. Ja imam obje noge... Primam Te.«

Prisutni su ganuti ljubavlju...

Njeno je dijete molilo:

»Majko, nemam nijedne ruke... Bogalj sam...

Primaš li me?«

Potresno je ispovijedala svoju ljubav:

»Neka. Majka ima obje ruke... Primam te«.

Prisutni su jecali.

Uzbuđeni su pratioci njenog sina skinuli zavoje s glave.

Na patničkom su licu bile ugašene svijetiljke dana:

nije imao očiju!

Bolni vrisak prisutnih miješao se s glasom sina:

»Majko, majko, nemam nijednoga oka... Primaš li me?« —

Pobijedena i pročišćena majčina ljubav protepala je:

»Neka, sine. U mene su oba oka.

Dodi svojoj majci...«

* * *

Dirljiv događaj?

Nepotreban primjer?

Svakako potresan, nimalo sentimetalan.

Svjedočanstvo ljubavi divnog materinstva.

Može li biti sumnje

da nas Marija neće primiti?

Majka je!

Blagdani su Njeni svečanosti njene majčinske ljubavi.

U to smo se mnogo puta uvjerali:

o milosrđu Njenom,

o blagosti Njena srca,

o skrbi za djecu.

Marija sve voli,

ona sve razumije.

Zato Joj dolazimo, zato je molimo.

Željni smo sreće i mira — okrijepi nas!

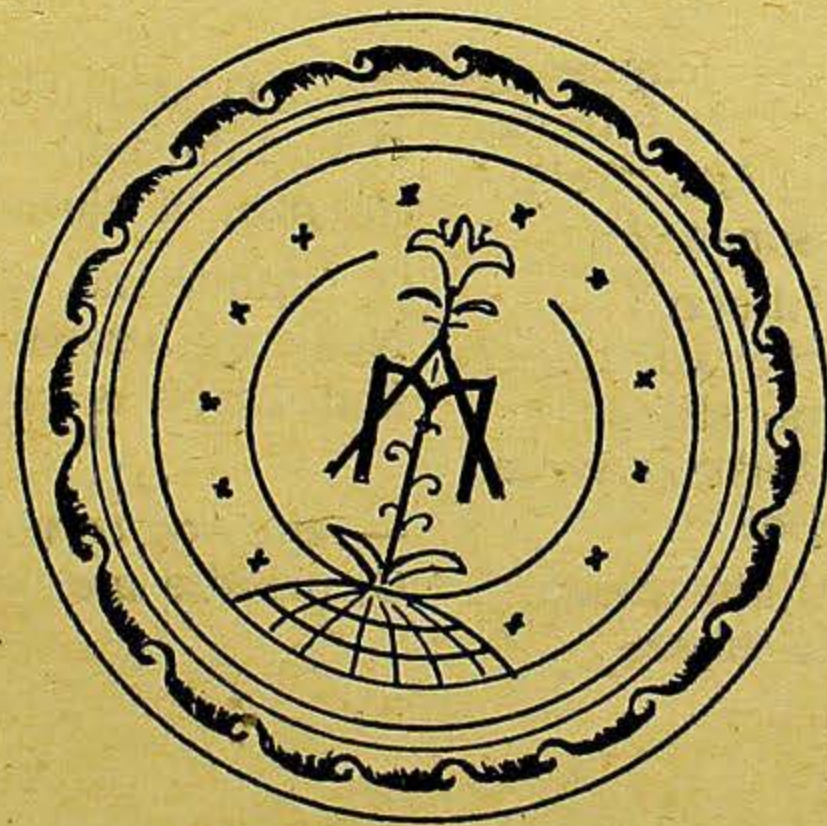
Žudimo ljubav — prigrli nas.

Čuvaj nas i brani! Bdi nad nama,

Majko naša,

Zagovornice,

Gospo draga...

Ave Marija

O zaspite me, prekrijte me svega;
blagoslov Njen se neka i na me

prospe,
kad sjajna među vas s ovog siđe
brijega

— žito, o travo, djeco naše Gospe!

O, zaspite me, prekrijte me svega!

Ruka je moja umorna i trudna,
da k njoj se digne. Ja ne mogu više.
Ne mogu — bol je moja uzaludna,
ja ćutim, kako nekuda sve više
ruka je moja umorna i trudna.

A što ja mogu? Što sam — čovjek
dao?

Da mi je Ljubav silna kao more?

O, da sam sunce, da bi vječno sjao,
o, da sam cvijet s vrha Karmel gore.

A što ja mogu, što sam čovjek dao?

Dadoh li himne sjajnije i veće
od cvrčka u tu večer uznesenu!?

Il' slike ljepše, nego što je veće,
kad zlatna polja Pozdravljenja prenu!?

Dadoh li himne sjajnije i veće?

O, što su zvuci velikog Šopena,
o što su slike slavnog Rafaela
spram jednog samo, samo jednog

trena,
kad pozdrav Gospi šalju žita zrela!?

O, što su zvuci velikog Šopena?

I što je naše ovo naše Lijepo,
Ushit rad kojeg pljeskamo ko djeca?

Jecaj u ptica kog slušamo slijepo
ne ćuteć kroza nj glas Asiškog sveca.

O, što je naše ovo Lijepo?

Čuj! Negdje sjetno odbijaju zvona,
ljiljan zlatan zvončićima trese.

A ja?

O stid me; evo ide Ona

O kud ću, kud ću?... sakrijte me u se.
Ne mru li sjetno povečernja zvona?

O, primite me, prekrijte me, braćo!
Neka me uz vas Njena Milost pospe,
kad kraj vas prođe sjajna s onog

brijega
— žito, o, travo, djeco naše Gospe!
O, primite me, prekrijte me, — svega!

Đuro Sudeta

SRPANJSKA MOLITVA

Hvala Ti, Bože, na zrnu žitnome,
na daru Tvome,
na kruhu našem svakidašnjem.
Kruh Tvoj blaguju svugdje,
njime se hrane milijarde
i na svim meridijanima,
a Sin Tvoj, Gospod naš,
uze kruh za Tijelo svoje
i vječno prebiva među nama.

I zato:

neka je sveto ime Tvoje,
neka se vrši i bude uvijek
volja Tvoja.

Blaguju mnogi dar Tvoj, kruh naš svagdašnji,
ali u ustima im je kleveta i bogopsovka:
pogrde teške koje se protive volji Tvojoj.

Oprosti im, Gospodine, molim Te danas:
smiluj se svima...

Mnogi, gospodine,
zaboravljaju Tebe i zakone Tvoje...

Vrati ih Srcu svome
i neka dođe kraljevstvo Tvoje.

Ti si, o Divni, tvorac svega:
ljudskog uma, svemira i atoma.

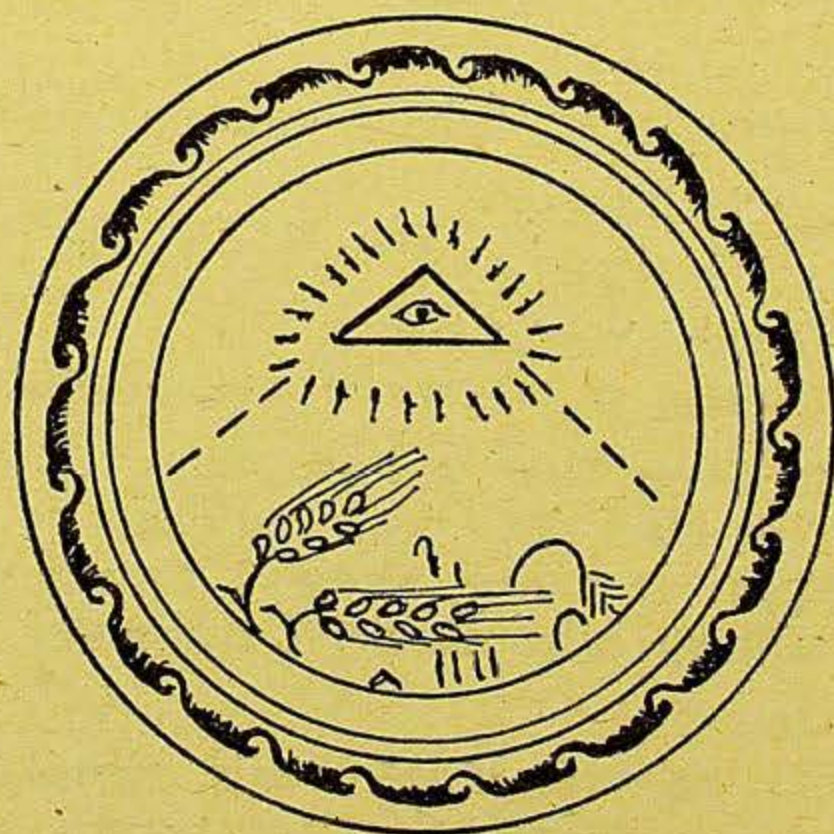
Po Tvojoj volji živimo i jesmo:
Tvoji su ljudi, žene i djeca.
Tvoje su crkve, škole i tvornice,
Tvoji su laboratoriji i radionice.

Zato želimo
neka se vrši volja Tvoja sveta
kako na nebu, tako i na zemlji.

I Majci Tvojoj
pjevamo hvalu
na poljima našim.
Njena smo djeca,
a puk je naš
Kraljicom zove.
Njoj se uvijek moli,
a napose u dane ove ...

U srcu domaje naše
u lijepom Zagorju
Majci Mariji
svi se mole,
zanosno je slave.
Po Njoj i s Njom
i mi
sa širokih ravnica
hvalu pjevamo
za žitna polja,
za kruh što blagujemo
svakog dana.

Danas Ti zahvaljujemo
na plodovima zemlje i zrnju žita,
hraniš nas uvijek
i kad vrijedni nismo.
Molimo Te:
Kruh nam je potreban,
daj nam ga i danas.
Krijepi nas uvijek
i neka se milost Tvoja prikloni nama.
Oprosti nam grijehe naše.
Daj nam snage
da Ti ostanemo vjerni uvijek
i izbavi nas od zla ...

Štovanje Blažene Djevice
MARIJE
u naše vrijeme

Trebamo osuvremeniti našu pobožnost prema Blaženoj Gospi i njen lik približiti našem vremenu i čovjeku današnjice. Kako ju približiti nama u današnje vrijeme, da ona ne bude nešto daleko od nas, visoko iznad nas. Možda koji primjer iz njezina života da nas približi k njoj i po njoj da živimo svoju vjeru i svoje kršćanstvo.

O Blaženoj Djevici Mariji se danas govori u dva smjera. Jedni, po starim tradicijama sve svoje pobožnosti upravljaju prema Mariji, a drugi sa podozrenjem odbacuju kult prema Mariji i govore da je to djetinjarija, sentimentalna pobožnost i nešto što se u moderno vrijeme odbacuje. Krivo je i jedno i drugo. U tom pogledu poslušat ćemo nauku II. Vatikanskog sabora, koji je raspravljao o Mariji. Prvo se htjelo posebno raspravljati o Mariji, ali je prevladalo mišljenje da se o Mariji ima govoriti povezano s Crkvom. I raspravljalo se o Mariji u posebnom poglavlju, koje nosi naslov »Blažena Djevica Marija Bogorodica u otajstvu Krista i Crkve.«

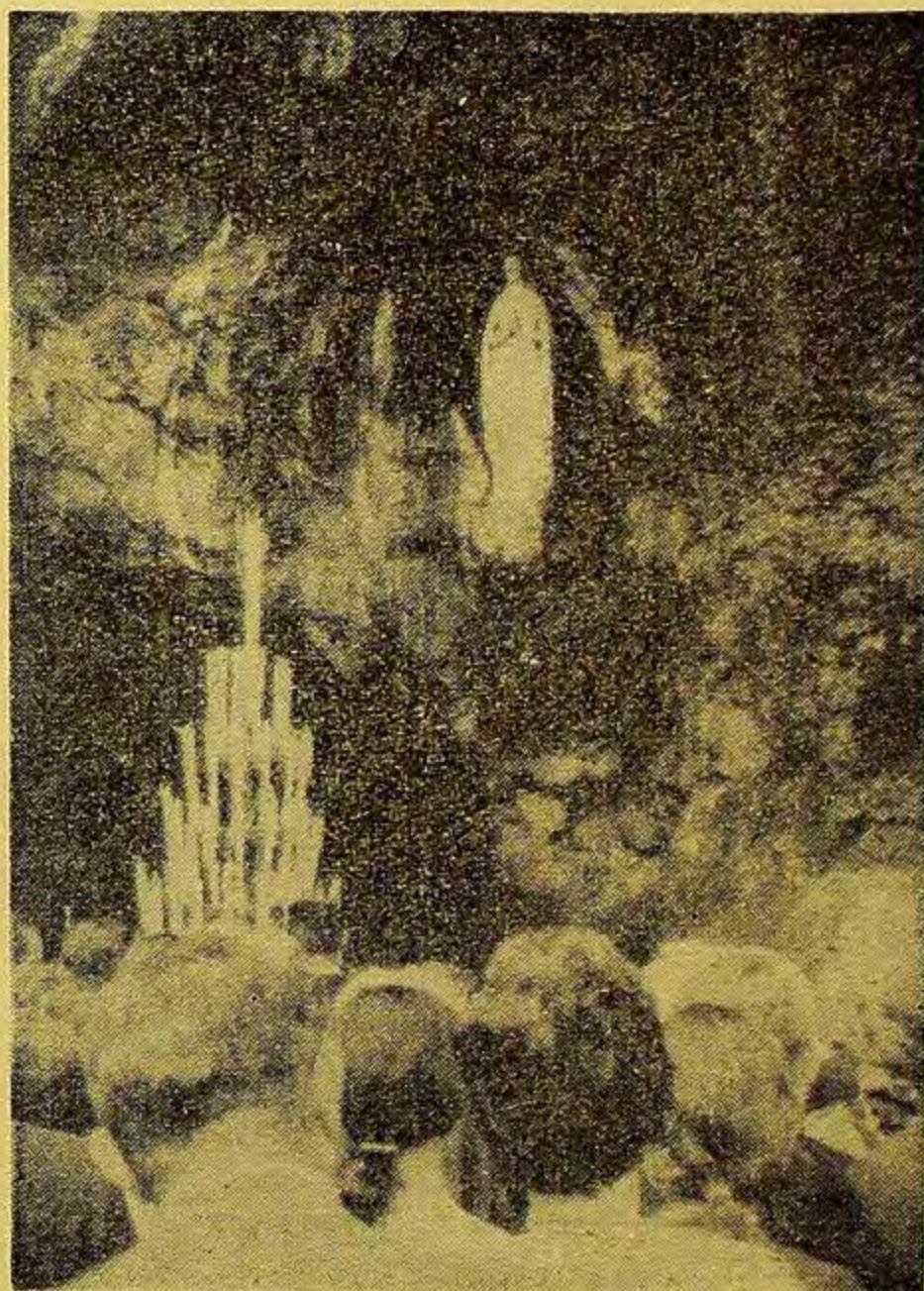
Dva su razloga utjecala da se na II. Vat. saboru ne donosi poseban dokument o Mariji. Ponajprije bio je to ekumenski momenat. Htjelo se jasno istaknuti da je otajstvo Marije povezano s otajstvom Krista. Time se željelo izbjeći pretjerano naglašavanje Marijinih povlastica, što bi moglo utjecati da se nekako zasjeni uloga Krista, koji je jedini naš »Posrednik« — i izvor spasenja. Marija, naime, kao otajstvo samo pokazuje Kristovu snagu. Saborski oci su, nadalje, htjeli nedvojbeno istaknuti da Marijin utjecaj »potpuno zavisi od Kristova posredništva, iz njega crpe

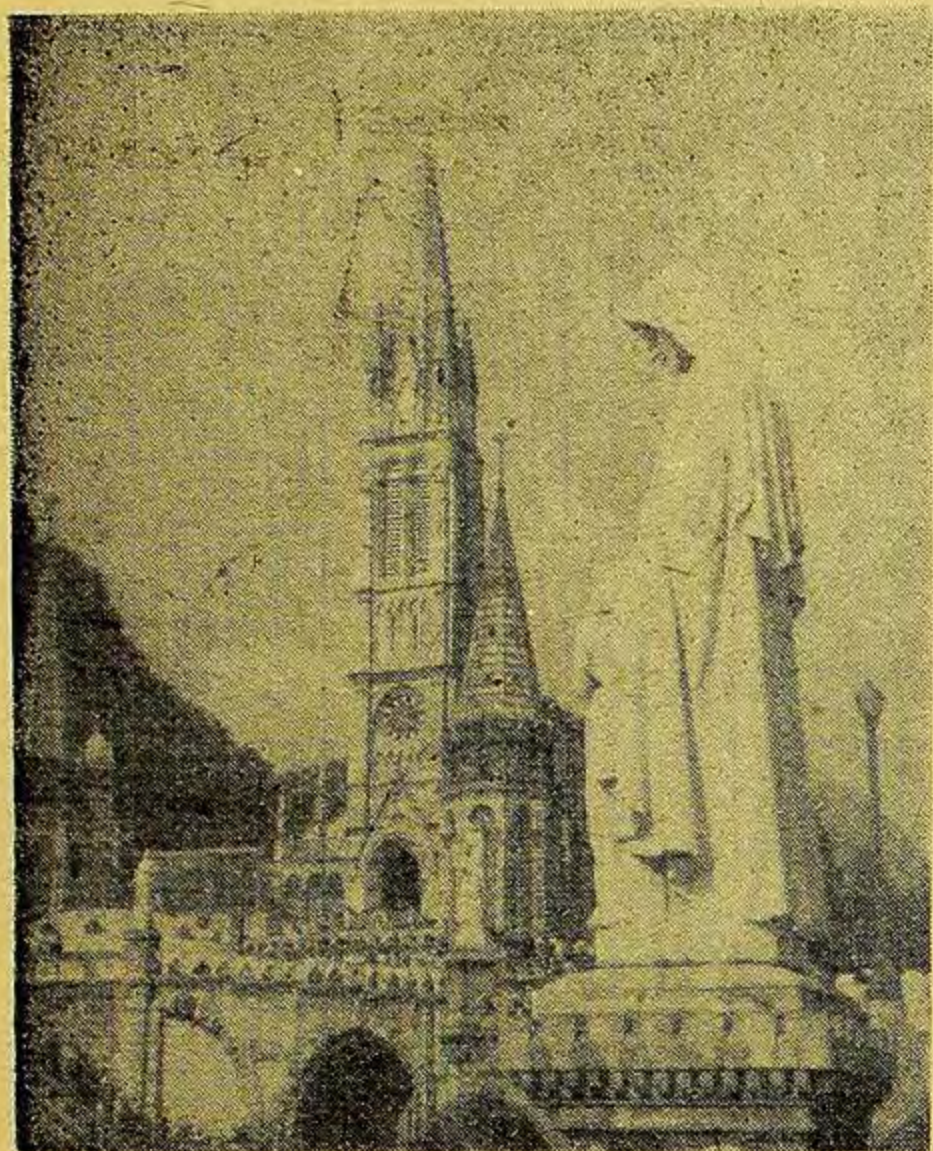
svu svoju snagu, a nikako ne prijeći neposredno sjedinjenje vjernika s Kristom, nego ga olakšava.«

Istinita je ona »nunquam nimis de Maria« — jer je ona potpuno ostvarenje vjernice — kršćanke, tip istinskog života vjere, ali bi mnogo više trebalo isticati ulogu Krista, koja je — to smijemo reći — koji puta pretjeranim prikazivanjem lika Marije, bila zasjenjena. Marija je sva u službi Krista i njega daje svijetu. Ukoliko je Marija pretpostavljena Kristu, to je onda krivo i ta pobožnost se onda mora preinačiti.

Drugi razlog, koji je uvjetovao da je govor o Mariji uvršten u dogmatsku konstituciju o Crkvi, jest povijesno-spasiteljsko, kristocentrično i eklezijalno uočavanje otajstva Marije. Mariju možemo shvatiti jedino unutar cjelokupne povijesti spasenja, što je zapravo povijest susreta čovjeka i Boga. U tom susretu čovjeka i Boga Marija svojom vjerom predstavlja vrhunac ljudskoga hoda prema Bogu, jer je vjerom Bogu potpunoma odgovorila i očitavala se kao posvemašnja službenica Božja. Ona je, kako ističe Sabor, u srce i tijelo primila Božju riječ i svijetu donijela život. Tako je Marija početak Crkve — novoga Božjeg naroda, a ujedno savršeno ostvarenje i pralik Crkve. Njezino je mjesto u Crkvi određeno njezinom »ulogom u misteriju Utjelovljene Riječi i Mističnog tijela. Ona vjerom i ljubavlju odgovara Bogu i postaje suradnica spasenja. Združena u Adamovu rodu sa svim ljudima koji trebaju spasenje, ona je ujedno i majka... jer je ljubavlju sudjelovala da se u Crkvi rode vjernici, koji su udovi one Glave«. (LG 53)

Vjernici pred Lurdskom Gospom

Bazilika Lurdske Gospe

Marijin je odnos prema Crkvi zbiljski, jer je ona prvi član, oličenje i uzor Crkve. Posvema otkupljena, pridružena je djelu spasavanja svijeta. Ujedno je ona i praklik Crkve: njezino ostvarenje u klici i cilj prema kojemu Crkva treba ići.

S toga stajališta Marija nije za nas tek primjer kreposti ili dobrog kršćanskog života, nego je Marija utkana u samo biće kršćanskog života. Ona zasijeca u povijest, kroz koju se čovjek propinjavao, vođen Duhom Božjim, do one punine koju označuje događaj Isusa Krista. Budući da je Krist vrhunac povijesti, i Marija spada u vrhunske događaje te povijesti. Zato je Marijina uloga u povijesti zbiljska — ona je događaj bez kojega se ne može shvatiti događaj Krista i stvarnost Crkve. Ona je sudionica u povijesti koju Bog vodi i koja više nije tek nizanje događaja, nego povijest u kojoj se ostvaruje spasenje: Božji zahvat kojim se čovjek uzdiže i ulazi u novi red postojanja u Kristu te tako prima u sebe Duha životvorca i obnovitelja. U toj povijesti spasiteljskog Božjeg zahvata Marija nije puko oruđe, nego je suradnica.

Dobro je uočavati putove kojima su ljudi nekada krčili novi put na kojem se i mi danas nalazimo. Zbilju, otajstvo Marije možemo shvatiti jedino u otajstvu Krista i Kristova nastavka u povijesti — u svijetu događaja i otajstva Crkve. To je temeljno stajalište s kojega smijemo i jedino možemo promatrati otajstvo Marije i njezino mjesto u povijesti i životu suvremenog čovjeka. U tom svjetlu možemo promatrati i svoj stav prema Mariji i svoju marijansku pobožnost. Ma-

riju moramo ponajprije prihvatiti kao događaj, a to znači kao dar povijesti i kao Božji zahvat u ljudsko zbivanje. Odatle i pobožnost naša prema Mariji. Ujedno, odatle proizlazi i naš rad i zalaganje u vremenu i povijesti. Naš život nije tako bremenit događaj kao što je događaj Marije. Ali poslije nje i smisao našeg života jest isti kao što je i smisao njezina života: pripravljati i sudjelovati u ostvarenju otajstva Isusa Krista među nama.

Povijest će se i dalje nastavljati, nizat će se u našem narodu likovi koji će ostati upisani u povijesnicu ili će ostati bezimni. Povijest će našeg naroda — a i povijest svijeta — biti takva kakvi budu ti likovi i s kojom spremnošću oni budu otvoreni djelovanju Božjem i sudioništvu u ostvarenju otajstva Isusa Krista. Naš život nije nešto odijeljeno od događaja i od sudbine drugih ljudi. To je život, koji je ucijepljen u događaje — u povijest. Zapravo naš život jest povijest, koja će biti takva kakvi budu ti likovi, koji grade povijest i koji su u nju utkani.

Možda je dobro zapitati se u tome svjetlu: da li će se i za naš život moći reći ili će o njemu ostati, makar i nenapisana ali zbiljska rečenica, koja je zapisana o Mariji: »Ona rodi Isusa, koji se zove Krist«. Hoće li se za svakoga od nas moći reći da smo bili ljudi, koji smo gradili povijest, te smo njezini stvaraoci, jer smo pripomogli da se iznova »rodi« Isus, a to znači da se Isusovo spasenje os-

tvari u ovoj sredini i u ovome narodu u kojem mi živimo. Jednostavno rečeno, da li smo ljudi nad čijim rođenjem uzdrhtava zemlja pjevajući: »Slava Bogu na visini, a mir na zemlji ljudima koje Bog ljubi.« Što znači, koji živote donose da slava Božja postaje u svijetu veća, jer kao miljenici Božji širimo život, koji nam je došao u Isusu Kristu, Spasitelju. Nastaviti događaj Marije, to znači pripomoći da spasenje, istinski život i punina života, koji je Krist donio, postane danas i ovdje stvarnost. Događaj, otajstvo Marije je zato zov povijesti — a to znači, zov Boga voditelja povijesti da naša sadašnja povijest bude po ljudima suradnica, sve više povijest spasenja, izlaženja iz zla i grijeha, povijest »čovjekoljublja« — ostvarenje cjelovitog otajstva Krista, koji nas sve želi okupiti i u jedno povezati, te tako ostvariti mir u potpunom značenju riječi: puninu spasiteljskog blagostanja, kojim će čovjek postići punu slobodu Duha.

Ovogodišnji, VI. Mariološki i XIII. Marijanski kongres koji je održan u Zagrebu i Mariji Bistrici od 6 do 12, te od 12 do 15. kolovoza ove godine, pod devizom: »Marija — početak boljega svijeta.« nije ništa drugo, nego osvježenje štovanja Marije i približavanje njene prisutnosti u naše vrijeme. To je bilo osvježenje žedne duše našega čovjeka na izvoru materinske ljubavi, da ugasi duhovnu suhoću i zapali baklju vjere na ruševinama svoje umorne duše.

Blaško Dekanj

VI MARIOLOŠKI - XIII MEĐUNARODNI MARIJANSKI KONGRES

Zagreb / M. Bistrica

ZNAČENJE MARIOLOŠKO-MARIJANSKIH KONGRESA U ZAGREBU

Održavanje Međunarodnih mariološko-marijanskih kongresa u Zagrebu i u Mariji Bistrici od 6. do 15. kolovoza o. g. nije imalo samo teološko i religiozno značenje. Veoma bi pogrešno bilo ako ne bismo znali ocijeniti također pažnje vrijedno kulturno značenje tih događaja, kao čvorišnog trenutka zgusnutosti u pothvatu da se jedna važna komponenta žive kulturne baštine hrvatskog nacionalnog bića plodovito prenese u složenost novih životnih cjelina i da pripomogne sazdanju budućih sklopova u kojima će duh hrvatskog narodnog stvaralaštva moći očuvati i toliko potrebnu svijest svoga živog kontinuiteta i samosvjesnu smjelost da kreće u novo, bez straha da će izgubiti staro i već stečeno zato što žudi za novim; poduzima nešto što do sad nije bilo provjereno, srlja u predjele do sad još neistražene.

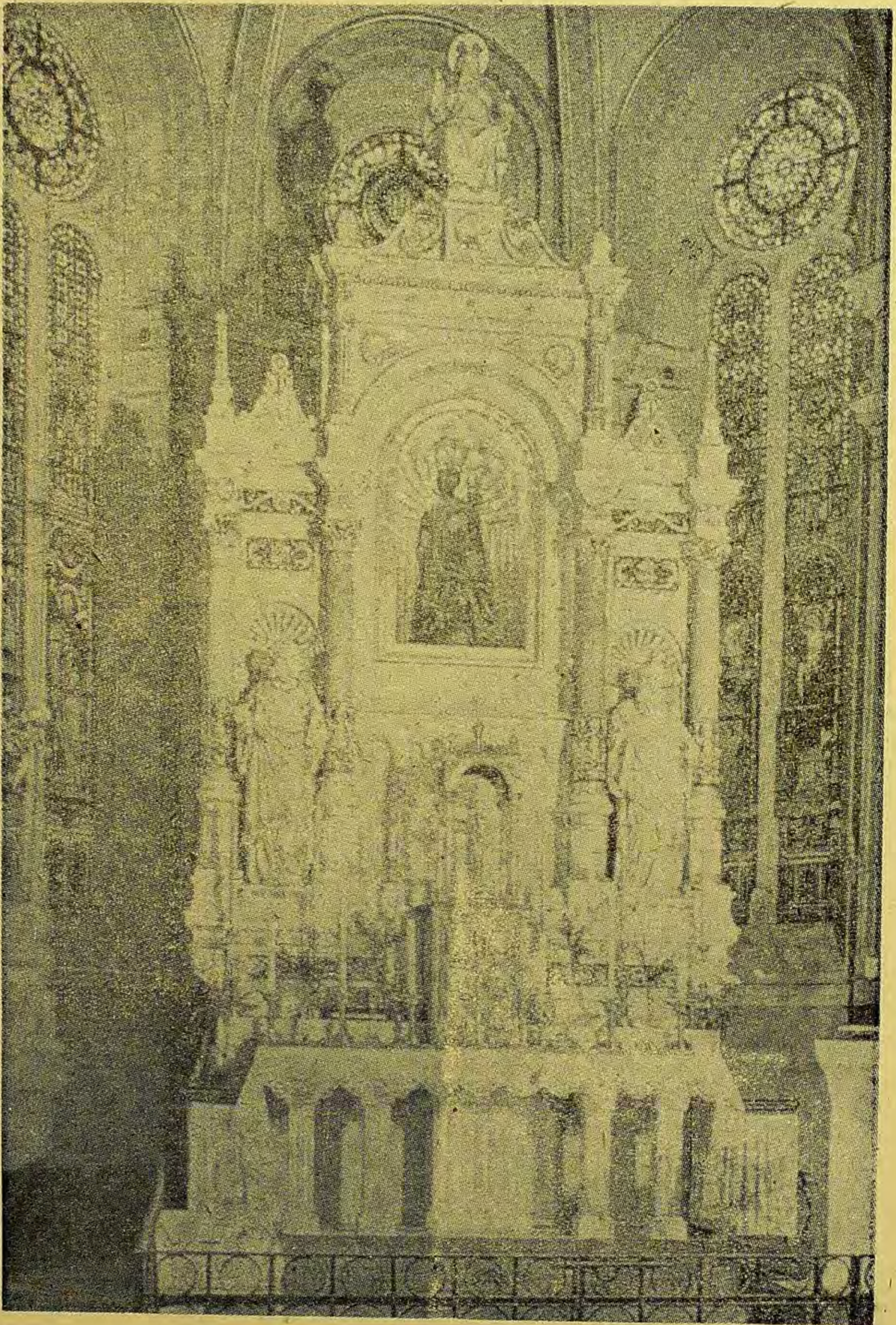
CRKVA I MEĐUNARODNO KOMUNICIRANJE

No, možda na prvo mjesto valja staviti iskustvo međunarodnog komuniciranja, koje je na tom kršćansko-religioznom području prilikom ovih kongresa doživjela Hrvatska. Razumije se, ne mislim ni najmanje podleći nekoj isključivosti, kao da bismo smjeli smetnuti s uma slična međunarodna komuniciranja na kojem od kulturnih područja, na području športa, na političkom području i sl., ili kao da bismo poistovjetili Katoličku Crkvu u Hrvatskoj jednostavno s hrvatskim narodom te potcijenili druge čimbenike i druge važne sastavne dijelove. Ipak, Katolička Crkva u ovom hrvatskom narodu postoji, ona je ovdje njegova, ona mu povijesno duguje, ali mu može i mnogo poslužiti, pripomoći, koristiti. Ovi su kongresi bili takva prigoda u kojoj je Crkva mogla hrvatskom narodu poslužiti, na međunarodnom planu, na crti — makar dugoročnijeg — ulaženja hrvatskog naroda kao takvog u kolo čovjeko-tvornih naroda, stvaralačkih za budućnost, u transcendiranju igre međudržavnih interesa.

PRVI U POVIJESTI CRKVE U HRVATSKOJ

Na VI mariološkom kongresu u Zagrebu bilo je okupljeno više od stotinu teologa iz raznih naroda, među kojima je bilo oko desetak pripadnika nekatoličkih kršćanskih konfesija. To je bio prvi takav događaj u Crkvi u Hrvatskoj u njezinoj dugoj povijesti. Na Mariji Bistrici je 15. kolovoza bilo sabrano više od 100.000 ljudi. Ako su među tim mnoštvom golema većina bili vjernici iz Hrvatske te iz drugih krajeva Jugoslavije, ipak su tu bile i značajne vjerničke skupine iz drugih evropskih zemalja, čak iz daleke Španjolske. Za neke evropske narode ne bi taj događaj značio mnogo. Ali za nas u Hrvatskoj to je prvi takav događaj, pa ga zato ne treba potcijeniti. Dobro je imati na pameti da teologija po svojoj srži nije nešto čisto kabinetsko, znanost sužena na komuniciranje samo među stručnjacima, zatvorena u okvire katedri i laboratorija. Ona nužno ima komunitarnu dimenziju, upravljena je na zajednicu vjernika, raste iz zajednice vjernika. Pogotovu pak tu zajedničarsku crtu ima samo vjerničko doživljavanje. Poradi toga izmjena misli, suočavanje i spoznaja, stečena na ovim kongresima u »srcu Hrvatske« — Zagrebu, živi religiozni doživljaji koji se usjekoše u srce onih koji su se ovdje skupili iz raznih zemalja, sve to ne može ostati bez posljedica i bez učinaka ne samo u daljnjem životu i radu onih koji su bili ovdje — to se razumije samo po sebi — nego ni u zajednicama u kojima oni žive i rade, s kojima će oni u budućnosti dijeliti proživljavanje kršćanskog zajedništva. Možemo pomisliti, recimo samo na Francusku ili Belgiju, zemlje za koje bismo s pravom željeli da bolje s nama u Hrvatskoj du-

Glavni oltar u bazilici u Mariji Bistrici

hovno komuniciraju, da se dublje međusobno poznajemo. Ova je prigoda svakako odigrala veliku ulogu za budućnost: da u Francuskoj i u Belgiji bude hrvatski narod bolje shvaćen i s većim simpatijama uziman u račun. Da se razumijemo: ne samo hrvatski katolici, nego i svi ostali. Bilo je dosta prigoda i okolnosti da katolici iz tih zemalja ovdje dožive susretljivost i čovjekoljubivu zbiljnost, ne samo katolika nego i predstavnika ostalih vjeroispovjednih skupina, kao i naših ateista-humanista, te nosilaca različitih službi i dužnosti u našem društvu i državi. Ako mi katolici možda nismo ovu povijesnu priliku u svemu proželi tako istinskim kršćanskim i humanim djelom kako bismo bili mogli i morali, očito je da to moramo upisati u svoj povijesni deficit. A i ono što su gosti nama donijeli i pružili, bilo je sigurno velik poklon delikatne pozornosti i širokog otvaranja duhovnog sadržaja što ga nose u srcu. Belgijski je primas kardinal Suenens duboko učrtao svoju osobnost u srca mnogih naših ljudi, mladih i starih, posebno onih koji su slušali njegovu ozbiljnu i sadržajnu riječ. Jedan me je stari pravnik s uzbuđenjem presreo da izrazi svoje oduševljenje nad markantnom figurom belgijskog primasa, »odličnog govornika, a još odličnijeg teologa žive vjere«.

KONGRES I »TEOLOGIJA REVOLUCIJE«

Na konferenciji za tisak koju su davali kongresni teolozi, na čelu s R. Laurentinom, rekao je jedan njemački novinar — upola pitajući, a upola tvrdeći — da je »ovo kongres konzervativnog dijela teologa Katoličke Crkve«. Ako se odbije od tog mišljenja ono što u njemu znači pomalo pojednostavljeno i naivno prenašanje političkih kategorija na područje teologije, možemo prihvatiti da ima nešto istine u onome što se htjelo reći. Na kongresu zaista nije bilo nekih glasovitih suvremenih teoloških imena koja ubrajaju među »borce za novo«. Razlog je u tome što se ti teolozi danas ne bave mariologijom, nego su svu svoju pozornost usredotočili na druga pitanja koja su danas goruća. Očito da onda nije bilo razloga da dolaze na jedan mariološki kongres. Mariološke su teme po sebi više tradicionalne u katoličkoj teologiji, nego npr. tema o »teologiji revolucije«. I kršćani ih ne osjećaju tako neposredno važnima za problem prisutnosti Crkve i kršćanstva u sadašnjem i budućem svijetu kao neke druge teme. Pa ni za samu teološku problematiku u okviru ekumenskog rada, za traženje većeg jedinstva među razjedinjenim kršćanskim zajednicama, pitanja o Mariji nisu na prvom mjestu. Ipak ta pitanja imaju u tom području veliku važnost, a nitko im ne može zaniijekati značenje u okviru proživljavanja kršćanskog života u Katoličkoj Crkvi i posljednjih stoljeća. Baš ta dva posljednja razloga, teološkog premišljanja pokretnih sila vjerničkog života u Katoličkoj Crkvi i produbljivanja teološke problematike u području ekumenizma, bila su odlučujuća da

je pokretač i organizator međunarodnih marioloških kongresa dr. Karlo Balić — kako saznajemo iz njegovih izjava — nastavio s njihovim organiziranjem i da je ovaj, šesti po redu, organizirao upravo u svojoj domovini, u Zagrebu. A to je i dosta da takvi kongresi budu opravdani.

No, naša je sredina bila i posebno prikladna za održavanje ovoga kongresa, a njegova »konzervativnost« ili »progresivnost« dobiva unutar odrednica naše konkretne sadašnje stvarnosti posebno značenje i posebnu obojenost. Dr. Balić odlučio se da tema kongresa bude povijesno-teološko istraživanje pobožnosti prema Mariji i učenja o Mariji u povijesti kršćanstva od VI do XI stoljeća. To je za nas u Hrvatskoj bilo donekle nespretno: zahvaća, istina, doba kad je u Hrvatskoj vladala narodna dinastija, ali iz toga doba imamo premalo pisanih spomenika koji bi se ticali Marije, pak smo zato željeli da se tematika kongresa protegne na još nekoliko stoljeća. Dr. Balić nije popuštao, iz jednog bitnog razloga, iz sredine XI stoljeća datira definitivni raskid između Istočne i Zapadne Crkve, pa zbog toga ovoga puta ne treba ići dalje od XI stoljeća, jer moramo najprije proučiti crkvenu predaju i crkveni život iz onih vremena kad su Crkve još bile u jedinstvu, kad još ne izbiše konačna tragična neprijateljstva između »pravoslavlja« i »katolicizma«.

U tom pogledu, ako kongres i jest mariološki, te već po tome (kako shvaćaju neki) donekle »konzervativan« s obzirom na druge žestoke raspravljane teme današnje teologije, ako, zatim, i obuhvaća proučavanje tematike iz davnih vremena, on nipošto nije bio ni zamišljen, niti se odvijao u stilu neke gole apologetike postojećega i prihvaćenoga u Katoličkoj Crkvi, nego je njime dominirala želja za kritičkim preispitivanjem marijanske pobožnosti u svjetlu stare zajedničke kršćanske povijesti, ili bar za stvaranjem polazišta i temelja za takvo preispitivanje, koje bi na kraju trebalo pripomoći većem razumijevanju, a možda i sporazumijevanju među kršćanskim Crkvama. A to nipošto nije smjer »konzervativnosti« u onom smislu kako se obično ta riječ shvaća u današnjim teološkim polemikama.

Kongres je načelno bio katolički, kao i dosadašnji. Dr. Balić se, čini se, još nije odvažio da mu pokuša dati interkonfesionalnu ekumensku dimenziju u tom smislu da bi sudjelovanje teologa različitih kršćanskih konfesija bilo donekle podjednako. To uostalom i ne bi išlo u stil i u okvir zadatka Međunarodne papinske marijanske akademije, koju je Dr. Balić osnovao, kako je ona do sad organizirana. Postoji posebno ptpinsko tijelo za ekumenski rad. Dr. Balić je ipak osjetljiv za »znakove vremena«, pa je pošao znatno naprijed u davanju mjesta na kongresu teolozima nekatolicima: ovoga puta sudjelovalo ih je više od desetak, najvećim dijelom u predavanjima, a ne samo kao »promatrači«. Možda je šteta što je iz Pravoslavne Crkve bio samo jedan teolog, dr. Dimitrije Dimitrijević s beogradskog Teološkog fakulteta SPC. Iz Beograda je na kongresu sudjelovala predavanjem u plenumu i dr. Mirjana Tatić-Đurić, no ona nije poslije sjela za »Okrugli stol«, kod kojega su se vodile ekumenske rasprave.

NA GRANICI ISTOKA I ZAPADA

Baš zbog takve tematike kongresa njegovo je održavanje u Zagrebu bilo posebno prikladno. Hrvatska je na granici kršćanskog Zapada, i stoljetni su u našim krajevima dodiri, pa i miješanja između kršćana zapadno-katoličke tradicije i kršćana istočno-pravoslavne tradicije. Zbog toga je za ovu temu, zajedničku istočnoj i zapadnoj tradiciji, bilo baš kod nas odgovarajuće mjesto. Francuska je sekcija na kongresu izrazila posebnu želju da »dijalog o Djevici postane, na crti kongresa u Zagrebu, sve većma istinsko ekumensko izmjenjivanje misli, koje se neće ograničiti samo na zapadnjake, katolike i protestante, nego će uključiti i istočnjake, katolike i pravoslavne, i da Jugoslavija, koja je smještena na granici Istoka i Zapada, razvija svoj poziv za taj cilj u Crkvi«. Kao slušači i sudjelovatelji u diskusijama mogli su prisustvovati svi koji bi se prijavili, bez razlike na konfesionalnu pripadnost. Ako je bilo manje pripadnika drugih kršćanskih konfesija iz naše države, to dakako treba pripisati povijesnoj relativnosti sadašnjeg časa u razvitku ekumenskog duha, ali ono što se u tom području zaista dogodilo, nipošto nije bez perspektive za budućnost.

Proučavanja na kongresu pokazala su da su prve velike točke Marijina štovanja i razmišljanja o Mariji, koja su kasnije postala omiljena mjesta i velika pokretala kršćanskog života obojenog marijanskom pobožnošću na Zapadu, najprije nastala na Istoku, i da su se rodila iz stvaralačkog genija istočnih kršćana, a onda su bila prenesena na Zapad, dobivajući kasnije nove naglaske. Ta je spoznaja svakako važna za veće sporzumijevanje među kršćanima Istoka i Zapada, također na ovom našem prostoru, i za veću spremnost da se dopusti pluralizam u marijanskoj pobožnosti, pa onda i u drugima, prema onoj misli kardinala Newmanna koju je dr. Balić citirao u programatskom govoru: da se »nikome neće činiti čudnim ako postoje razni oblici marijanske pobožnosti«. A važna je i za kritički pristup i samokritiku u kojem obliku pobožnosti koji, u jednoj ili drugoj tradiciji ili u objema, može djelomično biti i povijesno uvjetovano ništa ne ukida od onoga što istinski spada na autentično kršćanstvo i ne podriva ono što zaista ide u srž kršćanskog života za sva vremena.

I u tom pogledu mariološki je kongres našao baš dobro mjesto u našoj sredini, koja je s jedne strane, po društveno-političkom uređenju, socijalističkom, ispred Zapada, i za kongresiste je, u globalu, predstavljala novost nečega — možda — budućega, a s druge je strane, po svojoj manjoj teološkoj razgibanosti i razvijenosti, te po još nenagriženim tradicijskim oblicima pobožnosti, pružala sliku relativno veće »konzervativnosti«, nego što se to može doživljavati na Zapadu. Mariološki kongres, uklopljen u takav divergentan sklop stvarnosti, značio je svakako značajan korak naprijed — barem u globalu — s obzirom na faktično stanje naše današnje kršćanske misli i prakse, i jedan velik događaj — vjerujemo — međusobnog »pripitom-

ljavanja« između našeg društveno-političkog sustava i katoličke zajednice.

Da se ovaj mariološki kongres održao negdje u nekoj stranoj zemlji, pa makar bi sudjelovali i vodili ga naši teolozi, teško da bi sve što je na njemu rečeno postalo predmetom razmišljanja i raspravljanja naših vjernika i naših intelektualaca. Sada je mnogo veća šansa da će se to dogoditi i da se golemo bogatstvo onoga što je na kongresu izneseno neće pretvoriti u nekoliko otrcanih parola koje mogu samo pobuđivati kršćansku strastvenost više nego li produbljivati autentičnu vjeru i život u vjeri: činjenica da se kongres dogodio kod nas, vjerojatno će pobuditi interes kod naših katolika i ostalih kršćana, da se proučavaju sami tekstovi, da se iz njih izvlače istinski zaključci i da se kod nas u životu osjeti njihova kritička snaga i njihov stvaralački poticaj.

A mjesto koje je ovaj kongres dobio u našoj javnosti, u novinstvu i ostalim sredstvima društvenih priopćivanja, te uloga što su je organi vlasti odigrali kod toga na svim razinama, sigurno će pripomoći da se neke zaleđenosti još više rastale i da se hrvatska narodna zajednica, kao i cjelokupna politička zajednica naše suvremene SR Hrvatske, osjeti još većma istinski međusobno povezana, u pravom građanskom prijateljstvu, još većoj — dragovoljno i zauzeto prihvaćenoj — suodgovornosti i ljubavi.

RELIGIOZNA BAŠTINA MUSLIMANA

Ne možemo prešutjeti ni to da se na ovom kongresu pojavilo više naših katoličkih teologa Hrvata koji su posvetili svoju pozornost tome da prouče dodire između kršćanstva i islama u pitanju Marijine osobe. Šteta što dr. Balić nije uspio da se na kongresu pojavi i koji islamski teolog koji bi izložio tu temu sa svoga stanovišta. Ipak je za našu hrvatsku duhovnu budućnost od kapitalne važnosti to probuđenje nade da ćemo u budućnosti mi katolici s daleko više istinskog zanimanja proučavati duhovnu i religioznu baštinu muslimana, ne samo u onome u čemu ona ima dodire s kršćanstvom, nego i u njoj samoj. Ovaj nam je mariološki kongres svakako prigoda da nas podsjeti na tu dužnost, ne samo u općim svjetskim okvirima nego i posebno s obzirom na duhovne tradicije naših bosanskih muslimana.

Na kongresu je izneseno i nekoliko radova koji su se bavili našom hrvatskom religiozno-kulturnom baštinom koja se tiče Marije i njezina štovanja. Velik će uspjeh ovoga kongresa biti i to ako od njezinih poticaja počne s većom zauzetošću svestrano proučavanje te naše duhovne baštine; dakako, imajući uvijek i kod toga na pameti ono što je talijanska sekcija stavila u svoje zaključke, da naime uvijek treba imati pred očima »odnose prema današnjoj problematici«.

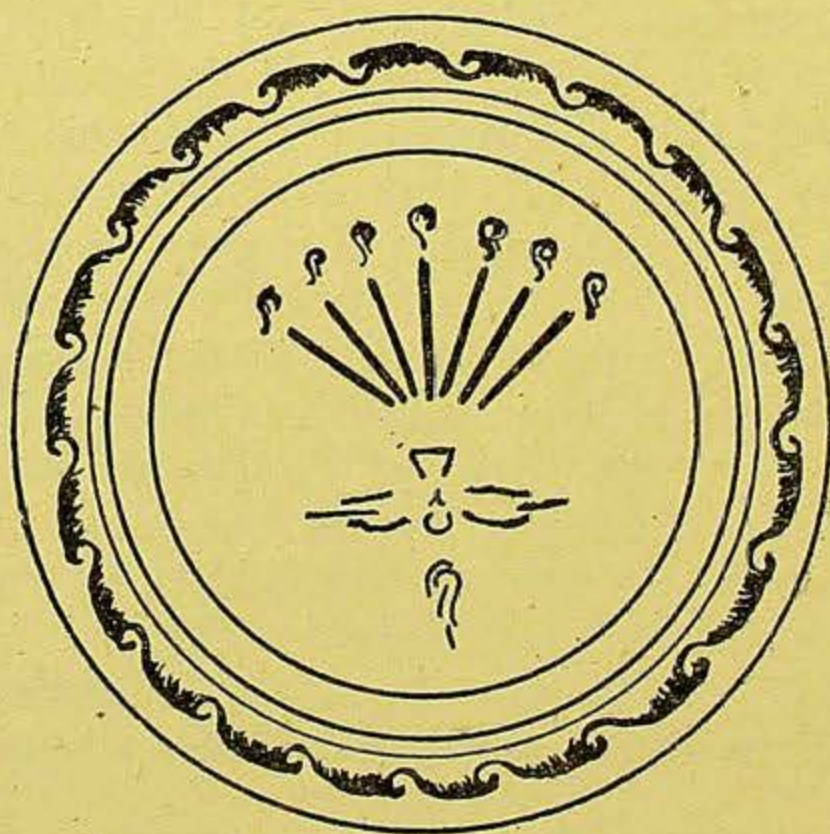
(Hrvatski tjednik, 20. VIII 1971. 12. str.)

Tomislav Šagi-Bunić
Zagreb

DUH SVETI MOŽE UČINITI...

- On može učiniti — da grešnik zaviče za milošću!
On može učiniti — da žedni požure izvoru Života!
On može učiniti — da se rasipni sin opet vrati kući!
On može učiniti — da egoist prestane služiti sebi i Kristov lik uzme sebi za ideal!
On može učiniti — da se razbjegli članovi obitelji ponovo nađu na istom ognjištu!
On može učiniti — da se bogataš zamisli i zapita: koliko moga novca treba Bogu?
On može učiniti — da sumjnivi odbace svoj očaj i čistim rukama zarađuju svagdanji kruh!
On može učiniti — da profesor govori i o Bogu, a ne samo o velikim ljudima povijesti!
On može učiniti — da se kradljivac vrati sa brijega i dola i vrati ukradeni predmet!
On može učiniti — da kartaš baci u peć karte i reče svojoj djeci: »Sad opet imate oca!«
On može učiniti — da zaručnica povрати prsten, jer se njezin zaručnik izrugiva Bogu i vjeri!
On može učiniti — da jaki postane prijatelj i pomoćnik slabima!
On može učiniti — da u ljudskom srcu dođe do revolucije, pa prestaje stari život i počinje novi u Vječnosti!

Š — d — c

MARIJIN POHOD KROZ NAŠ KRAJ

O MARIJANSKOJ PROSLAVI U SUBOTIČKOJ BISKUPIJI

»Slijedeći Mariološki i Marijanski Kongres mogao bi se održati u našoj zemlji«... odavno su dopirali do nas glasovi u neprovjerenim verzijama.

Najednom, sigurna vijest: »Marijanski Kongresi zaista će se održati u Zagrebu i Mariji Bistrici« udarila je o hridine dalmatinskih gorja, odjeknula preko ličkih i bosanskih planina, da milo zazvoni u zagorskim brežuljcima i preko slavonskih šuma razlije se po bačkim ravnicama...

»Bacili smo sjeme duboko u brazde, nakvasili zemlju sa vlastitim znojem. A sada nas eto, Majko Božja k Tebi, da se utječemo zagovoru Tvojem«.

(Kokić)

Čim je s vrha naše Crkve bio dan mig za pripravu na taj veliki događaj naše zemlje i našeg naraštaja, shvatili smo to i prihvatili kao svoju dužnost. Naš g. Biskup je ustanovio »Marijanski odbor« za proslavu u Biskupiji i na Kongresu, koji se sastojao od svećenika, redovnika, redovnica i katoličkih laika. Predsjednik i animator bio je g. Andrija Kopilović. Članovi Odbora podijelili su među sobom dužnosti. Sastajali se i radili da ideju Kongresa provedu u djelo. Načinjen je točan program za proslavu u našoj Biskupiji. Sadržaj je bio veoma raznolik, a išlo je za tim da se postigne duhovna

obnova vjernika. Zato je ponajprije organiziran u svakoj župi takozvani »Marijanski dan« sa specijalnim programom pripreme i same proslave.

Među ostalim, u tu župsku proslavu na mnogim mjestima uklopljena je »Marijanska izložba«, koja je ostvarena u Subotici, a prikazuje »Ulogu Marije u Otkupljenju«. Na 12 panoa prikazana je Bl. Djevica Marija kao »Početak boljeg svijeta« od stvaranja pa do naših dana.

Biskupijski program zamislio je i ostvario nekoliko staleških proslava:

»Redovnički dan« održan je 13. V. u Bačkom Monoštoru. To je bio susret od oko 150 redovnica različitih družbi među sobom i s Gospom kroz vlastiti program. I Marija je zahvatila u duše posvećene službi njezina Sina i dobru bližnjih.

»Omladinski dan« održan je u Bačkoj Topoli na mađarskom jeziku, a u Subotici na hrvatskom. Za hrvatsku mladež bio je pozvan kao predavač Prof. A. Weisgerber D.I.

Slijedio je »Dječji dan«, koji je okupio oko 1000 djece u malom Gospinu svetištu na »Bunariću« kraj Subotice dne 30. VI. Katehete i katehistice morali su već odavna pripremati svoje učenike u gradivu, jer su djeca trebala sama nastupiti u dvije glavne

uloge: natječajna priredba i kviz o Mariji. Treba li naglasiti, da su djeca iz B. Monoštora dobila i I. nagradu u kvizu i prelaznu zastavicu s peharom u priredbi? No, moramo priznati, da su se i ostali Dekanati odlikovali, kako u znanju o Mariji, tako u točkama prigodnog programa.

»Nek ti je slava, Marijo sveta,
Kraljice moćna kršćana sviju,
Kraljice sjajnih nebeskih četa,
s tvojih se ruku radosti liju«
(Korner)

Međutim, sve je to naše svestrano zalaganje smjeralo k vrhuncu: Hodočašće na Kongres u Zagreb i na M. Bistricu, te naša glavna biskupijska proslava na BUNARIĆU.

»Hoćete li na Kongres«? čitali su na licu i očima pobožni štovatelji Marijini jedni drugima.

I zaista, skupilo se do tisuću oduševljenih hodočasnika. Iz same Subotice krenulo je 9 autobusa da prevale

makar i do 500 km od ravne Bačke do Zelenog Zagorja, samo da pozdrave svoju Majku s bezbroj drugih vjernika. — Nakon programa i pobožnosti u Zagrebu jurili su k posljednjoj točki ovoga hodočašća da zauzmu svoje mjesto pred crnim kipom Blistave Majke.

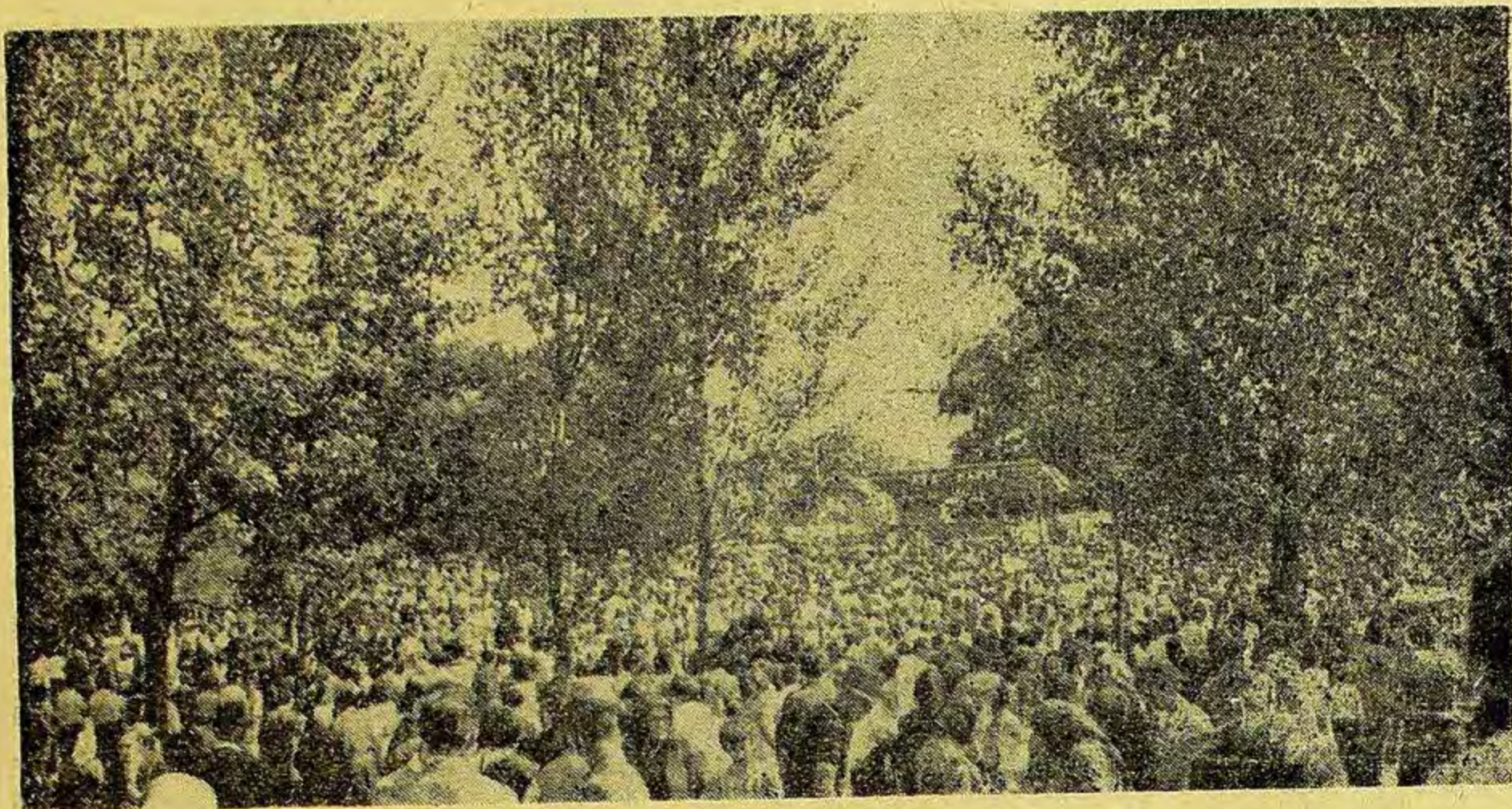
U Mariji Bistrici proveli su svi skupa onu čudnu, nezaboravnu noć, u kojoj su se zvijezde pomiješale s tisućama svijeća da naprave čarobni sag za prolaz One, koja je večeras okupirala misli, zarobila srca. »Danas mi je Majko, srce ljubavi puno, kao pred oltarom uljanica sveta...« (Korner).

I svi ti isti, nakon par sati predaha, opet su se našli u žarko prijepodne sučelice osmerokutnog oltara da budu aktivni sudionici vrhunske proslave — Euharistijskoga Slavlja u zajednici sa svojim kardinalima, biskupima, svećenicima i svom svojom braćom u Kristu, kojeg nam je Marija

Bazilika
Bl. Gospe
u Mariji
Bistrici

Mnoštvo vjernika pred Bl. Gospom na Bunariću

donijela... Izgubljeni u masi među hiljadama drugih, a vidljivi Njoj, zajedničkoj Majci, napuštali su dragu Bisticu s novim elanom za život po vjeri.

»Svakome na kipu malom tvom i crnom kroz trenutke duge pogled zna-de stati. Svi smo ovdje jedno: prosjak i bogataš. Mi smo Tvoja djeca, a Ti naša Mati«
(Korner)

Od nezaboravnog blagdana Uznesenja Marijina u M. Bistrici ove značajne 1971. godine neobično brzo je prošlo dva tjedna. A svi smo bili svijesni da još nismo izvršili svoje obaveze prema Mariji, kojoj smo toliko obećali. Predstoji nam još glavna proslava u našoj Biskupiji.

Doživljaj Bistrice tako je dubok u onima koji su bili očevici, da bi ga željeli i drugima priuštiti barem u minijaturi. Za to nam se pružila prilika u BDIJENJU kroz noć 28/29. VIII. na našem »Bunariću« koji je odabran za pozornicu ovogodišnjih Marijanskih slavlja.

Zajednički program ove noći trajao je od 7 sati navečer do 1 sat iza ponoći. Činilo se kao da nikome nije ni preteško, ni dosadno.

Počeli smo s Bogoslužjem pokore u kojemu je bilo i pjesme i molitve i veliki ispit savjesti... Noć se tiho nadvila nad onu dolinicu u kojoj je grupa od oko 3—4000 vjernih skrušeno priznavala svoje grijehе i vapila Bogu za milosrđe svim ljudima. Unakolo, kraj provizorno podignutih Postaja, sjedeći na otvorenom neki svećenici su održevali klečeće pokajnike, dok su ostali obavljali križni put, uz glasno razmatranje dvojice svećenika — dajući zadovoljštinu Raspetom Bogu za sav svoj narod.

Kad su se duše oprale u pokori i Sakramentu pomirenja, bilo je srce spremno da se raspjeva od radosti. U trijumfalnoj procesiji sa svijećama s tri biskupa na čelu i mnogo svećenika u roketama prenijeli su svoju Gospu koja »plače« iz neugledne kapelice s dva stupa, bez vrata i prozora, na sve-

Biskup Matiša Zvekanović govori vjernicima na Marijanskom slavlju na Bunariću

čano osvijetljeni oltar, gdje su pred njom kao izraz svoje čiste ljubavi, razmatrajući izmolili sv. Krunicu. Tamo je u molitvi i pjevanju neprimjetno došla i ponoć.

»Ostani, Majko, s nama —

Gle kako je crna tama!

Što će dječica tvoja, —

Ako bi ostala sama«?

(Korner)

Slavlje i bdijenje ove noći završilo se pjevanom ponoćnom sv. Misom Srca Marijina, koju su koncelebrirala dva svećenika, koja su vodila i cijelu ovu pobožnost na hrvatskom i mađarskom jeziku: G. Andrija Kopilović i P. Bodai D.I. iz Kanade. Divno svećenikovo Predslovlje i Očenaš svega naroda neobično su odzvanjali kroz duboku tamu. Velik dio prisutnih pristupili su k Euharistijskoj Gozbi noseći tako Krista kroz noć u svjetlo života ljubavi prema svima.

Ništa to, što se mora dugo čekati da se vrate kući i povedu goste na konač šte, samo kad su bili dionici ove večeri...

Svanuo je i 29. VIII. zadnja nedjelja kolovoza. A bio je lijep dan, suncem obasjan, kao opran i osvježen za hodočasnike. Već od ranog jutra stoje grupice ljudi pred katedralom u Subotici, jer tako rekoše, odat će cijeli dan voziti autobusi za Bunarić. Zaista, prije 7 sati počele su kolone autobusa. I tako sve do 10 sati uvijek puni. Začas se prekrpio prostor na livadi ispred novopodignutog i veoma ukusno natkrivenog oltara. Skupilo se tu i do 20-tak tisuća hodočasnika s raznih strana naše Biskupije, ali ponajviše iz Subotice i okolice.

Točno u 10 sati pristupaju oltaru tri biskupa: preuzv. g. Matiša Zvekanović, Dr. Mijo Škvorc i Dr. I. Herbut biskup skopski sa 4 druga svećenika da započnu koncelebraciju svečane bi-

Svečana sv. Misa na Bunariću uz koncelebraciju tri biskupa i sedam svećenika

skupske Mise. Pjevanje na Ulaz hrvatski, iza Podizanja mađarski. Tako je u ovom našem kraju nužno, ako nije moguće organizirati dvije jednako svečane sv. Mise, jer su velike dvije jezične skupine vjernika. Manje grupe vjernika imale su svoju Misu na njemačkom i slovačkom jeziku.

Iza Evandelja zazvonila je snažna riječ zagrebačkog pomoćnog biskupa msgr. Mije Škvorca kao truba s Božjih strana, i dirnula srca nevinih i krivih, te su mnogi i rasplakali. Svi su odobravali istinu, koju je predstavnik zagrebačkog nadbiskupa izrekao o zlu u ovome kraju, a i o dobru ka kojemu vjeran narod teži...

Mnogi od prisutnih nahranili su se Euharistijskim Kruhom kod ove sveča-

ne Mise, kao i kod ostalih Misa koje su svakoga sata bile služene oko Gospe. Podijeljeno je do 4.000 pričesti.

Dan je završen s Večernjicom Gospi u čast na Bunariću.

S ovom proslavom kao da su završena Kongresna Marijanska slavlja kod nas. Međutim, njena izložba još obilazi župe i budi nova čuvstva zahvalnosti za milosti po Mariji dane tokom ove godine Gospina pohoda kroz našu zemlju.

O Marijo, naša dobra Majko, Ti izmoli od svoga Božanskoga Sina da plodovi ovih naših slavlja dozove u životu vjernika i svećenika kao kreposti kušćanskog i svećeničkog života.

M. Anđelina Kujundžić

Za vrijeme sv. Mise u Mariji Bistrici momak i djevojka u bunjevačkoj narodnoj nošnji iz Subotice prineli su dar za prikazanje.

ZAHVALA MAJCI

*Marijo, Majko, zaštitnice,
mi Tebi kličemo: Hvala!
Naše si Ti spasila selo
od nevolje i zala.
Kada se opasnost svila
nad monoštorskim pukom,
Ti si je otklonila
Milosrdnom svojom rukom.
Predobra Majko, molimo te,
uvijek čuvaj nam selo
i žitelja njegovih živote.
Neka niko u nas ne dira,
neka selo nam bude
Dolina mira.*

Ivan Pešić
Bački Monoštor

MARIJA — POMOĆNICA HRVATA

Povodom održavanja Mariološkog i Marijanskog kongresa u Zagrebu i Mariji Bistrici od 6. do 15. VIII 1971. godine, nameće se čovjeku i nehotice misao: Koliko je Marija bila u pomoći hrvatskom narodu kroz povijest. Pokušajmo zaći u našu prošlost da možemo uočiti koliko je Blažena Djevica Marija ušla u srž našeg religioznog života tokom povijesti.

U našoj domovini imamo niz Gospinih svetišta.

Podimo u Mariju Bisticu zajedno sa oko 200.000 hodočasnika iz cijelog svijeta, ali najviše iz hrvatskih krajeva, koji su došli da zahvale svojoj Majci za primljene milosti. Došli su i da mole svoju Majku za nove milosti vjere, bračne ljubavi i vjernosti, mladenačke čistoće duše i tijela. Molili su da nam pošalje svetih svećenika i redovnika po uzoru Srca Isusova.

U Ninu već u prvim počecima naše kršćanske povijesti spominje se Marija i posvećena je crkva Njoj u čast.

U Zadru je također stara crkva sv. Marije, sagrađena još u 10. stoljeću. Hrvatski vladari su darovali crkvu i samostan redovnici Čiki, koja je bila porijeklom iz hrvatske kraljevske kuće. Njezine nasljednice sačuvale su i u strahotama drugog svjetskog rata dragocijenosti od neprocjenjive umjetničke i kulturne vrijednosti. Za taj plemeniti rad dobile su najveće priznanje, kako od crkvenih tako i od naših političkih vlasti.

Prije 250 godina kada je 60.000 Turaka navaljivalo na grad Sinj, žene i djeca su molili Blaženu Djevicu Mariju za pomoć, a 700 branitelja se hrabro borilo, te su uz Njenu pomoć i obranili svoj grad. Od toga doba se u Sinju održavaju svake godine junačke igre »alkari«. Svečanost je u kolovozu oko Velike Gospe.

Podimo dalje na Trsat. Što ćemo tamo vidjeti? Puna je crkva slika koje prikazuju brodolome, gdje Marija kao Zvijezda mora pomaže našim pomorcima na dalekim morima. Iza glavnog oltara nalaze se štuke, što su ih ostavili oni kojima se po Marijinom zagovoru vratilo zdravlje.

Sliku Olovske Gospe narod je ispred Turaka spasio i prenio čak u Srijem, a poslije su je vratili u Olovo, gdje je njezina crkva bila potpuno uništena. Ostao je samo jedan kamen. Ali vjernici su pono-

vo sagradili doličnu crkvu Mariji na čast, zahvaljujući joj na milostima koje je pružala narodu u Bosni u teškim kušnjama za vrijeme turske vladavine.

Treba prijeći Bosnu uzduž i poprijeko pa vidjeti kako hrvatski puk štuje Mariju. Dirljivo je vidjeti kad u Travniku vjernici prolaze pored Lurdske špilje ili Gospinog vrela. Mole Gospu i s povjerenjem očekuju Njezinu pomoć.

Ako zađemo u zemlju Hercega Stjepana, zapažamo još veću pobožnost i pouzdanje u prečistu Djevicu.

I ostali naši krajevi imaju svoja Gospina svetišta.

Nismo li svjedoci Gospina štovanja u Bilom Aljmašu, gdje narod hrli iz cijele Slavonije, Srijema, sjeverne Bosne, Bačke i Baranje, tražeći pomoć za potrebe svojih obitelji i pojedinaca.

I Tekijska Gospa! Kolike li je milosti udijelila kroz 250 godina narodu Srijema od turskih vremena pa do naših dana. Zar nismo bili svjedoci velikog slavlja održanog 1966. godine u čast Blažene Gospe prigodom proslave 250. obljetnice svetišta Blažene Djevice u Tekijama kod Petrovaradina.

O Majko bačkih Hrvata, i mi ovdje imamo mjesto koje si Ti sama odabrala. To je Bunarić kraj Subotice.

Narod zna i osjeća gdje si Ti, Majko, i gdje Te može naći, pa Tebi i danas hodočasti u ogromnom broju. Na desetine tisuća vjernika dolazi u tu dolinicu, gdje časti svoju Majku.

Marijo, budi i dalje u pomoći bačkim Hrvatima da ostanu vjerni Tebi, da te poštuju na svakom mjestu i u svim prilikama, da im sinovi i kćeri žive po Tvojim uputama. Bdi nad našim krajem, nad našim narodom u ovim ravnicama naše domovine.

Kolike je pomoći udijelila Crna Gospa u subotičkoj franjevačkoj crkvi. O tome svjedoče tisuće zahvalnica u zlatu, srebru i marmornim pločicama. Crna Gospo, Majko naša, oprosti drznicima koji su oskvrnuli i okrali Tvoje svetište, a budi utjeha i pomoć narodu, koji te štuje i moli.

Tko bi nabrojio sva mjesta u našoj lijepoj domovini, gdje se štuje Prečista Djevica, naša Majka, jer gdje god postoji crkva, vidimo oltar ili sliku Blažene Djevice Marije.

Ono što smo rekli za prošlost, vrijedi i za sadašnjost.

Prolistajmo samo malo katoličku štampu. Najviše se govori o proslavama u čast naše Majke, Gospe Lurdske, Fatimske, Sirakuske, Čestohovske, Trsatske, Sinjske, Ninske, Zadarske, Olovske, Aljmaške, Tekijske, Bunarićke, Doroslovske.

Draga Gospo, Kraljice Hrvata, kada si hrvatskom narodu bila u pomoći kroz dugu povijest njegova postojanja, budi mu i sada u pomoći u našim danima.

Zato i mi uskliknimo s Marijinim pjesnikom: »Majko, Majko pomози sad, moli Te selo i moli Te grad.«

*E. Strogončev
Subotica*

VIŠE LJUBAVI ZA MIR

(Reminiscencija sa II Vatikanskog koncila)

Ljudi ne žive izolirano jedni od drugih, nego u velikoj zajednici, jer život jednoga bez drugoga nije moguć: čovjek ne bi mogao razgovarati, ne bi mogao živjeti, ne bi znao zašto je na zemlji. Mi trebamo jedni druge.

Naša zemlja je 510 milijona km² velika. Od toga dvije trećine otpada na vodu, a jedna trećina za kopno. Polovina kopna opet su šume, livade i obrađena zemlja, a ostali dio su pustinje. Dok je 1950. godine na Zemlji živjelo 470 milijona ljudi, danas ima već preko 3 milijarde. Za godinu 2100 predviđa se napučenost otprilike na 9,5 milijardi ljudi.

Nitko od nas nema svoj život od sebe, niti samo za sebe. Svoj život zahvaljujemo roditeljima. Što čovjek uči i postiže u životu, to ne čini samo za sebe. On može dograđivati na ono, što su ljudi prijašnjih vremena pronašli i usavršili. Svatko treba drugoga. No, zajednički život nije nam uvijek lak. Često puta se ne razumijemo i ne podnosimo najbolje. Mi izazivamo druge, a drugi izazivaju nas. Mi škodimo jedni drugima i znamo ih ražalostiti. Ne prođe ni jedan dan da ljudi jedan drugog ne uvrijede, povrijede ili čak usmrte. Mnogi žive siromašno i moraju umrijeti bijedno, jer im nitko u tjeskobi ne pomaže, a sami nisu u stanju da se pomognu.

Među ljudima se javlja teški problem: mnogi se boje da će u buduću Zemlja biti toliko prenapučena, pa svijet za život neće svima biti moguć. Ne znamo da li je to točno. No, ne treba se nitko bojati za svoju egzistenciju, ako ljudi znaju zemlju dobro iskoristiti, industrijske proizvode međusobno pravilno izmijeniti. Mi živimo u zajednici, jer nas je Bog na to odredio. Danas ne žive ljudi samo jednog naroda zajedno: danas sve više ljudi se povezuju i počinju stvarati jedno zajedništvo. Kada visoko industrijalizirani narodi počnu pomagati zemlje u razvoju, onda oni pomažu cijeloj zajednici i na taj način unose mir u svijet.

Po tehnici, radiju i televiziji, po trgovini i znanosti, po sportu, ljudi su danas toliko zainteresirani jedni za druge, da više ne mogu osamljeni živjeti samo u svojoj domovini. Svaki je od nas zadužen,

«da radi taj posao prema svojim sposobnostima, zvanju i položaju. Drugi Vatikanski koncil upravo naglašava taj duh pravog prijateljstva među kršćanima i nekršćanima, među vjernicima i onima koji ne vjeruju, a neka se izbjegava sve ono, što bi moglo unijeti razdor ili neslogu, sve ono što narušava mir.

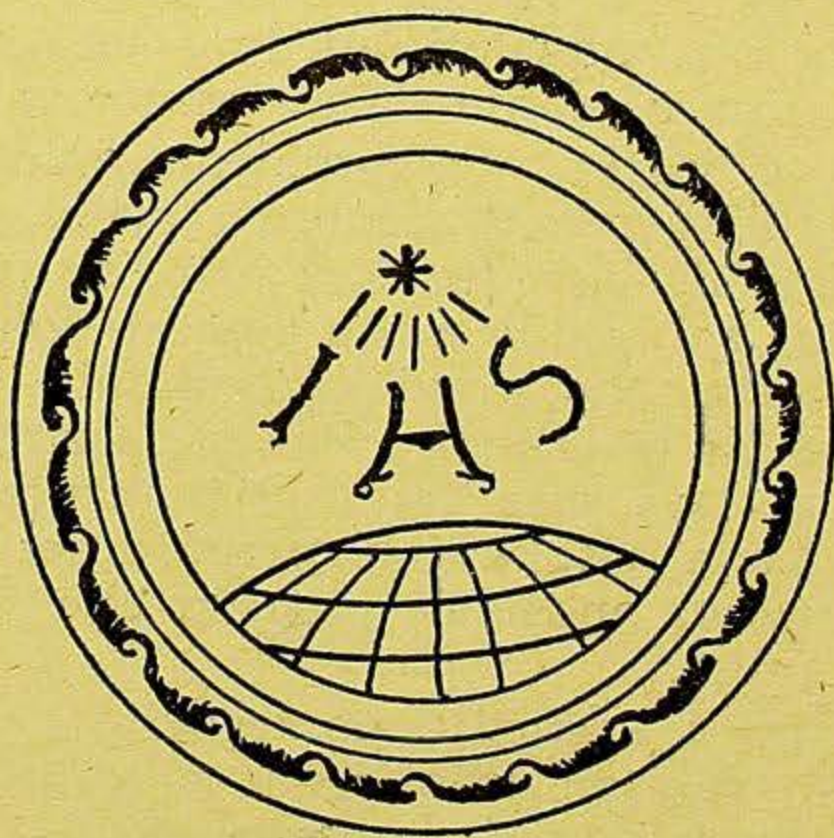
U ljudskoj historiji previše je ratova bilo, previše je krvi pro-liveno. Razaranja i smrt, bijeda i bojazan, neprijateljstvo i mržnja posljedice su rata. Svjedoci smo onoga, što se i danas zbiva na bli-skom i dalekom Istoku! Ratova ne bi smjelo biti! A da ih ne bude, treba odstraniti uzroke ratova. Treba poštivati svaki narod i njegova prava, svakog čovjeka i njegovo pravo. Koncil kaže: Tko stoji u slu-žbi domovine, neka sebe smatra čuvarom sigurnosti i slobode svih naroda. Moderno oruđe sa svojom razornom snagom uvijek pred-stavlja neposrednu opasnost, da se nametne drugima ili da ih pod-jarmi. Naoružtnje je jedno od najstrašnijih rana čovječanstva. Osim toga, to oružje stoji tako mnogo novaca, da ne preostaje bijedni-ma i nevoljnima da žive dostojno kao ljudi.

II Vatikanski koncil u temi Rat i mir naziva mir kao »djelo pravednosti«. Pažnju i ljubav moramo sačuvati u društvenom, poli-tičkom i religioznom životu i prema onima, koji drukčije misle nego mi. Što se više približimo njihovom mišljenju, to ćemo lakše moći s njima razgovarati i surađivati.

Sve ovo neka se završi molitvom Ujedinjenih Nacija:

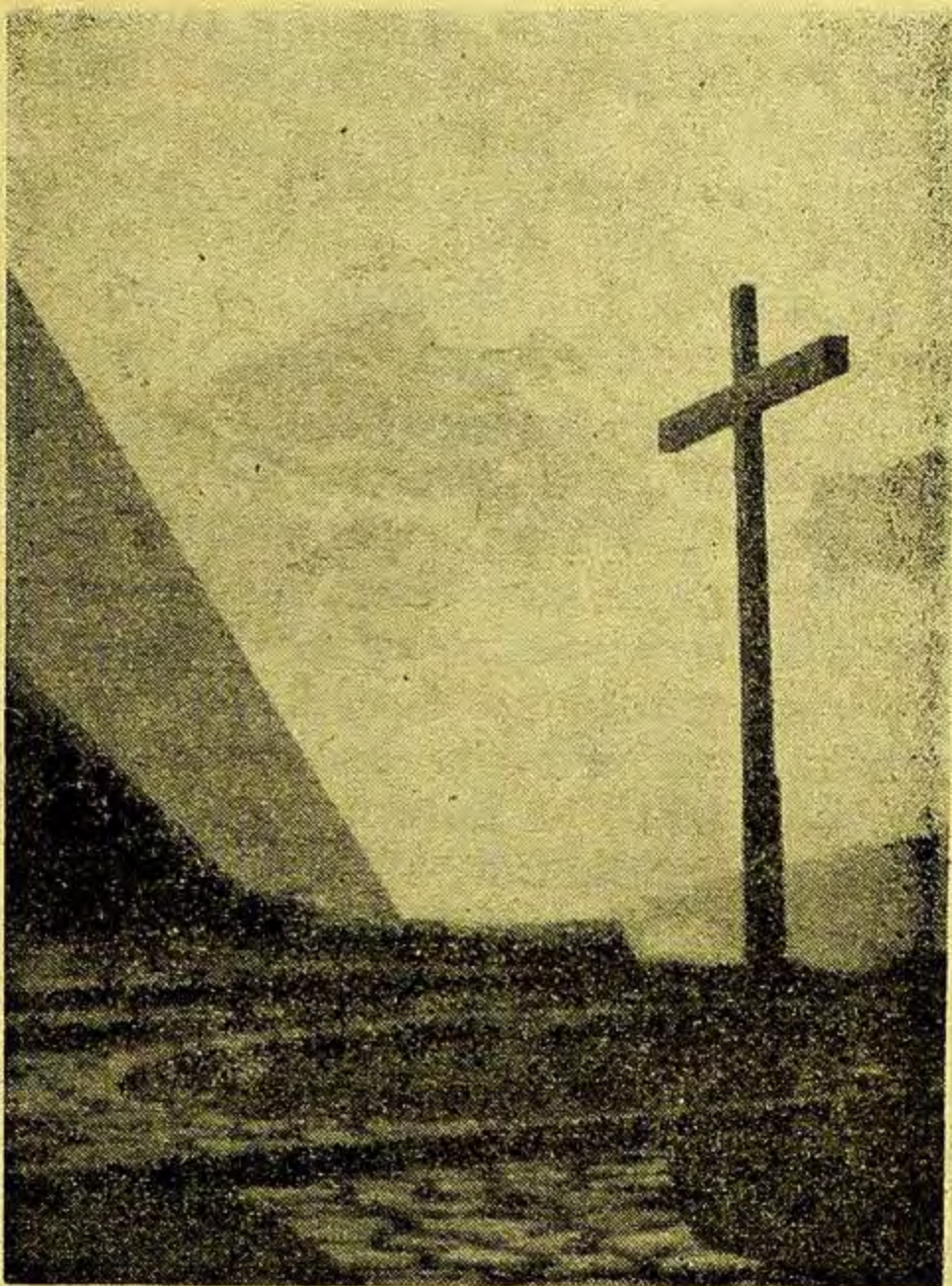
»Naša Zemlja je samo mala zvijezda u velikom svemiru. Mi smo zaduženi, da od nje načinimo planetu, čija stvorenja ne će mu-čiti ratovi, niti glad i strah, niti će biti razjedinjeni po rasi, boji ili nazoru na svijet. Daj nam snage i muževnosti još danas započeti to djelo, da jednom naša djeca i djeca naše djece s ponosom nose
IME ČOVJEKA,«

Marin Semudvarac

Čemu dijalog?

Prije nego što pokušam odgovoriti na glavno pitanje ovoga napisa »Čemu dijalog?« potrebno je razjasniti ukratko što uopće znači riječ »dijalog«.

Riječ »dijalog« je grčkog podrijetla: dolazi od glagola *dialegein*, koji znači *razgovarati*. Dija-log je, prema tome, raz-govor. Kada na primjer dva čovjeka u razgovoru priopćuju jedan drugome svoja iskustva, spoznaje, nade i planove ili kada pokušavaju zajednički tražiti rješenje nekoga teorijskog ili praktičnog problema, onda kažemo da oni »vode dijalog«. Ne bismo, međutim, kazali da vode dijalog kad bi u razgovoru pretresali nekoga trećeg čovjeka ili kad bi zajednički počeli kovati plan kako da tome čovjeku podmetnu klip pod noge. To ne bi bio dijalog, istinski ljudski razgovor, nego ogovaranja, ocrnjivanje, klevetanje, farizejsko cijepanje tuđe dlake na šest dijelova, uročivanje protiv brata čovjeka i tome slično. Dijalog se događa samo onda kada dva čovjeka ili dvije ljudske skupine u razgovoru izmjenjuju svoje misli i zamisli sa ciljem da zajednički traže istinu i zajednički rade na zajedničkom dobru.

Jedno drugo značenje izraza »dijalog« je *razabiranje i sabiranje*. Ovo se značenje zapravo podudara s prvim, jer u dijalogu, u istinskom ljudskom razgovoru, ljudi pokušavaju razabrati između različitih mišljenja, iskustva i planova one koji mogu pridonijeti obogaćivanju ljudskoga života. A sabiranjem najboljih mogućnosti raste bogatstvo našega znanja i blagostanja ko što je bogatstvo naših salaša raslo sabiranjem svega najboljega što je rodilo na našim njivama.

Iz rečenoga nedvosmisleno jasno proizlazi da je dijalog vrlo važan u ljudskom životu. Dijalog je na određeni način sveopća potreba ljudskog prebivanja na zemlji i sveopći zakon ljudskog društva. Ma koliko se, naime, ljudi međusobno razlikovali u pogledu vjere i uvjerenja, u pogledu rase, klase, nacionalne pripadnosti, zanimanja i izobrazbe, nijedan čovjek ne može živjeti sâm na svijetu ili začahuren u granice svoje osobnosti, nijedan ne može ići kroz život samo svojim vlastitim putem, nego su svi ljudi pozvani da teže k jednom istom zajedničkom cilju: k punoj sreći i većem zadovoljstvu. A zato je potreban dijalog, sporazumijevanje i suradnja. Želimo li da nam život bude sretan, ili barem sretniji, nego što je do sada, moramo stupiti u dijalog s drugim ljudima i drugim zajednicama.

Osnovni je zahtjev dijaloga da se dvije strane, koje namjeravaju zapodienuti razgovor, priznaju i prihvate kakve jesu, to jest svojim osobujnim obilježjima i stavovima, i da poštuju međusobne razlike. To nije uvijek lako ni jednostavno. Prirođeno sebeljublje potiče svakoga čovjeka i svaku zajednicu da svoje hvali, a tuđe kudi i potcjenjuje. Svaki je čovjek sklon da svoje uvjerenje smatra najispravnijim, da svoju zamisao drži jedino i isključivo usrećujućom, da svoju nacionalnost proglašuje najvišom i najplemenitijom. U dijalogu takva egoistička natjecanja i nadmetanja, koja redovito ne vode ničemu, osim k lošemu, a ponekad i najgoremu, treba zaboraviti i potiskivati. U dijalogu svi ljudi moraju biti jednaki. Ako baš mora biti nekakve prednosti, onda prednost ima onaj koji stoji najbliže istini i koji najviše pridonosi zajedničkom dobru.

Poslje ovoga općenitog i skraćenog prikaza dijaloga želim prikazati zašto je dijalog danas postao goruća tema mnogih razgovora i napisa, zašto je on na neki način sveopća potreba suvremenog svijeta.

Dijalog — potreba suvremenog svijeta

Dijalog nije izum naših dana, nešto što prije nije postojalo. Otkada postoji čovjek na zemlji, postoji i dijalog. Već su stari Grci u svojim mitološkim pričama došli do spoznaje da jedan čovjek ne može biti dovoljan sâm sebi, da je jedan čovjek zapravo polučovjek, koji je upućen na drugoga čovjeka kao na svoju prirodnu nadopunu da bi mogao živjeti cjelovitim ljudskim životom. I Biblija na svoje-

vrstan slikovit način prikazuje ovu u ljudsku prirodu duboko ukorijenjenu životnu nužnost dok bilježi kako je Bog uvidio da »nije dobro da čovjek bude sâm« te mu je stvorio pratiteljicu kroz život. Kako, dakle, stara grčka mitologija, tako i Biblija iznose jednu temeljnu životnu istinu, naime, da su za cjelovitu ljudsku sreću potrebne barem dvije osobe koje kroz dijaloške odnose moraju graditi svoju sretniju budućnost. Tu nam životnu istinu potvrđuje, uostalom, svakodnevno iskustvo svih ljudi i u prošlosti i u sadašnjosti.

Međutim, nikada se u povijesti ljudskog roda nije toliko spominjala riječ »dijalog« kao upravo u naše dane. Dijalog se danas događa na svim razinama od najmanjih ljudskih skupina do najvećih zajednica. Dijalogom se bave političari, gospodarski stručnjaci, filozofi, teolozi, predstavnici religioznih zajednica i mnogi drugi. Dijalog vode susjedne općine i susjedni narodi, zapadni blok s istočnim, nestvrstane zemlje sa svrstanim i svi se narodi svijeta dijaloški suočavaju u Organizaciji ujedinjenih naroda. Katolicizam je ušao u dijalog s pravoslavljem, protestantizmom, muslimanstvom i drugim religijama svijeta. Dijaloški se susreti priređuju između kršćana i marksista, između vjernika i onih koji ne vjeruju.

Kako je došlo do ove dijaloške situacije u današnjem svijetu? Uzroci tome su previše duboki i mnogostruki, te se ne može očekivati od ovoga kratkog napisa da ih svestrano raščlani i prikaže. Navest ću samo neke uzroke koje smatram najvažnijim.

Prije svega, trebamo imati na umu da su se kroz novovjekovnu povijest postepeno ukidale mnogobrojne granice koje su nekada dijelile razne ljudske skupine i zajednice i da je taj proces u naše dane ušao, čini se, u završnu fazu.

Do nedavno se moglo vidjeti kako su se stvarale uglavnom jednostavne i jednostruke ljudske zajednice, to jest takve čiji su članovi pretežno imali jedno te isto shvaćanje života i svijeta, jedne te iste običaje i jedne te iste vrline i poruke. Te su se zajednice na razne načine ograđivale i zatvarale od drugih zajednica i strogo su čuvale svoje članove od »tuđih« utjecaja. Naravno, u svijetu, sastavljenom od takvih zajednica, nije moglo biti govora o dijalogu ili o dijaloškoj situaciji kao društvenoj pojavi. Prepiranje i nadmetanje s drugim zajednicama, obrana vlastite kuće na štetu tuđe često su obilježavale međusobne odnose nekadašnjih jednostrukih zajednica.

Danas je situacija drugačija. Pojedine zajednice, narodi i civilizacije nisu više odijeljene nepomičnim i neprobojnim granicama. Suvremena je tehnika svojim moćnim komunikacionim sredstvima, telefonom, radiom, televizijom, željeznicom, automobilom i avionom razbila geografske i kulturne granice prijašnjih jednostrukih zajednica te je prodrila i u one krajeve, čije su granice do nedavno izgledale neugrožene i neugrozive. Ukidajući te granice, suvremena je tehnika omogućila da se ljudi na neki način osjećaju u cijelom svijetu »kao kod kuće«. Posljedica je toga da se kod današnjeg čovjeka izmijenio osjećaj domovine: domovina je danas na neki način cijeli

svijet. Ljudi danas ne ostaju nužno u svom rodnom mjestu ili kraju, u krugu svojih roditelja, rodbine i zemljaka, nego se naseljavaju i zapošljaju tamo gdje im se čini da će moći najpotpunije razviti svoju osobnost i zadovoljiti svoje potrebe i interese. Tako su se danas prijašnje jednostruke zajednice ispremiješale, te je u izvjesnom smislu svatko postao susjed svakome — na svoju korist ili na svoju štetu,

Ako je stanje u današnjem svijetu takvo kakvim je ovdje ukratko prikazano, onda uviđamo da je dijalog danas ne samo moguć, nego upravo i nuždan. Niti se, naime, nekadašnje zatvorene jednostruke zajednice mogu ponovo povući u svoje stare granice, niti ima izgleda da će jedna društvena skupina pukim uvjerenjem, propagandom, raznim lukavim pritiscima ili misijskim pohodima obratiti u svoje redove pripadnike drugih društvenih skupina, niti se bilo koja između njih može nadati da će mačem i ognjem moći uništiti drugu. Nijedna zajednica nema pravo da za sebe svojata cjelokupni životni prostor, koji je zajednički svim ljudima. Svaka s razlogom traži mogućnost da svoje vrednote ostvaruje i razvija u tom istom svim ljudima zajedničkom prostoru. Zato je dijalog u naše dane jedini mogući način susjedništva i zajedništva između različitih zajednica.

Za razumijevanje dijaloške situacije u današnjem svijetu treba uzeti u obzir još jednu veoma značajnu činjenicu. Od nedavno u svijetu je toliko poraslo stručno znanje i toliko se obogatilo životno iskustvo da nijedan pojedinac i nijedna društvena skupina ne mogu više ovladati cjelokupnim znanjem i iskustvom. U »dobra stara vremena«, na primjer u doba Aristotela ili Descartesa, bilo je ljudi koji su mogli biti i stvarno su bili upućeni u sve.

Danas je to nemoguće. Znanje i iskustvo danas su toliko razgranati, specijalizirani i nepregledni da je čovječanstvo kao cjelina postalo neizmjereno »učeno«, dok su pojedinci i pojedine zajednice prema tom cjelovitom znanju čitavog čovječanstva, koje neprestano raste, postali sve ograničeniji. Dolazi se polako do uvjerenja da su drugi ljudi i druge zajednice mnogo bogatije, nego što se do sada općenito mislilo. Mi Evropljani, na primjer, sve više dolazimo do uvida da narodi Afrike i Azije nisu jednostavno »divljaci«, nego da ti narodi imaju osebnostno ljudsko iskustvo i naročito doživljavanje svijeta, koje do sada nismo poznavali, niti smo ispravno ocjenjivali. Dijalošku situaciju u današnjem svijetu ne obilježuje samo to da različiti ljudi i zajednice imaju različiti način doživljavanja svijeta, već prije svega to da nijedan čovjek i nijedna zajednica ne mogu znati i imati sve što znaju i imaju drugi ljudi i druge zajednice. Ne žele li različite zajednice da pogrešno shvate jedna drugu, ili da se sumnjiče i potcjenjuju, moraju se susresti u živom dijalogu i informirati se što druga zajednica zapravo misli i koje su njezine namjere. Zato je dijalog neizbježan zahtjev u životu suvremenog svijeta.

Dijalog — zakon života u Bačkoj

Sve što je do sada rečeno o dijalogu i dijaloškoj situaciji u suvremenom svijetu, treba primijeniti na našu domovinu i na našu ravnu Bačku. Jer Bačka je u pravom i punom smislu riječi dijaloško područje, i to već nekoliko stoljeća. U njoj su sabrane različite nacionalnosti, Hrvati (Bunjevci i Šokci), Mađari, Srbi, Crnogorci, Slovaci, Rusini, Nijemci i drugi. U njoj žive pripadnici različitih kršćanskih zajednica: katolici, pravoslavni i protestanti. Ako se naša domovina nalazi na vjetrometini između Istoka i Zapada, i ako je ona zbog toga postala raskrsnica različitih nacionalnih i vjerskih pripadnosti, onda je pogotovo Bačka stjecište i sabiralište različitih nazora, naroda, narodnosti i vjerskih zajednica. Ako dijalog igdje treba postati zakonom života, onda je to u prvom redu Bačka.

Očito je, naime, da u ovako složenom i šarenom nacionalnom i vjerskom području, u kojemu danomice dolaze do izražaja različita uvjerenja, običaji, želje, interesi i pothvati, nije lako uspostaviti i održati savršenu društvenu ravnotežu. Naša je socijalistička zajednica tu ravnotežu riješila načelno tako da je proglasila jednakost svih naroda i narodnosti, te slobodu ispovijedanja vjere. Kao što je poznato, poduzeti su znatni naponi u cilju praktičnog sprovođenja tih načelnih odredbi i postignuti su mnogi uspjesi. Bili bismo, međutim, samoobmanjivači, kratkovidni idealisti i optimisti kad bismo mislili da je u tom pogledu sve u najboljem redu, da možemo mirno spavati na lovorikama postignutih uspjeha, da tu ne treba više ništa učiniti. Također bismo se zavaravali kad bismo držali da je pametnije postojeće probleme prešućivati i zataškavati, prijeći preko njih kao da ne postoje. Naše su političke vlasti u više navrata upozoravale na opasnost zanošenja takvim uspavljivačkim iluzijama. U ovakvoj situaciji otvoreni dijalog o otvorenim problemima jedino je pravedno i spasonosno rješenje.

Čini se da je naše društvo u posljednje vrijeme krenulo putem da uspijemo riješiti i postojeće međunacionalne probleme. Proglašujući načelo samoupravljanja, ono se odlučno suprostavilo birokratskom i centralističkom načinu upravljanja narodnim bogatstvom i time postavilo temelje ravnopravnom i policentričnom (višesredišnjem) razvoju svih naših krajeva. To je osobito značajno za Bačku i u nacionalnom pogledu, jer često određene nacionalnosti pretežno nastavaju određena područja. Samoupravljanjem će se najuspješnije izbjeći sumnja da se privredno, financijsko i kulturno bogatstvo centralizira na jedno mjesto zbog nacionalnih razloga. Treba, dakle, očekivati da će dosljedno sprovođenje u praksu načela samoupravljanja omogućiti da još jače dođe do izražaja ravnopravnost nacija ne samo u pogledu ravnopravnog upotrebljavanja svoga jezika i što potpunijeg razvitka svojih kulturnih dobara, nego također i u društveno gospodarskom pogledu.

No, rješavanje međunacionalnih problema nije jedino stvar političkih odluka »odozgo«, nego i samih naroda, koji prebivaju na tlu Bačke. Sami ti narodi trebaju razvijati među sobom bratske odnose, oni sami trebaju izbjegavati međusobna sumnjičenja i izazivačko mahanje barjakom tuđih grijeha. Mahanje barjakom tuđih grijeha ne samo da nije dijaloški, nego je također zastarjela praksa koja je u grdnom raskoraku sa zbivanjima u suvremenom svijetu. Ukratko: narodi Bačke trebaju uvijek iznova uspostavljati i podržavati dijalog iskrene, prijateljske riječi i pravedne prakse.

Na kraju treba reći nekoliko riječi o dijalogu između različitih kršćanskih zajednica, odnosno između vjernika i onih koji ne vjeruju.

Prije svega, iznenađuje činjenica da se takav dijalog još nije pojavio u Bačkoj, gdje bi možda bio najpotrebniji. Osim tradicionalno prijateljskih odnosa između predstavnika Katoličke i Pravoslavne crkve, nije poznato da postoje dijaloški odnosi ili da se održavaju dijaloški susreti između drugih kršćanskih zajednica. Treba se nadati da to zatišje neće trajati dugo, da će kršćanske zajednice shvatiti kako je prošlo vrijeme međusobnog nepoznavanja, nepovjerenja ili pokušaja propagandnog osvajanja tuđih »duša«, i kako je došao čas da prorade na onom jedinstvu, koje je Krist zaželio svojim na svijetu.

Što se tiče dijaloga između vjernika i nevjernika, on u Bačkoj, na žalost, još nije počeo. A ipak susreti, koji su do sada održani u drugim krajevima naše zemlje i u inozemstvu između kršćana i marksista, pokazuju da je dijalog između vjernika i ateista ne samo moguć, nego da može biti, štaviše, veoma plodan. Taj je dijalog doista moguć ako se vjernici i nevjernici oslobode predrasuda kroz koje obično promatraju jedni druge. Vjernik bi trebao uvidjeti da nevjernik nije utjelovljeni zao duh ili čovjek koji je sasvim sigurno osuđen na vječnu propast, nego čovjek koji se bori za pravdu u svijetu kao i on, koji traži sreću kao i on, ali je ne nalazi, ili je još nije našao u Bogu kao i on. Nevjernik bi sa svoje strane trebao shvatiti da vjernik nije toliko ograničen i naivan da olako vjeruje u kojekakve priče, bajke, izmišljotine i kule u zraku. Vjernik je normalan čovjek kao i on, samo je uvjeren da je konačna sreća u jednoj neshvatljivoj Tajni, koju zove Bogom.

Jesam li preveliki optimist ako se nadam da će jednom svanuti dan dijaloga u Bačkoj?

Mislím i vjerujem da nisam.

*Tomo Vereš
Subotica*

(Priče Salamonove, 31, 10)

Tko će naći vrsnu ženu? — Jer, ona vrijedi više nego biser! Koji je mladić živio na ovoj zemlji i sada koji živi, a da nije želio naći vrsnu ženu? A to je oduvijek bio san svakoga čovjeka... No, istini za volju, malo tko je taj svoj životni san i ostvario. Nameće se pitanje, koliko je onih koji su ostvarivši taj svoj životni san, zahvalni Bogu za taj dar. Da, dobra supruga je zaista dar od Boga. Veliki kompozitor Schuman (Šuman) to je divno izrazio u jednoj svojoj skladbi, koju je posvetio svojoj supruzi i to onda kada su već imali desetero djece. Između ostalog kaže: »Ljubiš me, znam, taj sveti čar ko neba Božjeg primam dar«.

Brak je divna Božja ustanova. Ona je čovječanstvu bila vijekovima veliki blagoslov. Koliko mi cijenimo tu Božju ustanovu, koja se srećom održala još do danas? Nažalost, ima primjera da taj biser pojedinci, ili točnije rečeno, mnogi ljudi sasvim jeftino prodaju. Za jedan jedini flert, za alkohol, za karte itd. Bog je u početku stvorio jednog čovjeka i jednu ženu. Zar smatrate da je pogriješio? Ako nije, zašto sada ne bi bilo tako?

U Dekalogu piše (2. Mojsijeva, 20, 14): »Ne čini preljube.« Zar bi to pisalo, zar bi to Bog napisao svojom rukom na pločama Zakona da to nije važno? Zašto ljudi smatraju da to nije tako važno iako su poznate direktne posljedice. Zašto se ti ljudi smatraju kršćanima iako imaju sasvim suprotni stav prema Božjim zapovijestima. Može li netko samo kršiti zakon neke države, a da za to ne snosi posljedice? Božje zapovijesti su zakon Božjega carstva. Zato, što je taj zakon od ljudi oskrvljen, ljudima je izrečena smrtna kazna. Ali, Bog je Ljubav. Našao je način da spasi čovjeka, koji je pogriješio. Žrtvovao se Sam u Isusu Krkistu. Jer je plaća za grijeh — smrt, a dar Božji je Život Vječni u Kristu Isusu — Gospodinu našem. (Poslanica Rimljanina, 6, 23.)

Žrtva je prinesena, a mi smo je kristijani (kršćani) prihvatili kao svoje spasenje. Zakon i Pravda su zadovoljeni. Oprošteni su nam predašnji grijesi kroz Isusovu žrtvu. Možemo li sada dalje griješiti i gaziti taj Zakon radi kojega je prinesena tako velika Žrtva? Možemo li omalovažavati Zakon velikog Božjega carstva i dalje se smatra-

ti kršćaninom? ... A kolike li drskosti u nama ljudima, nasuprot nepojmljivoj ljubavi Božjoj prema nama! Ostavimo po strani činjenicu da ima žena koje ne zaslužuju pohvalu i koje nisu ni malo vrsne. Zadržimo se zato kod onih vrsnih, koje vrijede više nego biser! Pročitajmo citat iz Svetoga Pisma — Priče Salamonove (31. glava, od 10. do 31. stiha):

»Tko će naći vrsnu ženu, jer vrijedi više nego biser, oslanja se na nju srce muža njezina i dobitka ne će nedostajati. Čini mu dobro, a ne zlo, svega vijeka svojega. Traži vune i lana pa radi rukama svojim. Ona je kao lađa trgovačka, iz daleka nosi hranu svoju. Ustaje dok je još noć, daje hranu čeljadi svojoj i posao djevojkama svojim. Misli o njivi i o zemlji, a od rada ruku svojih sadi vinograd. Opasuje snagom svojom bedra svoja i krijepi mišice svoje. Vidi kako joj je dobra radnja, ne gasi joj se noću žizak. Rukama svojim maši se preslice i prstima svojim drži vreteno. Ruku svoju otvara siromahu i pruža ruke ubogome. Ne boji se snijega za svoju čeljad, jer čeljad njezina imaju po dvije oprave. Pokrivače sama sebi sprema, tanko platno i skerlet odijelo joj je. Zna se muž njezin na vratima kad sjedi sa starješinama zemaljskim. Košulje tka i prodaje, pojaseve daje trgovcu. Odijelo joj je krijepost i ljepota, i osmjehuje se na vrijeme koje ide.

Usta svoja otvara mudro i na jeziku joj je nauka blaga. Pazi na vladanje čeljadi svoje i mlijeka u lijenosti ne jede. Sinovi njezini podižu se i blagoslivaju je. Muž njezin također hvali je. Mnoge su žene bile vrsne, ali ti ih nadvisuješ sve.

Ljupkost je prijevarna i ljepota tašta; žena koja se boji Gospoda, ona zaslužuje pohvalu. Podajte joj od ploda ruku njezinih i neka je hvale na vratima djela njezina.«

Ovako je izgledao uzor vrsne žene u očima nekada najmudrijeg čovjeka, Salamona.

Stvari se nisu mnogo od tada izmijenile, osim što su se nešto modernizirale. Način života je nešto drugačiji. On je moderniji, ali ta vrsna žena i dalje je ostala vrijedna pčelica u svome domu. Tko se od nas sa nostalgijom ne sjeća onih bezbrižnih dana provedenih u svome domu kraj majke, koja je svojim samocdricanjem služila svima u kući, a pored toga možda još i zarađivala. Da li se toj pčelici netko od nas odužio za sve to? Ne, taj trud nije nikada plaćen! Ona to i ne traži, ali da li se mora na tome završiti? Zašto smo tako samoživi i ne možemo bar pokušati da je razumijemo? Zašto za uzvrat u njeno umorno srce umjesto nježnoga cvijeća sadimo trnje? Zar nismo pri tom nikada pomislili da tako uzdrmamo svoj vlastiti mir i sigurnost? Život je tako kratak i težak, a jedno drugome smo tako potrebni. Bog je rekao da nije dobro da je čovjek sam. (1. Moj. 2, 18). Da li si ikada, dragi čitaoc, mislio na to da je tvoja supruga dio tvoga tijela (1. Moj. 2, 22-24): »I Gospod Bog stvori ženu od rebra, ko-

je uze Adamu i dovede k Adamu. A Adam reče: »Sada eto kost od mojih kosti i tijelo od mogega tijela. Neka joj bude ime čovječica, jer je uzeta od čovjeka. Zato će ostaviti čovjek oca svojega i mater svoju i prionut će k ženi svojoj, i bit će dvoje jedno tijelo«.

Ponavljam, ostavimo po strani žene, koje nisu vrsne. Bog također daje mnoge savjete ženama.

U jednoj od idućih tema bit će govora o tome. Možda je tvoja žena vrsna, ali ti o tome nisi razmišljao! Možda pri izboru svoje životne suputnice nisi tražio da bude vrsna. Možda te je privlačila samo vanjska njena ljepota. A možda si je kao takovu razmazio i kada ste se sukobili sa životnim problemima, onda ste se nužno i izgubili. No, još nije sve izgubljeno! Molite se Bogu da vam pomogne premostiti probleme i zagonetke života. Ili je možda tvoja žena vrsna, ali izmučena radom i nerazumijevanjem — povenula. I opet nije sve izgubljeno. Pomozi joj! Pruži joj ruku, olakšaj joj teret života, pa će se njezino lice opet orositi i ožariti kao nekad, a njena će se unutarnja ljepota vidjeti na licu. Ljupkost je prevarna i ljepota tašta, žena koja se boji Gospoda, ona zaslužuje pohvalu. Mladići! Neka vam ovaj stih pomogne pri izboru vaše životne suputnice! Ne zaboravite na molitvu!

Bog je spreman da vam usliši molitve za sve vaše potrebe. Nije li izbor životne suputnice dovoljno vrijedan ozbiljnog razmišljanja i molitve? Isus je rekao: (Ev. po Luci, 11, 9) »Ištite i dat će vam se, tražite i naći ćete, kucajte i otvorit će vam se«. Jer svaki koji ište — prima, koji traži — nalazi, i koji kuca — otvara mu se. Uspostavite vezu sa Svemoćnim. Steknite iskustvo sa molitvom. Bog nam je prijatelj! Tada ćete izgraditi u sebi duboku intimnu vjeru koju ne će moći uništiti ni sve raspaljene strijele Sotone (Efežanima, 6, 16).

Završimo ovim riječima (Jeremija, 31, 3): »Odavna mi se javljaše Gospod. Ljubim Te ljubavlju vječnom, zato što Ti jednako činim milost«. Isus je rekao: »— Hodite k meni svi koji ste umorni i natovareni i ja ću vas odmoriti«.

Dodite k Isusu. Uzmite od Njegove Ljubovi, pa će vam mnogi problemi biti riješeni. Onda ćete znati ispuniti srce vaše supruge nježnim cvijećem, a ne trnjem. Onda će se ta ljubav vratiti vama u obliku bezbrojnih blagoslova i mira.

Marija Bukovac,
Zagreb

VIZIJA NADE

Gledam te danas vedru,
pupoljak suncem života milovan!
I nešto duboko u meni
što nazvah nadom,
proplankom svijetlim zasja u dan.

Kad život tvoj dalje još krene,
vlažno mi zjene snatre,
želim te gledati žednu
Istine s vrela,
gdje beskrajni plavi
čuvaju tajne
i za te.

Mrak se zavlači šutke.
Djetinjstvom tvojim sretnim
još velike zvijezde plamte.
Fides Vidaković
Subotica

JOŠ UVIJEK

Četvrt je vijeka
minulo bolnog!
Još uvijek, jeka tvog glasa
u meni otužno zvonu,
dok tajna nestanka tvoga
u mutnoj dubini roni.
Još uvijek mislim na te
a dani u Vječnosti kreću...
Tko ti je, nestali Brate,
u zanosu mladosti tvoje
zauvijek slomio krila?
U proljeće jedno rano,
dok su šarene ptice
topla si gnijezda svila.

TRAVANJ JE BIO

Tek su jabuke cvale
i nježna zelen kitila šume,
proljetna boja neba
blažila misli mi tužne.
Travanj je bio...
»Gdje si se, najdraži Brate,
skrio?!«
Ljubav je moja vapila često,
al' magle daljina spustila veo.
Kako bi kroz njih i čuo,
da si mi bio
beskrajno mio.

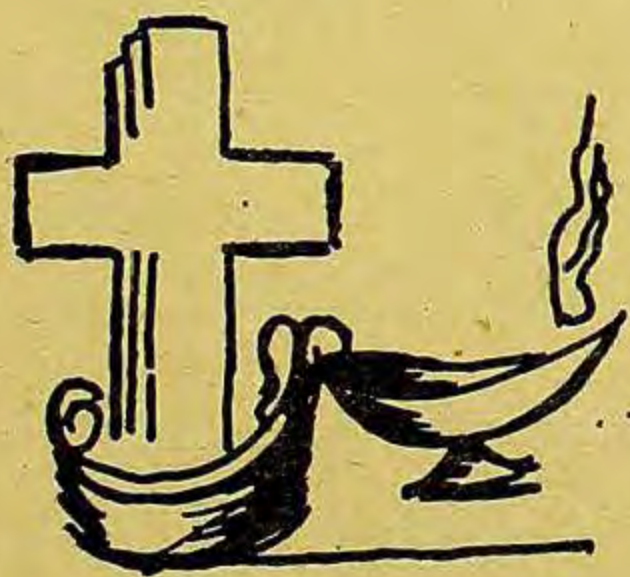
Fides Vidaković
Subotica

IVAN DOBRI

Kao seljački sin Ivan Dobri je volio vatikanske vrtove. Često se po njima šetao.

U prvim danima pontifikata vidi on da su ti vrtovi pusti i da u njima nema ljudi. Rekao je da on ne želi šetati kao po groblju, nego želi vidjeti ljude oko sebe. Od tada je Papa Ivan Dobri susretao ljude raznih zvanja i s njima došao u razgovor.

Jednom susretne on jednog vrtlara, nagovori ga, zapita ga za ime i kako mu ide. »Dobro bi bilo da mi majka nije bolesna. Već dugo godina ona je uzeta«. Ivan Dobri je to slušao i onda predloži vrtlaru: »Imam jednu ideju. Idemo njoj, da je posjetimo«. I tako su Ivan Dobri i vrtlar posjetili tu bolesnu i staru ženu.

Papa Ivan XXIII

Drugom zgodom susreo se sa dva radnika. Neobično mu se sviđjelo što su tako otvoreno s njime razgovarali. Na koncu razgovora dade svakom radniku po 1000 lira i reče: »Idite sada i popite jednu u zdravlje Pape.«

Ivan Dobri je bio veliki prijatelj djece. Ta, i on potječe iz brojne familije. I on je stric i ujak mnogih sinovaca i sestrića. Za Božić 1958. posjetio je bolesnike u bolnici »Isus Dječak«. Pristupio je jednom krevetu i zapitao dječaka: »Kako se ti zoveš?« »Angelo«, odgovori mali odvažno. »To me baš raduje, jer sam se i ja tako zvao u mladosti. Sada se zovem Ivan (Giovani).« Dječak podigne prst, kako već to djeca oponašaju odrasle i zapita: »Striče Ivane, je si li ti bio uvijek dobar?« Na to će Papa: »Ponekad, kao i ti!«

Š—d—c

NISAM VIŠE MLAD, GOSPODINE

*Nisam više mlad, Gospodine,
i znam,
što je bilo,
neće se više vratiti.*

*Sve, što sam sretao i što sam dotaknuo,
daleko je negdje ostalo,
i nema mu,
nema mu povratka.*

*Sve se ugasilo,
kao što se gasi plamen svijeće
kojemu je ponestalo ulja
u posudi.*

*Sve je, sve je, Gospodine,
kao iznemogla ruka
klonulo
u zaboravu.*

*Ali svjetlo, koje si upalio
u majčinim očima
dok Te za me skrušeno molila,
nije se,
nije se ugasilo.*

*Kao svjetionik na tamnoj pučini života,
ono mi,
što sam stariji,
sve jasnije
osvjetljava put!*

Ante Jakšić
Bački Breg

MAJKA MARIJA ROZA KOPUNOVIĆ

prva č. Majka »bačke« Družbe

U prošlogodišnjem našem Kalendaru čitali smo nešto o Družbi ss. »Naše Gospe« ili »Notre Dame«, čije članice su ponajviše zastupane među redovnicama u ovim krajevima. Smatram da će mnogima biti drago ako u ovom izdanju saznamo nešto i o osobi, koja je od prvih početaka samostalne bačke Družbe s maticom u Subotici bila nosioc pojma i akcije ove Kongregacije, raširene inače po cijelom svijetu.

Naš Gospodin jednoga dana, možda sjedeći na travnjaku pod plavetnilom svoje Palestine, nenadano zapita svoje učenike: »Što kažu ljudi, tko je Sin Čovječji?« Apostoli odgovoriše kako je koji čuo, jedni za ovoga, drugi za onoga... A onda Krist, Vječna Istina, želeći da iz usta svojih najbližih čuje istinu, koja je njihovu srcu milosno otkrivena i u njegovoj prisutnosti iskustveno doživljena, nastavi pitanje: »A vi, za koga me vi držite?« I onda od Šimuna dobi odgovor, koji uvjerljivo zveni sve do danas.

Tako se i mi ljudi među sobom pitamo »Tko je ovaj, tko je onaj?« Osobito ako poznamo neka njihova djela.

Ona, za koju pitamo u vezi s malom poviješću bačke Družbe jest Č. Majka M. Roza A. Kopunović, što počiva u skromnoj grobnici ss. »Naše Gospe« na Bajskom groblju. Njoj mnoge duše ovoga kraja, osobito redovničke, duguju veliku zahvalnost.

Rođena je 21. siječnja 1887. u Subotici od kršćanskih roditelja. U mladenačkoj dobi odlučila se za redovnički stalež i stupila u Red »Naše Gospe« s Maticom u Kaloči. Završila je preparandiju i ušla u novicijat da dobije duhovnu formaciju. Nakon posvete Bogu po redovničkim zavjetima, koje je položila 10. VIII 1911. godine u Kaloči, poslana je za učiteljicu na pučkoj školi u Kiskunfelegyhazu, Korompi i Kaloči, a 1919. došla je u Suboticu u samostansku školu. Tako sve do 1930. godine. To su za mladu s. Rozu bile godine tihog rada među malenima. Rekli bismo njezin Nazaret. Gospodin ju je spremio za veliki zadatak: Preuzeti vođenje novoosamostaljene Družbe, u kojoj prilike nimalo nisu bile sređene ni ustaljene. No, mi već poznamo Božju taktiku: U izvanrednim prilikama On izvanredno i zahvaća među ljude.

U ovom slučaju morali bismo se zapitati ne samo »Tko je ona?« nego i kakva je bila, kad ju je Božja Providnost pronašla da može na nju osloniti tako zamašnu zadaću?

S. M. Roza u mladosti slabašna izgleda, kao većina u tim godinama, u zreloj dobi razvila se u korpulentnu ličnost, koja je već svojom pojavom značila autoritet i ulijevala poštovanje. Bila je jaka duha, stalozemne čudi, čvrste volje, nježno-odana Gospi, bila je kadra da ustraje i pod najtežim udarcima životnih kušnja, koje su se mnogostruko ispreplele. S druge strane ona tako tiha, naoko pomalo plaha, činilo se da je uvijek spremna prihvatiti mudre dobronamjerne savjete starijih, pa i mlađih suradnica. A nadasve spremna da posluša Božja nadahnuća koja je crpla pred oltarom.

Prvi put sam srela č. s. Rozu još u svom djetinjstvu 1925. godine, kad je moja sestra bila njezina učenica u IV r. osnovne škole. Poblizje sam je upoznala, naravno kao Poglavaricu, kad sam 1932. stupila u samostan »Naše Gospe« na Zrinjskom trgu. Spomenut ću ovdje jedan od svojih prvih dojmova o toj, za mene, velikoj ličnosti. Kad bih je po dugim samostanskim hodnicima srela, činila mi se jako ozbiljna i stroga. A kad sam je vidjela u kapeli pred Svetohraništem, pričinjalo mi se kao da uvijek Nekoga sluša. To me je hrabrilo da je se ne bojim, jer tko »sluša Boga« taj ne može biti strašan...

Kad je Biskup Msgr. Lajčo Budanović 1930. g. zamislio i ostvario samostalnu Družbu, morao je pronaći i Poglavarstvo, koje će biti prikladno za one prilike. Među članovima Upravnog Odbora na čelu Družbe odredio je da s. M. Roza Kopunović bude glavna. U to vrijeme je bila i predstojnica velike Subotičke kuće. A već 1934. godine Biskup je postigao da je sv. Kongregacija za Redovnike nju imenovala za Vrhovnu Glavaricu »Družbe bačkih siromašnih ss. učiteljica Naše Gospe«. Tada je s. M. Roza, na prijedlog g. Biskupa, kao poglavarica uzela ime M. Anuncijata. Na Gen. Kapitolu Družbe 1940. god. pravilno je izabrana na drugih 6 godina za vrhovnu glavaricu. Tako je Č. M. Roza kroz 16 godina vodila svoju Družbu.

Teške godine! U početku sređivanje, pa rast i cvjetanje. A onda! Strahotne godine rata sa svim nemilim posljedicama. Kako rijeka ponornica, provre da natopi, pa opet ponire... Sve pod udarcima tajanstvenog čekića iz viđenja prve Majke u Loreni.

Kad je č. Majci Anuncijati bila povjerena uprava Družbe, bila joj je glavna briga: Kako nadomjestiti članice, koje odlaze u svoju Kolijevku Kaloču? Treba personala, da se održe Zavodi, koji su postojali ili su se osnivali novi. Treba probuditi zvanja kod mladih djevojaka... U tome su joj pomogli dobri svećenici na čelu s Biskupom. I zaista, zvanja su nicala, kako po selima, tako i u gradu Subotici.

Otvorena je kuća studija u Zagrebu, gdje su kandidatice dobivale učiteljsku naobrazbu i vraćale se u novicijat da iza toga pođu na njive, koje se »bijele za žetvu«. Malo pomalo kadar se punio.

Osim Biskupa Budanovića jedna od najvjernijih suradnica, kako idejno tako i materijalno, bila je č. s. M. Agneza Prčić, žena jaka, inteligentna i poduzetna. Ona je bila desna ruka č. Majci osobito u školovanju podmlatka i kupnji kuća za ljetovanje članica: u Dobrini pri Celju i Segetu kraj Trogira.

s. M. Roza Kopunović

Tako ruka o ruku, srce uz srce planiralo se, radilo i bralo plodove. Zvijezda Majke Anuncijate uspela se do svog zenita oko 1940. godine i morala je početi silaziti. Već slijedeća godina donijela je poraze i gotovo uništenje tog njezinog životnog djela, kad je buknuo rat noseći sa sobom tolika cijepanja. Međutim, baš u tom času pred nama mladim generacijama ukazala se naša Č. Majka najherojskija. Mi smo se oduševljavale za dalji rad u drugim okolnostima i ona je bila spremna poći s nama u Zagreb, u nepoznato. A bilo nas je tek šačica od dvadesetak mladih sestara i kandidatice.

Tu, na posve novom terenu sestre su nastavile apostolsku djelatnost, a č. Majka je kao Vrhovna Glavarica vodila svoju malu Družbu, za koju je dobila iz Rima dozvolu da premjesti sjedište u Zagreb.

Kako započeti, što raditi, kako održavati i hraniti tu malu, ali živu zajednicu? Ubrzo je č. Majka smjestila onih par učiteljica po državnim školama i primala nove kandidatice... Družba se za vrijeme rata razvijala polako, ali je pokazivala vitalnosti, te su joj crkvene vlasti išle na ruku i davale područja rada (i danas to čine u preobilju!)

Više puta sam bila svjedok njezinih agonija i suza. U tim trenucima iznova me obuzimalo divljenje, kako se č. Majka mogla odlučiti da pođe s nama. Bile smo dobre volje, ali s tako malo životnog iskustva. I hvala Bogu, sve je to naša draga Č. Majka sretno prebrodila samo da spasi Družbu za buduća pokoljenja, koja će joj Gospodin poslati.

Odluka je davno pala i ona je ustrajala. Da, ali sve to što je naša Č. Majka u nevjerojatnim okolnostima morala podnijeti, malo pomalo ostavljalo je tragove na njenom organizmu. Počela je, možda malo prerano, stariti. Tako da je pri kraju rata izgledala oronula i premorena od svih tih napora i tjeskoba.

Godine 1946. slijedio je opet redoviti Gen. Kapitul Družbe, iako s malim brojem sestara. Tu su je članice Kapitula riješile ove teške dužnosti, izabravši drugu za Vrhovnu Glavaricu. Novo Poglavarstvo upitalo je svoju prvu Č. Majku kamo bi željela poći iza odložene dužnosti. Odbrala je Suboticu i vratila se u grad svoje mladosti i zrelosti. Tu je provela posljednjih 10 godina u krugu mladih sestara, okružena pažnjom i poštovanjem građana, koji su je poznavali kao učiteljicu i Č. Majku Družbe.

Kroz više zadnjih godina pobolijevala je od podmukle bolesti. Liječnici su već davno sumnjali na rak. Godine 1954. operirana je u Zagrebu na Klinici. I pošlo je na bolje. Nakon dvije godine, kako to obično biva, umrla je u Subotici od raka kao predstojnica subotičke zajednice u Harambašićevoj ulici i kao generalna savjetnica Družbe. Mnogo je podnijela u toj bolesti, ali uvijek predana u volju Božju. Tako je smireno i utješena sv. Sakramentima predala svoju plemenitu dušu u ruke Očeve dne 26. srpnja 1956. god. Sprovod kroz njezinu Suboticu bio je veličanstven. Pokojnicu je ispratilo na zadnji počinak mnogo svijeta: svećenika, redovnica i svega Božjeg naroda.

Iza ove smrti svi smo osjetili, da je u Družbi nastala praznina, koju nitko ne može ispuniti.

»Umrla je naša Majka«, mnoga je od nas uzdisala dugo vremena. Učiteljica djece, Majka redovnica, to je njezina oznaka. Takvu smo je upoznale, takvu s ljubavlju poštivale i takvu je izgubile.

Uvjereni smo, da naša prva Časna Majka i dalje s ljubavlju prati svoju Družbu, svoj narod i svoj grad. Ona neka nas zagovara kod Božjega Prijestolja i u ovim teškim danima duhovne prekretnice.

M. Anđelina Kujundžić
Subotica

RAD NA ZBORNIKU O DRU JOSIPU ANDRIĆU

Zbornik je nastao kao rezultat i logički završetak kompletnih akcija, koje su imale za cilj pokazati i prikazati hrvatskom narodu takvu svestranu osobu kakav je bio dr Josip Andrić.

Radilo se o više vrsti akcija, koje traju već treću godinu, a to su bile komemoracije u povodu njegove smrti, koje su se održavale svake godine, s time što je komemoracija u povodu dvogodišnjice smrti prešla u simpozij o životu i radu dra Josipa Andrića.

Tada je osnovan Organizacioni odbor za podizanje spomenika dru Josipu Andriću, a u njega su ušli: glavni organizator i inicijator, prof. Lazo Krmpotić, župnik iz Bačke Palanke kao predsjednik, dok su ostali članovi odbora: Luka Perinić, profesor i upravitelj HKD sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu, prof. Juraj Lončarević, književni kritičar, prof. Radovan Grgec, gl. urednik HKD sv. Ćirila i Metoda, Stjepan Kovačić, književnik, Mate Sudeta, umirovljeni prosvjetni referent, Stjepan Pačarić, službenik, Nesto Orčić, akademski kipar, koji je izradio poprsje dra Josipa Andrića, Ivan Jandroković, ravnajući učitelj u miru, dr Boro Pavlović, književnik, Julije Njikoš, kompozitor i muzički urednik Radio-Zagreba, Ladislav Beršek, školski upravitelj u mirovini i Željko Beršek, publicist, svi iz Zagreba. Taj je Organizacioni odbor pripremio simpozij o dru Josipu Andriću u Ristovači kod Bača, na kojem su nastupili brojni domaći i strani kulturni radnici sa svojim studijskim priložima o Andrićevu životu i radu i o njegovu značenju za hrvatski narod kao za cjelokupnu evropsku kulturu. To je bilo 30. kolovoza 1969. godine

Drugog dana otkriveno je spomen-poprsje dru Josipu Andriću, rad kipara Neste Orčića, u dvorištu župne crkve u šokačko-hrvatskom selu Plavni uz Dunav u nazočnosti više tisuća ljudi. Tim povodom je održan svečani koncert pod vedrim nebom sa prigodnim govorima. Ovaj koncert je bio nastavak glazbenog programa sa simpozija, a nastupilo je đačko tamburaško društvo »Vatroslav Lisinski« iz Iloka, pod ravnanjem svog nastavnika i dirigenta Blažeka.

Tim je povodom Organizacioni odbor izdao Spomenicu o životu i radu dra Josipa Andrića sa slikovnim priložima iz njegova života, koja je razaslana širom zemlje i inozemstva.

Treba napomenuti da je u Zagrebu 14. prosinca 1969. godine održana repriza simpozija u Nadbiskupskom sjemeništu u velikoj dvorani sa informativnom izložbom, a također je i 1970. godine prigodom veličanstvenih

Tavelićevih svečanosti poslije kanonizacije prvog hrvatskog sveca, za čije je ostvarenje upravo dr Josip Andrić bio najzaslužniji, u Šibeniku su Ladišlav i Željko Beršek organizirali izložbu o svim područjima Andrićeva kulturnog i javnog djelovanja. Izložba je trajala nekoliko dana, a otvorenje je bilo uveličano prisustvom zagrebačkog nadbiskupa dra Franje Kuharića.

I na kraju možemo reći da je u povodu treće obljetnice Andrićeve smrti ušao u tisak ZBORNİK posvećen njegovoj nezaboravnoj uspomeni, a u izdanju Hrvatskog književnog društva sv. Ćirila i Metodija u Zagrebu i spomenutog Organizacionog odbora. Zbornik je izašao početkom 1971. godine. Ujedno je tim povodom održana i komemoracija s umjetničkim programom u prostorijama Društva.

Novčana sredstva za izdavanje Zbornika nismo uopće imali, a sve je to tražilo od odbora da uloži maksimalne napore za rješenje tog problema.

Zahvaljujući Društvu sv. Ćirila i Metoda i bačkom terenu kojega je predstavljao prof. Lazar Krmpotić, dobar je dio novčanih sredstava nabavljen. Isto smo tako uveli i sistem pretplate za Zbornik. To je dalo određene rezultate, a ovdje treba spomenuti i otkup izvjesnog broja primjeraka Zbornika od Fonda za unapređenje kulturne djelatnosti SR Hrvatske, Nadbiskupije i Glasa koncila, te još nekoliko mjesta na kojima je pomoć obećana. Također smo primili od Matice Hrvatske, »Veritasa« i Janka Matka novčane priloge. Sve to pokazuje i dokazuje da se širio interes za našega dragog Andrića na svim područjima našega javnog i kulturnog života.

Zbornik je izašao na 160 stranica standardnog formata sa preko 60 slika i u suvremenoj likovnoj opremi.

Uredništvo Zbornika je ovako sastavljeno:

Glavni urednik Ladislav Beršek, odgovorni urednik prof. Radovan Grgec, tehnički urednik prof. Stanko Tenšek.

Sadržaj ZBORNIKA je slijedeći:

Umjesto predgovora (Ladislav Beršek), Moja autobiografija (Dr Josip Andrić)

SIMPOZIJ U RISTOVAČI: — Stjepan Kovačić: Grobna poema dru Josipu Andriću, Lazo Krmpotić: Rad dra Josipa Andrića na duhovnom polju, Juraj Lončarević: Dr Josip Andrić (in memoriam), Dr Đuro Kuntarić: Dr Josip Andrić povezuje Požegu s Bačkom, Radovan Grgec: Dr Josip Andrić kao urednik jeronimskih izdanja, Ilija Džinić: Dr Josip Andrić i Bačka, Bela Gabrić: Suradnja dra Josipa Andrića s Hrvatima u Bačkoj, Dr Ante Sekulić: Nekoliko misli o književnom radu dra Josipa Andrića, Kuzma Moskatelo: Dr Josip Andrić kao publicista, Julije Njikoš: Dr Josip Andrić — kompozitor i muzikolog, Dr Vinko Žganec: Dr Josip Andrić — zapisivač muzičkog folklora, Dr Ivon Ćuk: Andrićeva uloga u širenju kulta bl. Nikole Tavilića, Janko Matko: Dr Josip Andrić i Dom bl. Nikole Tavelića u Krašiću.

ANDRIĆ i »MALI« NARODI: — Dr Ignac Horvat: Dr Josip Andrić i Gradišćanski Hrvati, Konrad Meršić: Posljednji posjet Gradišću, Stjepan Kovačić: Gradišćanskim Hrvatima, Viliam Kovar: Dr Josip Andrić i Slovaci, dr Aleksandar Čupović: Dr Josip Andrić — osnivač Društva prijatelja Lužičkih Srba, dr Boro Pavlović: Dr Andrić i Irci, Vjera Jandroković-Franić: Iz mog »Albuma uspomena«, Ivan Jandroković: Zapis.

PJESNIČKE SVEČANOSTI: — Mara Švel-Gamiršek: Trenutni snimci, Stjepan Kovačić: Dragim šokačko-bunjevačkim Hrvatima povodom Simpozija i otkrića spomen-biste dru Josipu Andriću, Željko Beršek: Bačka (putni dojmovi), August Đarmati: Ugaslo svjetlo (dru Josipu Andriću), Stjepan Kovačić: U sobi pokojnog dra Josipa Andrića, Jakov Kopilović: »Bačka« (uz Andrićevu skladbu »Bačka« na riječi Alekse Kokića), Josip Čosić: Mozartova ruža (dru Josipu Andriću in memoriam).

OTKRIĆE SPOMENIKA; IZLOŽBE; KOMEMORACIJE: — Stjepan Kovačić: Uz otkriće spomenika dru Josipu Andriću, Željko Beršek: Izložbe, komemoracije; Marija Vukelić: Sjećanje na dra Josipa Andrića.

Pozdravi simpoziju: — Ivan Prčić, književnik iz Tavankuta, Jozo Benak, naivni slikar iz Bođana, Marijan Božić iz Rokovaca, Stjepan Njikoš, tajnik tamburaškog društva »Pajo Kolarić« iz Osijeka, Stjepan Stjepanić, kustos Zavičajnog muzeja u Velikoj Gorici, Mato Sudeta, prosvjetni referent i učitelj u mirovini.

BIBLIOGRAFIJA (Željko Beršek).

Svima toplo preporučujemo da nabave ovaj Zbornik, jer će preko njega moći upoznati djelovanje našeg kulturnog radnika, velikog sina bunjevačko-šokačkih Hrvata, dra Josipa Andrića.

Narudžbe za Zbornik prima Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu, Tomislavov trg 21, broj ček. računa 301-8-1059. cijena knjizi je 3.000 starih dinara (30 novih dinara).

Zbornik je pisan s ljubavlju željom da čitaoci budu sudionici svih zapisa, izvještaja i govora svjetle uspomene i slave našeg dragog i nezaboravnog dobrog prijatelja — zasluženog hrvatskog i katoličkog radnika i pregoaca dra Josipa Andrića, pokretača kulturnog i umjetničkog života, svestranog intelektualca, velikog prijatelja običnog čovjeka i malih naroda.

Njegov plemeniti i uzorni život bio je ispunjen velikim i mnogobrojnim djelima. Na njega možemo s pravom primijeniti stihove Vergilija, koji u hrvatskom prijevodu glase:

»Dok rijeke budu jurile u more
I dok se po planinskim kosama
budu kretale sjenke,
Dok zvijezde budu pasle po nebu,
Dotle će uvijek trajati tvoja čast i slava!«

Ladislav Beršek
Zagreb

MOJI SU DANI PUNI STRAVE

Moji su dani puni strave,
A noći moje bez sna bježe.
Sit sam ove grube jave
I ona sve mi pada teže.

Da li ću ikad ikom moći
Pomoću riječi ili slova
Otkriti patnje u samoći

I trave čežnje mojih snova.
Jer srca moga divne varke,
Što izviru iz svijetlog vrutka
Ko razviltane iskre žarke,

Ne traju dulje od trenutka.
I svi se snovi zalud snatre,
I divna radost bliskog trena,
I plamna ljubav žarke vatre
Postaje pepeo uspomena.

DAVNI ZVUCI

Uskrsnuše davni zvuci,
Spomen svoju sienu baci,
O, avlijo, komšiluci,
Rodno mjesto i sokaci!

Mašta divne slike gradi,
O, dudovi, jele, smreke,
Fruškogorski vinogradi
I daljino plave rijeke!

Sve što bješe davna radost
Pojavi se na vidiku,
Oglasi se prošla mladost

Zvukom zvona na zvoniku.
Al, uzalud žudi želja
Vratit' sve što dani skriše,
Kada mnogih prijatelja
Na tom svijetu nema više...!

August Đarmati

Ilija Džinić je istaknuti znanstvenik, koji se posvetio zavičajnoj kulturno-povijesnoj problematici somborskih i čonopljanskih bunjevačkih Hrvata. Sada živi u Somboru kao tihi, nenametljivi učitelj i školski ravnatelj u mirovini.

Premda mu je rad veoma opsežan, o njemu se ne zna mnogo u širim znanstvenim krugovima, ali ne njegovom krivnjom, već zbog nehaja kojom naša javnost »dariva« mnoge zaslužne ljude. Istina, Ilija Džinić je 1968. godine dobio nagradu grada Sombora za svoj dugogodišnji rad, ali i veoma malu mirovinu.

Ipak ni to ga nije pokolebalo. Iako u priličnoj starosti, jer danas ima 77 godina, Ilija Džinić neumorno radi, često puta sprečavan i skrhan bolešću. Nedavno je predao Matici hrvatskoj rukopis svoje nove knjige »Bunjevačko-šokački Hrvati u Bačkoj«. To je njegovo životno djelo, plod dugogodišnjeg rada.

No, vratimo se Džinićevu životu.

Rođen je u Čonoplji 1894. godine od oca Grge, koji je bio kolar, i majke Marije Palić. Uspomene iz djetinjstva povezao je u zbirci pripovjedaka »U kolarnici«, koje su objavljivane u nastavcima u kalendaru Subotička Danica od 1936. godine i dalje. Pored nepobitnih zasluga, cijelu zbirku još mu nitko nije izdao.

Nakon završene osnovne škole u rodnom mjestu, mali bi Ilija doživio sudbinu mnogih svojih vršnjaka, koji su zbog neimaštine ostajali u selu, da nije bilo stipendije kaločkog nadbiskupa, koja mu je omogućila završetak klasične gimnazije u Kaloči. Već se tamo mladi Ilija odlikovao iskrenim rodoljubljem i žarom za narodne interese, što tada mnogima nije bilo po volji. Svjetuju ga da iziđe

Ilija Džinić

iz sjemeništa i da ode u Bosnu. Svećenikom ipak nije postao, jer ga je u tome spriječila bolest, koje se jedva riješio i 1919. godine postao je učitelj u Čonoplji.

1920. godine postao je upravitelj osnovne škole, koja je postala državna. Ilija Džinić se sav predaje nacionalnom radu. Osnovao je »Bunjevačku čitaonicu« (Kasinu) u Čonoplji (1920). Pisao je jednočinke za narod, organizirao je predstave, koje je sam uvježbavao i režirao. Pomagao je u priređivanju bunjevačkog prela sa ciljem da se njeguje originalno stvaralaštvo naroda.

Za vrijeme okupacije (1941-1944) ovakav Džinićev rad bio je spriječen i prekinut od strane okupatora. Oklevetan je i otpušten iz službe. Ostao je sa dvoje djece i sa ženom bez namještenja te se preselio iz Čonoplje u Sombor, gdje je radio kao blagajnik rimokatoličke crkvene općine. Tako je imao prilike posvetiti se arhivskom radu i proučavanju zavičajne povijesti Čonoplje i Sombora, ali je proučavao i povijest Šokaca koji su nastanjeni uz obalu Dunava u Bačkoj i Baranji.

Taj rad datira još iz Džinićeve mladosti. Skupljao je ono što su drugi smatrali nevrijednim i bacali. On je to spašavao, a onda istraživao. Bile su to stare listine, zapisnici, dokumenti, predmeti i stari novci. Danas ima veliku numizmatičku zbirku. Pri svemu tome je na sebe najmanje mislio, a 1944. godine zatekla ga je još jedna tragedija. Poginuo mu je jedini sin u borbi kod Batine.

Kulturno-umjetnički i znanstveni rad Ilije Džinića veoma je obilan i raznovrstan. Pisao je povijesne priloge i rasprave, proučavao je život i običaje bunjevačkih Hrvata, pisao je crtice i pripovijetke iz narodnog života, prevodio je, prerađivao i pisao originalne igrokaze za narod. Zato je njegov rad u mnogomu srodan s radom njegovog velikog prijatelja, pokojnog doktora Josipa Andrića, koji je iskreno volio bačku grudu na kojoj je i rođen.

Ilija Džinić surađuje u istaknutim znanstvenim edicijama. Priloge mu je objelodanio Zbornik za društvene nauke, koji izdaje Matica srpska u Novom Sadu. Srpska akademija u Beogradu otkupila mu je prilog o šokačkim bećarcima iz Bačkog Brega i o bunjevačkim poslovicama i izrekama. Katolički godišnjak u Zagrebu tako

đer mu je tiskao priloge. Nastupio je i na simpoziju o dru Josipu Andriću, koji je održan 30. kolovoza 1969. godine u Ristovači kod Bača. Čitao je svoj prilog: »Dr. Josip Andrić i Bačka«. Dugo godina je surađivao u kalendaru »Subotička Danica«.

Usput ćemo spomenuti samo neke najvažnije priloge:

»Prikaz proučavanja pravosuđa na selu u Bačkoj u 19. stoljeću«, »Šokačka mjesta u Bačkoj«, »Uloga bunjevačkog svećenstva u našem narodnom životu«, »Čonoplja«, »Franjevci u prošlosti Sombora«, »Kulturni doprinos Hrvata u Somboru do prvog svjetskog rata«, »Moji susreti s Blaškom Rajićem« itd. Pisao je o podrijetlu imena Sombor.

Za vrijeme okupacije javljao se u tadašnjim »Našim novinama«, gdje je pisao kulturne prikaze i priloge, kako bi bar na taj način podsticao narodnu svijest u masama našeg življa i budio narodni otpor. Pisao je pod pseudonimom: Rodoljub, Ili-nić, Ajili, Vaše novine itd.

Ilija Džinić je veoma zaslužan za rad Kulturno-umjetničkog društva Hrvata u Somboru »Vladimir Nazor«. To je društvo osnovano 1936. godine pod imenom »Mirosljub« da njeguje narodne tradicije, ali je za vrijeme okupacije 1943. godine bilo zabranjeno zbog svoje hrvatske orijentacije i antifašističkog karaktera.

Ovaj kratak prikaz zasluga i rada skromnog znanstvenog radnika Ilije Džinića nije dakako u stanju da popravi sve ono što je u tom pogledu do sada propušteno. Međutim, Ilija Džinić to i ne traži. Moli jedino Boga da ga uzdrži toliko dugo dok bar još neki od njegovih rukopisa ugleda svijetlo dana kao knjiga.

Mi mu svi to želimo od srca!

Juraj Lončarević

Josip Ilić

JOSIP ILIĆ — BIOGRAFSKI PODACI I KNJIŽEVNI RAD

Pri izgradnji nacionalnog profila jednog naroda i pri stvaranju kulturne baštine i književnih vrednota ne sudjeluju samo eminentni daroviti geniji, talentirani znanstveni radnici, vrsni književni stvaraoci i marljivi prosvjetni pregaoci. Širi je i raznovrsniji sastav svih onih, koji izgrađuju autohtonu, samostalnu svoju zgradu vrednota duha i umijeća. U tom zajedničkom pothvatu i ostvarenju nikada ne smiju biti zaborav-

ljeni ni oni jednostavni i nadobudni pojedinci, koji, iako uskraćeni u mogućnostima sustavnog osobnog kulturnog izgrađivanja, kao samouci i samonikli stvaraoci priložili su svoj dio općoj nacionalnoj stvari i posvjedočili o žilavosti svog talenta i o utkanosti u samobitnost narodnog tijela.

JOSIP ILIĆ upravo spada među naše brojne hrvatske jednostavne pučke pisce, koji su od najranije mladosti nosili u sebi neugasivu težnju stvaranja, književne izgradnje i produkcije. Život je redovito nemilosrdan prema takvima, ako im je sreća bila nesklona. Ipak, iako ne često, takvi duhovno zreli pojedinci nisu se dali omesti nemogućnošću sistematske mladenačke školske izgradnje, nastojali su sami nadoknaditi izgubljene prilike, kao samouci brusili su primljeni biser i ustrajnom voljom stvorili su bar nešto, čime su dali oduška svojoj duhovnoj punini, a svoju nacionalnu zajednicu zadužili skromnim plodovima ostvarenja, ako ih važno mjerom kvaliteta i kvantiteta, ne obzirući se na istaknute momente i okolnosti. Sasvim je druga slika kad takve marljive radnike motrimo na polju njihovog specifičnog brazdenja i žetve.

Josipa Ilića sam upoznao već kao poodmakla starca nekoliko godina pred smrt. (Umro je 14. IV 1963.). Prvi slučajni susret otkrio mi je ne svakodnevne odlike jednog bistrog Šokca, koji je odavao književni talenat, pronicav um, sačuvanu volju za kulturni rad, želju da nešto da za svoj hrvatski narod uopće, a posebno za svoju istokrvnu braću Sokce (izvan nekadanje stare domovine). Prve dojmove još više je potvrdilo naše često dopisivanje, a posebno moje dvotjedno zadržavanje u njegovu rodnom selu u kolovozu 1961. godine kad smo svakodnevno satima raspravljali o svemu i svačemu.

Tada sam doznao da ima u rukopisu vrijednu povijesno-etnološku radnju »Narodna nošnja i običaji kod Šokaca u Bačkom Bregu«, koja je bila definitivno dogotovljena 1960. godine. Ponukao sam ga da taj rukopis ponudi Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu, odjelu za narodni život i običaje, što je on pronicavošću zdrave duše odmah shvatio i prihvatio. Ovlastio me da na tom mogu raditi u njegovo ime. JAZU je rukopis otkupila 1962. uz minimalni honorar. Tako je vrijedan materijal trajno sačuvan. Pisac je bio i time sretan, iako ga nikad nije napuštala želja da vidi svoje djelo tiskano. Nije imao sreće to dočekati.

Suton se sve više i više spuštao nad životni tok Josipa Ilića, pa sam ga koncem 1962. god. zamolio da mi napiše svoju kratku biografiju i popis tiskanih i netiskanih radova. On se rado odazvao prijateljskom pozivu u siječnju 1963. godine.

Nek mi bude slobodno doslovno navesti njegov popis radova i životne staze.

AUTOBIOGRAFIJA JOSIPA ILIĆA

»Čudi me, da ljudi od pera, kad ostare, onda im pada napamet da pišu svoju biografiju. Kako i ja nisam nikada u životu mislio da ću išta napisati za javnost, to se nisam ni bavio mislju o bilo kakvoj autobiografiji. Kada sam napisao knjigu »Narodna nošnja i običaji kod Šokaca u Bačkom Bregu«, koje mi je djelo otkupila »Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti« u Zagrebu, od tog vremena se i sam zabavljam mislju da i sam rekнем koju riječ o sebi i tako napišem kratku autobiografiju.

Iako sam dijete prošloga vijeka, još u ono vrijeme je bio interesantan život nas Šokaca — Hrvata u Bačkoj. Živeći pod mađarskom vlašću, i stalno u službi naroda, i to izmješanog naroda Šokaca, Mađara i Nijemaca, ipak mi je uvijek bio pred očima i kao najbliži mojoj nacionalnoj ideji, moj šokački narod. Njegova prosvjeta, kao i njegovo imovno stanje Boreći se na svim poljima umne djelatnosti, želja mi je bila pomoći svoj šokački narod. Ne tražeći za taj rad nikakvu slavu, a niti bilo kakvu drugu nagradu, jer nagrada će biti jedino to, što će mi moj šokački haran narod spominjati moje napisano djelo i ništa više.

Zovem se Josip Ilić. Rođen sam 30. siječnja 1885. u selu Beregu a sada zvanom Bačkom Bregu, od oca Stipana i majke Marije Tucakov. Roditelji su mi bili pravi Sokci-Hrvati, a bavili su se zemljoradnjom. Porodica mi je bila dosta imućna, posjedovala je oko 20 katastarskih jutara koj' oranice, koj' pašnjaka, vinograda. Još u osnovnoj školi bio sam dobar i marljiv učenik. Kad sam pohađao VI. razred osnovne škole, moj učitelj Marko Fucin, Šokac iz Santova (sada u Mađarskoj) pretplatio me na bunjevačko-šokački list »Neven«, koji je izlazio u Subotici kao mjesečnik.

Kad sam završio šest razreda osnovne škole u svome mjestu Beregu, moj učitelj Marko Fucin, poznavajući moje vladanje i sposobnost učenja, pod svaku cijenu htio je, da nastavim dalje školovanje u gimnaziji, pa bilo to u Baji ili Somboru ili Osjeku, ali su se tome usprotivili djedovi s jedne i druge strane. Tako sam morao prekinuti dalje školovanje.

1898. postao sam član književnog društva sv. Jeronima, kao i član Matice Hrvatske u Zagrebu. Sakupljao sam i čitao knjige hrvatskih i srpskih pisaca. 1913. došao nam u Bereg za učitelja Matija Šibalin,

Bunjevac-Hrvat iz Baje, i nagovarao me da odem u Našice i da se tamo upišem u gimnaziju kao privatni đak. U proljeće iste godine otišao sam u Našice, gdje me je primio direktor tamošnje gimnazije Adam Pakaci i upisao me kao privatnog učenika. Osim toga mi je dao sve potrebne knjige za prvi razred gimnazije, kako bih mogao polagati diferencijalni ispit na kraju školske godine 1914. Međutim, iste te godine je izbio prvi svjetski rat. Mjesto da polažem dospelji ispit, bio sam kao vojni obveznik u pričuvi pozvan u vojsku. U ratu sam proveo pedeset i tri mjeseca. Da 12. studenoga 1918. sretno se vratim kući u Bački Breg.

U to vrijeme je bio u Bačkom Bregu župnik Lajčo Budanović, koji je kasnije postao biskup u Subotici. Ovaj mi je ponovno u poluzapovjedajućem tonu govorio da nastavim sa školovanjem, ali ne u Našicama, Nego u Subotici. Ja sam Budanovićev poziv razumio i prihvatio i upisao se kao privatni učenik građanske škole u Subotici. Tu sam sva četiri razreda sretno završio. Spremao me je za ispite Joso Marot, ondašnji učitelj u Bačkom Bregu, inače izbjeglica iz Istre, koji je kasnije služio kao nastavnik gimnazije u Somboru. Prvi put sam posjetio Suboticu 2. veljače 1911. Tu sam se na velikom bunjevačkom prelu upoznao sa drom Franjom Sudarevićem, Mijom Mandićem, Blaškom Rajićem, Josom Vukovićem — Đidom i Šandorom Rajčićem.

Od 1. prosinca 1912. počinje moja činovnička služba u početku kao općinski pisar, a kasnije kao zamjenik bilježnika. Služio sam u Bačkom Bregu devetnaest godina, a u općini Kolutu jedanaest godina, svega trideset godina. Tada sam zbog bolesti bio penzioniran.

Književnim radom počeo sam se baviti još od 1908. Pisao sam pjesme, crtice i razne članke pod pseudonimima: »Vatroslav«, »Rodoljub« i »V r«. Suradivao sam u Subotičkom kalendaru »Danici« i listu »Nevenu«, koji je izlazio u Subotici jedamput mjesečno.

Nakon svega izloženog mogu još reći da mi je u već drhtavoj ruci još uvijek olovka ili nalivpero i papir te neumorno sakupljam sve ono, što je naše iz starine šokačko, da sačuvam bar nešto od zaborava budućim pokoljenjima koja dolaze. Možda bi se sada na taj moj cjelokupni rad mogla primijeniti ona naša stara poslovice »Kasno stize Marko na Kosovo«, jer sam se prihvatio pera i papira oko pisanja vrijednijih radova u mojim već poodmaklim godinama.

Osim gore navedenog, bavio sam se i pčelarstvom, i to od 1907—1945. Pčelario sam punih 38 godina. To mi je bio jedini sport, koji mi se u životu najvećma dopadao.

Za vjernost i ispravnost te istinitost jamči i odgovara

Josip Ilić, s. r.

U Bačkom Bregu, 12. veljače 1963.

Donosim doslovno prijepis autobiografije bez ikakve korekture zbog zanimljivog uvida u izražaj i način oblikovanja misli.

TISKANI KNJIŽEVNI RAD JOSIPA ILIĆA

Autor je sam označio da je tiskao slijedeće članke i crtice:

- **Šokačka obitelj** (sa slikom), kalendar Subotička Danica, 1912. str. 73., pseudonim — V r.
- **Među gornjobačkim Sokcima**, isti kalendar, 1912. god. str. 82., pseudonim — Rodoljub.
- **Iz prošlosti Šokaca**, isti kal., 1923. str. 99—100., pseudonim — V r.
- **Iz šokačkog života**, isti kal., 1924. str. 123 — 124., pseudonim — V r.
- **Svatovski čauš**, isti kal., 1925. str. 114 — 116., pseudonim — V r.
- **Iz šokačkog života**, isti kal., 1927. str. 85 — 87., pseudonim Vatroslav.
- **Crtica iz prošlosti Šokaca**, isti kal., 1930. str. 95 — 96., pseudonim — V r.
- **Čika Matiša**, isti kal., 1933. str. 104., pseudonim — V r.
- **Razgovor dva Šokca**, isti kal., 1934. str. 93 — 95., pseudonim — V r.
- **Narodne poslovice**, isti kal., nepoznato god., str. 89., pseudonim — V r.

Htio sam provjeriti u arhivskoj građi **Leskografskog zavoda** u Zagrebu, **Bibliografija**, točnost navoda i ustanovio sam da je među postojećim karticama ubilježen članak, tiskan u Subotičkoj Danici 1927. (**»Iz šokačkog života«**).

Zatim pod pseudonimom — V r navodi se članak — **Šokačka narodna nošnja** (s tri slike), tiskan u Subotičkoj Danici, 1932., str. 56 — 60.

U istom kalendaru, 1912., pod pseudonimom — Vatroslav izašao je članak — **Iz prošlosti Šokaca**, str. 41 — 44.

Pod istim pseudonimom tiskan je u istom kalendaru 1908. str. 45 — 47., članak **Prija 25 godina** (s 2 slike). O radu na očuvanju i proširenju A. B. Šarčevića i N. Kulundžića (slike prikazuju njih dvojicu).

Pod punim imenom i prezimenom — Josip Ilić — izašao je članak — **Prodaja meda**, u listu »Pčela«, 1925. god. br. 6. To je osvrt na članak I. Petrovića, koji je tiskan u istom istu. Je li i to članak Josipa Ilića? Iz autobiografije je vidljivo da je bio ustrajni vješti pčelar skoro četiri desetljeća.

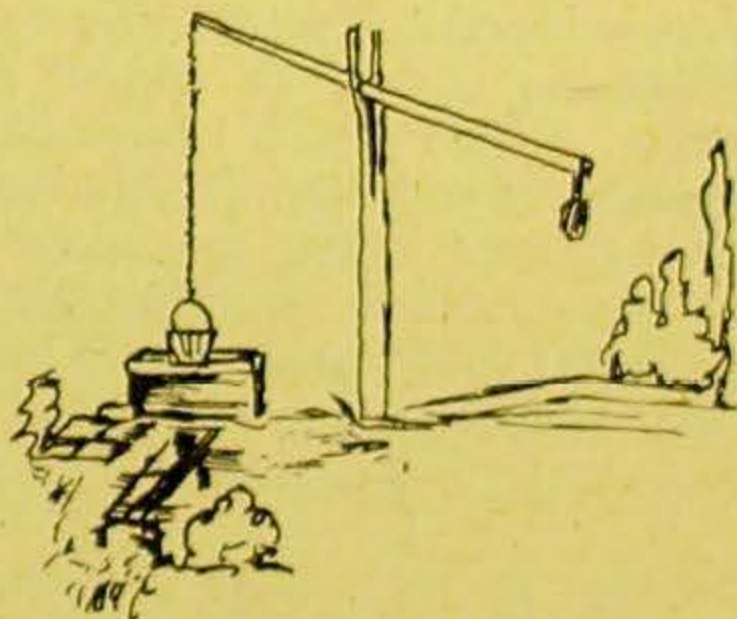
Još dva članka — koliko je bilo moguće ustanoviti — objavio je Josip Ilić:

- **Svatovski kum**, crtica iz prošlosti, Neven (Subotica), 1909. br. 10. str. 74 — 75.
  - **U rosnoj noći**, Neven (Subotica), 1911 str. 18 — 19.
- Od objavljenih pjesama Josip Ilić je u svom popisu naveo:
- **Aoj, sejo**, Subotička Danica, kalendar, 1908. str. 39., pseudonim — Vatroslav.
  - **Gdi si raša**, isti kal., 1909. str. 73., isti pseudonim.
  - **Al zapivaj**, isti kal., isto god. ista str., isti pseudonim.
  - **Ide deda putuje**, isti kal., 1910. str. 79., isti pseudonim.
  - **Mili rode, ta siti se samo**, isti kal., 1911., isti pseudonim.
  - **Bunjevački rode mili**, isti kal., 1920. str. 28., pseudonim — V r
  - **Šokci blage duše dobre**, isti kal., isto god., ista str., isti pseudonim.
  - **Priljubi se mladom licu tvome**, isti kal., isto god., ista str., isti pseudonim.

Nakon ovog popisa pjesama Josip Ilić je dodao u napomeni: »Još sam surađivao u bunjevačko-šokačkom listu »Neven« od 1908 — 1914. Pisao sam crtice, pjesme i razne članke iz ekonomije, koje radnje ne mogu iskazati u detaljima, jer sam ih uslijed okupacije sve dao poništiti.« (2)

U bibliografskom arhivu Leksikografskog zavoda u Zagrebu pronašao sam popis slijedećih pjesama Josipa Ilića tiskanih u »Nevenu« (Subotica):

- **Pismo moja**, Neven, 1908. br. 10. str. 76., pseudonim — Vatroslav.
- **E šta ćemo sudbina je**, isti list, ista god., br. 3. str. 20., isti pseudonim.
- **O kako ne**, isti list, 1908. br. 7., str. 54. isti pseudonim.
- **Dok je tebe**, isti list, 1911. br. 10. str. 77., isti pseudonim.
- **Gdi su oni**, isti list, 1909. br. 4. str. 28., isti pseudonim.
- **Čuj me moja**, isti list, isto god., br. 12. str. 90., isti pseudonim.
- **Braći Bunjevcima i Šokcima**, isti list, 1912. br. 2. str., pseudonim — V r.
- **Prošlo je lito**, isti list, isto god. br. 9. str. 4., isti pseudonim.
- **Dok je tebe**, isti list, 1912. br. 11. str. 4., pseudonim — Vatroslav.

RUKOPISNA OSTAVŠTINA JOSIPA ILIĆA

1. »Narodna nošnja i običaji kod Šokaca u Bačkom Bregu,« str. 109
in folio, otipkano na pisači stroj, porez 2, u arhivu JAZU u Zagrebu. (3)

S a d r ž a j :

- Obiteljski život Šokaca
- Imovno stanje bačko-breških Šokaca
- Propadanje šokačke narodne nošnje
- Od rođenja do ženidbe među Šokcima
- Šokačka svadba
- Školovanje Šokaca u prošlosti
- Odgoj djece kod Šokaca
- Podila nasliđstva kod Šokaca
- Gostoljubivost kod Šokaca
- Običaji u vezi sa svetkovinama kod Šokaca
- Sveta tri Kralja
- Svićnica
- Ukras kod Šokica
- Brašančevo ili Tielovo
- Proštenja kod Šokaca
- Svi Sveti i Mrtvi dan
- Sveta Lucija
- Božić
- Šokačka omladina u prošlosti
- Duhovske kraljice
- Gornjobački Šokci i njihovo napridovanje u prosvitnom pogledu
- Kako su se šarala uskršnja jaja kod Šokaca
- Dožeonica kod Šokaca
- Đurđev dan
- Sahrana mrtvaca
- Razni i manje važni običaji
- Praznovirje kod Šokaca
- Završna rič
- Bilješka o piscu

2. Različiti članci

- Velika narodna skupština u Novom Sadu, održana 25. studenoga 1918. godine, str. 3,
- Šokačka kuhinja i jila u prošlosti (pečena jila, kuhana jila), str. 3,
- Carski lov u Karapandži 1910. godine, str. 3,
- Velika vatra u Bačkom Bregu 1904. godine, str. 2,
- Suvaje u općini Bački Breg, str. 2,
- Kolera u općini Bregu (Bački Breg), str. 2.

Sve ove članke imam u prijepisu kod sebe. Poslao mi ih je još za života autor. Sigurno ih ima i njegova kćerka Franka, koja je trajno živjela s njime u rodnom mjestu, gdje i danas živi. Ja sam ove prijepise spreman dati na pohranu bunjevačko-šokačkom kulturnom centru.

2.) Pismo je u mojem arhivu.

3.) Rukopis je registrirao i Ivan Kujundžić u svojoj knjizi »Izvori za povijest bunjevačko-šokačkih Hrvata«, Zagreb 1968. godine, izd. Matice Hrvatske. Prema I. Kujundžiću rukopis je iz 1960. godine.

Di li je ovim sve navedeno ili ne, što je Josip Ilić tiskao i napisao, teško je sa sigurnošću reći. U svakom slučaju, nastojao sam doći do što potpunije slike njegovih književnih ostvarenja.

Ma kako bio skroman prilog šokačko-bunjevačkoj, a time i općoj hrvatskoj književnosti, rad i djela Josipa Ilića ostaju glasan poticaj svim našim talentiranim samoukim i neškolovanim piscima da ne zakopaju svoj dar i svoje sposobnosti, već ih stave u službu naše zajedničke težnje da se kulturni hram Hrvata, živjeli oni u domovini ili izvan nje, izgradi što čvršće i što bolje, skladnom suradnjom svih njenih sinova.

Mirko Validžić

STIPAN BEŠLIN

Zaboravljena pjesnička harfa šokačkog pjesnika

»Za prosuđivanje književnog značaja nekog autora nije od važnosti jedino dojam što ga on u čitatelju pobuđuje danas, već u konačnoj ocjeni treba u prvom redu uzeti u obzir onaj umjetnički i uopće duhovni doprinos što ga je netko svojim radom unio u kulturni život svoga naroda i svoga doba.«

Antun Barac: August Šenoa, str. 3.

Vihori, oluje i drugo nevrijeme obično donose i odnose mnogo suhog lišća raznog smeća, kidaju i lome manje i veće grane, čupaju čitava stabla, uzdižu prašinu i zamračuju obzorje... A kada se sve opet stiša, mnogo toga ostane uništeno, mnogo toga zatrpano koječim, posivjelo od prašine što je po njemu poglela. I treba mnogo vremena dok se sve to zatim opet barem malo ne raskrči, opraiši, stavi na svoje pravo mjesto.

Ratove, revolucije, društvene prelome i promjene obično svi smatramo vihorima historije. I s pravom. Koliko nenadoknadive materijalne štete počini jedan rat? Koliko živih usmrti, proguta i zauvijek izbriše svaki slijed o njima?!

U poređenju s prijašnjim ratovima, drugi svjetski rat možemo s pravom smatrati pravim orkanom, ako gledamo na opseg i količinu štete i smrti što ih je prouzrokovao. Godine, desetljeća moraju proći dok samo ustanovimo i otkrijemo što je sve nestalo i zauvijek upropašteno za vrijeme njegova pustošenja. Još više će vremena trebati da se to barem djelomično nadoknadi.

A što će biti s onima, kojima su uništena i njihova djela? A što tek s onima, koje je smrt pokosila odmah na početku, još prije nego što su uspjeli nešto vidno i trajno ostvariti?

Smatram da je jedna od važnih dužnosti preživjelih da istrgnu iz mraka zaborava i one koji to sami ne mogu učiniti.

Jedan od njih jest i prerano umrli nadareni hrvatski šokački pjesnik Stipan Bešlin.

Ovaj kratki prikaz o pokojnom Stipi Bešlinu ne želi biti ocjena njegova književnog djela i određivanje odgovarajućeg mjesta u duhovnoj kulturi Hrvata. Svrha je prikaza jedino da pozove i potakne sposobne ljude da stručno obrade Stipino književno stvaranje, kako bi mu mogli, makar i mrtvom, iskazati ono priznanje koje stvarno zaslužuje.

Neka mišljenja i sudovi o vrijednosti pjesničkog stvaranja pokojnog Stipe, koje pored točnih biografskih podataka ovdje priopćujem, neka posluže kao opravdanje ovog prikaza i neka budu pobuda onome koji se gornjem pozivu bude odazvao. Čvrsto sam uvjeren da će taj njegov pot-hvat uroditi korisnim plodom za obojicu.

Tko je Stipan Bešlin

Stipan Bešlin rođen je 4. siječnja 1920. u Bačkom Monoštoru od oca Marka i Marije rođ. Pašić, kao njihovo prvo dijete.

Bački Monoštor leži uz Dunav, južno od Bezdana, zapadno od Sombora i sjeverno od Apatina. Sada ima oko 5.000 stanovnika.

Od pučanstva najveći dio otpada na Hrvate-Šokce, manji dio na Mađare. Zatim ima još nešto Cigana i nekoliko Nijemca. Prije, do 1945. godine, tu je živjelo oko 1.500 Nijemaca Švaba, koji su se kasnije najvećim dijelom iselili u Njemačku. Na njihovo mjesto kasnije su naseljeni doseljenici iz Like, od kojih se ovdje zadržalo tek nekoliko obitelji.

Svi su stanovnici rimokatoličke vjere, osim novodoseljenih srpskih obitelji, koje su pravoslavne vjere.

Selo je unaokolo okruženo gustim listopadnim šumama u kojima ima mnogo divljači: jelena, srna, fazana, tetrijeba, divljih svinja i drugih.

S jedne strane ispod samog sela tiho teče jedan od mnogobrojnih rukavaca Dunava, a s druge strane prolazi Veliki kanal. Obale obiju voda obrasle su trskom i gustom travom.

Ovaj mali podatak o položaju sela važan je za razumijevanje mnogih Stipinih pjesničkih opisa prirode i skrivenog života u njoj.

Stipini roditelji bili su siromašni seljaci. Imali su nešto svoje zemlje, ali su uzimali na obradu i tuđu, da bi mogli preživjeti sa svojom decom. Kad je Stipi bilo šest godina, umro mu je otac, pa se majka vratila svome ocu, Marinu Pašiću. Sa sobom je dovela i svoje sinove: Stipu i tri godine mlađeg mu brata Marina. Tako je Stipa još kao dijete dospio djedu i bio odgajan pod njegovim nadzorom.

Djed Marin malo je pažnje poklanjao, a kasnije još manje razumijevanja pokazivao prema nedvojbenoj pjesničkoj nadarenosti svoga unuka i njegovom književnom stvaranju. Također i Stipina majka, vjerojatno pod uticajem svoga oca, nije baš s velikim oduševljenjem gledala na pjesnička ostvarenja i dostignuća svoga sina i često puta mu je zbog toga prigovarala ili ga na razne načine u tome ometala.

Stipan Bešlin

Stipa je zbog svega toga silno trpio u svojoj po prirodi finoj i osjećajnoj duši. Sve više se osjećao osamljenim čak i kod vlastite kuće, u vlastitoj obitelji, pa je stoga tražio potrebno razumijevanje drugdje. Nalazio ga je na župnom dvoru kod tadašnjeg župnika preč. Franje Piukovića i njegovih kapelana, te kod Agice Kovač i njezinih roditelja. Zbog toga je onda često, a u svojoj teškoj bolesti i uoči smrti čak i svaki dan, zalazio i duže se tamo zadržavao. Tamo se sjećao bolje, nego kod vlastite kuće.

Ovo je također važan podatak za razumijevanje nekih Stipinih pjesama.

Već kao maleno dijete Stipa je pokazivao mnoge znakove izvanredne nadarenosti. Tako je, prema sjećanju njegovih nekadašnjih susjeda, već kao mališan od svojih 4 — 5 godina znao napamet čak i dugačke molitve i razne pučke pobožne pjesme, koje je veoma rado pjevao. Često puta je svojim čistim, divnim dječjim glasom predvodio pjevanje kod raznih izvanliturgijskih pučkih pobožnosti i na hodočašćima.

Školske godine 1926/27. započinje osnovnu školu u svom rodnom mjestu i u redovnom roku završava sva četiri razreda s odličnim uspjehom.

Po završetku osnovne škole upisuje se školske godine 1930/31. u susjednom Somboru u I razred gimnazije. Za vrijeme školovanja u gimnaziji prvo stanuje i pohađa školu kao nitomac-kandidat Karmelićanskog samostana u Somboru. Prigodom jednog izleta s ostalim nitomcima samostana u svoje rodno mjesto na Dunav dobije upalu pluća. Bolest je sretno prebolio, ali ostale su male posljedice, zbog čega na savjet noglavara samostana napušta samostan te kao đak-putnik pohađa dalje školu. Putuje željeznicom do Bačkog Monoštora, a zatim pješke od željezničke stanice do sela, koje je udaljeno oko 3 km.

Premda je to naporno i za odrasla čovjeka. Stipa ipak u redovnom roku završava niže razrede gimnazije, prva tri s odličnim uspjehom, a četvrti sa veoma dobrim uspjehom i položio je niži tečajni ispit, također sa veoma dobrim uspjehom.

Poslije položenog tečajnog ispita upisuje se školske godine 1934/35. u peti razred na istoj gimnaziji, ali »Odlukom Ministarstva prosvete br. 37373 od 10. novembra 1934. g. izagnan je iz svih srednjih škola u Kraljevini, s pravom polaganja privatnog ispita prema paragrafu 43 tačka 4 Zakona o srednjim školama. 26. novembra 1934. godine«.

Njegovi nekadašnji školski drugovi sjećaju se da je to bilo zbog političkih razloga tadašnjeg režima.

I ovaj podatak je važan za ispravnije shvaćanje novoga tužnog tona koji se nakon toga čuje i osjeća iz njegovih pjesama.

Školske godine 1935/36. polaže privatno po drugi put gradivo iz V razreda gimnazije s veoma dobrim uspjehom. Gradivo VI razreda pokušava polagati privatno slijedeće školske godine na Državnoj realnoj gimnaziji u Vukovaru, ali bez uspjeha.

Zatim prelazi u Zagreb i stanuje u zavodu Salezijanaca.

Tu se, kako se sjeća Agica Kovač, prigodom jednog skupljanja milodara za zavod salezijanaca po okolnim selima opet prehladio, zbog čega

mu se obnovila plućna tuberkuloza, pa se onda teško bolestan vratio u svoje rodno mjesto.

Budući da su bili siromašniji, majka i djed nisu mogli mnogo trošiti na Stipino liječenje, zbog čega je bolest sve više uzimala maha i ubrzala njegovu preranu smrt.

Umro je 7. travnja 1941. u Bačkom Monoštoru i slijedećeg je dana pokopan na seoskom groblju. Iznad grobnog humka stoji običan drveni križ.

Stipina pjesnička ostvarenja

Stipa je još kao dječarac zavolio pjesme. Znao je napamet mnoge pučke pobožne pjesme te ih je rado i često pjevao sam ili na raznim hodočašćima i na pučkim pobožnostima u rodnom mjestu.

Poslije i sam pokušava sastavljati pjesme. To su, istina, morale biti još dosta slabe pjesme. Ali je za vrijeme školovanja u nižim razredima gimnazije to moralo biti već i nešto ozbiljnije i bolje, tako da se je usudio to poslati čak i uredništvima pojedinih dječjih časopisa.

Već u III raz. gimnazije, kada je Stipi tek 13 godina, izlazi u časopisu »Krijes« njegova pjesma »Molitva Mariji« (»Krijes«, god. 14. 1933. br. 1. str. 16.). Prof. Juraj Lončarević smatra da je to prva Stipina pjesma objavljena tiskom.

U istom broju spomenutog časopisa u poruci uredništva nalazi se poruka Stipi da od poslanih stvari ulaze u ovom i narednim brojevima pjesme »Zima« i »Kako je lijepo« te crtice »Vjesnici snijega« i »Pismo majci«. U slijedećem pak broju urednik poručuje: »Sada imam veliku zalihu tvojih pjesama...« (»Krijes«, god. 14. 1933. br. 2. str. 45.)

Već u ranoj mladosti Stipa se dakle počinje baviti ozbiljnim književnim radom i postiže u tome priličan uspjeh. Piše pjesme i crtice, šalje ih uredništvima raznih dječjih časopisa, stvara im »veliku zalihu« i s radošću vidi njihovo objavljivanje, te čuje prve pohvale.

U dječjem časopisu »Anđeo čuvar« urednik poručuje Stipi: »Vaši sastavci uz male iznimke su dobri. Po mogućnosti uvrstavat ćemo.« (»Anđeo čuvar«, god. 1935. br. 5.). Zatim: »Pjesme, koje su za naš časopis, izlazit će redom.« (»Anđeo čuvar«, god. 1935. br. 6.). Također i ovo: »Pjesmice mi se sviđaju.« (»Anđeo čuvar«, 1935/36. br. 2.).

Danas je već teško ustanoviti koliko je pjesama napisao pokojni Stipa i kojim je sve časopisima slao. Posve je vjerojatno da mu nisu sve podjednako uspjele da bi mogle biti objavljene. »Bibliografija rasprava, članaka i književnih radova« (II Jugoslavenska književnost, II) 1 Poezija. A-F Zagreb 1959. izdanje i naklada Leksikografskog zavoda FNRJ navodi 41 objavljenu pjesmu (br. 6832 — 6873) pokojnog Stipe Bešlina u raznim časopisima, novinama i kalendarima.

Nekoliko pjesama, neke u više varijanata, sačuvalo se i u rukopisu i čekaju zgodu da budu objavljene.

Pored pjesama, Stipa je pisao još i crtice, a kasnije i književne prikaze i manje kritike nekih književnih djela. Neke su bile objavljene i u časopisima. U rukopisima se nije sačuvala nijedna.

Napisao je i u časopisima objavio nekoliko dječjih priča.

Najvažnije književno ostvarenje pokojnog Stipe trebala je da bude uređena zbirka pjesama »Tamna cesta«, koja je bila pripravljena za štampu i trebala je da bude objavljena 1941. godine, upravo uoči rata. Agica Kovač je vidjela tu zbirku u rukopisu i sjeća se da je sadržavala oko dvadeset Stipinih najljepših do tada još neobjavljenih pjesama. Također se sjeća da je Stipa zbirku poslao u Zagreb da bude objavljena, ali se ne sjeća kome.

Zbirka tada, na žalost nije objavljena i danas joj se zameo trag. Time je pokojnom Stipi učinjena velika nepravda kao i mnogima u ona teška ratna vremena, a hrvatska je kultura osiromašena za još jedno značajno književno ostvarenje, jer u rukopisu se nije ništa od zbirke sačuvalo.

Ako nekome ipak pođe za rukom da pronađe spomenutu zbirku pokojnog Stipe Bešlina, moći će ne samo da istragne iz mraka zaborava ovu ugodnu pjesničku harfu, nego i pravilno ocijeniti njezinu vrijednost i njezin doprinos općoj hrvatskoj kulturi. Naporno će biti traganje, ali smatramo da pokojni Stipa zaslužuje od nas živih barem toliko.

Kakvu vrijednost ima njegovo književno stvaranje?

Ovaj prikaz nema namjeru dati vrijednosnu ocjenu književnog stvaranja Stipe Bešlina na temelju koje bi mu bilo određeno pravo mjesto među onima koji su svojim radom izgrađivali i obogaćivali hrvatsku kulturu. To tek treba da učine stručno osposobljeni ljubitelji ovog vida života jednog naroda.

Svrha ovog prikaza je jedino da upozori na vidan i značajan doprinos sada već zanijemjele i polako »zaboravljene pjesničke harfe šokačkog pjesnika« riznici općehrvatske duhovne kulture.

Značenje književnog doprinosa kulturnom blagu naroda nazreli su svojevremeno urednici časopisa kojima je slao svoja ostvarenja, kao i neki uvaženi književnici. Njihova zapažanja i mišljenja, koja su iznosili kao »poruku urednika« želeći ga ohrabriti i potaći na daljnja stvaranja ili kao prvotne i privremene ocjene djela u posmrtnim spomenima povodom njezove prerane smrti, neka posluže i kao polazna točka i kao smjerokaz budućim istraživanjima i proučavanjima Stipina književnog rada.

Sigurno je veoma značajno za prosuđivanje natprosječne talentiranosti jedva trinaestogodišnjeg dječaka, kad mu urednik dječjeg časopisa poručuje da »od poslanih stvari« objavljuje više njegovih sastavaka te da je s tim radovima zadovoljan, kako je to učinio urednik »Krijesa« u »poruci urednika« Stipi Bešlinu. (Krijes, 1933. g. 1. br. 16. str.).

Urednik pak »Anđela čuvara« poručuje Stipi, koji je jedva zakoračio u 15. godinu života: »Vaši su sastavci, uz malo iznimke dobri. Po mogućnosti uvrštavat ćemo.« (»Anđeo čuvar«, 1934/35. br. 5.). Zatim: »Što se tiče vaših pjesama, uspjele su, ali ne spadaju sve ovamo. Zato ću uvrstiti samo one koje se slažu sa smjerom našeg lista.« (Isto tamo, br. 8.).

Uz ova laskava priznanja urednici iznose u porukama i svoje vrednosne sudove o Stipinim književnim sastavcima. Urednik »Anđela čuvara« poručuje mladom talentiranom budućem pjesniku: »Ustrajte i dalje u opjevavanju motiva iz prirode, jer u tome imate najviše uspjeha.« (Isto tamo, br. 10). Slijedeće pak godine isti urednik poručuje: »Pjesmice mi se sviđaju. Lijep jezik, ritam nije nategnut i teče velikom lakoćom.« (»Anđeo čuvar« 1935/36. br. 2.).

Žalosni životni udes u školi nije mogao proći bez odgovarajućeg odjeka u Stipinoj duši, pa se je to odrazilo i u njegovim pjesmama, kako doznajemo iz daljnje poruke urednika: »Ne znam zašto Tvoje gusle udaraš u tužne melodije. Više veselja! A znadeš Ti i veselo...« (Isto tamo, br. 4)

Uz ove poruke urednika još su značajniji sudovi o vrijednosti pjesama pokojnog Stipe Bešlina koje je zapisao jedan književnik u povodu prerane Stipine smrti. (»Klasje naših ravni« 1943. br. 1. Vinko Nikolić: »Pjesme mrtvog pjesnika Stipe Bešlina«).

Pokojni je Stipe Bešlin bio za ovog književnika »svijetao, lijep, plemenit talenat. Već u prvim susretajima s njegovim imenom nalazili smo lijepu pjesničku nadarenost, sposobnost slikanja i istančanog zapažanja, nenametljivu simboliku, te je, razmerno mlad, dao nekoliko vrlo ljupkih slikarsko-pjesničkih ugođaja.«

Po osobnom sudu istog pjesnika i književnika, Stipe Bešlin bio je »nova nada poslije mrtvoga Kokića«, pa je stoga bez ustručavanja i pretjerivanja usudio zapisati: »... a mi smo u susretu njegova imena gledali lijep talenat; osjećali utjehu nad ranim grobom Alekse Kokića i nadali se da će Stipe Bešlin obogatiti šokačko poglavlje hrvatske književnosti u Bačkoj i Baranji.«

Isti književnik smatra da je Stipa »makar za vrlo kratka života, stvorio nekoliko malih umjetnina.« Stipine pak pjesme naziva »zaostalim svjetlima« koje treba »zaštititi da se ne ugase, nego da se jače rasplamsaju na njegovom ranom, svježem, mladom grobu u našoj dragoj Bačkoj...«

Za dobronamjernog su ljubitelja hrvatske kulture iznesena mišljenja i sugovi Stipinih suvremenika o njegovom književnom radu, mislim, dovoljno opravdan razlog i ovog prikaza i truda koji bi trebalo uložiti da se ta »zaostala svjetla zaštite i jače rasplamsaju na njegovom ranom grobu.«

Što je učinjeno do sada?

O Stipi Bešlinu kao talentiranom mladom pjesniku u široj javnosti jedva se što zna. I stanovnici njegova rodnog sela znadu samo da je živio, išao u školu i mlad umro, upravo na početku rata. O njegovu književnom stvaranju čak i njegovi najbliži rođaci i najprisniji prijatelji znadu tek toliko da je »pisao u razne novine i časopise«.

Žalosno je to, ali uostalom i razumljivo. Stipe je bio tek nadobudni pupoljak iz kojeg je trebao procvasti mirisavi cvijet iz bunjevačko-šokačke bašte — nadareni pjesnik nježnih kokićevskih osjećanja, a »umro je previše mlad, prerano, a da bi mogao ostaviti obilatije i bogatije pjesničko djelo, pogotovo u onakvim životnim prilikama, koje je on proživljavao, teško pateći, izbačen iz škole, neizlječivo bolestan...«

U tome je onda došao rat, strašan i dug, koji nije štedio ni tolike žive, a kamoli mrtve...

»Stipina brza smrt, dakle, i ratno pustošenje čak su i njegovim književnim znancima bili uzrokom »da se, evo, tek sada, poslije dvije i pol godine, možemo sjetiti njega i u našem Klasju i tek sada odužiti se njegovoj uspomeni...« (»Klasje naših ravni« 1943. br. 1. — navedeni članak).

Posmrtno su još u nekim časopisima štampane ponovo neke već prije objavljene njegove pjesme, a onda se i na »svijetao, lijep, plemenit talenat« Stipe Bešlina — »mlađe nade hrvatskog pjesništva« — spustila gusta prašina ravnodušnosti i nehađa i pao mrak zaborava.

I prošla su skoro dva desetljeća kada je na ovog skoro već posve zaboravljenog hrvatsko-šokačkog pjesnika upozorio širu javnost Leksikografski zavod FNRJ u Zagrebu uvrstivši naslove njegovih objavljenih pjesama u svoju »Bibliografiju, rasprava, članaka i književnih radova«, II Jugoslavenska književnost, II/I Poezija, A-F, Zagreb 1959. br. 6832—6873.

Matica srpska u Novom Sadu također je uvrstila Stipu u Leksikon jugoslavenskih književnika između dva rata, koji je trebao da izađe još sredinom 1965. g. u njezinom izdanju. U Leksikonu će biti objavljena Stipina fotografija kad je imao oko 17 godina i kratki bio-bibliografski prikaz, koji je napisao književnik dr Ivan Eslih iz Zagreba.

Za širu je javnost prema tome, koliko je to meni poznato, samo toliko učinjeno da se književno stvaranje pokojnog Stipe Bešlina istrigne iz potpunog zaborava.

Skromno je međutim kasniji upravitelj župe, a sada biskup preuzv. msgr Matiša Zvekanović, nastojao pokupiti i sačuvati razne biografske dokumente za pokojnog Stipu kao i više raznih pjesama i književnih pokušaja u rukopisu. Sve je to zatim stavio u arhiv župnog ureda u Bačkom Monoštoru, gdje se i danas te stvari nalaze i čuvaju. U nedostatku neobjavljene zbirke pjesama »Tamna cesta« istraživaocima i proučavateljima Stipina književnog stvaranja može i to uz objavljene radove biti od velike koristi da bolje upoznaju, ocrtaju i ocijene njegov ljudski lik i književni doprinos riznici hrvatske kulture.

Ovaj jednostavni, ali za kulturu jednog naroda veoma koristan i zaslužan čin i postupak jednog seoskog župnika zaslužuje stoga priznanje i zahvalu svih ljubitelja kulture svoga naroda i neka bude primjer i poticaj drugima.

Što bi trebalo još učiniti?

Književnik Vinko Nikolić nazvao je pjesme pokojnog Stipe Bešlina u svom posmrtnom slovu o njemu »zaostalim svjetlima«, pa je stoga na završetku naglasio, predložio i pozvao ljubitelje kulture: »Trebala svjetla zaštititi da se ne ugase, nego da se jače rasplamsaju na njegovom ranom, svježem mladom grobu...«

Ovaj prijedlog i poziv ostaje punovažan još i danas. Time što će biti objavljen kratki bio-bibliografski prikaz u spomenutom Leksikonu književnika između dva rata u izdanju Matice srpske iz Novog Sada i što »Bibliografija rasprava, članaka i književnih radova« Leksikografskog zavoda FNRJ navodi naslove njegovih objavljenih pjesama, tek su samo donekle zaštićena ova »zaostala svjetla« da se ne ugase u potpunom zaboravu. Treba sada učiniti i ono drugo, »da se jače rasplamsaju.«

Najlakše će se rasplamsati »zaostala svjetla« na »ranom, svježem, mladom grobu...« pokojnog Stipe Bešlina ako njegove pjesme budu izdane.

Treba stoga nastojati svim silama što prije pronaći i izdati njegovu »Tamnu cestu«, koja je uslijed ratnih prilika evo zašla na »tamnu cestu«. Dotle pak treba napraviti i izdati barem izbor iz njegovih već objavljenih pjesama po raznim časopisima, te ih tako učiniti pristupačnim svima onima koji bi ih htjeli upoznati i proučavati. Također treba provjeriti pravu vrijednost njegova književnog stvaranja i na osnovu toga odrediti mu odgovarajuće mjesto među onima koji su svojim radom obogaćivali hrvatsku duhovnu kulturu.

Smatram da »rani, svježi, mladi grob« pokojnog Stipe Bešlina — »mlade nade hrvatskog pjesništva« — s pravom zaslužuje i očekuje ovaj i ovakav vijenac od nas živih prigodom godišnjice njegove rane smrti.

Završetak i doslov

Na početku ovog prikaza naglasio sam da njime želim pozvati i potaknuti ljubitelje hrvatske kulture da stručno obrade i prouče književno stvaranje hrvatsko-šokačkog pjesnika Stipana Bešlina. Smatrao sam to

korisnim jer je on »dao nekoliko vrlo ljupkih slikarsko-pjesničkih ugođaja« i jer je »stvorio nekoliko malih umjetnina«. Smatrao sam to čak i svojom dužnošću, jer on to sam više ne može učiniti. Pokosila ga je ruka neumoljive smrti već odmah na početku, još prije nego što je uspio nešto vidno i trajno ostvariti. Zavijanje ratnih sirena ušutkalo je njegov glas odmah čim se je počeo javljati. Orkansko pustošenje razbješnjelog oružja možda je i zauvijek uništilo jedno njegovo značajno pjesničko djelo. Time bi bio posve zaboravljen i svaki spomen na njega, jer i na ono malo što je uspio objaviti već se bila spustila prašina i mrak nehaja.

Smatrao sam, konačno, i za opću hrvatsku kulturu važnim napisati i priopćiti ovaj prikaz o prerano umrlom nadarenom pjesniku, jer je i on barem nešto »svojom radom unio u kulturni život svoga doba«, bez obzira na »dojam što ga on u čitatelju pobuđuje danas.«

A zašto da bude i nakon više od dvadeset pet godina poslije prerane smrti možda i zauvijek »zaboravljena harfa šokačkog pjesnika Stipe Bešlina«?

Mihail Zolarek

SOMBOR

*Glomaznost tornjeva, blistanje trave rosne,
pramovi mraka u krošnjama sanjaju.
Vršci su kuća sitni i blijedi
i u pjenušavo rumenilo uranjaju.*

*Koraci krupni pločnikom odzvanjaju.
Zvrndaju kola i biju ure.
Kroz bakreno-zlatne talase sunca
Oblijeću laste zvonike sure.*

*Sjene se tanke u ništa rasplinule.
Odmoreni vrapci na prozore sjedaju.
S ulicama ljupkim, s gromovima i drvećem
Krovovi se teški u nedogled redaju.*

Stipan Bešlin
Bački Brijeg

Marin Vakoš
(1913—1971.)

U praskozorje, divno nedeljno praskozorje, upozorila su nas zvona subotičke župe sv. Đurđa da je svršen životni put župnika i profesora Marina Vakoša.

Teško sam povjerovao u vlastite slutnje. Upravo se naš Marin vratio iz Rijeke i čutio se veoma dobro. A odgovorni urednik naše DANICE Blaško Dekanj pošao je posljednjega srpanjskog dana pozdraviti člana našega uredničkog vijeća i dogovoriti se za zajednički, skupni sastanak u vezi sa suradnjom i tiskom našega godišnjaka.

A već nekoliko sati kasnije, u prvim satima 1. kolovoza 1971. u nazočnosti svoga biskupa msgr Matije Zvekanovića, i našega suradnika umro je dragi, uvijek raspoloženi Marin Vakoš.

Ne, nisam doista vjerovao, premda sam znao za njegovu bolest u rano proljeće. Nadao sam se najboljemu: bio nam je silno potreban u uredništvu, nenadoknativ u biskupskoj gimnaziji, dragocjen u svojoj župi, u našem gradu.

Nitko nije ni pomišljao, niti je želio utvrđivati značenje Marina Vakoša u našem životu i narodnim potхватima. Znali smo uvijek i pouzdano da s njegovom pomoći možemo i moramo računati: i kad nas je trebalo okrijepiti i potaći, kad nam je u trenucima klonuća trebalo divno i toplo zapjevati, i kad smo u novčanom škripcu trebali spašavati DANICU...

Podaci o pokojniku, oni najopćenitiji, skupljeni su u Šematizmu Subotičke biskupije 1968. str. 149.

Rodio se u lijepom i pitomom selu na obali Dunava, u našem Monoštoru, 10. studenog 1913. Poslije svoga sela pošao je stjecati znanje u Travnik, Sarajevo i Zagreb. A svećeničko ređenje primio je iz ruke Laj-

če Budanovića, 29. lipnja 1937. Bilo je to onoga ljeta kad je žetva mladih hrvatskih intelektualaca iz Bačke bila najobilnija i najizdašnija. Svega godinu dana bio je kapelan u Baču pa je u jesen 1938. upućen u Zagreb na Hrvatsko sveučilište da bi se, prema zamislima L. Budanovića, pripremio skupa sa svojim drugovima A. Kokićem, A. Šokčićem, M. Šemudvarcem, K. Mészárosom, J. Haltmayerom za profesora hrvatske biskupske gimnazije u Subotici (tada već u počecima formiranja). Ali uskoro je ratni vihor poremetio studij naših mladih ljudi..., a M. Vakoš službuje kao kapelan u Novom Sadu, u Somboru, Bačkom Petrovom Selu, u Čantaviru. U prvim poratnim godinama bio je vjeroučitelj u Subotici, zatim nekoliko mjeseci upravitelj župe u Sonti, a od 10. svibnja 1947. pa do 23. kolovoza 1962. djeluje kao upravitelj župe u Bačkoj Palanci. Premješten je u Suboticu za upravitelja župe sv. Đurđa i za profesora u biskupskoj gimnaziji »Paulinum«. Nekoliko mjeseci kasnije, 17. siječnja 1964. postao je župnikom subotičke župe sv. Đurđa i do smrti je ondje ostao, pokazujući svoju djelatnost posebice u obnovi i preuređenju crkve i župnog dvora.

Nu, više od podataka, tvrdih brojki, jedva ćemo moći ocijeniti raskošne darove Marina Vakoša, koje je pružao svima koji su ga poznavali, štovali, susretali i dičili se njegovim prijateljstvom: vedrinu, temperamentnost, razboritost, ljubav prema pozivu, ustrajnost u radu.

Zanimljiv u pastoralnom radu, živ i predan susretima i predavanjima mladeži, razborito podložan svojim poglavarima, Marin Vakoš je bio spreman prihvatiti se pera, napisati članke, kraće rasprave. U sve je unosio sebe, svoju ljubav prema čovjeku, zaljubljenost u sve što je naše.

Neće ga više biti: sahranili su ga u Subotici, na Sencánskom groblju — daleko od Dunava i dragog Monoštora. I lijepe su riječi rekli na ukopu.

A uredništvo DANICE položilo je na grob vijenac ovijen hrvatskom trobojnicom, dragim simbolom ideala kojima je Marin Vakoš postojano služio u životu i u radu oko naše DANICE.

Ante Sekulić
Subotica

JUSTIKA SKENDEROVIĆ LEŠINA

(1889 — 1971)

Justika Skenderović kao djevojka

Sunčani lipanj. Duhovi. I — smrt. Vijest: umrla je Justika Lešina.

Bila je jednostavna, plemenita. Na prvi pogled — obična naša žena. Saša: rijetko pismena i darovita.

Susreti su uvijek bili zanimljivi, neposredni i bogati. Uvijek mi je darivala dio istine o nama, o sebi.

Uvijek sam je radosno pozdravljao. Unatoč poodmakloj dobi djelovala je svježe, kazivala je riječi poticajne, rasipala je raskošno svoje životno iskustvo.

Ponekad sam se bojao da je za ljetnih ferija ili za zimskog predaha više neću susresti i vidjeti.

I sunčanoga lipanjskog dana stigla mi je vijest, da je 14. lipnja 1971. u dubokoj starosti umrla Justika Skenderović Lešina (udata Ostrogonac).

A toga dana, u osamljenosti, prebira sam dojmove o svome osobnom blagdanu — vjerovao sam u vlastiti život, nadajući se ponovnom susretu sa skromnom, jednostavnom, ali zaslužnom ženom, Justikom Lešinom.

U uglednoj obitelji Skenderović-Lešinoj Justika je bila četvrto dijete po redu (bilo ih je osmero: tri ženska djeteta i pet dječaćića). Rodila se 27. ožujka 1889. godine. (Otac Ivan je podatke o rođenju djece bilježio u knjizi Ivana Antunovića »Bog s čovjekom«). Djetinjstvo je provela na salašu, a pučku školu je svršila u Subotici, u današnjoj školi »Matko Vuković« na uglu ulice R. Boškovića i Mihajla Radnića. (Školu su zvali »Rundovska«.)

Bila je veoma nježna i krhka zdravlja.

Opća anemičnost odvela je Justiku u Crikvenicu na oporavak (1910. godine), a već 1911. godine mlada djevojka odlazi Blašku Rajiću s prijedlogom da se osnuje društvo za bunjevačku žensku mladež u Subotici. Ra-

zlozi su bili uvjerljivi: bunjevačka mladež nema kamo, nema mjesta za zabavu, za igru. U mađarska društva ih ne primaju, a djevojke niti ne znaju mađarski govoriti.

Župnik Blaško Rajić (uz suradnju i pomoć Matije Četalinca i Bele Mézrosa) prihvaća prijedlog. Osnovano je Bunjevačko katoličko divojačko društvo u Subotici, koje je djelovalo sve do 1945. godine. Ni danas još žive članice neće osporiti istinu, da je Justika Lešina bila ne samo osnivaateljica, nego i duša Društva.

I svečanost dužijance je djelo Justike Lešine.

Sa ravnica, sa raskošnih žitnih polja, sa bunjevačkih salaša svečanost dužijance je prenešena u crkvu kao zahvalnost Bogu za žetvu.

Prva javna svečanost dužijance u organizaciji Bunjevačkog katoličkog divojačkog društva održana je 1911. godine u crkvi sv. Roka, a poslije je prenesena u župnu crkvu (sada katedralu) sv. Terezije.

Tokom godina svečanost se održavala u srpnju ili kolovozu mjesecu, ali već duži niz godina dužijanica se slavi u crkvi na blagdan Velike Gospe (na Gospojinu).

Život je tekao pa je Justika Lešina postala ženom Gabora Ostrogonca. Neposredno poslije toga je izbio prvi svjetski rat, a poslije između dva rata bračni par je živio u Mađarskoj na svome posjedu. Nakon deset godina braka rodilo se dijete, koje je uskoro umrlo u ranoj dobi.

Ne može se i ne smije zaboraviti sudionništvo Justike Lešine u osnutku Dobrotvorne zajednice »Bunjevaka«, društva koje je okupljalo naše žene, podupiralo različite pothvate, brinulo se o siromašnoj djeci. Ovo je društvo djelovalo sve do 1945. godine i svake

je godine priređivalo svoje prelo na Marin dan (2. veljače).

Ali svemu ovome treba dodati još i činjenicu da je Justika Lešina bila i kulturni poslenik. Kazivala je i bilježila naše narodne pjesme (u Subotičkoj Danici 1945. objavio je Franjo Vujković nešto od zabilježenoga, a nešto posjedujem i ja), sama je pjevala i pisala (nešto je predala prof. Amaliji Kulešević; nešto je darovala meni, a rado je pomagala našim ljudima u radu).

Meni će manjkati:

izgubljeni su susreti, razgovori. I one lagane šetnje prema groblju... naši zajednički posjeti Ružinom grobu koja je za svoga djevojaštva pomagala nastojanja Justike Lešine, prepisivala njene književne bilješke.

Na grob jednostavne, dobre i -- velike žene, na humak Justike Lešine nisam mogao položiti cvijeće.

Pokušao sam joj se zahvaliti.

Samo zahvaliti. Ovako — jednostavno, ali iskreno.

Ante Sekulić
Subotica

NEMIR

(Frani Alfireviću, prigodom 15-godišnjice smrti)

*Kolike puste čežnje! Daleke zemlje, vode,
gradovi, žene i lađe koje plove...
Kako nam mahnito, žurno, mladost sa dimom ode.
I nešto bolno, vrelo, iz daljine nas zove.*

*Dok noći i tišine sapliču kolo snova,
nenadan ćurlik frule u duši dirne ranu.
Slobodne male ptice lepeću iznad krova
i zovu u daljinu, u čudnu, neznanu stranu.
Eh, kako čežnja truže! Tješi nas čaša vina
i osmjech nježna lika u sjenci životne šume.
Čudni i ludi demon danas je ušao u me,
pa svira na strunama divljih, nutarjnih violina.*

*Skitnički torba visi i klobuk razdrt o klinu.
Zov gradova i vodâ i neviđenih stvari
bohemske žilama srlja, daviš ga u rujnom vinu,
ali se i dalje tuga u grču srca žari.*

*Umornom, prosjačkom rukom lomiš koricu kruha,
na vjetru vijori haljetak i vlasi posivjele.
Nestade silnog blaga u tihom rasulu duha
i srce sagorjeva od žudnje svesilne, vrele...*

Ivo Balentović

KAD JEDNOM DOĐEŠ

Kad jednom dođeš
na kraj ovih polja,
i u sebi doneseš radost njiva
i razigrane pjesme vinograda,
pomisli na me
i na moju ljubav.

Kad dođeš na kraj ovih polja,
pozdravi Bačku,
pomiluj joj zlatno lice,
utisni poljubac vreli,
pomiriši miris rodnoj grudi,
ljubi je, ljubi,
a opet ne zaboravi
i pozdravi mi Bačku
kad dođeš na kraj ovih polja.

Kad jednom budeš daleko
možda osamljen, bez nje,
bez mene, bez ikog,
pomisli na Bačku,
na njena polja i na Bunjevce,
koji nikad nisu osamljeni i tužni.

Kad dođeš na kraj ovih polja,
pozdravi mi Bačku,
pomiluj joj zlatno lice,
utisni poljubac moj vreli,
pomiriši miris rodnoj grudi,
ljubi je, ljubi,
a opet ne zaboravi
i pozdravi mi Bačku
kad dođeš na kraj ovih polja.

TEBI, BAČKO

Ti što me stvori
od oranica crnih i znoja slanog
i omekša me tvrdim dlanovima
ratara,

Ti Domajo, ti si mi najdraža.
Tebe volim
ko najdraže blago...
Tebe časte oni
u crnu oranicu što su zaljubljeni.

Tebi pjevam,
Tebi poklanjam ovu kitu hvale.
Primi i sa njom se diči,
Ti što prepuna si slave.

Jašo Šimić
Subotica

STJEPAN RADIĆ

(Povodom 100. obljetnice rođenja)

11. 6. 1971. godine navršilo se 100 godina od rođenja velikog sina hrvatskog naroda, Stjepana Radića. On se rodio 11. 6. 1871. god. u selu Trebarjevo Desno u lijepoj Posavini, nedaleko od Siska.

Cijeli život Stjepice Radića bila je borba.

Bio je osnivač i vođa Hrvatske seljačke stranke sve do svoje smrti. U Narodnoj skupštini je poslanik Puniša Račić 20. 6. 1928. god. izvršio atentat na grupu hrvatskih poslanika. Pavao Radić i Đuro Basariček su ubijeni, a Stjepan Radić je bio ranjen, ali je kasnije 8. kolovoza te godine umro i u Zagrebu je na Mirogoju sahranjen uz najveće svečanosti i u prisustvu velikog mnoštva naroda.

OBLJETNICE HRVATSKE HIMNE

U 1971. godini hrvatska himna »Lijepa naša domovino« doživljava nekoliko jubileja.

Riječi hrvatske himne spjevao je Zagrepčanin Antun Mihanović i od njegova rođenja prošlo je 175 godina, a od njegove smrti 110 godina. Isto je 110 godina prošlo otkako je prigodno pjevanje hrvatske himne obrađeno za muški zbor.

Napjev za hrvatsku himnu skladao je Vinkovčanin Josip Runjanin i od nastanka te melodije prošlo je već 125 godina, a od rođenja njezina skladatelja navršilo se 150 godina.

Popularna popijevka »Lijepa naša domovina« službeno je prije 80 godina izglasana za hrvatsku himnu. Bilo je to za vrijeme održavanja Gospodarske izložbe u Zagrebu 1891. godine na prijedlog dalmatinskih Hrvata.

U toj dugoj tradiciji ona neprestano odzvanja u osjećajima, težnjama i srcima svih Hrvata, ma gdje se oni nalazili. Ove višestruke obljetnice upućuju nas na društvene, gospodarske i političke prilike iz vremena hrvatskog narodnog preporoda ili ilirizma.

I tako dolazimo do 1835. godine, do izlaska prvih hrvatskih novina i časopisa, do »Novina horvatskih« s

nedjeljnim književnim prilogom »Danicom«. Te, 1835. godine A. Mihanović je imao već 39. godina i za njega je značajno da se odmah uhvatio u kolo Gajevo, te ni časak nije krzmao da ga podupire.

Kod A. Mihanovića je karakteristično da je u mladosti pisao naučne rasprave i eseje, a u muževnoj dobi pjeva pjesme, od kojih je ispjevao samo desetak. Među njima je i pjesma s naslovom »Horvatska domovina« i ona je štampana u 10. broju »Danice« od 14. ožujka 1835. godine. Pjesmu je poslao iz Rijeke, gdje je od 1826. do 1836. god. bio gubernijski tajnik.

Pjesma glasi:

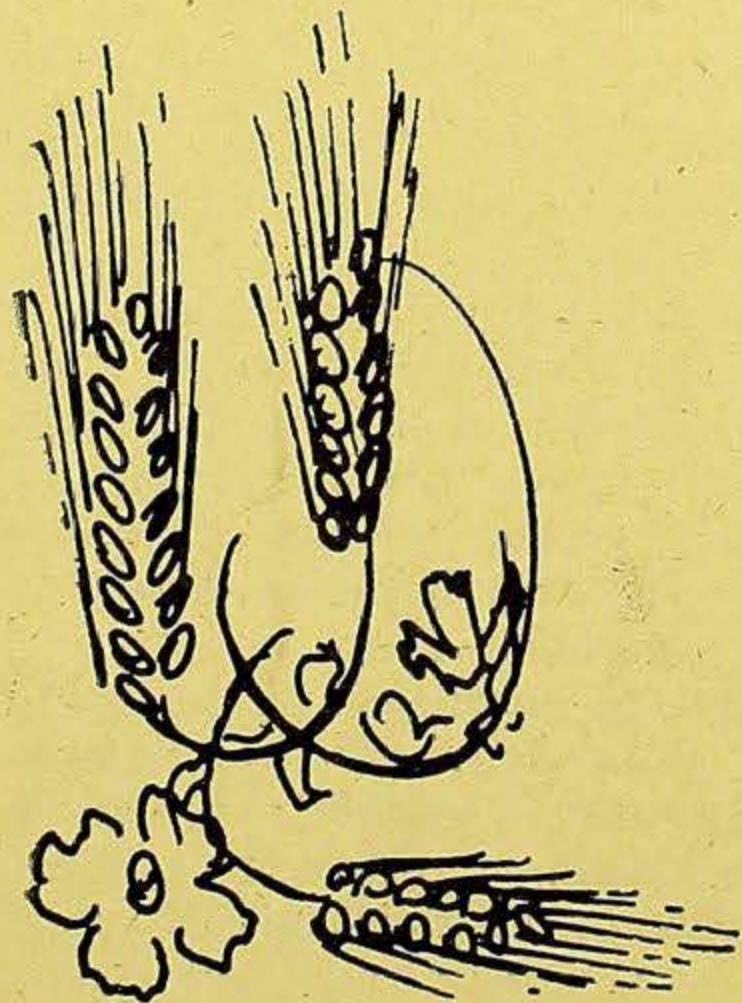
Lijepa naša domovino,
oj junačka zemljo mila,
stare slave djedovino,
da bi vazda česna bila!

Mila, kano si nam slavna,
mila si nam ti jedina,
mila, kuda si nam ravna,
mila, kuda si planina!

Vedro nebo, vedro čelo,
blaga prsa, blage noći,
toplo ljeto, toplo djelo,
bistre vode, bistre oči:

Vele gore, veli ljudi,
rujna lica, rujna vina,
silni gromi, silni udi —
to je naša domovina!

Žanju srpi, mašu kose,
djed se žuri, snope broji,
škriplju vozi, brašno nose,
snaša preduć malo doji;

Pase marha, rog se čuje,
oj, oj zvenči, oj u tmine,
k ognju star i mlad šetuje —
eto t' naše domovine!

Luč iz mraka dalko sija
po veseloj livadici,
pjesme glasno brijeg odbija,
ljubni poje k tamburici;

Kolo vode, živo kolo
i na brdu i v dolini,
plešu mlađi sve okolo —
mi smo, pobre, v domovini!

Magla, što li, Unu skriva?
Ni l' to našiju jauk turobni?
Tko li moleć smrt naziva?
Il' slobodni il' su robni?

»Rat je, braćo, rat, junaci!
Pušku hvataj, sablju paši,
sedlaj konjče, haj pješaci,
slava budi, gdi su naši!«

Buči bura, magla projde,
puca zora, tmina bježi,
tuga mine, radost dođe,
zdravo slobost — dušman leži!

Veseli se, tužna mati,
padoše ti vrli sini
ko junaci, ko Hrvati,
ljaše krvcu domovini!

Teci Sava, hitra teci,
nit ti Dunaj silu gubi,
kud li šumiš, svijetu reci,
da svog doma Hrvat ljubi:
dok mu njive sunce grije,
dok mu hrašće bura vije,
dok mu mrtve grob sakrije,
dok mu živo srce bije!

Antun Mihanović

(Odlomci članka Branka Krmpotića u knjizi »Obljetnice hrvatskih velikana« izd. »Hrvatsko knjiž. društvo sv. Ćirila i Metoda«, Zagreb 1971).

»Lijepa naša« predstavlja najljepši pozdrav koji svakodnevno šalje hrvatska republika putem Radio-stanice Zagreb svojim građanima, jugoslavenskoj federaciji i svim našim prijateljima u inozemstvu!

Rođena 1835. godine, uglazbljena 1846. godine, »Lijepa naša« postala je hrvatskom narodnom himnom tek 1891. godine, 56 godina nakon rođenja, odnosno 45 godina nakon uglazbljenja!

Pola vijeka, duge, teške i mukotrpne borbe! Zablistavši u dubokom mraku austro-ugarske tamnice, »Lijepa naša« kao himna već punih 70 godina svijetli na teškom i krvavom, ali slavnom putu kojim je prošao hrvatski narod do današnjih veličanstvenih ostvarenja na svim područjima svoga života. I svijetlit će dokle god bude ovoga naroda:

»dok mu njive sunce grije,
dok mu hrašće bura vije,
dok mu živo srce bije«.
dok mu mrtve grob sakrije,

»Lijepa naša« ima 14 kitica, ali se obično pjevaju prve dvije i zadnje dvije kitice. Ova značajna pjesma ističe se među pjesmama svoga vremena kao »neke vrsti simfonija cjelokupnog narodnog života« (A. Barac), pa je zbog ovih svojih umjetničkih kvaliteta prevedena na više stranih jezika. Na talijanski ju je preveo Vladimir Nazor, a na ruski Maksim Gorki.

Zvonko Ivanković
(tekst je prepisan sa omotnice gramofonske ploče »Lijepa naša«)

ČESTE MISLI

Često mislim na te,
očinski mi dome,
Ti si radost bio
u djetinjstvu mome.

Djetinjstvo je moje
tako srećno bilo
u očinskom domu
uz majčino krilo.

Majčine su ruke
uvijek nježne bile,
kako su me često,
često pogladile.

I majčine oči
kao svijeće dvije,
sva nebeska blagost
u njima se krije.

Ljubio sam majku
iznad sveg na svijetu.
Blistao sam kraj nje
ko rosa na cvijetu.

Al' rastanak dođe
pa nas rastavio,
te sam oca, majku,
braću ostavio.

I novi sam život
sebi odabrao.
Ostavivši svoje,
na škole pošao.

A rodno me mjesto
već i zaboravlja.
Tek se meni želja
katkad za njim javlja.

Sad širokim poljem
tihi vjetar snaži,
al' uzalud piri
uzalud me traži.

PRESAHLI IZVORI

Šetao sam grobljem praotaca,
sa križeva čitao imena
sva čuvena bunjevačkog roda
što blistahu u davna vremena.

Sad im slava tek sa križa više
i sav ponos iznad groblja bdije.
Sve sobom odniješe pod zemlju,
al' im ponos skrhan bio nije.

Jadikovke iz groba se čuju,
škrgut zubi, bolni jecaj grudi;
to nad svojim pokoljenjem plaču
što s vremenom sve se više gubi.

Žale rijeku svoje vrele krvi
što poteče iz srca im gorda,
te se razli skoro cijelim svijetom,
a izvora zaboravlja svoga.

Stipan Vojnić Purčar
Subotica

ANTE STARČEVIĆ

(U povodu 75. obljetnice smrti)

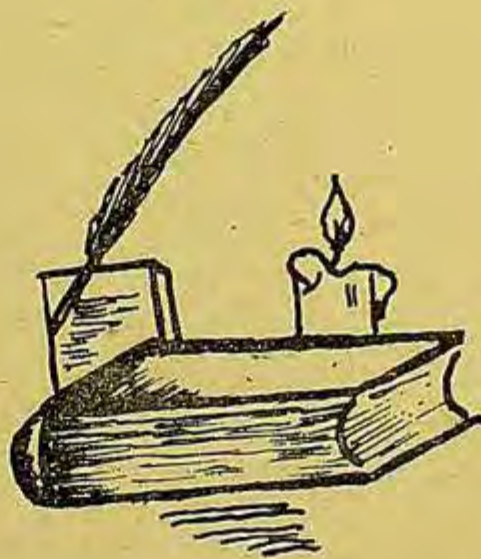
Među slavljenike u 1971. godini spada i Ante Starčević. On se rodio 23. 5. 1823. godine, a umro je 28. 2. 1896. godine. Ovo je 75. obljetnica njegove smrti.

A. Starčević je sin siromašne obitelji iz malog ličkog sela Žitnika, nedaleko od Gospića. Iz te se obitelji istaklo nekoliko njenih članova.

Tok života A. Starčevića bio je vrlo jednostavan. Nikakve položaje niti je tražio, niti je primao. Bio je odvjetnički pisar, a uz to je pisao novinske članke, od kojih su neki bili vrlo poznati i važni za politički život u Hrvatskoj.

Kao narodni poslanik sudjelovao je u radu hrvatskog sabora u Zagrebu od 1861. do 1871. god. i od 1878. do svoje smrti 1896. godine.

Bio je jedan od osnivača Stranke prava i neustrašivi borac za hrvatska prava u Austro-Ugarskoj Monarhiji.

DOMOVINO, TEBE LJUBIM

Domovino, da mi te je grlit'
ko mladost u noćima zlatne
mjesečine.

Da mi te je ljubit'
ko ljepotu kad zora rađa dane.

Da se Tobom mogu dičit'
ko heroj, ko srce junačko.
Da Te mogu slaviti,
o, Domovino moja, Bačko.

Ti me stvori iz oranica plodnih,
odhranila me tada
žitom brazda rodnih.
Zato te ljubim sada,
za Tobom bi mi dah stao,
za Tobom bi mi mladost usala,
za Tebe sreću bih dao
i život svoj do posljednjeg daha.

Jašo Šimić
Subotica

PLAVO DRVO

Bio sam drvo visoko, plavo,
lišće je bujno kitilo grane.
Kapljice rose zorom su sjale
pod krošnjom crvene ruže su cvale.
Vjetrovi su silni savijali krošnju,
njihalo se drvo, plakale su ruže.
Čak ni munja nije stablu iz doline
makar jedan listak mogla da otkine.
Ali dođu dani te jeseni puste
kad se grana rastaje sa listom.
Osta drvo u dolini nujno,
otpade mu zelenilo bujno.
Gole grane sa vjetrom se viju,
plače stablo posred groblja ruža.
Svelo lišće zatrpalo cvijeće
i nikada više, nikad cvasti neće.

Stipan Vojnić Purčar
Subotica

ANTE EVETOVIĆ
MIROLJUB

Miroljub (Ante Evetović)

**50. OBLJETNICA SMRTI PJESNIKA
ANTE EVETOVIĆA MIROLJUBA**

— Ante Evetović Miroljub se rodio 12. lipnja 1862. godine u subotičkom komšiluku Bačalmašu od čestitih bunjevačkih roditelja. Otac mu je bio Dano Evetović Grujin, a mati Emerka Antunović. Tako je po majci bio u srodstvu sa velikanom bunjevačkim, biskupom Ivanom Antunovićem.

Bilo ih je 6 braća: Lovro, Antun, Mijo, Ivan, Franjo, Doko i jedna sestra Kata.

Naš pjesnik Miroljub je na krštenju dobio ime Franjo, a obitelj ga obično nazivala Franco.

Osnovnu školu je svršio u rodnom mjestu, a gimnaziju je pohađao u Kaloči od kuće velikog rodoljuba, svog rođaka, biskupa Ivana Antunovića.

Kao da ga i danas vidim kao stasita, lijepa otvorena čela i vesele ćudi mladića, kada nam je klericima u sjemenište donošao od Ivana Antuno-

ća hrvatske novine: Obzor, Vienac i Kuhačeve popijevke.

U kući Antunovićevoj je već za djetinjstva naučio svoj rod ljubiti i svijestan je bio svoje slavenske nacije.

Kad je završio šesti razred u gimnaziji, 1880. god. stupa u franjevački red Kapistranske provincije i tamo zamijeni krsno ime sa redovničkim. Dobio je ime Antun.

Godinu novicijata proveo je u Beču, gdje je potpuno naučio njemački jezik. Zatim je svršio filozofiju, jednu godinu u Vukovaru, a drugu u Dunaföldvaru. Poslije je prešao u Baju da svrši bogoslovske nauke. Godine 1886. je zaređen za svećenika. Odmah je radi svojih zamiernih sposobnosti bio od svojih starijina imenovan lektorom filozofije u Dunaföldvaru. Godine 1888. postade u Baji lektorom crkvene novijesti i crkvenoga prava, te u tom svojstvu ostane do 1897. godine, kada je postao gvardianom u Baji. —

(Ilija Kujundžić) (Gromović) (1922)

1899. god. prešao je među svietovne svećenike. Poslije službe u raznim mjestima postao je župnik u Vapovu (u Slavoniji), gdje je ostao do svoje smrti 24. II 1921. godine.

— Mladi pjesnik Miroljub se javio 1844. godine pjesmom »Veseli se, pjesmo moja« u časopisu »Neven«, koji je tada izlazio u Baji pod uredništvom Mije Mandića. Tadašnji urednik srijemskog »Hrvata« dr. Večerićna svratio je pažnju odmah poslije te pjesme na Miroljuba i sokolio ga da piše. Poslije toga se javljao u svakom broju »Nevena« i u svakom godištu kalendara »Subotička Danica«. Godine 1892. prvi put se javio u zagrebačkom časopisu »Vienac«, gdje mu je objavljena misaona i puna čuvstva pjesma »Oj pjesnici, zašto ne

pjevate?«. Tadašnji urednik »Vienca« hvali tom prilikom Miroljubov pjesnički rad i pozdravlja ga u kolu hrvatskih pjesnika, koji više vrijedi od stotine nedarovitih stihotvoraca.

U »Viencu« su u više navrata objavljene Miroljubove pjesme i o njima se pohvalno govori.

(Rudolf Franjin Magjer) (1909)

1908. godine je objavio svoju prvu zbirku pjesama »Sretni i tužni časi« u vlastitoj nakladi u vrlo lijepom izdanju. O toj zbirci su kritičari pisali u novinama i časopisima, tako je Miroljub bio poznat u mnogim našim krajevima.

Povodom 10. godišnjice Miroljubove smrti, Klub hrvatskih književnika i umjetnika iz Osijeka otkrio mu je 4. V 1931. god. spomen ploču na župnoj kući gdje je umro.

U okviru proslave 250. godišnjice dolaska jedne grupe Hrvata Bunjevaca, u Subotici je (16. VIII 1936) pored katedrale otkriveno Miroljubovo poprsje, koje je izradio Ivan Meštrović.

Tada je objavljeno spomen izdanje pjesama Ante Evetovića Miroljuba.

U okviru svečanih priredaba »Dugi-
rijanica 71« bila je u Domu kulture
i Subotici izložba o životu i radu Mi-
roljuba A. Evetovića (od 25. VII do
5. IX)

Ova izložba priređena je povodom
50. godišnjice njegove smrti da se
sjetimo njegovih zasluga u narodnom
preporodu bunjevačko-šokačkih Hrvata
i da mlade generacije upoznaju
sačuvane vrijednosti našeg kulturnog
nasljeđa.

Radi lakšeg pregleda, izložba je
podijeljena na više tema:

Život Ante Evetovića Miroljuba
Miroljubove pjesme u časopisu
»Neven«

Miroljubove pjesme u kalendaru
»Subotička Danica«

Miroljubove pjesme u ostalim li-
stovima.

Miroljubova zbirka pjesama »Sret-
ni i nujni časi«

Kritičari o zbirci pjesama »Sretni
i nujni časi«

Vijesti o smrti Ante Evetovića Mi-
roljuba, 24. II 1921.

Otkrivanje spomen ploče Mirolju-
bu u Valpovu

Otkrivanje spomenika Miroljubu u
Subotici

Izloženo je oko 60 snimaka Mirol-
jubovih pjesama i drugih dokume-
nata o njemu.

(Tekst sa prigodne pozivnice)

Pjesme Ante Evetovića Miroljuba (povodom 50. obljetnice smrti)

MOJOJ MAJCI.

JORGOVANE, JORGOVANE ...

Jorgovane, jorgovane,
Kad ti vidim tanke grane
Žalosno je srce moje,
Ja se majke sjećam svoje.

Miris — cvijeće tvoje milo,
Majčino je cvijeće bilo;
Njim su bili dvori njeni
Jednom krasno iskićeni.

Tu je slavuj biljisao,
Zorom majku pozdravlja,
Kad je milo brala cvijeće
Na uranku u proljeće.

Ali jao! dvori njeni,
Sad su pusti, osamljeni;
Tvoje grane, jorgovane,
Raku kite moje Nane.

Ni slavuja nema više,
Ranom zorom ne biljiše,
Samo ja još suze lijem
I pjesmice sjetne vijem ...

Miroljub

MOJE ZVANJE

Uboga je iskrena uvijek
Pjesma moja, što svijet krili,
I ne leti poput orla gore
Pod oblake na mašte mi krilih;
Već turobna, zabrinuta, čedna,
Po nizini traži srca bijedna.

Ta i moja, moja zipka mala,
Nije bila srebrom okovana;
U svilu me i kadifu nije
Pokojna me zavijala Nana;
Već po trnju siromaštva muka,
Vodila me je njena brižna ruka.

I bez sjajnih nada u životu,
Minuli su moji dani lijepi,
Ne čeka me sjajnija budućnost,
Da me digne, da mi srce krijepi;
I što imam siromaštva malo
I to mi je dobro srce dalo.

Ja sam ipak i sretan i blažen,
To mi srce govori u grudi;
Pa u sreći i pjevam i plačem,
Dobri Bože, Tebi hvala budi!
Dao si mi kuću i kućište
U Hrvatskoj, hrvatsko ognjište!

I ne trebam i ne želim nikad
U životu sebi većeg dara;
Hrvatskoga roda ja sam pjesnik
I svećenik Božjeg oltara.
Za dom radim, za rod pjesme pišem
I moje i roda suze brišem.

Tako želim do Božje volje
Izvršivat' uzvišeno zvanje;
Iza mučna rodoljubna rada,
Da mi mirno bude grobovanje.
A rod će se katkad sjetit mene
I rake mi u groblju zelene!

Miroljub

NA RASTANKU

Mili družo mladovanja moga,
Koj' si vjerno stajao uz mene;
I ljubavlju pobratimstva svoga
Otir'o mi plačne moje zjene.
Sad i s tobom rastati se treba,
al, ne mojom, već sa voljom neba.

Na rastanku ovom žalosnome
Priatelju mojih mladih dana,
Oh, ne pitaj kako j' srcu mome,
I koliko njega tišti rana.
Suznim okom rastajem se s tobom,
Obećajem: tvoj sam i za grobom.

Oh, kada bih ispuniti znao,
Što ti sada žudi srce mlado,
Ne bi, znadem, nikad uzdisao
Nikad ne bi na životu strad'o.
Svi bi tvoga mila žića dani,
Zlatom sreće bili okovani.

U toj sreći i blaženstvu tvome,
Kad' bi me ti i zaboravio,
Vjeruj, brate, bratskom srcu mome,
Ja bih tebi i to oprostio.
Samo nemoj zaboravit' družo,
Da na jugu slavska djeca tuže.

Al potavnu l', prijatelju mili,
Možda svijetli dani tvog života,
I srce ti zakukâ, zacvili,
A tuga te u žalost zamota:
Dođi onda, tužni brate meni,
Brisaću ti suzicu na zjeni!
Primit ću te dođi, drug te moli,
Isplači se na toploj mi grudi;
Učit ću te podnašati boli,
Dobivene od sebičnih ljudi.
To sam barem, plemeniti pobro,
U životu naučio dobro.

Miroljub

NISAM DOŠAO NA SVIJET U MERMERNIH ...

Nisam došao na vijet u mermernih dvori
Gdje je bogatstvo glasno po odaji zbori;
Već u mirnoj kući siromaštva bijede;
Gdje se crni hlebac u nevolji jede;
Ali smo ga slađe, veselije jeli,
Nego bogataši onaj njihov bijeli.
Oranica bješe unas vrelo malo;
R'jetko je kad na nas sunce sreće sjalo;
Ali drugom nismo zavidaali sreću,
Ni bogatstvo sjajno, ni budućnost veću.
Kućanica naša bila nam je mila,
Maja ju je naša rajem pretvorila.
Učila nas ljubiti' Boga i sve ljude,
A poštenje da nam pravi ures bude.
Nismo mi postali visoka gospoda,
Al' pravi smo sinci hrvatskoga naroda,
Ako nas i bijeda kroz vas život prati,
Pratiti i trpjet' učila nas je mati.
Slijedim u životu ovaj nauk sveti,
Iz njedara mojih nedam ga oteti.
Siromaštva dani ako su i teški,
Podnašam ih rado, hrabro i viteški.
I prezirem zlato, izdajništvo kletu
Rodoljublje milo je i sveto!
Tko se danas bori nevoljom i brigom
Obilježen nije izdajništva žigom.
Izdajica ima drugu slabost manu,
Što ga na izdajstva vuče crnu stranu;
Značaj, narod, jezik, doma prava sveta,
Izdajici kletom, nije nije meta!

Miroljub

SUDRUGOVIMA

Jezici zlobni nas samo grde,
Zlotvori naši na nas se srde;
Okom nas pr'jekim jednako glede,
Jer znaju, da nam još sile vr'jede.
Od našeg truda bit će ploda
Na korist roda.
Zalud se zavist toliko trudi,
Hrabrost da čupa iz naših grudi;
Mi stalni samo u borbi stojmo!
Osvjete, pretnje, mi se ne bojmo!
Cilj nek nam bude: zlatna sloboda
Našeg roda.

Hodite braćo u kolo amo,
Složno i hrabro, borimo s' samo
Za naša sveta narodna prava!
Pa sinut mora i naša slava.
Vrijeme je, sunce, da grane veće
Narodne sreće.

Miroljub

PJESMA MOJOJ MAJCI

U sumrak, kad zove
tihu zvonjenje večernjeg zvona
s bijelog tornja sa nove crkve,
sjetim se majke: Voli me ona!

Ostavih je daleko samu
da čuva brižno očev mi dom.
I tiho jecanje zvona sjeća me na
mamu,
jer lik joj nosim u biću svom.

Sjećanje na radost večeri tajnih,
na zvuke zvona iz kraja mog,
na ljubav snova bajnih,
na brata radosnog!

Znam da ti, majko, sada
sklapaš ruke u molitvi usrdnoj
i misliš na mene;
kada će doći uslišaj molitvi toj.

Oh, teško ti je kao i meni:
srce me boli, bole me grudi,
pred budućnošću vidik u sjeni,
nestaje svijest, nestaju ljudi,

Nestaje sreća bez doma mog
i umiriti dušu ne mogu
zbog zvona što tuče, zbog svog
sjećanja... ne mogu.

Znaj, majko, mislim na te
i suze gorke u noći lijem,
plačem dugo i gorko u kasne sate
i tugu ni od kog ne krijem!

ŽETVA U RANU ZORU

Žitno je klasje dozrelo...
Sinoć kad je sunce zalazilo
purpurom je svojim pozdravljalo
dozrele klaske još na slobodi.
Znalo je sunce veliko
da sutra kada se rodi u zoru,
neće vidjeti uspravno klasje,
već u snoplju zarobljeno.

Znalo je sunce,
al' klasje je mahalo glavicama
zlatnim
i pozdrav suncu slalo.

Rano, još u tihu rosnu zoru
prišao je žetelac
i padalo je klasje
zrelo i zlatno
bez tuge i jauka, bez muke
u žetelječke tvrde ruke.

Nadoše se u snoplju
zarobljeni,
a sunce, ono slobodno
kad je sinulo,
zateče klasje zarobljeno.

O, klasovi moji oboreni,
kome ćete život svoj dati?
Tko vam može pomoći
u tuzi svojoj dok patite.

Pero Ivan Grgić
Bok, Bosna

VJERUJU LI UČENJACI?

Ravnodušnost prema vjeri, koja je danas toliko raširena i među inteligencijom, vuče svoj korijen najčešće u nepoznavanju vjerskih istina i moralnih principa Crkve. Još uvijek ima ljudi koji Bibliju smatraju knjigom bajki, a vjeru samo kao nešto, što donosi utjehu starima i bolesnima. I oni si umišljaju, da je znanost na njihovoj strani. Da nije tako, neka pokažu primjeri učenjaka, sa svih znanstvenih područja, koje znanost ne samo da nije odalečila od Boga, nego naprotiv intimno ih povezala sa Stvoriteljem, o kojem oni govore i pišu kao bezazlena djeca. Za njih doista vrijede riječi: »Ako ne budete kao djeca...«

Svima koji vjeruju u Boga, neka ova priznanja budu poticaj i ponos, da se nalaze u društvu velikana znanosti. Za sve one, koji sumnjaju, neka to bude poticaj, da se u vjeri ojačaju. Ako kod onih pak, koji ne vjeruju, ova priznanja izazovu duševni nemir, neka ih taj nemir dovede k Bogu, kod kojeg će sigurno naći utjehu i mir.

NIKOLA KOPERNIK (1473—1543)

Astronom, pronalazač sunčanog sistema.

»Tko ne bi bio privučen svemogućem graditelju, ako stalno promatra krasni red nebeskog zdanja, koji vodi božanska Mudrost«.

KARLO F. GAUSS (1777—1855)

Njemački matematičar, fizičar i astronom.

»Kad nam zadnji čas bude otkucavao, bit će nam najveća radost, da vidimo. Onoga, kojega smo samo naslućivali u svojem stvaranju«.

JUSTUS VON LIEBIG (1783—1873)

Kemičar i osnivač agrikulturne kemije.

»Veličinu i neizmjernu mudrost Stvoritelja samo će onaj uistinu spoznati, koji se trudi, da iz ogromne knjige, koju mi zovemo priroda, nauči čitati Njegove zamisli«.

LUJ PASTEUR (1822—1895)

Francuski kemičar i bakteriolog.

»Moj studij i moja istraživanja su me dovela do toga, da imam vjeru jednog bretonskog seljaka; no da sam još više studirao i istraživao, vjerujem, da bih imao vjeru jedne seljankinje iz Bretanje«.

ČARS DARWIN (1809—1895)

Engleski biolog i osnivač teorije evolucije.

»Ja nisam nikad nijekao Božju egzistenciju. Ja vjerujem, da se teorija evolucije dade uskladiti sa vjerom u Boga. Nemogućnost, da bi ovaj veličanstveni svemir, isto kao i čovjek nastao sam od sebe, ili slučajem, čini mi se kao glavni dokaz za Božju egzistenciju«.

TOM ELVA EDISON (1874—1931)

Pronalazač sijalice, kinematografa i preko 1200 patenata.

»...najveći respekt i najveće zadivljenje za inženjere, posebno za one najveće je: Bog.«

GULIELMO MARCONI (1874—1937)

Talijanski fizičar, pronalazač bezžičane telegrafije, Nobelovac 1909.

»Sa ponosom ističem, da sam vjernik. Ja vjerujem u moć molitve. Ja vjerujem u to ne samo kao vjernik katolik, nego i kao učenjak.«

WERNER VON SIEMENS (1816—1892)

Fizičar i osnivač elektrotehnike.

»Što dublje prodiremo u harmonična zbivanja prirodnih sila, to više osjećamo se ponizni... ali tako raste naše udivljenje nad neizmjer-
nom mudrošću, koja prodire u cijelo Stvaranje«.

KARL LUDWIG SCHLEICH (1859—1922)

Njemački kirurg i osnivač infiltracione anestezije.

»Ja sam na svoj način postao vjernik preko mikroskopa i promatranjem prirode. Ja želim i što mogu, da doprinesem, znanost i vjeru ujediniti.«

ALEXIS CARREL (1879—1955)

Američki liječnik i prirodoslovac. Nobelovac 1912. g.

»Nije sramota moliti se, kao i piti i disati. Čovjek potrebuje Boga, kao što treba vodu i kisik za disanje.«

ALBERT EINSTEIN (1879—1955)

Fizičar, osnivač teorije relativiteta. Nobelovac 1921.

»Svakom ozbiljnom prirodoslovcu nadolazi neke vrsti religiozni osjećaj, kada u svojim istraživanjima uvidi, da sveopći sklad u prirodi nije on prvi pronašao. U beskrajnom svemiru otkriva se domišljati Razum. Pretpostavka, da sam ja ateist, počiva na običnoj zabludi.«

ARTUR STANLEY EDDINGTON (1882—1946)

Engleski fizičar i astronom.

»Moderna fizika uvijek nas vodi Bogu, a nikada od njega. Nijedan od osnivača ateizma nije bio prirodoslovac. Svi su bili samo filozofi prirode.«

WERNER VON BRAUN (rođen 1912)

Fizičar i stvaralac mjesečnih raketa.

»Neizmjerne zvjezdano nebo, po kojem astronauti putuju bit će im opomena, da postoji jedna sila, koja je veća, nego ona, koja pokreće njihove rakete.«

KARL FRIDRIH VON VEIZSÄCKER (rođen 1922)

Sveučilišni profesor fizike u Hamburgu.

»Teolozi čuvaju jedinstvenu istinu, koja dublje seže nego istina znanosti, na kojoj danas počiva atomsko razdoblje. Oni čuvaju znanje o čovjeku, koji ima dublji korijen, nego racionalnost našeg vremena. Bez sumnje dolazi čas, kada ljudi pitaju i pitat će za tu istinu.«

Nakon ovih izjava nameće se pitanje: Kako ipak neki prirodoslovci ne vjeruju u Boga?

Iz dva razloga:

Ili su u svojoj struci toliko zaokupljeni, da ne nalaze vremena, da istražuju i uzroke zbivanja u svojoj nauci. Jednoga zoologa su zapitali studenti, što im ima reći o Kristu. On ih začuđeno pogledao i odgovorio, bio je naime stručnjak za insekte: »To ime još nisam našao u svojoj zbirci.«

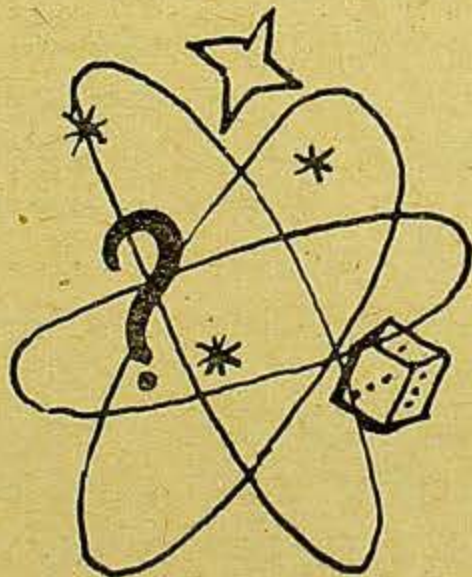
Drugi se pak boje posljedica, koje bi morali povući nakon priznanja Božje egzistencije (zahvalnost, ljubav, molitva, zapovijedi, sud).

Moramo biti na čistu, da i kraj najjačih dokaza čovjeka ne možemo obratiti, ako on to neće.

Pored razuma za vjeru je potrebna i dobra volja. Gdje to nema, sve je uzaludno. Kao kršćani dobro znamo, da tu može pomoći milost Božja, koju možemo dobiti po molitvi.

Ne zaboravimo da je kršćanstvo objavljena religija. Kršćanin biti znači, pored prirodne objave u Stvaranju, priznati objavljene istine od Boga, koje su sadržane u sv. Pismu.

Š—d—c

DOJMOVI SA PUTA

Veoma je teško u nekoliko poteza opisati svoje dojmove, koje čovjek stiče za vrijeme svoga boravka u jednoj velikoj zemlji, kao što su Sjedinjene Američke Države. Pogotovu kada iz toga mnoštva dojmova, koje čovjek stiče, treba izdvojiti nešto što bi moglo interesirati određenu čitalačku publiku, koju imam pred sobom. Ponajprije kanim sasvim općenito iznijeti neke svoje dojmove o američkom životu uopće, da se onda u drugom dijelu osvrnem na crkveno-kulturno-nacionalne prilike našega naroda, koji je pošao da u toj dalekoj zemlji, raspricanoj na daleko, kao slobodarskoj i bogatoj, pokuša izgraditi svoj novi dom i tamo naći sreću i smisao svoga postojanja.

Čovjeku je svojstveno da stvara utopije i mitove, i to baš gledom na ovozemnu stvarnost. Od davnina čovjek je sanjao o »idealnom«
društvu, uređenju i državi. Jedan od današnjih mitova, barem za nas ovdje na ovom podneblju, svakako je Amerika. Kada se to ime spomene, onda se u našem prosječnom čovjeku bude neki podsvjesni osjećaji i slike o zemlji »obćanja«, kojom teče »med i mlijeko«.

Amerika u našem pojmovnom svijetu nije samo svijet zadivljujuće tehnike, visokog standarda, nego kulminacija svega najljepšega, najboljega, što čovjek samo može poželjeti. Amerika je za našeg prosječnog čovjeka slika-sinonim za raj na zemlji. Takvom shvaćanju pomalo podliježemo svi pa i intelektualci. Razumljivo je tada da kada čovjek dođe sa takvim raspoloženjem, da je razočaranje prvi dojam kojega stiče u Americi. Istina je da čovjek ostaje zadivljen visokim tehničkim razvitkom te zemlje kao i primjenom tehnike u svagdanjem životu običnoga čovjeka. No, trijezni mislioci sve se više pobojavaju i to ne

bez razloga, da tehnika ne bi od sredstva postala ciljem i kumirom jedne čitave civilizacije. Poseban je pak problem, da li će čovjek, tj. njegov organizam moći izdržati taj ritam razvika suvremene tehnike, tu mehanizaciju svagdanjega života. Brojni srćani in-tarkti, neuroze, psihoze, slomovi živa-ca govore o oštrini toga problema.

Svakako ta tehnika ima svoje veliko znaćenje u životu američkog čovjeka, i to ne samo na području njegova rada, nego je ona i te kako lijepo iskorištena na polju kulture i duhovne izgradnje čovjeka.

Dovoljno je pogledati uređenje školskih objekata, knjižnice, opremljene divnim filmskim projektorima, televizijskim uređajima, koji magnetoskopski mogu reproducirati mnoge povijesne događaje kao i druga područja ljudske djelatnosti, zatim laboratoriji, kabineti. Sve to uveliko pomaže čovjeku u njegovoj praktičnoj, intelektualnoj izobrazbi i duhovnom uzdizanju.

Druga stvar, koja čovjeka zapanjuje, jest fiskalna-novćana moć jedne ekonomski razvijene zemlje; što se odražava na planovima i tehničkim ostvarenjima te zemlje npr. saobraćajna mreža puteva, različiti projekti, koji su za naše pojmove ravni podvizima iz bajke ili iz romana J. Verna.

Ozračje slobode, što je dano čovjeku na tolikim područjima života, svakako omogućuje silan razvitak i djelovanje, koje obogaćuje pojedinca i do-

PO AMERICI

prinosi podizanju općeg nivoa zajednice. No, neki upravo to ozračje slobode zloupotrebljavaju, kao npr. širenje pornografije, trgovina drogama, mafija sa svojim akcijama. Sjetimo se samo umorstva Kennedyjevih i drugih američkih lidera, koji su svojim programima mnogo obećavali na svjetskom planu. Svakako bi bilo interesantno vidjeti odraz ovakvog shvaćanja u sudbeno-pravnim odnosima, o čemu kao laik ne mogu kompetentno govoriti.

Trijeznom promatraču ne može izbjeći utisak o racionalnoj isplaniranosti i smišljenoj organiziranosti svega, počev od ekonomike pa preko školstva sve do crkvenih struktura. Istina za volju valja reći, da su mnoge od tih struktura i konjuktura već zastarjele, te danas prijetu da postanu kočnicom. No, vjerovati je u praktični duh američkog čovjeka da će ih kao nerentabilne pa čak i štetne odbaciti. Za ilustraciju: cijeli američki način života osnovan je na točno proračunatoj kalkulaciji. Mi ovdje ne možemo se dostatno načuditi da npr. jedan radnik zarađuje u prosjeku 400 do 450 dolara mjesečno. No, kad izanalizirate njegov troškovnik, od poreza pa preko stanarine, koja iznosi od 100 do 150 pa i 200 dolara mjesečno, do šišanja, koje iznosi 3 dolara, pa parkiranja auta od 30 do 50 centi, onda dobijete sliku da se u Americi živi od subote do subote, kao što se kod nas živi od prvoga do prvoga. Gradi se,

kao i kod nas, na kredit, tj. na zajam za kojega se plaćaju dobre kamate (od 10 do 22%).

O ovom bih želio i više pisati, jer su naše predodžbe o Americi u ovom pogledu najnerealnije; a to je i razlog da toliki naši odlaze u prekoceanske zemlje, a onda veliki postotak njih ostaje razočaran i nezadovoljan ciljeva svog života. Sve je to iskalkulirano i neće doći do kumulacije novca u radničkom džepu.

Tri stvari su me posebno okupirale kao tri posebna problema toga kontinenta: sukob bijelih i crnih, apatija mladih prema životu sa svoja dva surrogata, ti. droge i seksualna raskalašenost, koja graniči s jednom vrstom neke seksualne perverzije, a sve to i te kako smanjuje fizičku i psihičku vitalnost američke nacije. Ne želim ulaziti u problematiku sukoba crnih i bijelih, ukoliko je ona politički obojena.

Tom problemu želim prići sa općeljudske točke gledišta kako sam ga mogao i vidjeti. Jaz između bijelih i crnih svakim danom raste. Crnci se naseljavaju u velike industrijske i administrativne centre: Washington ima 70% crnih, New York, Baltimore, Philadelphia, Boston, Cleveland, Chicago u prosjeku od 40 do 50%. Kada se crnac »uvali« u jednu četvrt grada, onda počinje masovno iseljavanje bijelih iz te četvrti, a kuće ponegdje gube i do 60% svoje realne vrijednosti. Svagdanja fizička razračunavanja između crnih i bijelih samo produbljuje nepovjerenje jednih prema drugima. To je teren u kojem se rađa mržnja, koja je spremna na sve. Nepovjerenje je veliko. U to sam se osobno osvjedočio. Činjenica je da su crnci vitalniji; obitelji su brojne (6—8—10 djece). To napunja bijelce strahom, a mnogi pomišljaju, osobito

Njemci na povratak u Evropu. Sva nastojanja Federalne vlade izgleda da neće ublažiti postojeća nepovjerenja. Mene kao svećenika sve je to napunilo sviješću o stanovitoj osveti povjesti jer svaki se prestup plaća. Crnci su nekada dovođeni kao roblje da bespravno grade tu Ameriku i prema aksiomu »ko u čemu griješi, u tom se i kažnjava«, taj sukob bijelih i crnih može postati grobnica američke civilizacije ako se ne nađe ljudsko i kršćansko rješenje te problematike.

Poseban problem američke stvarnosti su droge. Smatram da taj problem kod nas još uopće nije sagledan u svojoj strahovitoj okrutnosti. (Ovih dana kanim uputiti otvoreno pismo našim liječnicima putem tiska da nam otvoreno reknu golu istinu o toj pošasti, koja je dobrano prekoračila prag našega doma). Prigodom posjete jednom domu za nahočad, upozorila me je časna sestra, voditeljica na jednu odredbu sanitarnih organa da se dijete, začeto, nošeno ili rođeno od drogirane majke, može dati samo onome koji potpiše izjavu da prima to dijete i njegovu djecu i unuke kao moguće psihičke ili fizičke bolesnike. Zamislite sa kakvim se osjećajem čitaju novinski izvještaji da je npr. u jednoj luci u brodu nađeno droge u vrijednosti 800 milijuna dolara. Ili druga činjenica, kada mi direktor jedne državne srednje škole mirno govori da je 40% njegovih učenika konstantno

pod drogama, daljnih 30% povremeno, a tek 30% praktičnih katolika i članova nekih puritanskih protestantskih zajednica ne rabi droge. Pa onda susreti s drogiranima na ulicama, trgovima, ili u rehabilitacionim centrima, koji u mnogomu podsjećaju na mučilišta II. svjetskoga rata, samo s tom razlikom što su tamo ljudi dovođeni tuđim strastima, a ovamo svojim vlastitim. Po ulicama velikih gradova sakupljaju se darovi za izgradnju takvih rehabilitacionih centara i to čine preživjele žrtve droga, čije fizionomije i cijelo držanje odaju fizičku i psihičku uvelost. Kakav je to problem za počtene roditelje, koji imaju djecu, kada više nisu sigurni za svoje dijete ni u školi, jer se počesto prodavači droga nađu i u školskim dvorištima da bi prvi dan ponudili svoju robu besplatno, da za sutra osiguraju sebi kupca.

Poseban je pak problem nanseksualizma, koji zahvaljujući velikom prostoru slobode upravo »cvate« na ovom američkom tlu, iako legalno prostitucije nema. Po svim velegradovima imate velike radnje, zvane »sex store« gdje se mogu nabaviti sve moguće publikacije pornografske literature. I šta je naigore, to je dostupno svakome na i dieci pretpubertetske dobi. Droge i seksualna raskalašenost ostavljaju tragove na američkom čovjeku, osobito bijelcu koji je i onako biološki istrošeniji.

Veliki broj djece kretena rađa se iz godine u godinu. Počinju se u tisku pronositi glasine da će se ljudi prije braka podvrgavati kontroli i tek biološki otpornijima dopuštati normalni bračni život, a druge jednostavno sterilizirati u ime civilizacije i dostojanstva ljudske osobe. Sigurno je da bijela vrsta u Americi biološki slabi. Utjecaj je to načina života i ishrane

— bolje reći presitosti, te stalno uživanje nekih medicinskih produkata od injekcija za jačanje, koje prima majka preko različitih medicinskih preparata do svih mogućih praškova i pilula, koje uzimaju i potpuno zdrave osobe npr. pilule za apetit, pilule protiv debljanja itd.

Kada sam jednom američkom katoličkom biskupu izložio ove svoje uvide i rekao mu da me to društvo podsjeća na onaj period povijesti slav-noga rimskoga carstva kada se počelo raspadati, dobroćudno se nasmiješio, potvrdno kimnuo glavom i rekao: »Potpuno ste u pravu«.

U tom velikom svijetu Amerike nalazi se veliko mnoštvo naših sunarodnjaka, koji su pošli u taj daleki svijet još sredinom prošloga stoljeća da bi tamo ostali i osnovali diljem Sjedinjenih Država i Kanade, na tim ogromnim prostranstvima, oko 50-tak župa, isto toliko škola, koje su u početku bile na hrvatskom jeziku, a poslije kako su djeca zaboravljala svoj maternji jezik, postale su škole engleskoga jezičnoga područja. Pokraj toga, imaju svoje dvorane, u kojima se povremeno skupljaju na zabave i sastanke. Postoje i različita kulturna društva, koja nisu vezana uz Crkvu. Posjetivši gotovo oko 80% svih naših hrvatskih katoličkih centara, imao sam prilike prilično upoznati stanje našega življa sa one strane oceana.

Ponajprije gledam na njihovo materijalno stanje. Ima naših ljudi, koji su svojom spretnošću, radinošću i nasve velikom štedljivošću lijepo se materijalno situirali, a neki su se i obogatili. No, prosječno uzevši, naš radni čovjek može biti veoma zadovoljan ako pod starost ima svoju kućicu ili stan, nakon što je djecu ot-hranio i ako je pokraj veoma

skromne mirovine (koja se dobiva od države po završenoj 65. godini za muškarce, 60. za žene, a iznosi od 80 do 120 dolara). Čovjek si mora, dok radi u okviru poduzeća ili u banci, stvoriti materijalne zalihe-rente, od kojih će živjeti. Posao, koji obično naši ljudi obavljaju, je rudarski, topioničarski, ili rad u livnicama i uopće u velikim industrijskim centrima. Njihove su četvrti uz velike industrijske bazene i plivaju u dimu i zagađenom zraku, tako da ste željni i »lijepog plavetnila neba se nagledati« kako mi reče jedna starica s naše plave dalmatinske obale.

Još jedna simptomatična stvar, da su četvrti, u kojima žive naši ljudi neposredno pokraj crnačkih četvrti ili žive zajedno. Ima naših ljudi i na različitim sveučilišnim katedrama i u znanstvenim centrima, ali kad pišem o ovom problemu, imam pred sobom većinu našega življa.

Bolno je gledati kako naš živali tamo izumire ili bolje kako se amerikanizira. To je sasvim normalna stvar i logičan proces utapanja jedne manjine u sredinu u kojoj živi. Stariji, koji su došli iz domovine, oni je tek tamo počinju pravo cijeniti i u njima ostaje domovina kao bol, koju može izliječiti samo povratak ili glina. Dok se dieca tamo rođena vrlo brzo uživljavaju u novu sredinu i postepeno se amerikaniziraju. U velikom postotku dieca jedva nešto govore hrvatski, a njihova djeca znaju samo da potiču

iz jednog slavenskog naroda koji se zove hrvatski. Nije to sudbina samo Hrvata, nego i svih ostalih naroda koje sam posjećivao. Slovenaca, Slovačka, Njemaca, Mađara, Ukrajinaca, Talijana, Poljaka, Srba, Makedonaca, Bugara i dr. Od svih se najbolje drže Poljaci i Ukrajinci, koji čak u trećem kolijenu znaju ponešto svoj jezik. Istina je da mnogi naši, koji više ne govore hrvatski, smatraju sebe Hrvatima, imaju nacionalnu nošnju kraja iz kojega potieču, sviraju naše pjesme, neguju naše plesove, ali sve to čovjeka podsieća na muzej. Svećenici i kulturni radnici pokušavaju tu svijest održati u granicama mogućnosti, ali bez mnogo uspjeha. U centrima, gdje ima novo pridošlih, još se ta svijest nekako održava, ali u starim centrima ti su naponi potpuno bezuspješni. Škola na hrvatskom nastavnom jeziku nema. Postoje samo subotnje škole, koje redovito organiziraju katolički svećenici u suradnji sa prosvjetnim kadrom. Tu djeca uče maternji jezik, povijest svog naroda kao i zemljopis svoje domovine, upoznaju se sa literarno-kulturnom baštinom naših predaka, uče naše pjesme, glazbu i plesove. **No, i to puno puta biva na engleskom jeziku, a vjeronauk u tim katoličkim nacionalnim centrima redovito se predaje na engleskom jeziku, jer je poimovni svijet širi na engleskom jeziku, ju svojih nacionalno kulturnih manifestacija nego na svom maternjem jeziku. Imastacija. Jedna mi se posebno svidjela u Kanadi, riječ je o »karavani nacija«, gdje svaki narod po nekoliko dana u mjesecu maju svake godine u svom nacionalnom centru prikazuje ljepotu svoje stare domovine. To su predstave na engleskom i na narodnom jeziku dotičnoga naroda, svira nacionalna glazba, serviraju se jela i pića iz rodnoga kraja, prave se izložbe umjetno-**

sti i rukotvorina dotičnoga naroda. Recitiraju se stihovi većinom u prijevodu nacionalnih pjesnika i velikana pera. Prikazuju se dokumentarni filmovi o prirodnim ljepotama, običajima, kulturnoj prošlosti rodnog kraja. Svoju žed za rodnom grudom ublažuju našim tiskom i knjigama (no, nažalost nigdje u potrebnoj količini) pločama i drugim sredstvima prenošenja misli. Tamo sam prvi puta čuo ploču Vere Svobode »Kolo igra«. Kolika je ta čežnja za domom u tim ljudima, koji vam pokazuju da su sretni, to je teško opisati. Jedan me je zreli muž pitao jesam li možda donio sa sobom »barem jednu grudu naših dragih ravni«. Pa zašto se onda ne vraćaju, pitao bi me neko. Poslovne veze, mirovina, a osobito djeca, koja ne žele povratak, jer Amerika kroz školu budi u njima svijest pripadnosti jednoj velikoj naciji. No, velik je postotak onih, koji od te nostalgije trpe više nego od bilo čega drugoga. Jedva je manji postotak onih, koji su nakon svog dolaska teško se razočarali, ali za povratak nisu imali mogućnosti. Jednom riječju, čovjek prisustvuje jednom polaganom i nezaustavivom procesu izumiranja toga dijela našega življa.

Crkva, mislim ovdje na nacionalne misije i dušobrižničke centre, čini sve da taj naš živalj nekako okupi da im bude na uslugu, osobito novo pridošlima, kojih je na žalost još uvijek priličan broj. Nije nepoznato, da Crkva tamo pokraj svoje dušobrižničke zadaće, koja joj je prvotna, misli i na ovozemne potrebe toga čovjeka, osobito pridošlice, kojem je potrebna lijepa riječ, valjan savjet, dobra preporuka, a u mnogo slučajeva — i materijalna pomoć u početku. Kako je jadno stanje onih kolonija gdje nema našeg dušobrižnika ili sestara, imao sam priliku vidjeti. Crkva tu čini velike na-

ore. Amerika je posijana lijepim našim crkvama, kulturnim centrima, voranama, sirotištima, koja su izgrađena velikim marom, žuljevima i sirotinjom našega došljaka, od nastojanja naših prvih misionara među kojima treba svakako istaći ime Mons. Davolina Krmpotića, koji je umro ravno pred 40 godina, pa imena Jesiha, Stipanovića, Mišića i drugih, a sve to samo zato da naš mali čovjek nađe tu nakar dio onoga tla, na kojem je nitao, jer se u američki ambijent on teško uklapa, a bez ambijenta ne može živjeti. Mnogi postavljaju pitanje ima li tada ta nacionalna crkvena misija misao svoga opstanka u takvim uvjetima. Svakako ima. Jasno nam je da će sve to vremenom odumrijeti u nacionalnom smislu riječi, ali zadaća Crkve u tim uvjetima još je velika. Ona čuva našeg čovjeka od vjerskog indiferentizma i praktičnog materijalizma. Crkva ostaje jedino sredstvo koje tom čovjeku omogućuje da se duhovno i kulturno uzdiže, jer on niti ne poznaje dovoljno jezika, niti se može aklimatizirati anglosaksonskom mentalitetu. Crkva podržava u njemu i njegovu nacionalnu svijest i vezu sa njegovim rodnom krajem, a to je tlo na kojem naš čovjek može rasti. Nisu beznačajna nastojanja naših dušobrižnika osobito u posljednje vrijeme da što veći broj naših ljudi vrate na grudu sa koje su potekli. A kada svrši svoju misiju, ona će tada djelovati kao pastva engleskog jezičnog područja tamnošnje Katoličke crkve.

Kako vidite, moja zapažnja nisu previše optimistička, ali su realna. Svakako daleko sam od toga da taj svijet proglasim »zemljom obećanja«. Ove dojmove stavio sam na papir samo zato da se svako od nas zamisli u tu stvarnost, jer su i među nama još mnogi mučeni napašću da ostave svoj rodni kraj i da avanturistički pođu tražiti ljepši i bolji svijet. No, ipak taj naš svijet, još u ovaj povjesni trenutak nije posve beskoristan kao suha grana. Mi kao narod očekujemo od njih, ne samo materijalnu pomoć, osobito kada je riječ o izgradnji pojedinih objekata, koji imaju značenje za cijeli narod, ili kada je riječ o humanim ili kulturnim -znanstvenim institucijama. Moralna podrška, osobito u smislu međusobne povezanosti i zajedničkog rada na zajedničkom dobru općem uzdizanju nivoa života ovdje u Domovini, kako na socialno-ekonomskom, tako na intelektualno-znanstvenom, napose pak na kulturnom i religioznom. I konačno, na njima je velika odgovornost, da dostojno prezentiraju pred velikom svjetskom javnošću časno ime i bogatu nacionalnu ostavštinu, koju ovaj mali narod daje kao svoj skromni doprinos razvoju opće misli. Nama je pak sveta dužnost, da tu na ovom tlu podržavamo toplinu domovinskoga gnjezda i učinimo da ono bude plodno novim naraštajem, koji će nastaviti, uvijek bolje, ljudskije, kršćanskije časnu tisućljetnu tradiciju ovoga naroda.

prof. Lazar Ivan Krmpotić

HRVATSKI KULTURNI RADNICI U MAĐARSKOJ

Premda je hrvatski narod u Mađarskoj, kad se radi o prošlosti, imao veliku kulturnu tradiciju i veoma istaknute predstavnike, koji su svojim djelovanjem podstakli kulturni i nacionalni preporod bunjevačko-šokačkih Hrvata, nakon drugog svjetskog rata hrvatska inteligencija u Mađarskoj nalazi se tek sada u stadiju svog formiranja. Posebno se to odnosi na kulturne radnike, koji tek u najnovije vrijeme nastoje učiniti nešto za svoj narod na kulturnom i prosvjetnom polju.

Spomenut ću samo neke:

STIPAN VELIN je iz Santova, šokačkog sela u Mađarskoj. Bavi se proučavanjem šokačke prošlosti i njihovog doprinosa u umjetničkom i narodnom blagu hrvatskog naroda. Napisao je niz članaka iz toga područja. Najveći mu je znanstveni rad o bunjevačkom pjesniku Miroljubu pod naslovom »Mjesto Ante Evetovića Miroljuba u bunjevačkoj književnosti«. Osim toga, Stipan Velin je pisac udžbenika hrvatskog jezika za osnovne škole u Mađarskoj.

Osim Stipana Velina, čije je djelovanje okrenuto spram mađarskog dijela Bačke, valja spomenuti veoma vrijedne i zaslužne ljude, koji djeluju u mađarskom dijelu Baranje, osobito u Pečuju. To su braća Stjepan i Branko Filaković, koji rade na pečujskoj radio stanici, marljivo uređujući svakodnevne emisije na hrvatskom jeziku.

Inače, obojica se bave kulturnom aktivnošću i prikazivanjem tradicije hrvatskih Šokaca u Mađarskoj. U istom mjestu živi istaknuti mađarski znanstvenik dr Endre Angyal, koji se bavi proučavanjem veza između hrvatske i mađarske kulturne tradicije. Osim toga, specijalno mu je područje rada i proučavanja: hrvatska književnost. Posebno proučava i dobro poznaje djela najistaknutijeg suvremenog hrvatskog književnika Miroslava Krležę. Dr Endre Angyal je veoma zaslužan znanstvenik na tom području.

Treba ovdje spomenuti i Josipa Gujaša-Đuretina, koji je rodom iz Gornjih Martinaca na Dravi, a sada živi u Budimpešti. On je najmlađi doktorand koji se bavi proučavanjem asimilacije našeg življa u Mađarskoj tokom povijesti. Na žalost, sada je teško bolestan. Inače, svojim poetskim opusom predstavlja najtalentiranijeg hrvatskog pjesnika u Mađarskoj.

Za izučavanje tradicija našeg naroda u Mađarskoj pokazuje velik interes i STOJAN VUJIČIĆ, sin pravoslavnog protojereja u Budimpešti. Stojan Vujičić je dopisni član Mađarske akademije nauka i veoma je sposoban znanstvenog radnika u Mađarskoj, odakle potječe najveći broj suvremenih hrvatskih pjesnika u Mađarskoj. Da ih samo nabrojimo: STIPAN BLAŽETIN, koji piše i za djecu, MARKO DEKIĆ, jedan od najplodnijih naših pjesnika.

Međutim, na posebno mjesto treba staviti rad zaslužnog hrvatskog znanstvenog radnika u Mađarskoj, direktora muzeja u Mohaču. To je ĐURO ŠAROŠAC. On već više godina ravnava muzejom, koji nosi naziv »Kanižaj Dorotja«. Ustvari, Đuro Šarošac ga je svojom inicijativom i osnovao.

Đ. Šarošac je rođen u Semelju blizu Pečuja, 1929. godine. Diplomirao je 1965. godine etnologiju na fakultetu u Budimpešti i potpuno se posvetio znanstvenom radu, napustivši djelovanje profesionalnog političara. Postao je 1965. godine kustos spomenutog muzeja. Danas taj muzej u Mohaču ima oko 12.000 predmeta, koji su u fazi stručne obrade i prezentiranja javnosti. Uskoro će taj muzej postati centralni muzej za sve Južne Slavene, koji žive u Mađarskoj, za Hrvate kojih ima oko 100.000, za Srbe kojih ima oko 7.000 i za Slovence kojih ima oko 5000.

Đuro Šarošac je i rukovodilac etnografske sekcije u Demokratskom savezu Južnih Slavena, koji predstavlja naše narode u Mađarskoj. To je skroman, tih i nevjerojatno radin čovjek. Nedavno je boravio u Zagrebu, gdje je prepisao rukopis narodnih pripovjedaka iz okoline Pečuja, što ih je zapisao hrvatski književnik Nikola Tordinac. Ta knjiga do danas nije ugledala svijetlo dana u Hrvatskoj, tako će biti prije objavljena u Mađarskoj, baš kao što je u Gornjim Martinima podignut spomenik Matiji Gupcu ranije nego u našoj zemlji. Posebna je zasluga Đure Šarošca u tome što u svom poslu, u znanstvenom pristupu povijesti i etnološkoj građi nije imao uzora, niti prethodnika. On u prvom redu obrađuje običaje Hrvata u Mađarskoj, o kojima je do sada objavio više priloga. O mohačkim koršovanim, koji i danas izrađuju veoma

cijenjenu keramiku, objavio je Đ. Šarošac svoju veoma zapaženu studiju pod naslovom »Povijest mohačke keramike«.

Treba napomenuti da je baš hrvatsko-šokački elemenat, koji nastava oba dijela Baranje, veoma dobro sačuvao govorne osobine i ostale folklorne vrijednosti, koje bi već netko trebao zapisati i opisati. Toga teškoga i odgovornoga posla poduhvatio se vrijedan znanstvenik Đuro Šarošac.

Dakako da na tom putu on ima velike poteškoće. Posebno je teško kad želi etnički odrediti Hrvate-Šokce. Tijekom stoljeća u Mađarskoj su se uvriježili razni etnički lokaliteti, koji su često bili suprotstavljeni općem etnikonu Hrvat. Tako su uobičajeni nazivi: bačvanski Šokci, mohački Šokci, seoski Šokci (između Pečuja i Mohača), podravski Šokci, Bošnjaci (iz okoline Pečuja), zatim oni koji sami sebe nazivaju Hrvatima oko gornjih Martinaca, isto tako Hrvati oko Balatona, koji su se već skoro pomađarili, a onda Bunjevci koji žive u Bajskom trokutu. Na kraju treba spomenuti Gradišćanske Hrvate.

Sve te skupine Hrvata očekuju svoga Đuru Šarošca, koji će ih ne samo proučavati već ih jednom i nacionalno osvijestiti. Zato kulturno-povijesna i etnološka istraživanja Đure Šarošca sežu i dalje i šire. On proučava cjelokupnu političku i kulturnu prošlost naših naroda, koji već stoljećima žive skupa s mađarskim narodom na tom teritoriju. Uza sve to Đ. Šarošac je svjestan da se nalazi tek na početku. Treba još mnogo toga učiniti. Potrebno je osnovati znanstvenu sekciju Demokratskog saveza Južnih Slavena u Mađarskoj, čiji se rad još uvijek nalazi uglavnom na folklornom nivou. Ako se u tome uspije, i mađarski narod će upoznati ono što mu

je do sada bilo nepoznato iz povijesti bunjevačko-šokačkih Hrvata u Mađarskoj. Tada će naši narodi mnogo lakše isticati svoje zahtjeve i iznositi potrebe naših naroda. I ne samo to. Znanstvenim će pristupom postati jasno da naziv Južni Slaveni, kojim su danas obuhvaćeni Hrvati, Srbi i Slovenci u Mađarskoj, nema više nikakvog smisla, budući da je to ime geografski-prostorno, ali ne nacionalno-individualno. Tada će biti uklonjene dileme, koje i danas muče Hrvate u Mađarskoj, o njihovoj nacionalnoj pripadnosti.

Juraj Lončarević
Zagreb

ODLAZE ...

Odlaze.

Odlaze još, sve više i više.

Kud to odlaze? ...

Starica sama suzne oči briše.

Oni izabrani odlaze ...

Najamnik tuđine

očeve, majke — sve nam uze.

Oni odlaze, još odlaze ...

Nanuštena ognjišta

prizivlju drage sjene,

nema, nema ništa ...

i dalje su vlažne

starčeve zjene.

Glupi na zov Domovine,

odlaze, oni odlaze ...

Noć tuđine

očeve, majke, djecu —

sve nam uze

i srce —

Nacija jedna tiho gine.

Alojz Jembrih
Beč

AKO OSTANEŠ TUĐ I SAM

Ako ostaneš
u bespuću lutanja
protiv svoje volje,
samo si tuđ i sam.
Negdje nalaziš
smirenje,
možda tamo
gdje je priviđenje.
Odnešen
u jurnjavu želja,
u noć tuđine, —
ostaješ tuđ i sam.
U povratku ipak
s radošću
na ognjište žuri,
k svome narodu
još brže juri!
Ako ostaneš
tuđ i sam,
nestaješ u bespuću
dalekih lutanja
i na djetinjstvo
te sjećaju samo
još zvona jutarnja.

Alojz Jembrih
Beč

KRENUT ĆU

Krenut ću
označenim tragom
iz tuđine
k domu svom,
ne želim više tuge,
previše sam
dao bolu tom,
ne želim više
pečalbe duge,
vratit ću se, —
krenut ću
k domu svom!

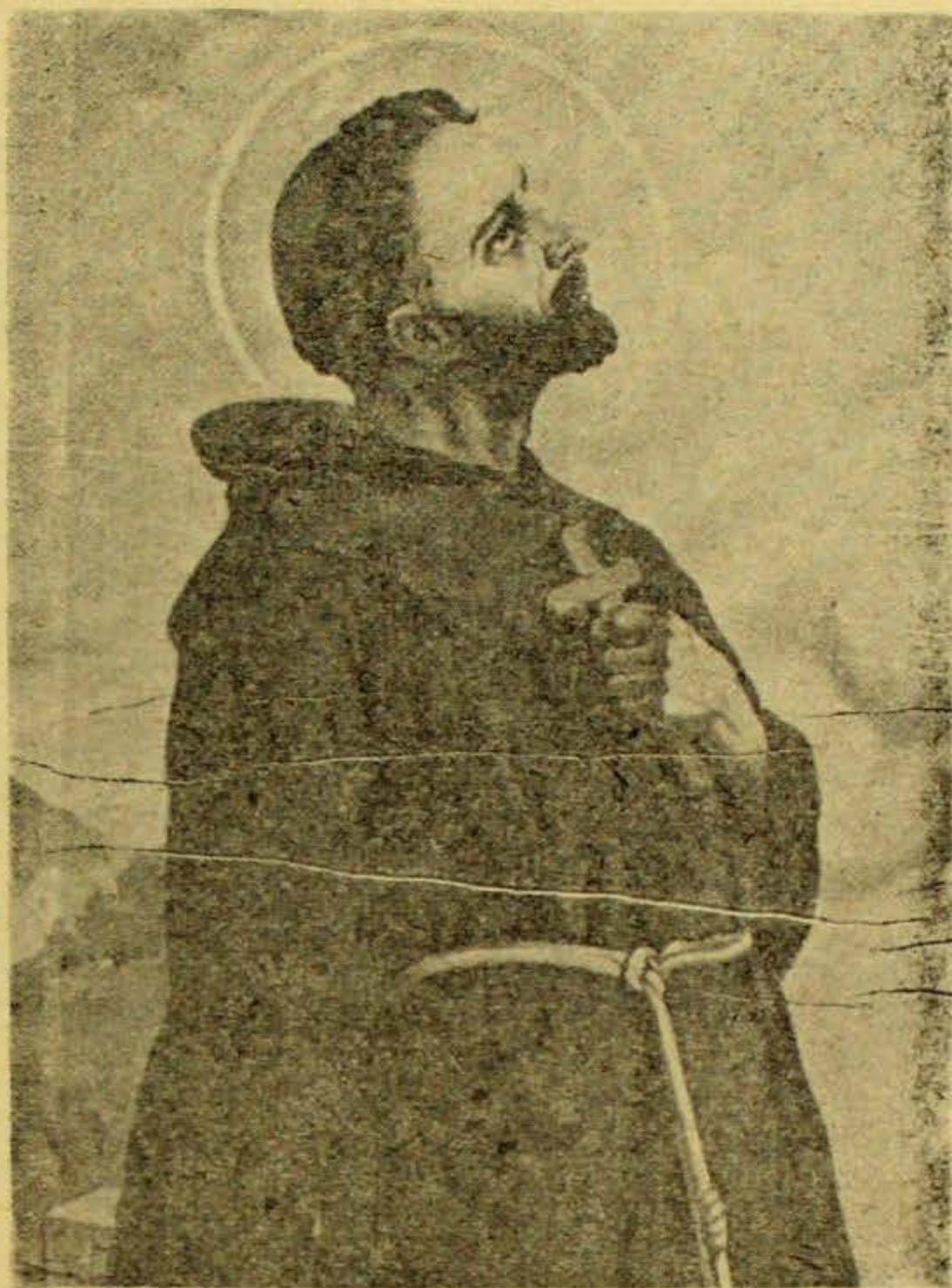
Alojz Jembrih
Beč

CRKVA SV. NIKOLE TAVELICA U SOMBORU

Proslavili smo prvu obljetnicu proglašenja svetim sv. Nikole Tavelića. Netko se sjetio ove obljetnice u povijesti, netko svečanom službom Božjom, a Hrvati u Somboru polaganjem kamena temeljca za novu crkvu sv. Nikole. Veći dio somborskih Hrvata živi izvan grada — na salašima, koji se redovito nižu kraj ceste ili puta. Tako se lijep broj salaša nalazi duž Bezdanskog puta. Vjernici Bunjevci-Hrvati do sada su pohadali župnu crkvu u gradu, iako su mnogi daleko i 7—8 km. Najteže je bilo s djecom za vjeronauk. Zbog toga je tamo osnovana vikarija. A onda u nastojanju oko rješenja tako važnog pitanja u pastvi, ljudi se odluče za gradnju crkve.

Na Antunovo poslije podne u 5 sati skupilo se mnoštvo svijeta s Bezdanskog puta, kao i s drugih salaša, a tako i iz grada. Trenutak, o kome su sanjali, približio se. Veliko je mnoštvo svijeta stajalo na zemlji pred iskopanim jarkovima iz kojih će doskora niknuti crkva. Došli su na posvetu kamena temeljca. Obred je obavio subotički biskup Matiša Zvekanović.

U prigodnom govoru biskup je istakao višegodišnje nastojanje tamošnjih vjernika da dođu do svoje kapelice. Grad je dosta daleko. A onda, za djecu je prenaporno nakon škole pješačiti u grad na vjeronauk. Zbog toga su ljudi željeli imati u svojoj

Sv. Nikola Tavelić

sredini kapelicu. Stanovništvo je odlučilo svoju kapelicu posvetiti sv. Nikoli. Da osvjetli vezu. sv. Nikole Tavelića s bačkim Hrvatima. biskup je rekao kako je sv. Nikola bio franjevac. Sveti Franjo je osobno posjetio našu Domovinu. Poslije toga se val fanjevačkih samostana brzo širio po svim hrvatskim krajevima. Suosjećajući sa svojim vjernicima, franjevci dolaze s kupa s izbjeglicama u Bačku. Oni još uvijek djeluju u tri samostana u našoj biskupiji i uživaju velike simpatije kod Bunjevaca-Hrvata. Narod nije zaboravio svoje »ujake«. I ova je crkvica također jedan znak sjećanja na vrijeme kad su franjevci bili dušobrižnici u Somboru. Sv. Nikola je iz južnih hrvatskih krajeva, odakle su, po predaji, u Bačku došli i Bunjevci-Hrvati.

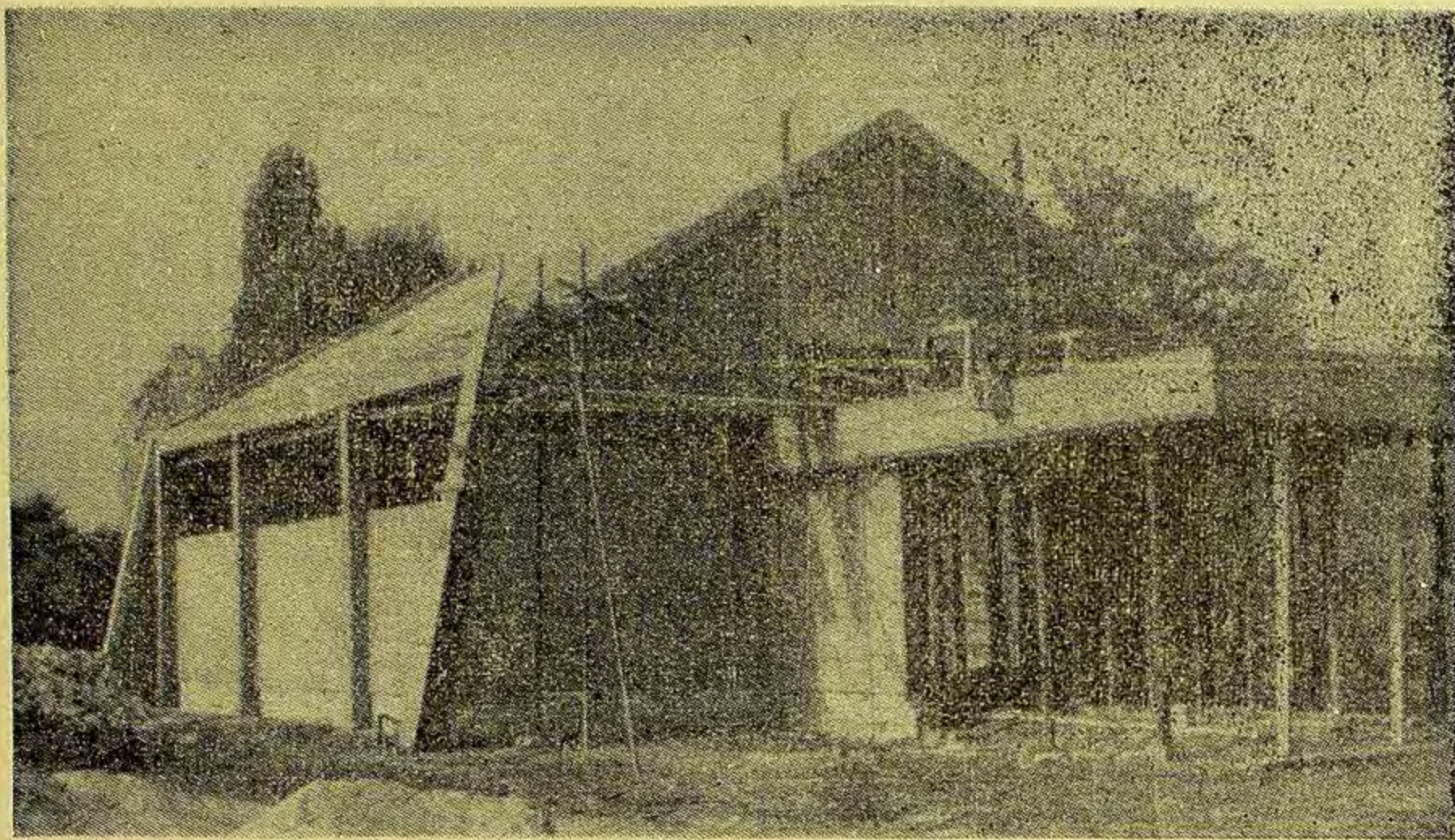
Biskup Matija Zvekanović je posvetio temeljni kamen nove crkve

Od uglednih gostiju valja na prvom mjestu spomenuti dra Ladislava Vlašića, primariusu iz Osijeka. On se istakao svojim radom među Bačkim Hrvatima na vjerskom polju još prije rata. Nabavio je 1939. god. za župnu crkvu kip sv. Nikole Tavelića. Sad je prisustvovao ovoj svečanosti kao kum buduće crkve. U svome govoru L. Vlašić je rekao da će se crkva posvetiti sv. Nikoli, koji nam ima biti primjerom kako valja svjedočiti za Krista i Crkvu. Posebno se dr L. Vlašić zahvalio obitelji Petra Gromilovića i Aranke r. Čuvarđić, koji su darovali dio baštinjene zemlje, na kojoj se sada gradi crkva. Kako među hrvatskim salašima na Bezdanskom putu ima i nekoliko srpskih obitelji, govornik je kapelicu preporučio i pravoslavicima. Toplim je riječima pozdravio kao gosta preč. protu Dragutina Šimića, arhijerskog namjesnika iz Sombora. Gospodin Šimić je održao govor na zakusci koja je tom prilikom priređena u čast gostiju.

Ljubav bačkih Hrvata gradi crkvu svome narodnome Svecu. Oni se nadaju da će 14. studenoga prikazati sa svojim biskupom prvu sv. Misu u novoj crkvi. U svome nastojanju uzdaju se u pomoć Božju i u svoju ljubav prema Svecu, a ne manje i u pomoć svoje braće diljem Domovine.

**Stjepan Beretić
Sombor**

Crkva sv. Nikole Tavelića u gradnji

OVJEKU LJUBAVI

Dvom sam ulicom prolazio
 prošloga proljeća
 a nijemim pitanjima u očima,
 sada ponavljam korake traženja
 kao hodočasnik obnovljenog srca.
 Iđišem miris ružinih pobjeda,
 vidim:
 zrlaze djevojke u novim haljinama
 djeca sa roditeljima,
 tada sam bio gluh za pjesmu
 grada.
 Dolazim do tvojih vrata.
 za njih sam, tada, našao Tebe
 starca
 sa mnogo pastirskih godina oko
 očiju.
 Rekao si mi ime kraja
 kako su odbjele moje želje.
 Ne ulazim,
 jer više Te ne mogu vidjeti.
 Nevidljiv si kao i zavičaj duha
 kojem hodočastim
 više ne izgubljen.

NEKOME

Potrebno je nekome izreći ovaj jad
 što se slio iz mnogih očiju,
 kao pljusak na mokru zemlju.
 Osjećam se kao vir u bujici
 traženja
 i ne znam
 kome da priđem, a da ga ne
 zbunim,
 kome da se otvorim, a da me ne
 prezre.
 Slušam dozivanje cvrčaka
 i vidim mravi pomažu jedni
 drugima,
 a ljudska misao zamire u samoći.

Marko Vukov
 Subotica

ČETVRTA CRKVA U VAJSKOJ SLAVI

Prema zapisima kroničara franjevačkog samostana u Baču, može se saznati početak života i rada Hrvata-Šokaca u Baču i okolici Bača.

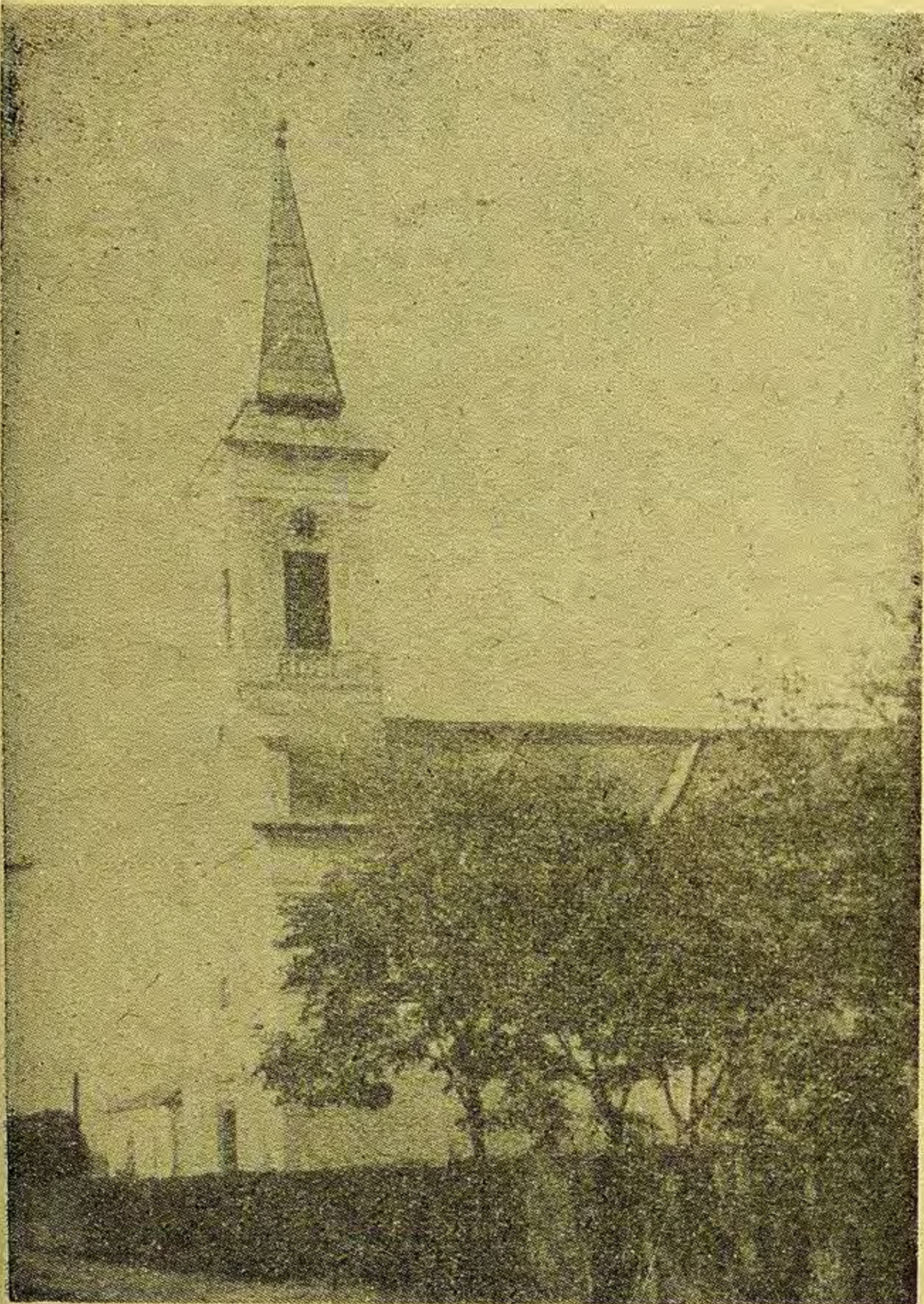
Tako iz spomenutog zapisa, a i prema zapisu župnika u Vajskoj, Baloga saznajemo da su vajštanski Šokci po dolasku u svoj novi zavičaj sagradili malu crkvu, nabijenu od zemlje i posvetili ju svetom Đurđu, mučeniku. U to vrijeme, prema zapisima, u Vajskoj živi 709 Šokaca katolika. Ta crkva se nalazila, kako kroničar kaže, na zapadu od vlastelinskog vrta. Vlastelinski vrt se nalazio gdje se nalazi i danas obnovljeni park u Vajskoj. Prema starima, ta crkvice je stajala »kod križa«, a križ stoji na raskršću Štrosmajerove i Titove ulice. Tu crkvicu je razrušila poplava, koja je bila česta, jer Dunav nije bio obuzdavan nasipima kao danas. Gradila se druga crkva od pletera i zamazana blatom. U kanonskoj vizitaciji od godine 1803. piše da crkva nema tornja i zvona stoje na dva drveta, a bilo ih je dva. Pristupilo se gradnji nove crkve na južnoj strani vlastelinskog vrta negdje preko puta današnjeg župnog stana. Ta je crkva posvećena 25. III 1805. godine. Bila je duga 10 m, a široka 3 m.

Za župnikovanja Ivana Nikolića sagrađena je nova crkva. Ta crkva je bila duga 16 m, široka 7 m, a visoka 5 m. No, ni ta crkva nije bila dugog vijeka, jer je bila i od lošeg materijala, ali po izgledu je bila mala, pa se odmah pomišljalo na gradnju nove crkve.

Posjednik Mauricije Groman, kao patron, o svom trošku započine gradnju današnje crkve. Temeljni kamen je blagoslovljen 1840 godine. Tom zгодом u zapise je zapisano da su stanovnici Hrvati katolici doseljeni prije 110 godina pod vodstvom franjevaca iz Bosne. Ima ih 1.167.

Gradnja crkve je brzo napredovala. Materijal je finansirao posjednik Groman, a sve radove davali su seljaci, stanovnici Vajske. Crkva je izgrađena od čvrstog materijala vrlo solidno. Radovi su tako napredovali da je već 1841. godine na blagdan Bezgrešnog Začeca bilo blagoslovljeno svetište. U međuvremenu je umro patron Groman i sahranjen u novim zidinama pod oltarom svete Obitelji. Sa radovima se nastavilo, a vodio ih je arhitekt Josip Schnaider iz Kaloče. Već na blagdan patrona crkve, svetog Đurđa, bila je blagoslovljena nova crkva i predana bogoslužju. Crkva je bila pokrivena šindrom kao i druge u to vrijeme. Toranj je bio kupolastog oblika. U tornju je bilo četiri zvona. Livena su u Beču 1818. godine. Spominje se stari kip Majke Božje, kojeg oblače. Taj kip je tokom vremena nestao. Godine 1830. prekuljene su stare orgulje iz Filipova (Bački Gradačac), koje još i sada obnovljene služe. Crkva je bila 1851. godine slikana i prvi puta lijepo umolovana. Kako je šindra dotrajala, trebalo je misliti na popravku krova. Tako su godine 1915. skinuli šindru i novi patron grofica Secsenyi rođena Hunyadi je stavila novi krov od eternita i sagradila je novi oblik tornja.

Crkva u Vajskoj

Crkva je u više navrata doživjela poplavu. U vodi je bila 1896, a pogotovo 1926. godine. Zbog vode upropastene su klupe, oltari i sve što je bilo drveno. Tako 1940. građena su nova hrastova vrata.

U novije vrijeme je obnovljena, jer je vlaga podrovala zidove, kupljen je novi namještaj, tako da je crkva vrlo lijepa i ukusno uređena. Proživjela je dva svjetska rata, ali nije bila znatnije oštećena.

Eto, ta crkva ove godine slavi svoju 130 godišnjicu. Vjernici su Hrvati — Šokci i Mađari, a sada već ima i drugih narodnosti. Župa Vajska je bila čisto hrvatska župa. Mađari su bili samo radnici na vlastelinskom imanju. Poslije prve agrarne reforme ti radnici su se naselili u Vajsku i tako Vajska dobiva i svoje mađarske vjernike.

Hrvatski živalj je bolovao od iste bolesti kao i u ostalim šokačkim selima — da sačuva imanje — natalitet je naglo opadao. Iza prvog svjetskog

rata izvršena je kolonizacija Srba u selo, a kasnije kupuju zemlju i drugi stranci, tako da je Vajska, kao mnoga sela u Bačkoj, selo jako pomiješanog stanovništva. Natalitet je opao iza poplave 1965. godine još jače. Osim toga, selo je zahvatila kriza kao i sva naša druga sela. Mlađi svijet se seli u industrijske centre i u inozemstvo.

Crkva u Vajskoj za svojih 130 godina doživjela je radosti i žalosti, ali takove još nije kao što će ove godine. Dva njena sina služit će u njoj svoju prvu svetu misu. Za koju go-

dinu, nadamo se, stići će i drugi, a daj, Bože, da njihov primjer slijede još i drugi mladići iz Vajske, jer kao svećenici moći će najbolje voliti svoj narod, poticati i bodriti u svim zgodama i nezgodama. Želim da svi Vajštanci vole svoju crkvu, da se u nju vraćaju kao u svoj rodni dom, da im ona po zagovoru svetog Đurđa bude i dalje putokaz u životu i dom, koji će spajati svoju djecu makar prilikom kirbaja (proštenja). Da se nađu i raduju svom zavičaju.

Tomislav Augustinov
Vajska

IZ TUĐINE TEBI, MAJKO

*Svako jutro kad se prospu zlatni zraci,
kad se iz sna teškog budi tvoje dijete,
prve tople misli, brze kao zvuci
preko okeana k tebi, majko, lete.
Tvoje čedo sad je u tuđini, pati,
bolno, sa još mnogo iste braće svoje,
pitajuć' sudbinu gorku kad će stati
i pokazat' prave pute gdje mu stoje.
Znaj, njegovo srce samo za te kuca,
s tobom stalno radosti i boli dijeli,
kad teret stišće i kad munja puca,
želja mu je blagostanje i kruh bijeli.
Jednom kad u srce prodru snažni glasi:
— Pođi u zavičaj koj' ti mladost krasi, —
sjetit će se majke i sijedih vlasi,
hladnih humki koje samo cvijeće krasi.
Još jedna će mu biti tada želja
sve patnje i boli ovog jadnog svijeta
zaboravit' tu kraj svojih roditelja,
uzdišuć svjež miris zavičajnog cvijeta.*

Tomislav Augustinov
Vajska

KRONIKA:

Sv. Terezija je proglašena učiteljicom Crkve.

Tom prigodom održana je svečana akademija u sjemeništu »Paulinum« i pontifikalna Misa u subotičkoj katedrali, koja je njoj posvećena.

* * *

Župa sv. Roka u Subotici uz pomoć darova svojih vjernika sagradila je u župnom dvorištu novu i lijepu vjeronaučnu dvoranu da se djeca ne guraju u premalenoj sakristiji.

Dragi roditelji, šalžite svoju djecu na vjersku pouku.

Župa Mala Bosna kraj Subotice uz pomoć i rad svojih vjernika preuredila je postojeću zgradu za dvoranu za vjeronauk.

Dragi roditelji, premda je to na salašu teško, ipak nemojte da vam djeca ostanu bez vjerske pouke.

Predsjednik SFRJ, Josip Broz Tito učinio je službenu posjetu Rimu. Tom prigodom je 29. III 1971. godine posjetio i Vatikanski grad, gdje se sastao s papom Pavlom VI.

Prvo je bio razgovor pape Pavla VI i predsjednika Tita, a nakon toga je bila primljena cijela jugoslavenska delegacija. Tito i Papa su pročitali svoje govore. Poslije toga su izmijenjeni darovi.

Predsjednik Tito je, pored ostalog, rekao:

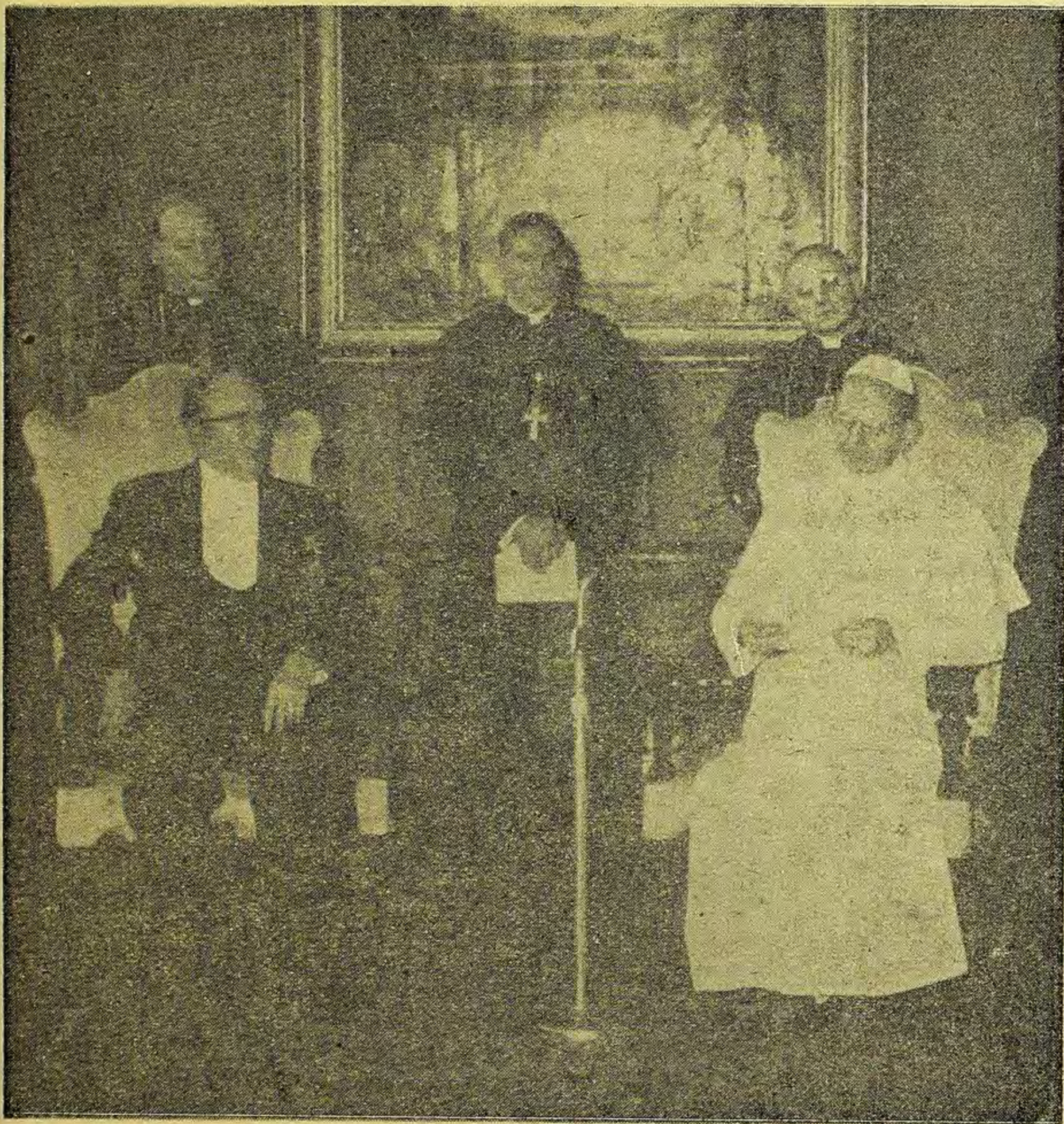
— Vaša Svetosti, čini mi osobito zadovoljstvo što mi se pružila prilika da se sretnem s Vama i da Vam prenesem izraze visokog poštovanja naroda i vlade Jugoslavije. Raduje me što ćemo danas moći da neposredno razmijenimo mišljenje o odnosima između Jugoslavije i Svete Stolicе, kao i aktualnim međunarodnim problemima, o čemu smo i ranije, u osobnim porukama, iznosili naša razmišljanja i poglede.

U Jugoslaviji kao i u čitavom svijetu veoma se cijene naponi koje Vaša Svetost osobno ulaže za miroljubivo rješavanje međunarodnih sporova i aktualnih socijalnih i ekonomskih problema čovječanstva. Isto tako, dobro je poznata podrška koju Vaša Svetost pruža narodima pod kolonijalnom dominacijom u njihovoj pravednoj borbi za oslobođenje i ukidanje svih oblika rasne diskriminacije. Poruka, koju je Vaša Svetost uputila konferenciji nestvrstanih zemalja u Lusaki, naišla je na veoma topao prijem svih učesnika.

Papa Pavao VI je u svom govoru, pored ostalog, rekao:

Čini nam se da su Vaši narodi, kako su postavljeni u Evropi na raskršće različitih često oprečnih civilizacija, od bolnog iskustva i od Providnosti obilježeni posebnim pozivom da nastoje biti mjesto za susret i za razumijevanje, da tako kontinentu budu prišteđeni novi sukobi i da nacije, koje su na njemu nastanjene, znadu naći u suradnji put k punom napretku i bratskoj civilizaciji. Čini se da se današnja Jugoslavija, na Vašu pobudu i pod vodstvom Vaše Ekscelencije, kani odazvati tom svom pozivu, protežući svoj internacionalni utjecaj izvan Europe u svijet, koji doista postaje sve uži i sve povezaniji kako u pozitivnom tako i u negativnom smislu...

Za sebe samu Crkva traži samo zakonitu slobodu da mogne vršiti svoju duhovnu službu i pružiti svoje lokalne usluge čovjeku, pojedincu i zajednici, bez ikakva drugoga interesa, tuđeg njezinoj religioznoj i moralnoj misiji. Svijest, koju Crkva u isti mah ima o naravi i o granicama te svoje misije, jest jamstvo protiv bilo kakvog straha da Crkva ne bi prešla granice i bezrazložno zahvatila u područje suverene i zakonite nadležnosti države. (Glas Koncila, 4. IV 1971. br. 7. str. 3.)

Susret Pape Pavla VI i Predsjednika Tita

KRONIKA:

OTKRIVANJE BISTE AMBROZIJE BOZE ŠARČEVIĆA U SUBOTICI

PROGRAM

Nedjelja, 4. IV 1971. u 10 sati

Komemoracija na grobu Boze Šarčevića na Senčanskom groblju u Subotici.

Nedjelja, 4. IV 1971. u 12 sati

Otkrivanje biste Boze Šarčevića na uglu Ulice Borisa Kidriča i Vladimira Nazora, uz prigodni program:

1. Otvaranje svečanosti

Nastupa Pionirski duvački orkestar pod ravnanjem Toplak Ištvana

2. Milan Asić: »Uskliknula ravne Bačke vila«, pjesma za mješoviti zbor. Izvodi pjevački zbor HKUD »Bunjevačko kolo«, pod ravnanjem Bele Tikvickog

3. Nekrolog Mije Mandića povodom smrti Boze Šarčevića 29. XI 1899. god. (odlomak) (čita Geza Kopunović, član Narodnog pozorišta u Subotici).

(prilog 3. broju »Nevena« 1900. god. 3. str.)

4. O Bozi Šarčeviću govori Josip Buljovčić, predsjednik Skupštine Općinske zajednice kulture u Subotici.

5. O Bozi Šarčeviću govori na mađarskom jeziku Urban Janoš, potpredsjednik Skupštine Općinske zajednice kulture u Subotici.

6. Odlomke iz djela Boze Šarčevića čitaju umjetnici Narodnog pozorišta — Népszínház u Subotici.

7. Bistu Boze Šarčevića otkriva Bagi Karolj, predsjednik Skupštine Općine Subotica.

8. Boza Šarčević: Otvoreno pismo rodu bunjevačkom i šokačkom (odlomak) (kalendar Subotička Danica za 1896. godinu, 20. str.)

9. Bela Tikvicki: »Rodu bunjevačkom i šokačkom«

pjesma za mješoviti zbor
Izvodi pjevački zbor HKUD »Bunjevačko kolo« pod ravnanjem Bele Tikvickog.

10. Nastupa Pionirski duvački orkestar pod ravnanjem Toplak Ištvana
(Tekst sa štampanog programa)

Ambrozije Boza Šarčević
(30. III 1820-29. XI 1899)

U političkoj i kulturnoj historiji 19. stoljeća u Subotici Ambrozija Boza Šarčević je najveći rodoljub i borac za nacionalna prava i kulturno-prosvjetnu emancipaciju bunjevačkih Hrvata.

Rodio se u skromnoj poljodjelskoj obitelji.

Poslije svršene gimnazije, filozofije i dva tečaja pravnih nauka 1840. godine, Boza Šarčević je u svojoj višegodišnjoj odvjetničkoj karijeri vršio različite dužnosti. Bio je jedan od najpoznatijih stenografa u Ugarskoj i kao takav vodio je zapisnike požeškog sabora 1843. i 1844. godine. Premda nije bio plemić, Boza Šarčević je 1845. god. izabran za počasnog županijskog odvjetnika, a potom je vršio dužnost kotarskog načelnika (1848-1851.) u Bačkom Aljmašu, gdje je kasnije izabran za kotarskog sudca.

Od 1860. god. njegov rad povezan je izravno sa sudbinom Subotice. Bavio se prevođenjem, političkim i publicističkim radom, a kao leksikograf tiskao je više rječnika: bio je na dužnosti gradskog arhivara, te je u tom zvanju i umirovljen.

Kao istaknuti narodni tribun Boza Šarčević je uvijek bio najneposrednije povezan sa svojim narodom i njegovim oslobodilačkim težnjama i to u ono vrijeme kada je svako pitanje iz nacionalnog života bunjevačkog puka bilo veoma osjetljivo zbog izuzetno teških društveno-političkih okolnosti, što je Boza Šarčević jezgrovito ovako izrazio: »Nas na putu ogromne priprike pripričaju.«

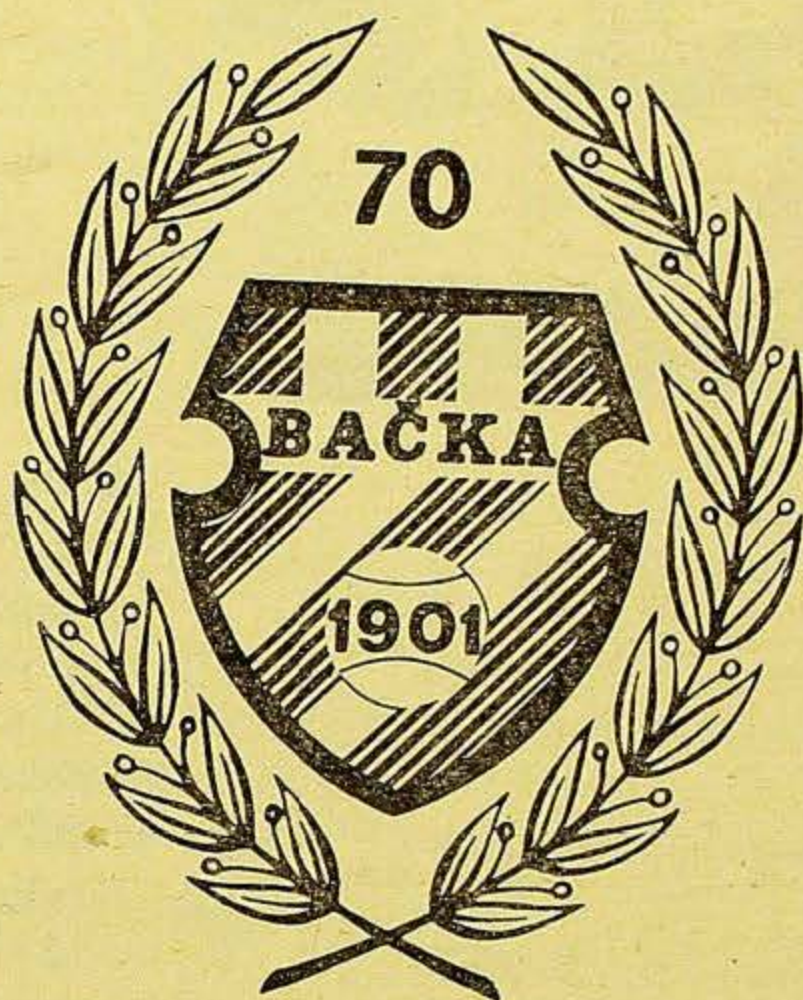
Polazeći od takvih složenih historijskih uvjeta u borbi za ravnopravnost i nacionalni opstanak vlastitog naroda, Boza Šarčević se nije povodio strančarskim interesima, niti se

zatvarao u uske regionalno-lokalne okvire, već se uzdigao do značajnog ideologa južnoslavenske političke i borbene solidarnosti, do iskrenog pobornika bratstva sa svim narodima.

Svijetao lik Boze Šarčevića trajan je poticaj i živi primjer nepokolebljivog borca za suvremenije i humanije međunacionalne odnose na bazi poštovanja nacionalnih i kulturnih individualnosti.

Boza Šarčević nije nikada zatajio pred svojim narodom u pedesetogodišnjoj borbi na političkom osvješćivanju hrvatskoga puka, nije zatajio ni kada je praktično zbog gluhoće bio onemogućen da ima doticaja sa svojim sunarodnjacima, nije zatajio ni zbog oštrih hegemonističkih proturječnosti, koje su se stalno nalazile kao prepreka preporodnim težnjama hrvatskog naroda.

(Tekst sa prigodne pozivnice)

»B A Č K A«
1 9 0 1
1 9 7 1
S U B O T I C A

KRONIKA

OTKRIVENA JE SPOMEN PLOČA NA ZGRADI ŽUPE SV. ROKA U SUBOTICI, GDJE JE ODRŽANA PRVA SJEDNICA ILEGALNOG GRADSKOG NARODNOOSLOBODILACKOG ODBORA

U okviru proslave oslobođenja Subotice, u subotu, 10 X 1970. godine, na svečan način otkrivena je spomen-ploča na župnoj zgradi župe sv. Roka, gdje je 24. IX 1944. godine održana prva sjednica ilegalnog Gradskog, odnosno Sreskog narodnooslobodilačkog odbora. Na toj sjednici je, pored ostalih, prisustvovao i župnik Blaško Rajić, neustrašivi narodni borac.

Svečanosti otkrivanja spomen-ploče prisustvovao je velik broj građana uz crkvene i društveno-političke predstavnike.

Tom prilikom govorio je Antun Milodanović Dela, tajnik Općinskog komiteta SK.

Učenici Osnovne škole »Ivan Milutinović« izveli su prigodan umjetnički program, tj. recital pjesama koje izražavaju borbu naših naroda za slobodu.

Blaško Rajić

KRONIKA:

TISUĆU GODINA U KATOLIČKOJ CRKVI

Subotička
katedrala

Od 20. kolovoza 1970. do 20. kolovoza 1971. u cijelom svijetu katolici-Mađari slavili su Tisućugodišnjicu pokrštenja svoga naroda.

970. godine Stjepan, mađarski kralj primio je kršćanstvo i tako se taj novonaseljeni narod u Evropi uključio u veliku katoličku obitelj. Duga je to i bogata povijest, o kojoj zbog skućenog prostora ne možemo posebno i više govoriti.

Zbog toga što u subotičkoj biskupiji žive i katolici Mađari, želimo samo u nekoliko riječi opisati kako je ta slavna godišnjica proslavljena u našoj biskupiji.

Cijela proslava je zamišljena kao obnova duhovnog života i krsnog obećanja. Može se već sada reći da je ovako zamišljena proslava donijela prilično duhovnog ploda. Kroz godinu dana u mnogim župama obavljene su pučke misije, uglavnom pod vodstvom dvojice isusovaca: p. Boday-a i p. Békési-a.

Kako misije nisu mogle biti obavljene u svim župama, zato i dalje

traju. Ordinarij u Subotici imenovao je odmah na početku poseban odbor od pet svećenika, koji je vodio brigu o cjelokupnoj organizaciji proslave.

Jubilarna godina je otvorena svećanom pontifikalnom Misom u subotičkoj katedrali, koju je služio biskup Matiša Zvekanović, 20. VIII 1970. godine, na blagdan sv. Stjepana.

Slijedeći veliki skup vjernika i pontifikalna Misa za podunavske župe bila je u Somboru. Glavna za južnu Bačku organizirala je u glavnoj župnoj crkvi u Novom Sadu. Tamo je pontifikalna Misa bila na blagdan sv. Elizabete.

Vjernici Potisja skupili su se na hodočašće povodom blagdana sv. Emerika u velikoj crkvi u Molu. Na tom skupu, osim subotičkog biskupa Matije Zvekanovića, bio je vatikanski pronuncij u Jugoslaviji Msgr Cagna.

Tokom godine organizirano je hodočašće u Rim i Fatimu.

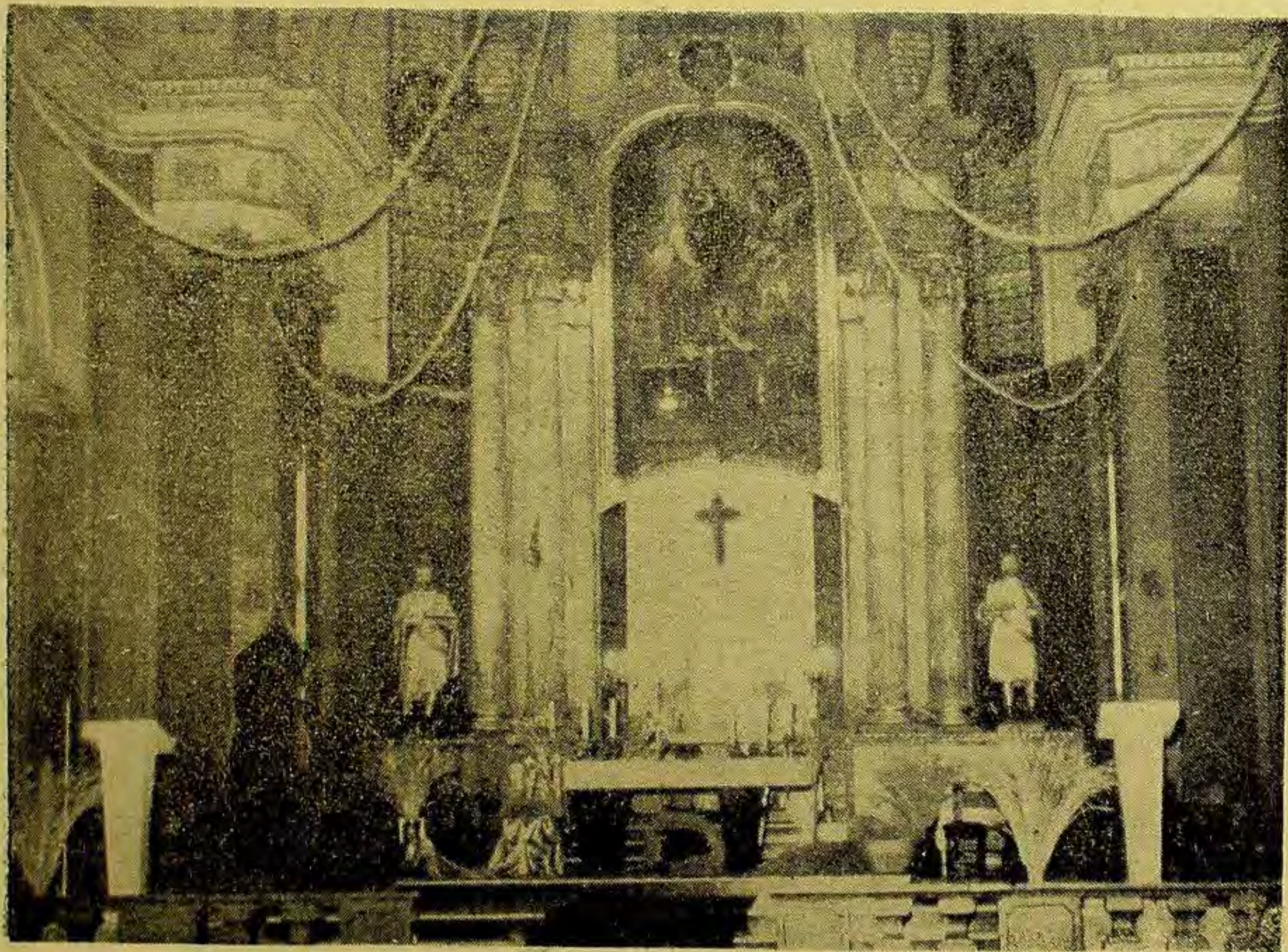
Proslava je zaključena proslavom blagdana sv. Stjepana u subotičkoj katedrali, 20. VIII 1971. godine uz prisustvo velikog broja vjernika i gostiju iz Subotice i iz drugih župa.

Cijela ova proslava mogla bi se sažeti svojim sadržajem u nekoliko rečenica: Ostati vjeran vjeri svojih otaca, slijediti primjer svojih velikih

i svetih uzora, živom vjerom ugraditi se u suvremeni život Crkve i naći dovoljno snage da, živeći Evandjelje, bude sveukupno svjedočanstvo tisućgodišnje vjernosti Bogu i Katoličkoj crkvi.

Mnogo svečanih riječi je izgovoreno i impozantno mnoštvo vjernika je pratilo proslavu u navedenim mjestima. Tisuće i tisuće ljudi našlo je povjerenje u Boga. Nadamo se da će plodovi ove jubilarne godine biti dugotrajni.

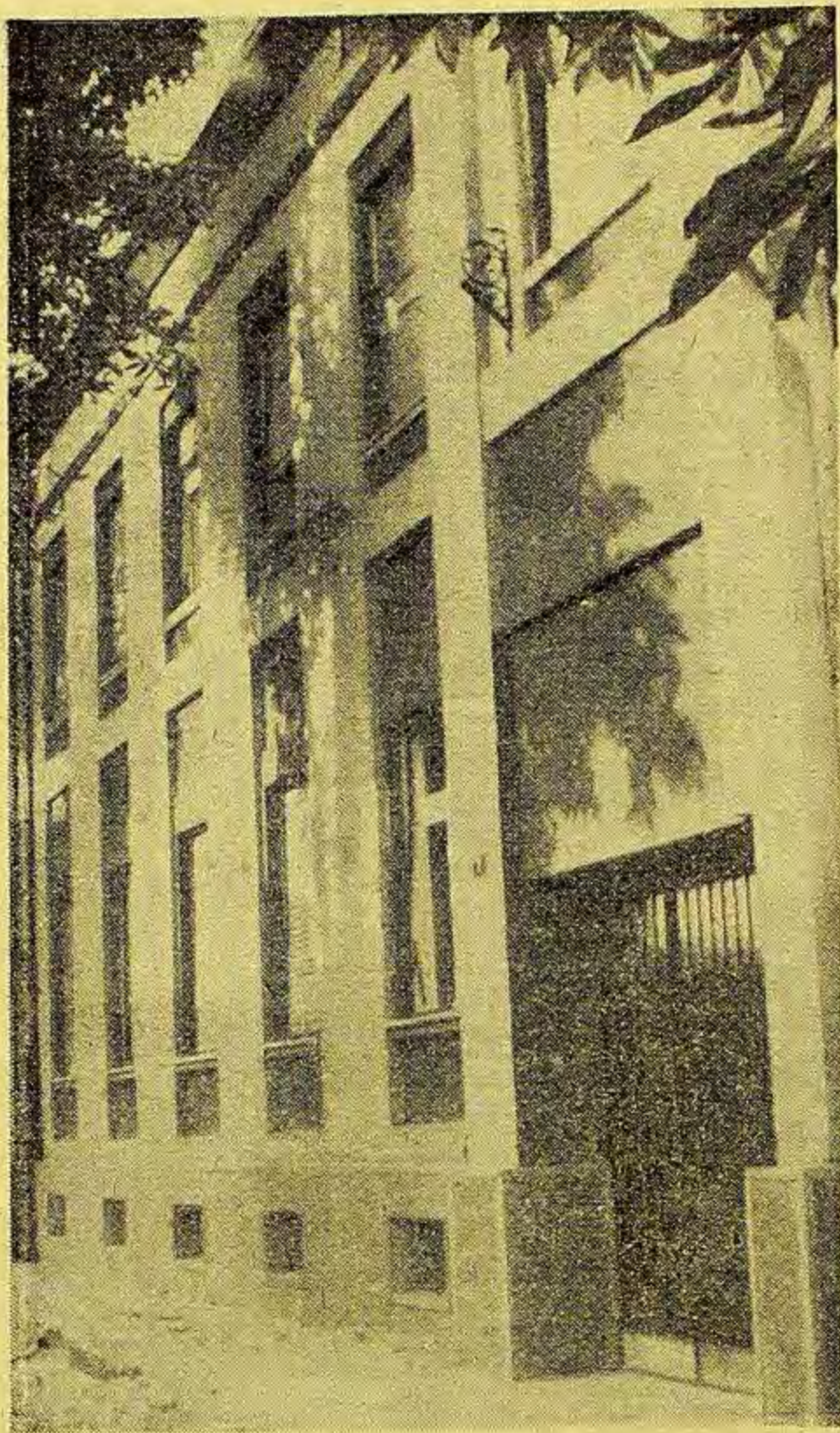
Sa svoje strane pridružujemo se mađarskom narodu sa iskrenim čestitkama i sa iskrenom molitvom da zajednički na ovom području mogne mo i dalje svjedočiti Kristovu Ljubav.

Glavni oltar u subotičkoj katedrali

KRONIKA

Ulična zgrada u Harambašićevoj ulici, broj 7, preuređena je za novi župni stan Župe sv. Terezije u Subotici. U Vašoj potrebi tamo se obraćajte. Dosadašnja zgrada ustupljena je za biskupski stan i za dijecezanske urede.

U Subotici je sagrađen nov starački dom za stare i penzionirane svećenike. Nazvan je »Jozefinum« u čast sv. Josipu, zaštitniku blažene i blage smrti. Dom se nalazi u dvorištu u Harambašićevoj ulici, broj 7.

KRONIKA

»DUŽIJANCA 71«

Od 24. VII do 1. VIII 1971. je po četvrti put svečano proslavljena dužijanica u Subotici.

Dužijanica je bunjevački narodni običaj proslave završetka žetve. Nastao je kao obiteljska svečanost na salašima da se izrazi sreća i zahvalnost što je završen najvažniji posao i što je osiguran kruh za sve.

Dio svečane povorke »Dužijanica 71«

Katoličko divojačko društvo uz pomoć župnika Blaška Rajića organiziralo je 1911. godine proslavu dužijance u crkvi sv. Roka u Subotici i od toga vremena dužijanca se slavi u crkvi kao narodna svečanost zahvalnosti. (Svečanost se prvo održavala u crkvi sv. Roka, a zatim se sve dalje održava u crkvi sv. Terezije.)

Pored toga se od 1968. godine dužijanca slavi kao opća narodna svečanost, gdje se prikazuje bogatstvo i ljepota bunjevačke narodne nošnje i narodnih običaja.

Kao svake godine tako je i ove godine najsvečaniji dio proslave dužijance bila veličanstvena povorka, koja je u nedjelju 1. kolovoza prošla subotičkim ulicama pozdravljena od nepreglednog mnoštva naroda.

Učesnici u
svečanoj povorci
»Dužijanca 71«

Povorka je imala četiri dijela:

U prvom dijelu su prikazane različite vrste bunjevačke narodne no-
re.

U drugom dijelu su slikovito na-
stavom nizu prikolica prikazani polj-
radovi i kosidba žita. U tom di-
jelu je bilo nekoliko živih slika ko-
je su prikazivale prizore iz obitelj-
nog narodnog života.

U trećem dijelu povorke je sli-
kovito prikazana dužijanica. Poslije
nekoliko kola ukrašenih žitom išao
je četverospreg sa bandašom i ban-
dašicom, koja je nosila žitnu krunu,
simbol dužijance.

U četvrtom dijelu povorke išli su
članovi iz drugih gradova. To su kultu-
ro-umjetnička društva ili folklorne
grupe iz Budimpešte, Osijeka, Som-
bora, Bjelovara, Bačkog Brega, Bača,
Češinaca, Gajića, Gorjana, Horgoša i

Čantavira. Sve su grupe išle sa svo-
jim nacionalnim zastavama.

Povorka je došla do trga pored
Gradske kuće, gdje je na velikoj po-
zornici postavljen salaš. Ulogu doma-
ćina imali su Geza Kopunović i Kača
Bačlija, glumci Narodnog pozorišta u
Subotici. Njima su bandaš i bandaši-
ca predali žitnu krunu. Zatim je »do-
maćin« Geza Kopunović pozvao pred-
sjednika Općine, Bagi Karolja i u ime
svih žetelaca predao mu žitnu krunu.

Poslije govora predsjednika Opći-
ne nastupile su sve folklorne grupe
i tako je završila ta velika narodna
svečanost.

Navečer u 19 sati bio je folklorni
program na trgu, na salašu.

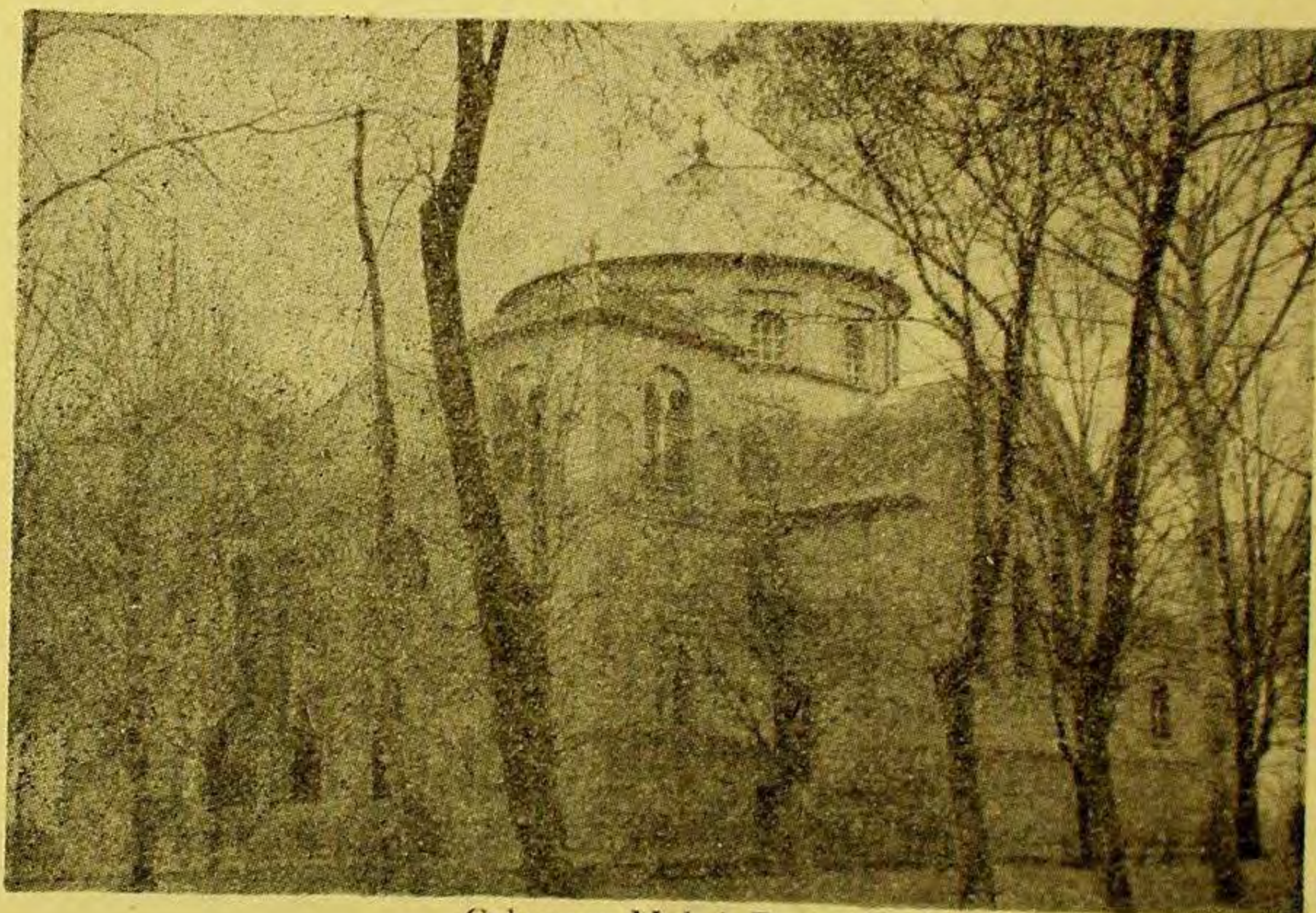
* * *

Članovi kult. umjetničkih
društava u povorci

Biskup M. Zvekanović je posvetio nov oltar u crkvi Male Bosne

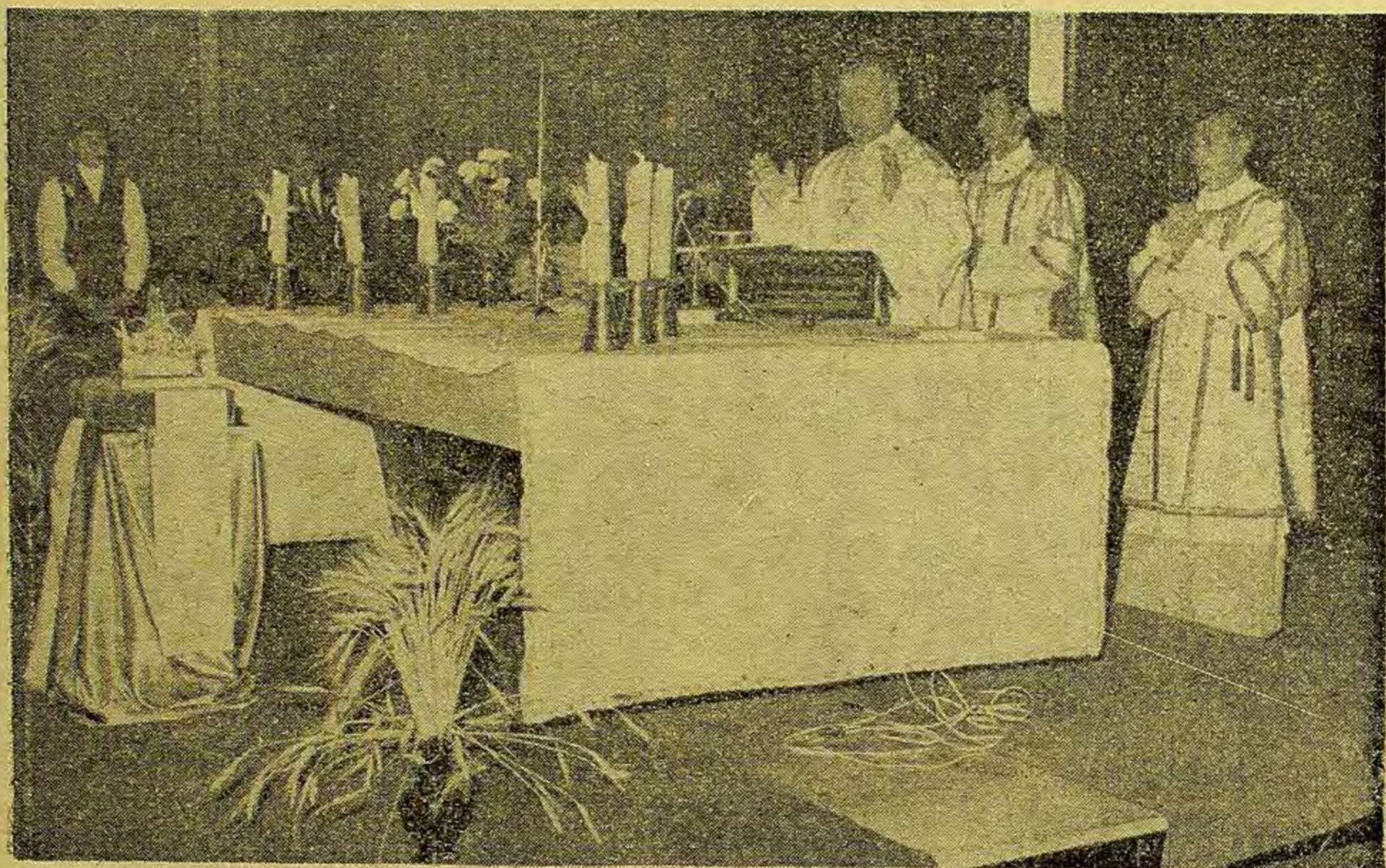
Crkva u Maloj Bosni

KRONIKA:

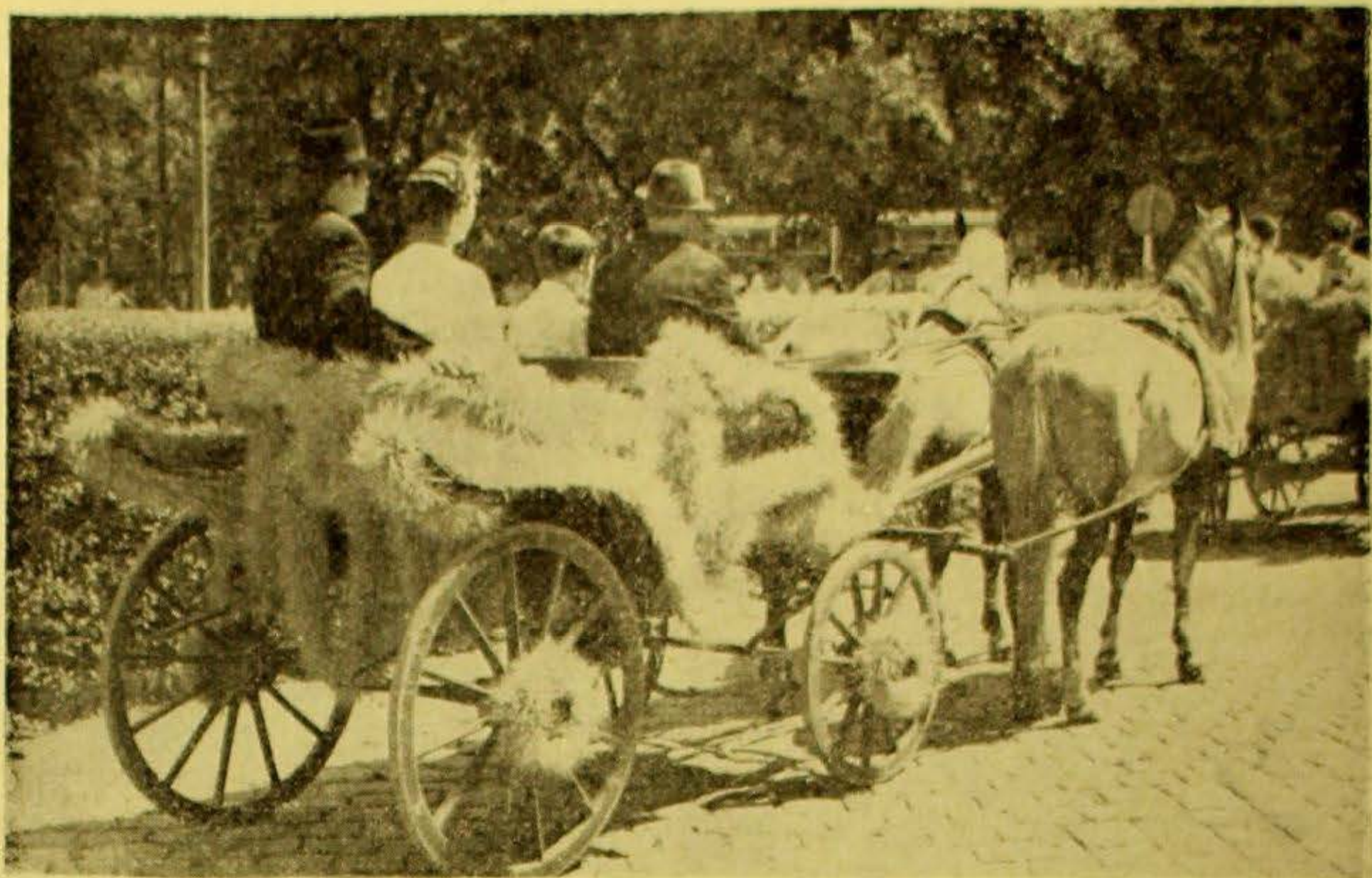
DUŽIJANCA U SUBOTIČKOJ KATEDRALI

Na blagdan Velike Gospe (15. kolovoza 1971. svečano je proslavljena 60. obljetnica dužijance, koja se slavi kao svečanost završetka žetve i kao dan zahvalnosti za primljene plodove naših oranica.

Bunjevačko katoličko divojačko društvo i župnik Blaško Rajić organizirali su prvu dužijancu u crkvi sv. Roke, a od toga vremena ta narodna svečanost sačuvana je do naših dana.

Svečana Misa zahvalnica u katedrali

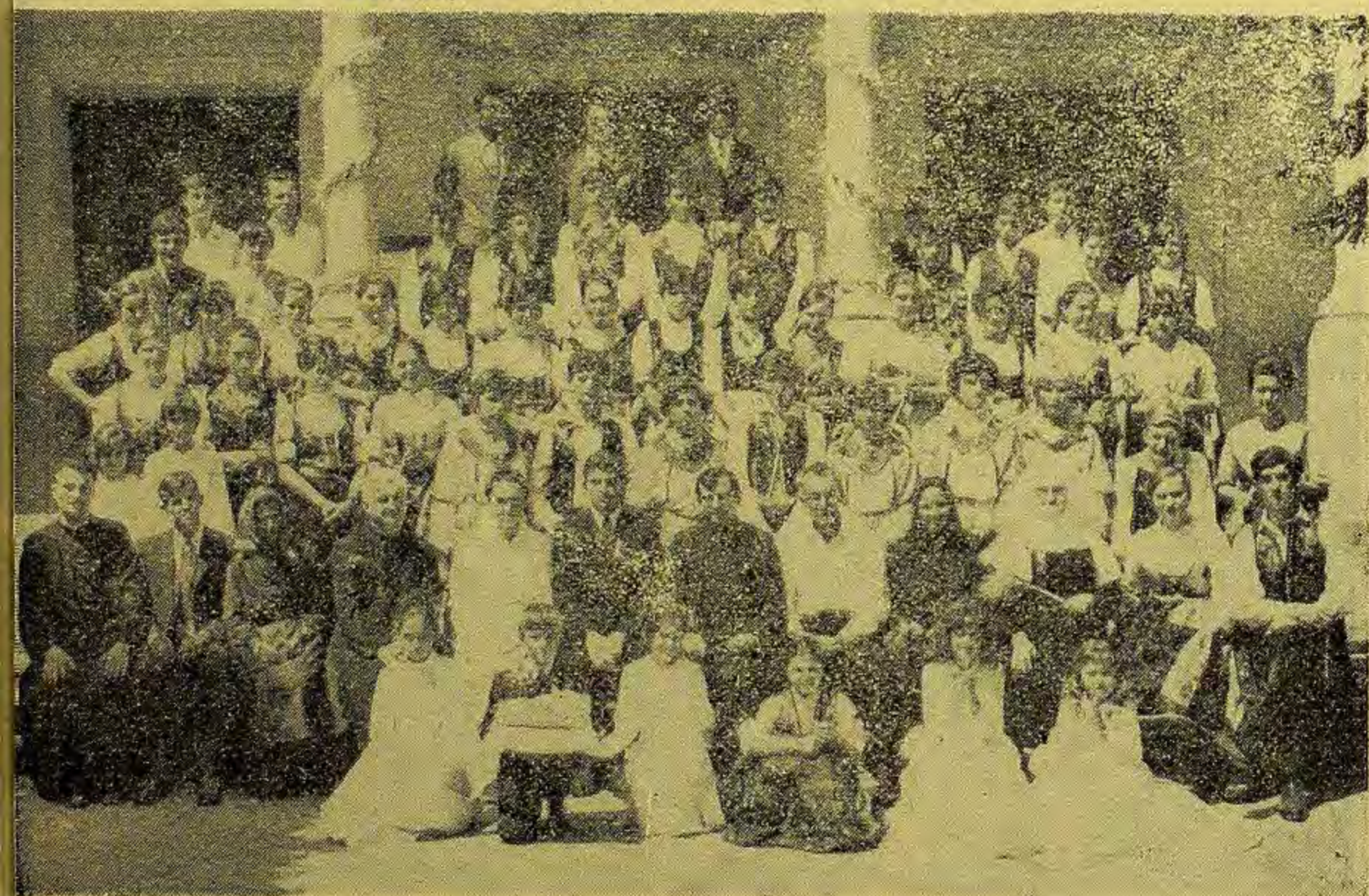
Bandaš i bandašica kreću prema katedrali

Bandaš i bandašica sa grupom u česnika na svečanosti dužijance

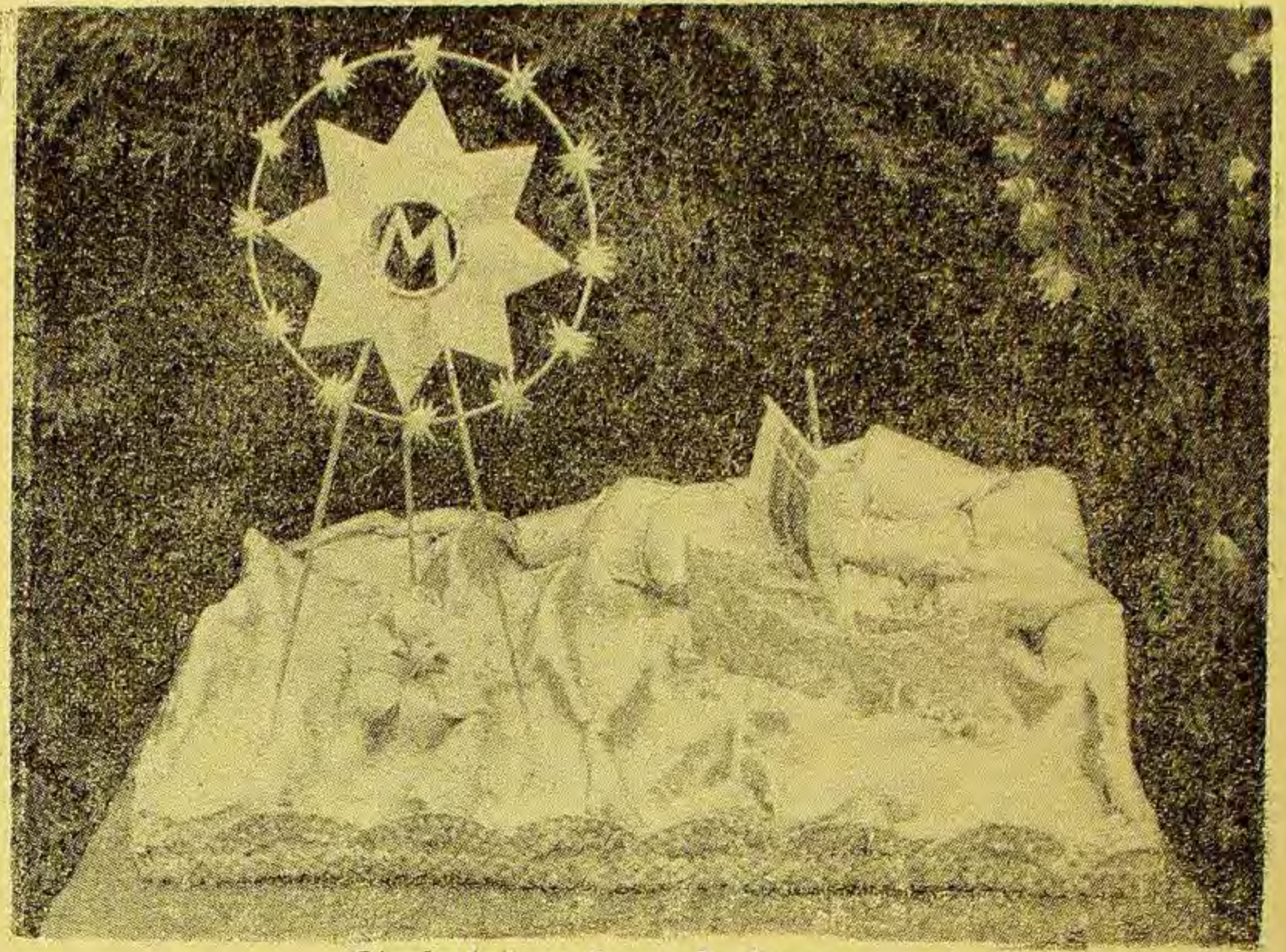

Bandaš i bandašica kreću u crkvu

Grupa gostiju i učesnika na dužijanci

»Marijo, Zvijezdo mora!«

Simbol izraden od slame

Procesija oko crkve na proslavi dužijance

KRONIKA

Najprije su prikazali Bogu sv. Misu, koju je služio subotički biskup Matiša Zvekanović. Zajednička molitva i pjesma odzvanjala je daleko kako hrvatski tako mađarski, nošena lijepim dječjim glasovima.

Zatim je slijedio dječji program. Bilo je takmičenje djece po dekanatima i to u marijanskom programu kroz pjesme, recitacije, glumu i glazbu, a iza toga je organiziran kviz znanja o Bl. Gospi. Bio je to divan prizor lijepih zamisli i izvedbi o čijem kvalitetu je prosuđivao posebni žiri. Premda je od lijepih izvedbi bilo teško pravilno prosuditi, ipak je žiri dodijelio prvo mjesto somborskom dekanatu u kvizu znanja, a djeca iz Bačkog Monoštora su dobila prelaznu papinsku zastavicu i prvu nagradu.

To je samo do idućeg ljeta, kad ćemo opet pokazati tko smo i što znamo...

Bela Stantić

Pobjednik iz Monoštora

DJEČJI MARIJANSKI DAN

Već po drugi put je u subotičkoj biskupiji na dan zaštitnika sv. Pavla apostola održan Dječji dan. Na Bunaru kod Subotice održana je skromna sećanost, jer je ove godine Dječji dan posvećen Gospi kao Marijanski dječji dan.

Djeca su se okupila sa svih strana subotičke biskupije, a bilo ih je do 400-500. Došli su autobusima, kolima, biciklima, pješice...

Takmičari iz Monoštora

Omladinski dan na Bunariću

O Marijanskoj godini pisalo se mnogo. Bila je to godina Marijinog pohoda našem narodu. Svim izvještajima o tom velikom pohodu u subotičkoj biskupiji dodajemo i Omladinski dan, koji je održan u Subotici i na Marijanskom prošteništu na Bunariću.

Taj dan bio je završetak vjeronauka na kraju školske godine i uključenje mladih u program marijanskog slavlja. Kao duhovni vođa gostovao je pater dr Josip Weissgerber, isusovac.

U subotu poslije podne, 22. svibnja, poslije podne skupilo se preko 200 mladih iz Subotice, Sombora i Novog Sada na prvo predavanje u dvorištu sjemeništa Paulinum u Subotici. Diskusija je poslije predava-

KRONIKA

nja bila zanimljiva i živa, tako da je trajala sve do 9 sati navečer.

Drugi dan je bio izlet na Bunarić, nedaleko od Subotice. Poslije odmor, sv. Misa je bila u 11 sati prijepodne. Pod vedrim nebom, pred Marijinim svetištem okupio se lijep broj mladih oko oltara, pjevajući i moleći na Misi mladih za mlade.

Poslije Mise, na prostranoj livadi bilo je drugo predavanje p. J. Weissgerbera, a zatim opet živa diskusija.

Nakon udobnog odmora u prirodnoj okolini, mladi su se skupili u dvorani čestih sestara pored crkve sv. Roka na treće predavanje, koje je bilo najposjećenije. Mala zabava nakon diskusije i oproštaj od gostiju bili su završetak ovog Omladinskog dana.

Posebno treba napomenuti da je grupa mladih, njih oko 120, prisustvovala na kongresu u Mariji Bistrici.

Grupa omladinaca

KRONIKA:

Spomenik »Nemirna ravnica« podignut je u čast palim borcima iz Tavankuta i okoline povodom proslave 30. obljetnice početka narodnooslobodilačke borbe. Izradili su ga Ferenc Kalmar, Karlo De Negri i Bela Duranci, a postavljen je pored puta prema granici.

Svečanost je počela u 10 sati uz prisustvo mnoštva naroda i mnogih istaknutih društveno-političkih radnika.

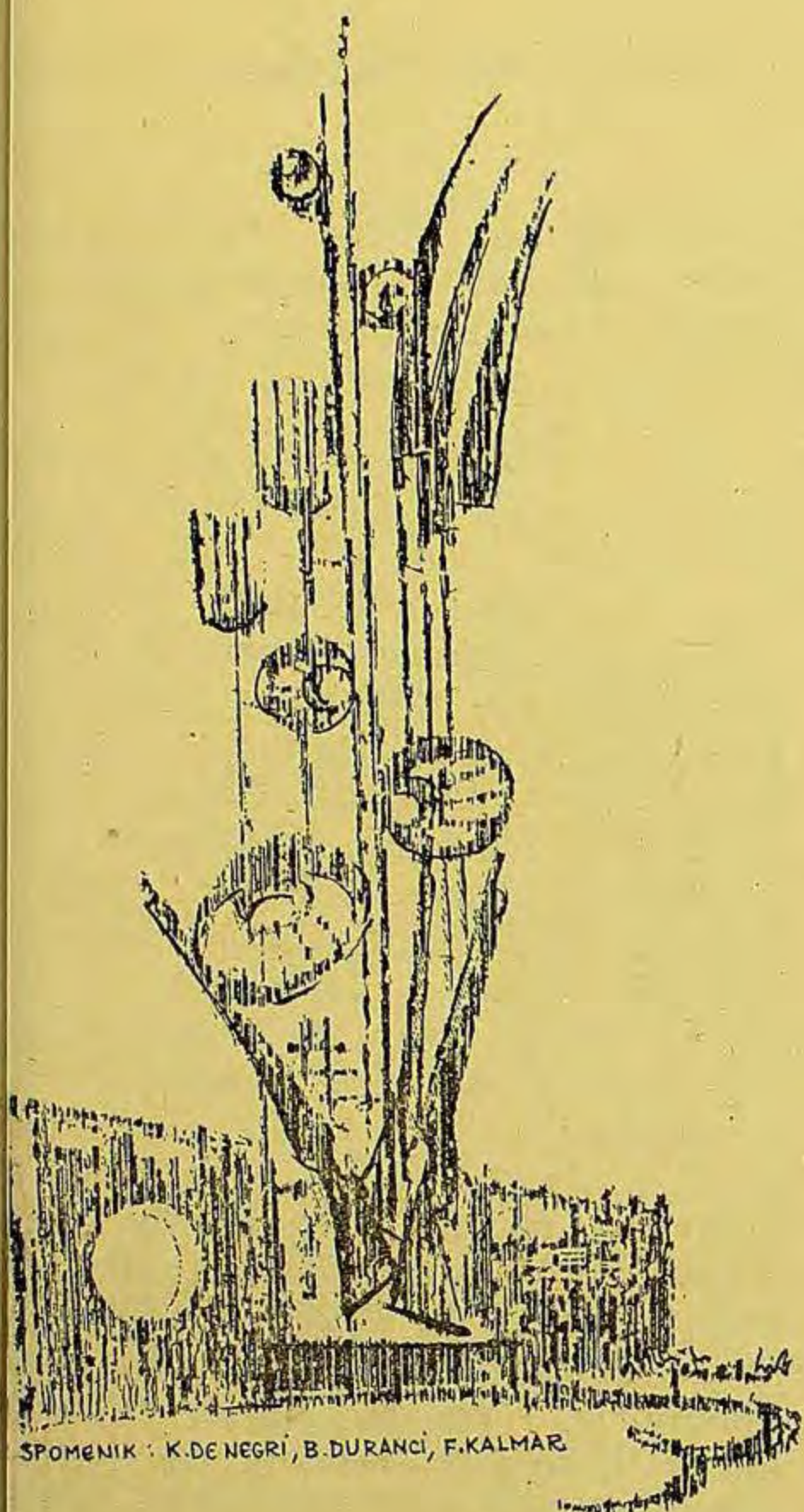
Kraj spomenika bili su postrojeni pripadnici teritorijalnih i omladinskih jedinica i jedinica JNA.

Poslije svečanog recitala počelala je smotra postrojenih jedinica, koju je izvršio general potpukovnik Đuro Dulić, prvoborac iz ovih krajeva.

Zatim je predsjednik Općinske konferencije SSRN, Đuro Stipić otvorio svečanost. Poslije otpjevanje Internacionalne prisutnima su se obratili prigodnim govorima sekretar Općinskog komiteta SK, Antun Milodanović Dela i predsjednik Općinskog vijeća Saveza sindikata, Vaš Bela, koji je govorio mađarski.

Nakon oba govora spomenik je otkrio Geza Tikvicki, organizator ilegalnog otpora i prvoborac ovog kraja, a sada član SIV-a. Poslije toga svečanog čina tajnik Mjesne organizacije SK, Stipan Godar pročitao je telegram Predsjedniku Titu.

Poslije toga su mladi u uniformama omladinskih jedinica i u nošnjama naroda i narodnosti ovih krajeva, a praćeni zvucima orkestra i stihovima melodrame »Ustanci« od Radoslava Anđelkovića, koju su govorili članovi Narodnog i Dječjeg pozorišta u Subotici uz sudjelovanje zborova kulturno-umjetničkih društava.

SPOMENIK : K. DE NEGRI, B. DURANCI, F. KALMAR

OTKRIVANJE SPOMENIKA »NEMIRNA RAVNICA« U TAVANKUTU 19. IX 1971.

Tada uz zvukove marševa, koje je izvodio Pionirski duvački orkestar, mnogi građani i rodbina palih boraca obišli su spomenik, a zatim je sve do 13 sati priređen bogat program, u kojem su nastupili folklorni ansambli i vokalno-instrumentalni sastavi. Nastupili su KUD »Mladost«, KUDŽ »Bratstvo-jedinstvo«, HKUD »Bunjevačko kolo«.

(prema izvještaju »Subotičkih novina«, 24. IX 1971.)

Palim borcima Tavankuta u NOB

Na zadnjoj strani betonskog postolja nalazi se mramorna ploča sa natpisom »Palim borcima Tavankuta u NOB«, a zatim slijede imena:

Mijo G. Antunović, Lazo K. Blažević, Petar M. Blažević, Petar G. Bedić, Geza J. Benčik, Geza L. Beneš, Ivan M. Bilinović, Mijo M. Bilinović, Joso Đ. Berberović, Stipan M. Budanović, Veco J. Budanović, Miško A. Buljovčić, Joso G. Davčik, Antun M. Francišković, Joso M. Gadžur, Mijo G. Godar, Luka M. Gurinović, Eneg M. Horvat, Stipan I. Horvat, Ivan I. Horvatović, Lajčo A. Imrić, Lazo A. Ivković, Marko F. Jakovčević, Nesto M. Jakovčević, Lazo G. Jakovetić, Lajčo A. Jurić, Antun J. Kavčag, Šime D. Kopilović, Sive L. Kozma, Luka A. Kubatović, Grgo A. Kujundžić, Adam M. Leporis, Joso B. Mačković, Stipan P. Mačković, Kazimir S. Mamužić, Kalor R. Matić, Sredoje A. Matić, Marko M. Matijević, Roko G. Mihajlović, Geza N. Nović, Geza J. Pavlić, Nikola M. Peić, Franjo N. Petrekanović, Felo G. Piuković, Blaško M. Pokornić, Marko Rac Petin, Pere A. Radić, Vitomir M. Rakić, Staniša L. Remeš, Stipan F. Sabo, Bruno F. Santai, Marko L. Santai, Sive S. Sarić, Grgo M. Sedlak, Ivan M. Sekulić, Veco I. Solar, Albe J. Skenderović, Bela K. Skenderović, Grgo R. Skenderović, Joso J. Skenderović, Joso V. Skenderović, Veco J. Skenderović, Dančo D. Stipić, Lojzija G. Stipić, Josip Šomodi, Stipan Štetak, Martin P. Takač, Gabor I. Tot, Andrija A. Tumbas, Antun B. Vidaković, Šandor A. Vilov, Franjo K. Vujić, Jakov T. Vujić, Joso M. Vuković, Nikola F. Vuković, Stipan F. Vuković.

KRONIKA

PROGRAM PROSLAVE

Petak, 17. IX 1971.
Subotica

7,30 s.

galeriji Likovni susret
otvaranje izložbe Marka Vukovića,
članica likovne sekcije KUD »Matija
Gubec«, Tavankut.

9 s.

umjeteljeu likovne sekcije KUD »Ma-
tija Gubec« — Dom kulture u Subo-
tici — otvaranje izložbe Šime Peića,
članica likovne sekcije KUD »Matija
Gubec« Tavankut.

Subota, 18. IX 1971.
Tavankut

8 s.

otvaranje izložbi:

Život i rad Društva
Radovi članova likovne sekcije
Otvaranje stalne galerije likovnog
stvaralaštva članova KUD »Matija
Gubec«, Tavankut

8,30 s.

Dokumentarni film u boji
»Slamarke divojke«
scenarist i redatelj Ivo Škrabalo
režiser i animatelj Nikola Tanhofer

9 s.

Svečana akademija
Nastupaju
Ansambl Doma kulture »Kolerajz«,
Lowicz (NR Poljska)
KUDŽ »Bratstvo jedinstvo«, Subotica
KUD »Prigorec«, Markuševac
KUD »Matija Gubec«, Tavankut

KUD »MATIJA GUBEC«, TAVANKUT

Nedjelja, 19. IX 1971.
Tavankut

15,30 s.

Prvenstvena nogometna utakmica
»Peščara« — »Elektrovojvodina«

19 s.

Svečana akademija

Nastupaju

KUD »Matija Gubec«, Ruma
KUD »Vladimir Nazor«, Sombor
HKUD »Bunjevačko kolo« Subotica
Ansambl Doma kulture »Kolerajz«,
Lowicz (NR Poljska)
KUD »Matija Gubec«, Tavankut

Napomena:

Našim čitaocima toplo preporučujemo knjige:

**Antologija poezije bunjevačkih Hrvata — Priredio Geza Kikić
izd. Matica hrvatska, Zagreb, 1971.**

**Antologija proze bunjevačkih Hrvata — Priredio Geza Kikić
izd. Matica hrvatska, Zagreb, 1971.**

**Cvjetovi mećave — hrvatske narodne pripovijetke iz Mađarske, Rumunjske,
Austrije i Čehoslovačke — sakupio i obradio Balint Vujkov
izd. Matica hrvatska, Zagreb, 1971.**

**Ante Sekulić: Književnost bačkih Hrvata
posebno izdanje Kritike, svezak 5, Zagreb 1970.**

Matice hrvatske, Zagreb, Matičina ul. 2.

Knjige se mogu kupiti u knjižari ili naručiti kod Nakladnog zavoda

**Ive Prčić: Bunjevačke narodne pisme — izd. »Osvit«; izdavačko odjeljenje
časopisa »Rukovet«, Subotica, 1971.**

Jakov Kopilović: »Skretnice«, pjesme — izd. »Suboticatrans«, Subotica, 71.

* * *

Donosimo odlomke iz tih knjiga:

IZ OBJAVLJENIH KNJIGA

ANTE SEKULIĆ: KNJIŽEVNOST BAČKIH HRVATA

Posebno izdanje KRITIKE, Svezak 5, Zagreb 1970.

Među značajnim imenima pjesnika bačkih Hrvata među prvima se naziva Ante Miroljub Evetović.

Pjesnik i svećenik, Miroljub je napisao više svojih biografija pa nije teško utvrditi dva osnovna podatka: rođen je 12. lipnja 1892. u Bačkom Brijamašuu, a umro je 2. veljače 1921. u Valpovu. Ova dva podatka određuju životni put pjesnika, koji je u svemu bio istinski tumač raspoloženja svoga naroda.

O Miroljubu treba još dodati:

Gimnaziju je završio u Kalači, a zatim je stupio u franjevački red hrvatske provincije sv. Ivana Kapistrana. Školovanje je nastavio u Beču, Vukovaru i Dunaföldváru. Bio je neko vrijeme profesor filozofije, pa zatim kvečkog prava i povijesti; nakon 1909. god. prešao je Ante Evetović u red svetovne svećenike te je umro kao kaplan u Valpovu.

Svoje pjesničke radove je objavio u Nevenu, Subotičkoj Danici, Vijenku i Smilju. Pokušao je pisati i epiku, ali pjesme te je objavio: Tužna ljubav, Milankova Anka, Milićeva Jelka, a u aleksandrincu mu je pjesma Poplo.

Vrijednost je Miroljubova u lirskom pjesništvu. Sjeta za izgubljenom majkom, čežnja za srećom, razmišljanja o ljudskom životu, o srećama, ljudski intimni nemiri i boli čine glavnom splet Evetovićevih lirskih

preokupacija. Stihovi su mu jednostavni, ponekad nedotjerani, ali iz njih zrači istinska ljubav prema zavičajju. Razumijevanje čovjeka i ljudskih boli. Neke su Miroljubove pjesme uglazbljene (na pr. Jorgovane, jorgovane...) te se pjevaju među bačkim Hrvatima.

Tumačenje i objašnjenje svoga životnog puta i zvanja Miroljub je jasno izrazio u stihovima:

Ja sam ipak sretan i blažen,
To mi srce govori u grudima,
Pa u sreći i pievam i plačem,
Dobri Bože, Tebi hvala budi!
Dao si mi kuću i kućište
U hrvatskoj hrvatsko ognjište!

(Moje zvanje)

Svjestan da nije rođen u mramornoj palači, u bogatstvu i obilju, A. Evetović — Miroljub se sjeća svoje majke, koja ga je učila »ljubit Boga i sve ljude« te dosljedno želi ostati vjeran majčinoj nauci.

Ali u istoj pjesmi Miroljub veli: Tko se danas bori s nevoljom i brigom Obilježen nije izdajničkim žigom. Izdajica ima drugu slabost, manu, Što ga na izdajstva vuče crnu stranu: »Značaj, narod, jezik, doma prava sveta,

Izdajici kletom nije, nije meta!«
(Nisam došo na svijet u mermernih...)

Jedna od Miroljubovih pjesama posebno se ističe. Poznata je i rado se pjeva. To je svojevrsna elegijska po-

pijevka (uglazbio F. S. Vilhar), u kojoj pjesnik žali za mrtvom majkom: (Jorgovane, jorgovane, str. 10 ovog kalendara.)

Ova Miroljubiva pjesma nije izrazita elegija, ali je u njoj osnovni osjećaj elegijski. To je istaknuto i u uvodnoj riječi spomen izdanju Miroljubovih pjesama (Subotica, 1931) gdje je naglašeno:

On je pjesnik srca i duše, a pjesme su mu prepune boli i ljubavi za svoj narod, te čitatelju dolaze kao melem...«

Obitelj Evetović je dala još dva kulturna radnika: Ivana i Matiju Evetovića.

IVAN EVETOVIĆ je prvi napisao životopis Ivana Antunovića. Inače, on je Miroljubov brat, rođen je 1860. g. u Bačkom Aljmašu. Kao svećenik službovao je na području kalačko-bačke nadbiskupije. U različitim časopisima objavljivao je prijevode s francuskog, talijanskog, engleskog, njemačkog i španjolskog jezika.

Spomenusmo životopis Ivana Antunovića, što ga je napisao Ivan Evetović. Njegov nećak Matija Evetović piše:

Rukopis moga strica nabavila je Jugoslavenska akademija u Zagrebu, pa je član ove akademije Milivoj Šrepić objelodanio ovaj životopis Ivana Antunovića u »Građi za povijest književnosti hrvatske« (knj. 2. god. 1899. str. 234—244.)

Nećak Ivana Evetovića je MATIJA EVETOVIĆ (rođen 24. veljače 1894. god. u Bačkom Aljmašu).

Ovaj je pisac učio u Subotici i Travniku, a filozofiju je studirao u Zagrebu. Radio je kao gimnazijski profesor i ravnatelj, a vršio je i različite dužnosti u subotičkim gradskim

kulturnim i prosvjetnim ustanovama. Danas živi u Subotici kao umirovljenik. Matija Evetović je svoj rad omeđio granicama svoga bunjevačkog zavičaja. Na preko šest stotina stranica obradio je kulturnu povijest bunjevačko-šokačkih Hrvata (djelo je još u rukopisu), a objavio je i dva zamašna djela o Ivanu Antunoviću i Paji Kujundžiću (Ovo drugo djelo je djelomično objavljeno u Subotičkim novinama prije drugog svjetskog rata, a preostali dio je još u rukopisu. (Suradivao je u Klasju naših ravni, Subotičkim novinama, Subotičkoj Danici i dr. U svoj rad je, osim ljubavi, unosio solidno poznavanje građe koju je sakupio i obradio.

Iskreno treba priznati: sve što su učinili mlađi ljudi na sakupljanju građe o bačkim Hrvatima samo je dopuna onog što je Matija Evetović pripremio. Bez rada Matije Evetovića ne bi bilo ni bibliografije Ivana Kujundžića, ni reagiranja M. Kneževića i njemu sličnih. Vjerujemo da će jednom rad Matije Evetovića postati poznatiji i pristupačniji.

(iz knjige »Knježevnost bačkih Hrvata«, 48—50. str.)

CVJETOVI MEČAVE

GLAVA NIJE STALA U PREGAČ

Bio u Santovu jedan stari čovek, jako volio pit. Kad se opio, mlogo put je ukaljan, haljine izderane kako je upo u trnje, ali glava nikad nije bila uvriđena, ni bila izgrebana, ni bilo modrice. I to je žene njegove bilo krivo.

— Šta je s tobom, čoveče, toliko put si spo, haljine uprljane, izderane, a glava nikad izudarana?!

— E, ženo moja, kad ja idem pijan, mene Marija Divica, majka božja čuva, da kad spadnem, onda pregač metne pod glavu, tako ju nosi da se ne izudaram.

Za vrime dvi-tri nedilje čiča se opet opije. Išo priko jendeka, tamo drvo bilo приметnito kao ćuprija, spo pa ošo je kući svaj izudaran i izgiban u licu. A žena dočekala:

— Ždero pijani, di je sad bila Marija Divica, majka božja da metne pregač pod glavu?!

Ženo, bila je i sad, bila je Marija Divica, majka božja, al sad nas bilo tolko pijani' da kad sam ja spo, moja glava već nije stala u pregač. (iz knjige: Cvjetovi mečave, 95. str.)

NI TICA NE PIVA BOLJE

Jedan bogat paor poslao sina u Beč neka uči nimački. E, ovaj bio je tamo malo vrime i već ište nek otac šalje novaca. Poslo otac, al nije prošlo malo vrimena, sin opet: daj, starac, novaca! I opet pa opet, malo-malo- pa uvijek novaca, pa uvijek novaca! jedared starcu dosadilo davat i misto novaca poruku šalje:

— Dođi, ti sinko kući da vidim šta si naučio.

Sa' će on njega na ispit. Starac zna dosta švabikat pa će:

— Sinko, jesi l' za tolike novce nakupovo barem malo nimačkog?

— Malo?! Divanim nimački da ni tica ne piva bolje!

— E, to je mom srcu drago, vrlo drago! Kaži onda, sine kako se zove nimački kuća?

— Kućaus!

— Dobro! A kako se zove nimački torba?

— Torbaus!

— Lipo, lipo! Znaš li kako se zovu nimački leđa?

— Leđaus!

— Vrlo lipo znaš, vrlo lipo! A kako se zove ruka?

Kad ga otac fali, onaj sad puca ko bič, tako odgovara:

— Rukaus!

Starac je ko zadovoljan od neba do zemlje.

— Kaži mi, sinko, još samo to: kako se zove batina?

— Šta triba i pitat?! Batinaus!

— Imaš ti pravo sinko, tu ne triba dalje pitat, neg kazat.

Starac stao, zasukao brkove, pa onda rukave, lipo otvorio vrata i kaže:

— E, sinko, sve si odgovorio lipo na ispit, al' ja znam još lipše nimački makar sam bio u Beču svega malo kad sam još ko mlad i siroma pratio vagone s grofovskim svinjama. A mene nisu učili za velike novce ko tebe, sa mnom su samo sluge divanili ko što sam bio i ja.

— To bi vrlo volio čuti, jel još nisam vidio čovika da za tako kratko vrime nauči nimački.

— E, ti onda slušaj! Znaš ti, sinko, šta?! Uzmi batinaus u rukaus, torbaus na leđaus pa marš hinaus iz moje kućaus!

(iz knjige: Cvjetovi mećave, 133—134. str.)

NA VELIKO PRELO (1879)

Kolo igra, tamburica svira,
Pisma ječi, ne da noći mira;
Svud se čuje, svud se šorom znade,
Da Bunjevac dušu ne izdade;
Veseli se — svaki mu se divi;

Nek se znade, da Bunjevac živi!
Nije majka rodila sinaka,
Ko što j' sinak divnih Bunjevaka;
Nit će majka roditi junaka,
Ko Bunjevca, taka veseljaka;
Kolo vodi — svaki mu se divi: —

Nek se znade, da Bunjevac živi!
Ni divojke ne biše u nane,
Ko što j' ćerka bunjevačke grane;
Svilu nosi, a zlatom se krasi,
Crme oči, crni su joj vlasi;
Kolo igra — svaki joj se divi: —
Nek se znade, da Bunjevac živi!

Ori pismo, tambur tamburice,
Nek, se čuju daleko ti žice;
Nek' se gori a i doli znade,
Da Bunjevac dušu ne izdade;
»Prelo« kupi: nek' se svaki divi:
Nek' se znade, da Bunjevac živi!

IZ OBJAVLJENIH KNJIGA:

ANTOLOGIJA POEZIJE BUNJEVAČ- KIH HRVATA

Priredio **GEZA KIKIĆ**

izd. Matica hrvatska, Zagreb, 1971.

Nikola Kujundžić

(Napomena: Ova pjesma je pjevana na prvom Velikom prelu, koje je priredila Pučka kasina 2. II 1879. godine).

Marko Kopilović:

S K R E T N I C E

Uredio i izdao Redakcioni odbor
za proslavu 75. godišnjice postojanja
preduzeća »Subotica-Trans« i »Elek-
trovojvodina«, Subotica, 1971.

R U D A R I

1. PRVA SMJENA

Izlaze iz zemlje... Novi dan se budi.
Nose svoje zjene u sanjivoj lampi.
Ugalj im je plamen što joj grije grudi
kao dragulj vjeran oreol na krampi.

Svaki teret nosi, svoje srce nosi.
I polazi u noć da zapali zvijezde.
Srebrnasta rosa plače mu na kosi,
znoj se lije, misli negdje u noć jezde.

»Za danas je dosta, a sutra i više«,
šapću usne plave. Sve tiho i tiše
koraci se gube u mutnoj daljini.

Sve više je zvijezda nebu u visini.
I dok ruka vjetra slabu granu njiše,
trava stope ljubi, sitno cvijeće diše.

2. POVRATAK

Trava stope ljubi, sitno cvijeće diše,
tiho zvone zvona i daljinu krase,
u krvavu knjigu novi dan se piše,
jedan dan je više, zrak raznosi glase.

Preko prvog humka, susjednome selu
sad goruće srce dva bisera vodi,
dva oka ko vatra, ko ugalj na čelu
znaju mržnju mraka i kliču slobodi.

Već se čuje mio lavež pasa znani
iza brda samo, a na drugoj strani.
I u susret noći ide zora rana.

Suza sunca zasja, ogrlica dana,
sad doline kvasi vedro jutro ljetno.
Glas daljine stiže: »Sretno, družo,
sretno!«

3. SMJENA U NOĆI

Glas daljine stiže: »Sretno, družo,
sretno!«

»Sokoliće moje pozdravi u gnijezdu«.

»Ako bog da sutra...« progovara
sjetno.

Pijuk ruke resi, fenjer nosi zvijezdu.
Jedan žedan pogled nebu plavet pije
kao blijeda usna natočenu čašu.

A u srcu sada nada gori, grije.

»Brzo spuštaj, družo, u grobnicu
našu«.

Dizalica sada ne diže, već spušta,
ko životna varka danas patnje pušta...

»Kad najviše uglja iskopam iz jame,

drugovi će drugu jamu kopat za me«.

Pijuk pjeva pjesmu, a znoj resi čelo.

Stenje crna zemlja. Sve je neveselo.

4. U JAMI

Stenje crna zemlja. Sve je neveselo...

Na dnu zemlje samo sjaj zjene se
krije.

I svodove mraka dodiruje čelo,
ništa novog nema, ništa staro nije.

Psovka strane krasi. Ponoćnog kopača
pritislo je novo grumenje od uglja.

A u istom trenu i ruke vozača
grabe goli život, gori kao zublja.

»Barbaro, pomози! — o družo,
pomози!«

»Strašno me je kamen lupio po nozi.«
Ruke pomoć pletu nevolji u tkanje.

Drugovi žure i prebiru znanje,
jedan kamen kune, drugi boga moli.
Tko voli kad boli, taj iskreno voli.

5. KUĆA

Tko voli kad boli, taj iskreno voli.
Razasuta kosa ko šiprag kraj puta
na jastuku leži. Šanu usta: »...boli...«
Oko vatru toči, plam po sobi luta.

Jedna topla ruka, anđeo nizina,
jedno vjerno srce, melem bolovima,
jedna živa žiža, duša ko visina,
žena, čuvar kuće, sad bdije nad svima.

Ako koga boli, njena ruka blaži,
ako nešto treba, vjerno oko traži,
ako srca treba, majka srca ima.

I dok tinja tako nesreća u sreći,
»Hvala tebi, majko«, ljudi će izreći.
Ti si vjerna prahu, mila nebesima.

6. OPET NA POSLU

Ti si vjerna prahu, mila nebesima,
ruke, prsti su ti usahli u kamen.
I duša je tvoja pošla putovima
začaranih svijeća što gore ko znamen.

Svaki dan se spuštaš u dubinu praha,
svaku noć na nebu ti kandila pališ.
Vječno brižna čela, s nadom a bez
straħa,
dok kamenom crnim i svoj život
svališ.

Dani u noć bježe. Noć ih redom
skriva.

Tako bez prestanka, uvijek isto biva:
ljudi ruju zemlju, zemlja guta ljude.

Sirene se čuju... Sad rudare bude.
S fenjerom u ruci, u grobnice svoje
silaze, a drugi izlaze — i stoje...

(iz knjige »SKRETNICE

103 — 110. str.)

NO-BIBLIOGRAFSKI PODACI O KOPILOVICU

Jakov Kopilović (9. VII 1913. —)

Bilo je to nekako sredinom srpnja 1937. godine kada se pojavio na tramvajskim kolima u uniformi tramvajskog konduktera jedan mladić koji je u svojoj kapi nosio broj 32.

Mladić, gotovo dječaćkog izgleda, uskoro rasta i veoma simpatičan brzo je postao miljenik putnika. Makar mu posao nije bio lak, obavljao ga je dobro, iako u početku sa uobičajenim propustima, a kasnije, ugledajući se na svoje starije najbolje drugove u poslu, i sam izrasta u pouzdanog i sposobnog radnika. Ipak, ovaj mladić sa brojem 32 po mnogo čemu razlikovao se od ostalih u kolektivu. Trkač melankolije stidljivo je provirivao iz pod smeđih trepavica. Preko njegovog lica prelivala se neka tajnovita misao. Možda baš zato publika se zainteresirala za njega i »otkriva« neke osobitosti iz života mladića sa brojem 32. To je trkač na srednjim i dugim prugama, privatni učenik subotičke gimnazije, a u kalendaru »Dani«, u časopisu »Klasje naših ravni« i u drugim novinama i književnim časopisima pojavljuje se ime pjesnika

— Jakova Kopilovića. Novo ime u krugu subotičkih pisaca. I od toga vremena, od 1937. godine, pa do danas ime književnika Jakova Kopilovića ne silazi sa stranica naših novina i časopisa, a objavio je i dvanaest zbirki pjesama. Zastupljen je u četiri antologije.

I ova knjiga pjesama »Skretnice« samo potvrđuje već afirmiranog autora. Ovi su stihovi neka vrsta inserta iz života J. Kopilovića i njegovih drugova.

Jakov Kopilović završio je filozofski fakultet u Zagrebu pod veoma teškim uvjetima, a tokom proteklih 25 godina dao je društvu i našem gradu vrijedan prilog u izgradnji kao ugledan prosvjetni i kulturni radnik.

Međutim, on je kroz 35 godina svojom upornošću dao vrijedan doprinos razvoju atletskog sporta naše zemlje, naročito kao odgojitelj mladih talenata.

Grgo Bačlija
(iz knjige »SKRETNICE«
pjesme, str. 139.)

VEZAK VEZLA

Vézak vézla jedina u máme
trgla đerđef pa razbila pendžer

Oborila suzice niz lice
orosila guste trepavice
sjetila se ptice kukavice.
Jesen je, i čauš šorom pjeva
i bukliju nosi sa peškirom,
zečje uši ima za šeširom,
buzdovanom udara o vrata:
»Dođi, curo,
naše selo znade:
dobila si jabuku od zlata!«
Mara veze. Čauš drugoj pjeva.
Pod prstima njenim šušti svila.
Srce njeno lišće je u breze:
Mara nije
nikad sretna bila.
Ne čuju se gajde u samoći.
Sreća neće obuć' se u svilu.
Dragi neće ljuljat' je u krilu.
Dragi neće
nikad po nju doći.
Po vajátu pozdravljenje sipi,
ruho čeka na dnu kobilara,
a u srcu gorki nemir kipi:
nemir peče
kao ljubav stara.
Vézak véze. Jedina u máme.
Vézak véze. Crne oči toči.
Siromaštvo, cvrčak u samoći,
u samoći cvrčci i u noći.
Srce mlado stari već u jadu.
Srce mlado stari već u jadu.
Za dugove
već im konje vode.
Igla srce mjesto svile bode:
vézak véze
djevojci u gradu.
Vézak véze... Jedina u máme.
I suzice rose joj niz lice:
trga đerđef,
pa razbila pendžer —
sjetila se ptice kukavice.

Vlado Kovačić

JESEN

Stigla je tužna,
s koprenom od magle,
vjenčala se s vjetrom,
posvadila s lišćem;
kišom me pozdravila
na izlasku iz kuće
i tiho rekla: Dobro jutro...

Ante Sekulić, ml.

KIŠA

Već dugo pada nad mojim gradom
tiha i nijema:
tek — žubor vode...
Kao misli, prolaze ljudi,
brišu sjećanja,
odnose misli...
S prozora gledam ih dugo,
brojim
na oknu kapi kiše,
a ljudi
prolaze, žure ludo,
i ne poznaju me više...

Ante Sekulić, ml.

LJEPOTOM SI OPTERETIO

*Ljepotom si opteretio srce moje, Gospodine,
da mi u prolaznosti života
kao utjeha blista.*

*Proljeća, ljeta i jeseni na netaknutoj bjelini zime
svoj dovršeni smisao otkrivaju
u potezima Tvojega kista.*

*Čežnja je njihala moje misli, Gospodine,
nad stvarima, koje rastvaraju
bijednima obzorja nova,
i ja sam kao neuko dijete spoznavao
da su sve te stvari, kojima si nas okružio,
da su sve one u Tvojjoj otvorenoj knjizi
za nas zagonetka slova.*

*Tuga je opterećivala srce moje, Gospodine,
za danima i godinama,
koje si s mene svlačio kao stara odijela,
a ja nisam znao i nisam mogao shvatiti
da si zapravo rastavljao svjetlo od tame
da bi u olakšanju zablistala
moja krila prozračna i bijela.*

*Zaštitom svojom si me ogrnuo, Gospodine,
i nesebičnom ljubavlju liječio
svaku misao i ranu,
duboko si me u ovo tegobno vrijeme usadio
da bih jednoga dana u novoj stvarnosti iznikao
i kao dozreli klas se zanjihao
na Tvome očinskom dlanu.*

Ante Jakšić
Bački Breg

BADNJAK

*Ova je noć od svih drugih noći veća
kad šutnju pahulje snježne spuštaju sa visina.
Ovo je noć kad svako svog se djetinstva sjeća
i svaka majka misli na kćerku ili sina.*

*Ovo je noć u kojoj svi su putovi bijeli
i svaka staza nekog dragog putnika čeka,
ovo je noć u kojoj nevidljiva ruka neka
blagoslov patniku svakom kao utjehu dijeli.*

*Ovo je noć kad s duše težak oklop se skida
i vedrog života nada radostan pogled diže,
ovo je noć kad mrena mržnje nestaje s vida,*

*kad čovjek čovjeku prašta, kad sve su stvari bliže
Ovo je noć u kojoj nove bude se zore
dok kao voštanice bijele na obzorju jablani gore!*

KADA TEBE NE BI BILO, GOSPODINE

*Kada Tebe ne bi bilo, Gospodine, u ovom prostoru i vremenu,
u kojima su porazi i klonuća
tako česta i tako vjerna pratnja,
tko bi palio svjetla, koja oživljavaju posustale korake
i u kojima su u bijelu golubicu pretvara
nedorečena tuga i nezaslužena patnja!*

*Kada Tebe ne bi bilo, Gospodine, u nedokučivim dubinama srca
u kojima je kao životvorno sjeme položena svaka nada
i svih naših traženja smisao,
tako bi s neograničenom ljubavlju nesalomljivu vjeru
u naše začuđene zjenice
tako duboko zapisao!*

*Kada Tebe ne bi bilo, Gospodine, u iskri našega uma,
iz koje traženje spasa tako često se rodi,
tko bi unio nemir u dno našega bića,
koji puteve traži kroz tamu stravičnih šuma
i zvijezdu dalekog svoda,
koja k Tebi nas vodi!*

*Kada Tebe ne bi bilo, Gospodine, u ovom prostoru i vremenu,
u svakom proljetnom gnijezdu,
u otkupljenja glasu,
čiji bi plemeniti pečat bio na našem umornom čelu,
tko bi nam blagoslov slao
u svakom dozrelom klasu!*

*Kada Tebe ne bi bilo, Gospodine, u ovom prostoru i vremenu,
gdje čovjek čovjeka goni mržnjom gladnoga vuka,
tko bi konačnu pravdu na našu metnuo vagu
i kidao lanac na vatru,
tko bi svemoćnom rukom pomicao okrvavljena stoljeća
kao što se pomiču kazaljke na satu!*

KAO ŠTO SE OTKIDA LIST

*Kao što se otkida list
i pada
u nijemu tišinu slijepo jeseni,
tako se otkida čovjek s grane života
i tone
u duboku samoću vlastite smrti.
Ali u stravičnom ponoru,
kamo ne dopire ljudska riječ
utjehe i ljubavi,
Ti mu prilaziš, Gospodine,
i ovijaš ga svojom ljubavlju i utjehom,
jer si radi njega prošao
kroz vrata vlastite smrti
da bi ga ovdje dočekao.
I kao što u proljeće vraćaš novi list
iz tajanstvenih dubina
sunca i sokova,
tako izvodiš čovjeka iz stravičnog ponora smrti
na mladu granu vječnoga života.
Ima li veće ljubavi od Tvoje,
Gospodine!*

Ante Jakšić

Bački Breg

BALADA O PROTEKLOM

*Gdje li su vezovi oni? Tužna je orahova grana.
Gajde ne leleću više, frulica šuti u kutu.
U selo stigla jesen, i opet jesen rana.
Točak rastruo cvili. Tišina na šumskome putu.
Gdje li su njedra ona sva zlatom optočena?
Rašumoreni šaš u bari? I vesla plisak?
Povorka kolâ sa snopljem, vozovi sijena,
I one večeri blage, tambura, žagori, vrisak?
Gdje li je to vrijeme bivše? Gdje li je ona od juče?
I govor onaj mazni kraj derme ispod Save?
Nemir se u duši javlja, nešto me opet vuče
u mrežu spomena sjetnih, sred ove pokisle jave.
Gdje li su vezovi oni, žagori, mobe, prela?
Ostade samo još osmjech našeg zlaćanog dola.
U knjizi sjećanja pustih crvena ruža uvela.
Došli su drukčiji dani. Ostadoh bez srca pola...*

Ivo Balentović

PERKINA OTMICA

Prijatno je jesenje popodne. Odmah nekako iza Svisvetih, poslije čokopljanskog proštenja. Jesenji poljski radovi u glavnom već su obavljeni, kukuruz obran, već se suši u čardacima, žito posijano, pa i lijepo sadjene »klupe« od kukuruzovine kao gorde kule ponosno gospodare u prostranim seljačkim gumnima i lijepim paorskim dvorištima, a u polju se amo još dovršava jesenje oranje.

Stariji muškarci, čija je zadaća namirivanje stoke, domaćeg blaga živine, vezani su za kuću, a da skrate svoje vrijeme, promole se malo na ulicu, da vide ko prolazi šorom, da doznaju šta se dešava, kako se odvija život izvan njihovog užeg domena, onaj život koji ne spada u okvir njihove kuće, prošćem ili zidanom ogradom omeđene im avlije i bašče. Tu na ulici pred svojom kućom od zadržavanih prolaznika, prijatelja i poznanika doznaju oni sve novosti i događaje, koji se odigravaju u selu, ili se odvijaju izvan njega, a koji kao epidemija baš traže priliku da se šire, a nađu sebi što širi publicitet.

Oni pak starci, koji su stanovali u blizini čiča Bolte kovača, dogegali su do njegove kovačnice, jer tamo je pred kovačnicom, — samo ako je lijepo vrijeme, — uvijek bilo okupljeno nekoliko ljudi, pa više glava, više stiju, te se od njih odmah više i dozna. I dok je čiča Bolta u kovačnici kovao usijano gvožđe, obavljao svoj zanat, da bi zadovoljio svoje mušterije, — pred vratima širom otvorene kovačnice u laganom pokretu, hodajući tamo — amo, nekoliko komšija i ovaj put sunčalo se na varavom novembarskom suncu.

Nakon međusobnog pozdrava i odzdrava i poslije izvjesne šutnje preline trenutni tajac starina »Braco« Đurković pitanjem:

— Ti možda znaš, Roko, čiji su to svatovi uneli i opet danas toliku praju u naše mirno selo? —

— Osim Marijana Mironickog, koji je ud'o svoju kćer za nekog Knežiju, viđenog Lemešanina, vinčala su se, kako znam, još dva para, no, Bog je ji' dragi znati... ko su, ta, veliko je selo«, — odvrati Roko Bošnjak.

— Pravo kažeš, ko bi ji' sve znao, kad se kod nas još po starom bičaju baš u misecu novembru, sve do adventa obavljaju sva vinčanja, to nekad i dva do tri para na dan — potvrđuje »Braco«.

— Pa neka ji' samo Božji blagoslov i srića prati u životu! — i treći će prisutnik, bać Marko Beretić, dok četvrti: dida Tadija Pašalić, slab je saučesnik u divanu. On sa podbačenim laktom sjedi na jednom panju pred kovačnicom u zubima sa nerazdvojnomo lulicom i samo štrckajuć' kroz zube pljučka preda se, te povremeno, kad drži za potrebno, potvrdno klima svojom sijedom glavom, pokrivenom starom, olinjalom šubarom.

— Jer tušta se prominio današnji svit, sve je više nesrićnih brakova — veli »Braco«, želeć' da dopuni i opravda bać Markove dobre želje.

— Nije ni čudo, ljudi! Dica razmažena, stariji se ne poštuju, roditelje slabo slušaju. Sasvim je drukčije to u naše doba bilo. Tada su se svi u kući pokoravali starešini kućne zadruge. Tada su dica pripuštala ne samo brigu i upravljanje u kući i oko nje svojim starijim, nego su brez protivljenja pristajala čak i na to, da roditelji sami kažu, koga će sebi za snaju — bać Roko Bošnjak je dopunio misli svoga komšije.

— Tako je, Roko — opet bać Marko nastavi: — Tada su stariji, ako nisu našli po volji čeljade sebi za snaju u selu, tražili su je van sela, otišli su, recimo, na sv. Franju, na »divojački vašar« u Sombor i tamo tražili, birali prema svome ruvetu za svog derana stasito, rukato, plećato čeljade, koje ako je uz »krevet« donelo po koje lipo ruvo, i čurdiju i nešto tâla, završilo se tim bolje. Nije čudo, dakle, da su tada stariji i brez znanja svojih mlađih sklapali brakove svoje dice, na koje su dica onda samo morala pristati.

— Pa, to je tada zato ipak dobro bilo! — upada u bać Markov govor »Braco« Đurković. — Istina — veli on dalje, — da su onda baš taka bila i vrimena. Makar su se mlađi možda samo pri upisivanju i kod vinčanja viđali, oni su se kasnije naučili jedno na drugo. Pada mi sada na pamet slučaj pok. Grge Paštovića, koga smo svi dobro poznavali.

I tu naš »Braco« malo zastade, da se pribere prije nego bi ispričao Grgin slučaj sa njegovom Lizom.

— Ded samo, šta je bilo s Grgom? — znatiželjno će bać Roko.

— Pa, ožene Grgu njegovi stari sa Lizom iz Kaćmara, a koja je i danas živa — nastavi i opet »Braco«. — A kako je to bilo? To sam jednom baš iz Lizinih ustiju čuo. Ona je to ovako isprčala:

»Isprosili mene za moga Grgu. Vidila sam ga samo onda kada smo išli na upisivanje starešini — plovau u Kaćmaru, i onda sam ga samo stidljivo, onako popriko pogledavala. A kada su posli tri nedilje, došli svatovi po mene iz Čonoplje, i tribalo je ići na vinčanje, mogli su mi kazati na ma koga da je taj ili onaj moj đuvegija Grgo, bome ga ja ne bi' pripoznala. Mogli su me kao snašu gurnuti ma uz koga i reći: »Fvo ti đuvegija Grgo, ja bi' im odvratila: »Dobro je, vi ga znate, ja ga i tako ne poznajem«. Tako se i vinčamo. Ja ga i ovaj put par puta stidljivo pogledam. Da, ... prođu i svatovi, a moj Grgo na dužnost, u čobanluk za ov cama«.

— Kako da je baš on bio na redu? — bać Marko će.

— Kako, kako nije? Dosta to da naš Grgo i nedilju dana nije bio uz svoju »mladu«, nego je po potribi u jarošu baš on moro ići za ov cama. Moro je izčekati zaminu, a to mu bome nije palo baš lako. Ali čim ga

laši, samo su kasali, a saonice su tu i tamo se ljuljale, a po nekad i ko-so klizile.

Kovački nakovanj od čiča Boltinih snažnih udaraca čekićem tako je zvonko odjekivao, da je nadjačao baća Rokin glas, što je, istine radi, njemu baš dobro i došlo. Mogao se malo odmoriti i pribitati. I čim je nastala snošljiva tišina, on nastavi:

— Već su bili u lemeškom 'ataru. Iz daleka se već vidio ko kroz maglu i Stipana Mandića salaš. Siverac je jednako oštro šibao i cvilio tužno. Antuš, kočijaš moro je dobro paziti da se na neravnom putu saonice ne privrnu. Bilo je slučaja, da su se konji trgli od zeca, koji im je skoro prid nosom đipio iz svoga skrovišta, te su naglo i brže poletili sa saonicama. Antuš jedva je mogo tada da zadrži uplašene konje. No, bili su već dosta blizu salaša budućeg »pretelja«. Antuš je sad sve većma i više pazio na konje i zadržavo ji' da što dostojanstvenije uđu u dvorište salaša. I stigli su do cilja. Kapija je već davno otvoreno čekala najavljene prosce. Antuš već skrene saonice u salašku avliju, 'di se na lavež vašaka pojavi i malo svečanije obučen domaćin.

Antuš pozdravi domaćina, zaokrene saonicama i stane prid ulaz u salaš. Iskopelja se iz svoje opaklije, izađe iz saonica i srdačno se pozdravi sa budućim »preteljem«. I ostali ukućani se promole iz svojih toplih odaja. Buduća prija, Marija, već sa kuhinjski' vrata brižljivo poziva svoje mile goste:

»'Aj'te, 'aj'te, samo brže bolje u vruću sobu, možda ste, ne bi bilo ni čudo, i prozebli u to nevrime!«

— Ali, kad ono bolje pogledaše, budući »pretelj« i prija sa čudom primete, da im je samo jedan muškarac došo u prosidbu, a ne kako im najavljeno bilo. Kada se Antuš već izrukovao sa ukućanima, on pride saonicama, da oslobodi didu i majku od opaklija, ali zapanjen stade pred praznim saonicama, ko june prid praznim jaslama.

— Pa, šta je to? — pomisli. 'Di su dida i majka? Ne vidim da su izašli iz saonica. Znam da sam ji' ponio, znam da su putom bili u saonicama, a sada »sic« prazan!

— Pošto je »sic« bio malo ukrivo stojo, o'ma se siti Antuš, da ji' je moro digod porasipati i to možda baš tamo, di su vranici uplašeni od zeca naglo trgli saonice. Zato objasni sve to domaćinu i žurno se vrati istim putem, kojim je i došo. I zaista tako je i bilo, kako je on to zamišljio. Na sriću nije to bilo daleko od Mandićevog salaša. Nađe Antuš dida Jerka i majku Janju, 'di se oni još uvik muče u snigu, da se oslobode svojih opaklija i marame.

Prisutni slušatelji izlaganja ovog tragikomičnog doživljaja dvoje starih i smijali bi se slučaju kako su stari prosoci putem bili kao krumpiri porasipani po snijegu, ali većma su im se sažaljevali, zato i primijeti baća Marko tužno:

— Mogli su se i posmrzavati siroti stari! —

— Pa, sva srića — nastavi baća Roko — da ji' je Antuš brzo pro-našo, jer nisu bili baš daleko od salaša. Natovari ji' on na saonice i odjuri s njima budućem »pretelju«, 'di ji' je čekala ne samo vruća soba,

ma ajzlibanskoj genciji (stanici). Noć je bila tamna, mrak ko u budžaku. Kada je već moglo biti oko pola tri sata, zaškripe avlijska vratašca Zagorčeve kuće.

— Aha! Evo je! — reče Pačirac svojim drugovima i naredi im: — Kada dođe do ćoška ulice jedan neka baci na nju veliku maramu, drugi neka joj zaveže ruke, ja ću joj strpati maramicu u usta, pa ćemo je podići i pribaciti u kola. —

— A kola su o'ma iza ćoška očekivala svoj plen. I zaista otmica uspije, njihov plen ni pisnuti nije mogo, samo se sirota žrtva otmice, malena po rastu, koprcala svim silama i vućala nogama, no svladana i vezana ni to dugo nije mogla. —

Tu baća Marko malo zastade, da bi se malo odmorio. Učini par koraka naprijed, zatim se vrati, baci svoj pogled na drugove, koji nestropljivo očekivahu nastavak i kraj otmice, zato nastavi:

— Kada su svi bili već u kolima, naš Pajo Pačirac uzme u krilo svoju dragu, konji kasom projure kroz selo, te drumom stižu u 'atar. Sirota žrtva otmice povrimeno se otimala, bacakala, ali je tada i steg i zagrljaj Pačirca bio tim čvršći. Tepa joj Pačirac putem:

»Perkice! Moja draga! Biće ti dobro, ta, na dlanu ću te nositi!« — Ali se »draga« samo ljuti. On je grli, pa i ljubi, samo ne smije da je otkrije, jer bi njena vika možda uzbunila čak i drumske slučajne prolaznike. Tiši naš Pačirac svoju dragu, koja je još samo nogama mogla donekle da se brani.

»Ne vraćaj se mila moja, ta ni ne slutiš, kako će ti dobro biti kod mene!«

— I jadna žrtva, kada je već malaksala u borbi za svoju slobodu i da se ne uguši, morala se i smirivati, jer tada je i gvozdeni zagrljaj popušto, a dolazila je malo više i do vazduha. —

— A naš Pačirac kadgod mu se draga malo smirila, razvuče veliku maramu samo baš toliko, da bi dragin nosić mogao viriti iz nje i kroz mali otvor, tepa joj:

»Kukuc! Perkice moja! Sad si moja i više ničija!« I cupne je po nosu, jer je samo vrh nosa bio malo slobodan.

— I kad su kola otmičara sa drumu skrenula u jednu »duž«, zbog velike magle ni sami otmičari nisu znali zapravo, di se nalaze. No, konji su znali dobro put, koji ih je vodio k cilju: k jednom salašu. I najednom lavež pasa najavi dolazak otmičara i samom domaćinu salaša, na čijem imanju je nekoliko dana tribala biti čuvana draga. Pa, dođe i taj radosan čas. Kola već skreću u salašku avliju. Gazdarica, a i domaćin već ko na iglama stoje. Ne znaš ko se bolje uzvrtio od njih dvoje. Ta, treba buduću novu mladu što lipše dočekati, bogato je pogostiti. To je odavao i prijatan miris pilećijeg paprikaša.

— Kada su kola stala, domaćin razdragan dočeka svoje mile goste, a osobito buduću novu mladu. Mladoženja prvo pažljivo podigne svoju dragu, preda je domaćinu, koji je u dvi ruke nježno pri'vati. Mladoženja

z tim brže-bolje skoči s kola i opet priuzme u naručje svoju dragu. On će da je svečano, na svojim rukama unese u zagrijanu sobu.

— I otvore se vrata, kroz koja mladoženja, opkoljen ostalim ukolnicima, kao princ svečano unaša svoju princezu. Svi ushićeni, razdraženi, svi su se otimali da što prije, ali nježno da oslobode princezu od segova: od jako stegnutog čaršafa, od velike marame, pa i maramice iz ustiju.

— Ali se desi nešto neočekivano. Nisu se otmičari zajedno sa domaćinom i domaćicom od velike radosti dobro ni razabrali, kad ti na jednom od okova oslobođena princeza podigne svoju oslobođenu ruku pa »pif-paf« po mladoženji.

— Ovo ti je, što si mi vrh nosa ljubio, — a ovo što me mal' nisi zadavio!« — čulo se iz ustiju nesuđene nove mlade.

— Svi prisutni su malo došli k sebi, zapanjeni su stajali pred njom, ali ne prid Perkom, nego, znate prid kime?... Pogodite!... Pa, prid nesuđenom punicom — »babom«, Lizom, jer su misto cure Perke, ukrali njenu mamu Lizu. —

Svi prisutni pred kovačnicom grohotom prasnuše od smijeha. Sada se baća Marko silom svladavao, pa nastavi:

— Možete misliti, kako su obisili nosove otmičari zajedno sa domaćinom i domaćicom. Crvenili su se od stida i radije bi propali pod zemlju. I dok im se okretala oko glave inače prijatno zagrijana salaška kobza, čula se i oštra zapovid ukradene nesuđene »babe« Lize:

»A sada, jer evo sviće i praskozorje već prilazi u zoru, o' ma da ste me nosili natrag, a putem da ste podvikivali svatovski: »Ijuju...! i pitali da bi cilo selo znalo, da Pačirčevi vraćaju ukradenu »mladu« kući!«

— Al' bome nisu je poslušali, jer se samo domaćinov biroš Joška vraćao kolima s njom kući u selo, tužno i nesvojno. —

I opet toliki smijeh, da se i dida Tadija Pašalić hvatao za trbuh. Od velikog i dugotrajnog smijeha ljudi pred kovačnicom taru i suze, brišu i nosove, što opazi i čiča Bolta, pa izađe iz kovačnice i zapita ih:

Ma, šta vi ljudi plaćete?

Ta, opla.. opla.. kuje.. mo Pa.. Pačir.. Pačirčevu, uk.. ukradenu pr.. prin.. princezu!« — jedva izmuca i opet kroz ogroman smijeh baća Roko.

I kada kroz muku objasne i majstoru, zbog čega taj toliki smijeh, pa što se hvataju za trbuh, dida Tadija, koji je za cijelo vrijeme divana samo pušio i klimatao glavom, sada obrati se prisutnima:

»E' ljudi, baš smo se nadivanili i nasmijali! Sada možemo ići kući »blago« namirivat'«.

I razidoše se starci prije nego što bi suton pokrio svojim velom od svatova još uvijek bučno selo. Putem su ih iz daljine pratili veseli zvuci tambura iz svatova, možda čak sa treće ulice.

Ilija Džinić
Sombor

GOVORIM TEBI U BESANOJ NOĆI

*U očima čuvaš modrinu mora,
u pogledu odsjaj trsja na suncu,
jer ti i na tuđem
ostaješ svoj.*

*Već sutra možeš da pronađeš druga —
ko sliku tvoga doma u masliniku —
i nećeš biti tako tužno sâm.*

*Na dlanu nosiš izbrazdanu njivu,
u pokretu ruke zamahe kosaca,
jer ti i na radu
ostaješ svoj.*

*Već sutra možeš da ugledaš druga —
ko sliku Tvoga doma u šljiviku —
i nećeš biti tako bolno sâm.*

*U srcu slutiš nabujalu rijeku,
u žilama snažnu ljubav,
jer si ti u sebi
ostao svoj.*

Natalija Liane Kuman
Zagreb

Natalija Liane Kuman
Zagreb

*Zanjiši se sabrano
na svom trapezu,
ne budi brzoplet
kad izvodiš salto,
jer nije ni danas
posvema sigurno
da su pred tobom
razapeli mrežu
od takozvanog
samopouzdanja!
U uvjerenju slave
tvoj krivi zamah
izazvati može
poslije pada
umjesto aplauza
i povika »Bravo«
šumove užasnutosti
preneraženih motrilaca,
odjeke strave
u tvojoj nutrini!
Zanjiši se sabrano
na tvom trapezu,
i kad po konopu
silaziš — ne žuri,
jer sve treba
da izgleda jednostavno
i nitko prisutan
ne mora znati
da si nesigurniji
od inih,
koji se plaše za tebe
u vlastitom strahu!*

(Šokačka pripovijest iz Slavonije, zemlje plemenite)

Did Adam nije bio najstariji u svom selu, ali današnji traktoraši i kombajnaši nijesu ga mogli u svemu shvatiti i razumjeti, pa čak ni njegov rođeni unuk Đukica. Jednog srpanjskog jutra pošalje stari u svu zoru tog momka po konje na utvaj (seoski pašnjak), da se kolima odvezu na njivu u žetvu. Đukica je našao konje u žitu čiče Stipe, a kad je to rekao svom didu, ovaj ni časa nije časio, nego rekne svojim, da odu bez njega, a on će doći, kad se s čovjekom nagodi za štetu. Đukica je jako volio starca, pa mu je bilo žao, da će pred čičom Stipom zbog toga ispasti smiješan, te da ga odvрати od namjere, upozori ga, da to nema smisla, jer ga nitko nije vidio, kad je konje izveo iz Stipina žita.

— To gore, jer bi mogo obidit' i tužit' kog drugog za štetu, koju su počinili naši konji, — najozbiljnije pouči momka.

— Štete nema ni koliko od kombajna, — veli mu unuk, — a i koga bi tužio, kad nema svidoka, pa ne može ništa dokazat', — hoće momak poučiti djeda, — a tužba bez svidoka ne vridi.

— Ako tuženi ne prizna, — ispravi ga starac. — Ali među poštenim ljudima vridilo je i još vridi, da namiriš štetu, koju si počinio ti sam, tko od tvojih ili tvoja stoka...

— U koliko se dokaže.. Bar tako je danas u moderno doba, — samosvjesno pokazuje momak, da i on nešto zna.

— Moglo se dokazati ili ne, počinjena se šteta mora namirit', — did ostaje kod svoga, a unuk mu se i nehotice blago nasmiješi, jer se nije baš sasvim slagao s njime. Stari je shvatio, da ga momak omalovažava, pa se malo i uvrijedio, te odlučno nastavi:

— To vridi odkad je Gospod dao Mojsiji ploče, a vridit će, dok je svita i vika! — Đukica bi mu se glasno nasmijao, što ga i preozbiljno shvaća, da mu nije djed, a on ne prestaje, nego čas prije bocnut nabraja, kao da iz knjige čita:

— Sve se minja na tom bilom svitu, samo Božje zapovidi ne!... Eto, reći ćemo, moj did je mlatio žito cipovima, moj otac ga je vršio konjima na gumnu, ja vršilicom isprva parnom, a pod kraj motornom, dok tvoj je otac nabavio kombajn... Dosad je bilo, kad bi naša marva, pa i živađ počinila kome štetu, pošteno smo je namirili, a isto tako i drugi nama...

Štošta tog se izminilo za mog dugog života, ali što je pošteno, ostalo je pošteno i ostat će pošteno još i nakon deset hiljada godina! — Posljednje je povikao, kao kad ljut čovjek zalupi vratima, pa ode.. On doduše nije zalupio iza sebe, ali otišao je, kao da mu se nekuda silno žuri, — toliko je bio uzbuđen, da ne kažemo ljut.

Čiča Stipu je zatekao spremna, da sa svojim krene na njivu. Kad je čuo, zašto je did došao, vedro mu je rekao, kao da mu malo »ko i prigovara«:

— Po tom mi poslu nisi trebao doći! — i spremajući koješta u kola uz to mu je polako govorio, — konji bili, kao da i nisu... Kolike li se tice i tičice i druge životinje nahrane u tom žitu!... A žito se sipa i rasipa, dok se ne samelje i od brašna ne umisi kruh, a i on se mrvči i osipa, dok ga prinosiš u usta... Ali kad si već gubio dan i došo, otiđi na njivu, izvidi i procini, pa koliko je pravo i pošteno dat ćeš mi, kad izvršiš... A sam vidiš da ja ne mogu sad da idem s tobom...

Po žitu se vidjelo, da su konji zajedno »sapeti priko nogu« prešli njihovom uzduž i poprijeko, a kud su išli, zrno se crveni, jer »talijanka« (vrsta pšenice) strašno se osipa, kad potpuno dozrije. Did Adam koraca konjskim tragovima, broji korake i od oka računa, kolika je šteta: polusmak (oborak)... dvi... tri svakako, a možda i četiri... Ali poštenije je dati polusmaku više, — misli did Adam, — nego zakinuti čovjeka ma za pola polusmake... A kad su već četiri, neka bude pet (ravno vreća od 50 kg), jer vrećom se lakše računa, nego polusmakama...

Tako je eto sudio i rasudio did Adam, a kad se žito spremalo u ambar, izlučio je jednu vreću za čiču Stipu i naložio Đukici, da je odmah odveze, »dok se ne zaboravi«, kako obrazloži svoju žurbu. Međutim, Stipa se ni osoliti neda da primi doveženu vreću.

— Da je pola vreće, ajde, ajde! — veli Đukici, — ali da bi dva konja ni punu jednu noć napravila čak vreću štete? — snebiva se pošten čovjek, pa odbija momka, a ovaj što će?... Drago mu je, što je imao pravo, kad je rekao didu, da nema smisla zbog te stvari dolaziti čiči Stipi, a kad je već tu, ne će se valjda s vrećom vratiti natrag?... Dvoumi i kuša pred čovjekom opravdati dida:

— Konji su bili »sapeti skupa priko noge«...

— Onda se pogotovu nisu mogli Bog zna koliko kretati i zaći daleko, te napraviti toliku štetu! — ne dâ se Stipa, ali ni Đukica, no red je, da mlađi ipak popustiti, pa je tako momak morao odvesti ni neodvezanu vreću natrag u svoje dvorište. Kad to ugleda did Adam i sve čuje od unuka, trista na njega:

— Tribao si istovariti mu u avliju (dvorište)!

— Ali zapritio mi se, da će vreću dovesti do naše kuće i ostaviti je makar na sokaku pred našom kapijom, ako mu ne bi dali, da je uveze unutra. — Did se smrče kao oblak pun leda, sjedne uz unuka i zapovjedi mu da vozi natrag do čiče Stipe. Tamo poče pjesma iz nova, pa da ti je kao Đukici bilo stati i poslušati, kako se sore dva poštena čovjeka: popustiti jedan drugom ni za vlas ne će! Did Adam se trudi uvjeriti čiču Stipu, da možda daje premalo, a ovaj se boji, da od njega primi previše, jer jednom

e i drugom u prvom redu stalo, da »tuđim dobrom ne ogriši dušu«. Dvije poštene duše, jedna i druga jednako tvrde glave, pa jedan drugom ne popušta i nikako da se slože.

I riječ po riječ tako, pa njih dvojica počеше vikati jedan na drugoga kao dvoje gluhih, kad povedu veliki razgovor s brijega na brijeg, a Đukica bi pukao od smijeha, ali nije red da se smije starijim ljudima. No, za smijeh mu nesta volje, kad u dvorište uđe štrkljasta Tera, stara žena tanka kao trta, a suha i uvijena, kao da se davno nije krušca do sita najela. Slavonac će sve na svijetu podnijeti, samo ne može da netko gladije, pa se i momku sažali starica, koja je k svem svom jadu još i keljava (bez zubi) bila, te prozuzlja nakon pozdrava:

— A što se vas dvojica svađate?

— Razgovaramo se ko dva muška! — zastiđen je »ispravi« did Adam, a čiča Stipa mu pritekne u pomoć, upitavši staru:

— Koja srića tebe doni, komšinice?

— Nikoja! već nevolja ljuta! — gorko izgovori stara žena, a kad se po tom malo pribrala, odmota bijelu torbicu, koju je donijela pod pazuhom, pa bojažljivo upita Stipu:

— Možeš li mi pozajmiti brašna, jer ga imam samo za još jedan umješaj (kruha).

Sva se tri muškarca uozbilje i sućutno pogledaju staricu, o kojoj su znali kakve je jadnu nevolje biju. Živjela je samohrana u podrtini od kućice, koja davno nije vidjela opravku, a onu žitnicu na jednom komadičku njene vlastite zemlje pred samu je žetvu led utjerao u zemlju kao i po čitavom hataru, da ljudi nijesu pokušali kositi, nego su pustili stoku, da pokupi po koju slamku i zrno, ako se nađe.

— A možeš li počekati do sutra? — samilosno je upita Adam.

— Nije baš tolika preša, — odzuzlja stara, ne shvaćajući što čovjek hoće.

— Ovo je tvoja vreća, — reče pokazavši joj vreću u kolima, — u jutro će te čekati samljevena u mlinu.

— A cedulju ostavi kod mlinara, — požuri čiča Stipa da rekne didi Adamu i kaži mu, da će ja doći odvesti joj brašno, kad se budem vraćao s posla.

— Platio vam Bog i jednom i drugom! — tronuto odzuzlja stara i brišući suze odgega iz dvorišta blagoslivajući ih i dalje. I momku se Đukici orosile oči od ganuća, kad je vidio, kako rado daju onom, tko je u nevolji oni, koji tuđega ne će.

Antun Matasović

ŽETVA JE NAŠA DOVRŠENA

Gospode, hvala...
Naša je žetva dovršena.
Hvala za žuljavu ruku,
hvala za znoj i muku,
hvala za sunce i biser rosu.

Gospode, hvala...
za svako zrno zlatnog žita,
što kruh svagdanji bit će tijelu
i brašno za hostiju bijelu,
u kojoj je Tvoja ljubav skriva.

Danas je nama svečani dan.
Radujemo se Tvom daru:
naše je žito na Tvom oltaru,
s nama Ti hvalu pjeva.

Djevojke i momci krunu nose
od zrelog klasja sa plodnih njiva,
a vodi ih ljubav i vjera živa.
Gospode hvala!...
Blagoslov daj!...

Marija Vojnić Lamić
Subotica

SLOBODNA NOĆ

Večeras se moje oči raduju
zamišljenim zvijezdama,
na raskršću gdje se od zaljubljenih
oprašta posljednji žamor.

Tišina je opet vratila prostore
i vječnost
miriše iz starih šuma.

Možda sam osuđen
na onu strašnu ljubav,
grade moj,
da ti se stalno vraćam raskajan
očiju još divljih od daljina.

Zašto se i sada
tisuću tvojih lica
nadmosi nad moja sjećanja,
kada dosegoh ovaj obronak
odakle se puna i slobodna noć
stere u beskraj!

Dubravko Ivančan

Č'A LOVRIN JEČAM UZIMAC

U prvo svitanje, čim je jutarnja zora svojim stidljivim rumenilom osula cilu stranu istočnog neba, na č'a Lovrinom salašu bilo je već sve na nogama. Kako i ne bi, kad kum Andrija danas kreće u vršidbu, pa će prvo ovrći č'a Lovrin ječam uzimac.

Ne mož' č'a Lovro da spava od ponoći. Nije on čovik bio velik gazda, al' je volio da ima svega i svačega.

Prije nekoliko godina je napravio nov salaš, ogradio ledinu, posadio dračove, isprid kuće bašču i lozu... Ta, svaki je mor'o stat' pa gledat'. Vidi ti našeg č'a Lovru! Nema mnogo, al' puno računa.

Pa tako i sad. Ima osam komada svinja, ama jednaki k'o jedan. A ječam uzimac je dobro rodio i niki dan on se dogovorio sa kum Andrijom da mu dođe ovrći ječam čim krene u varoške njive.

Zna č'a Lovro šta radi. Zatvorit' će on svoje svinje pa će o'm'a poč'et' ranit' ječmom, a ima još malo i stari' kukuruza. Kad na jesen drugi počmu, njegovi će bit' upolak. Dakle, do početka adventa — gotovi. I tako mu sin Perica uvik klapi o žutim kolima, a i sam ne bi mario da ji' mož' kupit'. Još malo i Marica će bit' divojka, pa zna da će ga i to dosta koštati'. Snuje č'a Lovro tako sve dok se ne počne razdanjivat' a onda se digne i završi glasno: »Samo daj, Bože, srićno, jer čovik snuje, a Bog određuje«.

Sad već eno ga 'di žuri po avliji i naređiva kojišta starom slugi, koji se zvao Miša bači. U to stignu i risari.

Pa kada su sunčevi zraci poplavili ta duga ravna polja, omilovali zabate salaša, kraj kamarice u č'a Lovrinom guvnu stala je vršalica. On se sam pop'o gori i uz povik »Bože, pomozu« bacio prvi snop. Brzo su se napunili džakovi, ječam je ove godine rodan. Risari i Miša bači nosili su džakove na tavan. Baš je bać Felo risar falio kako je o'de dobro ići na tavan iz komore po širokim listvama, a Miša bači zap'o glavom pa mu spao šešir.

— Iziš ti taj tvoj moda, to bolje po starom i vrata stoji pravo.

Kad su doneli drugu vozenciju, opet bać Felo ne mož' da se nafali, pa sve trči doli po dobrim širokim listvama, a Miša bači jedva koraca, pa opet zapne džakom, a na džaku se uzica smakla, pa se ječam malo ras'o svud po listvama.

— E, to je znak da je dobro zrno, pa će se ranjeniki dobro ugojit'

— Uf, gajde mu, a kako da prođeš kroz taj prokleti vrata. Bać Felo se sve guši od smijanja, a Miša bači ruži i modu, i gazdu, i njegov tavan.

— Mani se — kaže mu bać Felo — ima dosta ječma, skupiće to pilež.

Ujutro do ručka bilo je sve gotovo. Kad je č'a Lovro s'vatio račun, bilo je ravno trideset meteri. Pa, to je vrlo lipo na podrug lanca, a dosta su ovrle kokoške i pučke.

Svi su zadovoljno prišli ručku, koji je snaš Đula iznela u 'lad na ledinu. A onda kum Andrija zamoli č'a Lovru da pomogne kolima odnet' do žitnica listve i grablje. 'Oće on drage volje...

— Eto. Miša bači, ti sad nakosi kravama mišlingera, svinje pušti tu na guvnište nek' se najidu. Još koji dan i oni će u obor.

Kad je č'a Lovro krenio na kolima, očli su i risari. Bilo je oko deset sati. Sunce je žarilo bez milosrđa. Miša bači je navuk'o vode na bunaru, puštio krave i svinje da se napiju, pa se i on sad misli: »Eto vidiš tog gazdu. Cilo jutro nosim džakove, a sad još da čuvam svinje. Eno, snaš Đula baš ode komšinici Domi, neće ona skoro natrag. A 'di je Marica? Eno je u sobi: piva i radi. Dobro... Sad ću ja svinje naranit', sad je dosta velik rpa«.

Tako on smislio, uz'o kabo, pop'o se na tavan, pa nagrabilo. Kad je salazio, vidi da su vrata od podruma odškrinjena i oko mu zapne o bokalić što je staj'o na polici više bureta. »Hm... Dobro da je onaj matori to zaboravio. Barem ću se sad napit'.

Najpre iznese ječam pa istrese prid svinjak.

— Co, co... Eto, nek i vi znate da je vršidba bio.

Onda još dobro pogleda da ne ide snaš Đula iz komšiluka. Nema nje ni od korova. On ode u podrum, natoči bokalić vina, ispije ga i metne bokalić na misto. Onda izađe i sidne u 'lad da dočeka dok svinji ne pojidu ječam.

Zapali on svoju lulu, al' stalno pogleda da ne bi Marica izašla pa da ga u'vati šta radi. Ali, ona se latila sručivanja pa se neće ni pomolit' napolje.

Nalego se Miša bači na jednu ruku pa puši. Malo, malo, pa se trgne, zadrma mu se, al' svinji nisu još pojili, a triba ji' spratit'. Al' bokalić vina ne zna ni za šalu, ni za dužnost, i tako je Miša bači za koji minut spav'o k'o panj.

Kad se snaš Đula vratila iz komšiluka, Marica je spremila, sobu podmazala i već nastavila užinu. Tu se nji' dvi upute u divan. Kaže snaš Đula Marici da su ona i baćo divanili da ako Bog da pa se srićno ovi svinji ugoje, kupiće žuta kola i kćeri će kupit' prvu svilu. Kad je Marica to čula, sve je igrala po kujni od dragosti. Već je unaprid vidila sebe kako polazi u svili, a svi joj se dive.

— Al', mama, kad će to bit'?

— Pa, to ne mož' bit' digod do materica — odgovori snaš Đula.

— Joj, pa to je još tako daleko.

— Doće i to, samo baću triba slušat' i poštivat'. On je dobar, pa će kupit' sve što triba.

Bilo je već podne kad se č'a Lovro vrać'o kolima na salaš. Sunce je žeglo, sparina se slegla, a iza kola letio je oblak prašine. Č'a Lovro je sidio pa se zamislio o današnjoj vršidbi, o sutrašnjoj vozidbi žita, a najviše o uzimcu i ranjenikima, pa i o svojoj dragoj dici. Eto, ima dvoje dice. Troje je umrlo o'm'a iza rođenja. Marica je već skoro divojka, a Perica nije 'tio ostat na salašu, već u škulu, pa u škulu. Eno, već je svršio šestu gimnaziju, pa ako bude gospodar, a kome je on onda toliko radio i nov salaš napravio. »E, Bože, Bože« — uzda'ne č'a Lovro — »da je moj prvenac Marko živ, valda bi on baću već zaminio«.

Kad su kola zaklepečala u avliji, Miša bači se trgne sav oznojen, a č'a Lovro se samo nasmij'o:

— Vidi ti njega, on već spava.

A Miša bači samo ćuti pa ispreže konje.

Č'a Lovro požuri unutra da se malo raz'ladi. Marica je već uzela od njega kaput' i šešir, pa je nalila vode da se opere.

O'm'a su sili užinat' i razgovor se opet pov'o o vršidbi i o uzimcu kako je dobro rodio, a Miša bači se tuži kako su džakovi bili teški.

— kaže č'a Lovro.

— Marice, dok priđe ova zapara, istiraj ti još malo svinje na guvnjište, nek skupe što se narasipalo. Sutra ćemo vozit' žito pa ji' nećemo imat' kada čuvat' — obratio se č'a Lovro svojoj kćeri posli užine.

'Oće ona drage volje, pa i ne čeka da zapara prođe, već čim je oprala sude, a ona 'ajd cupkajući, sve se misli o svili i o žutim kolima...

Kad ona bliže, obor otvoren, a svinja nema. Pogleda u drugi, nema ni tamo. Otrči za košaru, pogleda po ledini, nema ni tamo Onda poviče:

— Miša bači, pa 'di su nam svinji?

— Uf, trista mu čuda — sad se on sitijo da ga dopodne svlad'o san onamo u 'ladu, pa ji' nije spratijo. Valda su izašli i očli' digod.

Marici je bilo dosta. Suze joj otpadale i ode mami na tužbu. Č'a Lovro je baš zadrmo u kući na krevetu, kad čuje o čemu se radi. Ko oparen skoči, pa 'ajd na jednu, Marica na drugu, a Miša bači na treću stranu u traženje.

Pitali su svud u komšiluku, obašli cio šor, a svinjama nigdi ni traga ni glasa. A ko je još vidio da će svinji po ovakoj vrućini otić' daleko

Vratili su se na salaš. Šta to mož' bit'? Ništa drugo, već valda su izašli do drumu, pa ji' kogod otir'o. Šta sad da radi? Mora upregnit' konje u kola pa za njima. Al' na koju stranu? Prema varoši nisu očli, jer onda bi se on susrio s njima u podne. Dakle, prema Bajmoku. Domislio se on tako i krenu kolima.

Svraćali u sve salaše, koji su blizu drumu, pitali svakog, koga su susrili, je l' vidio čopor svinja.

Niko nije vidio.

Okolo pet sati vrime se prominilo, grmi, siva, dunio vitar, praši, al' č'a Lovro samo tira dalje. On ji' mora stignit, makar stig'o čak u Bajmok.

A snaš Đula na salašu sklapa ruke i koji ranjenik bude najdeblji, tog' će dati sv. Antunu, samo da ji' nađu.

A Marica? Ona plače ne za svinjama, već za svilom i žutim kolima. To sve ne mož' bit' bez ranjenika.

Kad je počela padat' kiša, č'a Lovro natira kola pod jedan gust dud. Jedared pljusak udari jače, pa sve jače, a oni u onoj žurbi nisu uzeli ni pokrovac, ni kapute, već onako u košuljama pokisli do kože.

Čim je kiša malo pristala, č'a Lovro okrenio kola, pa 'ajd' na salaš. Kad ji' nije naš'o dovde, sutra će na drugu stranu.

Kad su stigli na salaš, već se smrklo. Nebo se izvedrilo i bezbroj zvizdica zatrepalo. Žedna zemlja, raširenih grudi je zahvaljivala Bogu na srpanjskoj kiši.

Miris vlažne zemlje, žuti' krstina i zeleni' kukuruza mišao se u blagi vitrić, koji je sve opijao.

Kad su se č'a Lovro i Miša bači vratili na salaš, bili su zamišljeni i uzburjani.

Č'a Lovro se prisvuk'o i izaš'o je u avliju. Večera mu nije tribala. Zamislio se šta se sve to danas dogodilo. Kako je samo jutros bio pun planova i s kakom je voljom poš'o na pos'o. Sve ga je ponilo veseljem, a najviše baš ti ranjeniki. Unaprid je vidio pun obor, jednaki k'o jedan, a do adventa bi bili gotovi. I eto, baš oni su se izgubili i to bez traga, k'o da su u zemlju propali. Uzda'ne č'a Lovro i opet ponovi poznate riči: »Čovik snuje, a Bog određuje«.

Svlad'o ga umor, umirilo ga ovo mirisno veče i on legne spavat'. Zasp'o č'a Lovro, zaspala snaš Đula, al' nije spavala Marica. Nikako se nije mogla izmirit' s tim da su baš ti svinji nestali. Leži ona tako širom otvoreni' očiju kad iznenada čuje po tavanu korake. Posluš'a malo bolje, a stalno štogod šuška. To valda grebu miševi, pomisli ona pa stisne oči i okrene se zidu. Pomalo je san savlada.

Kad u niko doba noći laje gadžo, al' tako k'o da je deset lopova navalilo na salaš.

To je č'a Lovro o'ma' čuo, skočio s kreveta navuk'o čakšire, pa će napolje. Kad tamo, a gadžo laje baš prid vratima od komare k'o da je kogod unutra.

On se vrati u sobu, a snaš Đula i Marica već budne. Kažu mu nek samo malo posluš'a kaka je to buka na tavanu. Posluš'a on... Zaista, koraci i čuje se šuškanje po 'rpi ječma...

— Uf, banak njim njev, baš 'oće da me opuste. Nije dosta da su nestali svinji, sad mi još i ječam krađu.

Misli č'a Lovro šta će sad... tisnit' gori ne smi, a nije mu pravo da mu tako na očigled otimaju njegovo. Sinoć u toj 'ajki za svinjama pa nije zaključ'o.

Bilo mu je dosta svega, al' sad ne vridi oklivat', već uzjaši na konja i pojuri kumu Andriji. Baš on doš'o na drum, vidi da idu dva čovika. Dočeka malo da vidi ko je, a ono žandari. O'ma on njima nazove Faljen Isus i ispriповida cio događaj: kako je danas ovrvo ječam, kako su ne-

stali svinji, a sad eto lopovi na njegovom tavanu. Izgleda da 'oće da i je-
šam ukradu.

Upute se žandari o'ma' s njim na salaš. Kad su došli, a svi su u
kući bili na nogama i ne znaš ko se većma boji, il' snaš Dula, il' Marica,
il' Miša bači. Stisli se pa sve dr'ću, a gadžo još onda laje prid komarom.

Napunili žandari puške, jedan uz'o venjer i poč'o se polagano pe-
njat'. Onda oštro zapita:

— Ko je na tavanu?

Odgovora nema.

— Odgovaraj u ime zakona!

Opet nema odgovora... Onda žandar uzme venjer u jednu ruku,
pušku u drugu i upravo gori. Č'a Lovro sav dr'će... Šta će sad bit'?...
A žandar kako je zakoračio na tavan, stao pa se snebiva od čuda. Ostavi
i pušku i venjer i počme se smijati. Oni doli se pitaju šta je, pa šta je?

— Ljudi Božji, pa pun tavan svinja, to su valda ti što su vam nestali.

Kad su to čuli, za minut su bili svi gori. Nisu se mogli načudit' kako
su se svinji mogli popet' na tavan. Pa, to je samo zato što su listve tako
fine, moderne, široke...

Svi su se šalili i smijali, samo se Miša bači niki zamislio. Ositio je
da je on krivac sve ove 'ajke. On je sve ovo naradio. On je jutros ras'o
ječma po listvama, on je zaboravio zatvorit' tavan kad je skinuo u kabl
ječma da dade svinjama, on nije zatvorio kad je žurio iz podruma da ga
ne vidi snaš Dula. Posli je zasp'o u ladu, a svinji očli u komaru pa po
tragu rasutog ječma po listvama na tavan.

Miša bači je sad sve znao kako je bilo, al' nije smio ni pisnit' prid
č'a Lovrom.

Marici su opet zasjale njezine nade: ranjeniki, svila i žuta kola.

Č'a Lovro je pogostio vinom žandare. Onda su oni pošli svojim pu-
tom, a svi ukućani su očli da legnu i da se posli svega, što se toga dana
dogodilo, malo odmored.

Ujutro se skupila kod č'a Lovre čitava moba, jer svinji nikako nisu
'tili saći doli, već je sve tribalo u'vatit pa skinit'.

Po istinitom događaju ispriopovidala

Marija Vujković Lamić

Subotica

RUDARIMA U BREZI

NA DAN ŽALOSTI

19. ožujka 1970. godine

Breza šumi lišćem mekim,
šapat joj je bajan, tih.
Breza šumi, breza šapće
sred bosanskih vrleti.

Brezo vitka, stani malo,
nek ti lisje mir osjeti!
Brezo mila, znam, teško je:
tu živjeti, ne šumjeti!

Brezo stani, mir osjeti,
i začuti par minuta!
Brezo stani, sklopi lisje,
nevolja te stigla ljuta.

U rudniku pokraj Breze,
sestre tvoje od vijeka,
u rudniku ovom sada
tuga kida, nema lijeka.

Jučer nam ih smrt ugrabi,
četrdeset osam bića.
Oh, tko li će nahraniti
bezbroy malih, gladnih ptića?!

Jamo »Sretno«, al' si kobna,
u tebi će vječno spati.
Jamo »Sretno« zar im ništa
nisi bolje mogla dati?!

Jamo »Sretno«, nisi sretna,
za njih više nisi sretna
jamo »Sretno«, prokleta si,
tu sad vlada tuga vječna.

Breza šuti, bol je tišti,
tuga ju je stisla svu.
Brezo vitka, digni glavu,
oni žive i kada mru!!!

DA LI SAM SLUČAJ?

Pitanje stoji, odgovor čeka,
vuče se od dana do dana:
Da li sam možda slučajnost neka,
il' vječna Božja nakana!...

Teško je! Nije! Da li je teško
odgovor pravi dati?!
Ako sam slučaj, zašto da živim?
Živjet se ne isplati!

Ako sam naum Vječnoga Tvorca,
život mi smisao daje.
Ne živim samo ovdje na zemlji,
život moj vječno traje.

Ne! Nisam slučaj! Nisam igračka
u ruci prirode ja!
Božji sam naum, nakana vječna,
od vijeka do vijeka!

Anto Ivandić

KRAVA JE MOJA

Već više od dva miseca kako je Mate prod'o svoju izmuženu kravu s tim da na njeno misto kupi drugu muzaru, ali nikako da se namiri na kravu kaku želi. Ne da nije našao, niti da mu se ne dopada, a ni cina nije tako previsoka, nego eto tako. Boji se da se ne privari. Stid ga je da pita druge ljude za savit, a boji se, krava se neće dopasti njegovoj ženi Mari. Istina, Mara ga uvijek nagovara da kupi kravu, pa čak se već počela i ljutiti, ali eto, on uvijek isti. Dicit je mliko potribno. Dvoje već polaze u škulu, a dvoje su još mali. Zato je Mara u neprilici zbog dice. Mate se trudi da udovolji svojoj ženi, bio je i na vašarima u Topoli, Bajmoku, pa čak i u Somboru, a u varoši je svakog ponedjeljka i petka na pijaci. Gleda, bira, proba, pa i pogađa se, ali kad već dođe blizu pogodbe, tu stane, mudruje i na kraju se udalji.

Tako je jedared pričao ženi šta je vidio na pijaci i kako' je bilo krava, a Mara mu kaže da ako u petak ne kupi kravu, ona će ići kupiti bilo kaku bilo. Neće više da dica budu bez mlika.

Ovim riječima Mate je dotiran u ćorsokak i znao je da u petak mora kupiti bilo kaku kravu. To neće dozvoliti da njegova žena kupuje kravu misto njega i na taj način se miša u njegove poslove. Nestrpljivo je čekao petak, jer je znao da se tog dana mora nešto ozbiljno dogoditi u kući, ali se ujedno i plašio šta će biti ako mu se ni u petak ne pruži prilika da kupi kravu i na taj način se riješi te velike nevolje u svojoj kući.

Kad su u petak ujutro ručali krumpira i luka, pridbacila mu je Mara kako bi to bilo dobro da imaju kravu pa bi bar sad imali mlika i ne bi morali jisti sam krumpir i luk.

Na polasku na pijacu još jednom ga opomene Mara da gleda i da se ne vrati bez krave.

Kad je Mate doš'o na pijacu, bilo je još rano, tek su se kupili ljudi sa okolni' salaša, dovodeći svoju stoku na prodaj. I baš kao za inat ovoga puta pijaca velika, krava mnogo, a Mate obilazi, razgleda, bira, gleda mliko, dlaku, rogove, raspituje se za godine, gleda zube, pita za cinu, obećaje, ali nikako da kupi, nikako da se pogodi.

Prolazi vrijeme, prošlo već i deset sati, a krava još nije kupljena.

Obilazeći tako i tražeći sebi kravu, susretne se sa jednim svojim starim poznanikom i zapripovijedaju se. Tako u razgovoru Mate i zabravu na svoj glavni posao i na poziv svog prijatelja upute se prid Gradsku kuću, gdje su se pijačnim danima skupljali ljudi. Putom se satio krave i već se domislio šta će kazat' prid ženom da bude mirna kuća.

Bilo je oko podne kad se vrać'o kući i stigne č'a Antuna Grgača u društvu sa još dvojicom ljudi. Razgovarajući tako o koječemu, zapita ga č'a Antun šta je trgovao danas. Kad je Mate ispriopovid'o šta mu treba, a č'a Antun će na to:

— Šta ne kupiš kravu od ovog čovika. Sad je dvi nedilje teletu. Krava je dobra i lipa. Ovo joj je treće tele, a čovik kaže da je za drugin teletom imala do desetak litara mlika. On je zato prodaje što mu je nepotribna, jer ima drugu kravu, mlađu. Čovik stoji tu, u Novom Selu.

— Da, tako je — potvrdi čovik što je iš'o sa live strane č'a Antuna.

— Koliko mož' bit' teška? — upita Mate.

— Tako oko petsto pedeset kila, — odvrati čovik iz Novog Sela.

— Šta cinite, pošto će bit'?

— To ću ti kazat' kad dođeš pa vidiš.

— Pa kad bi' mog'o otić'?

— Dođi kad god 'oćeš. Ja sam uvik kod kuće.

— Ako imate kada, Vi č'a Antune, mogli bi posli podne otić' nas dvojica.

— Možeš, dođi, ja sam i onako uvik dospiven, — odgovori č'a Antun.

— Dobro, onda ću ja otić' do Vas oko dva sata, — odgovori Mate i ubrza korake prema kući.

— Dođi, dođi! — dovikne č'a Antun Mati, koji je skrenio u svoj sokak.

Kad je Mate doš'o kući i Mari ispriopovid'o cio slučaj, ona se obradovala i rekla mu da se bez krave nipošto ne vrati.

Istoga dana posli podne oko dva sata ode Mate č'a Antunu i obojica odu da pogledaju kravu. Zaista, krava je bila lipa, tele debelo, oko šezdeset kila i na nagovor č'a Antuna, Mate se brzo pogodio i kupio kravu. Odma' upregnu jednog konja u kola, tele dignu na kola i svežu, kravu privežu za kola. Č'a Antun s onim čovikom sidne na kola i krenu. Mate je ost'o da, ako bude potribno, potirava kravu.

Kad su došli blizu kuće, Mate potrči naprid, vikne Maru i otvori kap j1. Sva dca izašla u avliju da s velikom dragošću dočekaju one koji su dovodili kravu.

Dok su kola prolazila ispred kuće, točak sađe sa cigalja u mekanu zemlju i kola se nagnu. Tele posrne na kolima i mukne.

— Ao, mama, vidi ga, — radosno vikne mali Ivica, koji je tek počeo ići u prvi razred osnovne škole.

Kola se zaustave ispred štale i Mate kravu uvede unutra, onda skinu tele i odma' ga pušte da sisa. Krava radosno lizne tele i počne jisti snop kukuruzovine, koju je prid nju Mate bacio.

Kad su č'a Antun i onaj čovik na kolima izašli iz avlije, vrate se natrag u štalu Mate, Mara i dica da još malo gledaju kravu i tele. Mara je pitala pošto je krava i da li je mirna, probala je i muzit', a krava se nije ni makla. Lako se muze, nije ni skupa i Mara je bila sasvim zadovoljna.

— Vidi, mama, ova krava nema jedno oko, — začudi se najstariji sin Marko.

— Šta? — upita začuđeno Mate i pogleda oči krave. Zaista, nema jedno oko.

— No, to još nisam vidio. Krava sa jednim okom. Ko je to vidio? O, kako nisam gled'o. Šta ću sad? Šta će mi ćorava krava? — počeo je nabrajat' Mate.

— Kako nisi bolje gled'o. Al' pak, vidiš kako dobro jide. Zdrava je i lipa. A što nema jedno oko, nije tako važno — reče Mara i uputi se u kuću.

— Kako da nije važno! Ko je još vidio ćoravu kravu, — govorio je snuždeno Mate. Mara je već ušla u kuću, a Mate je i dalje ostao u štali. Već nebrojeno puta je opet gled'o i kravu i tele. Gleda pa gleda. Tele lipo, debelo. Krava isto tako lipa i debela, ali oko, oko...

— Ćorava krava. Kako to izgleda? Šta ću sad? — gundao je za sebe Mate. Sramota mu je da je zadrži, a da je samo radi oka vrati i to nema smisla. Na kraju je odlučio da će u nedilju ići u veliku crkvu na misu. Tamo će biti č'a Antun, a možda i onaj čovik, pa će divanit' s njima. Najviše bi volio kad bi taj čovik, od kojeg je kupio kravu, prist'o da je natrag primi. Šta će mu ćorava krava? To nije smio kazat, Mari, ali kad već oni ovako uredi, šta će onda moći. A na koncu konca, valjda je on gazda u kući.

Sutradan rano ujutro Mara je uzela lonac da pomuze kravu prije nego pušte tele da sisa. Još više je zavolila kravu, jer je brzo spuštala mliko, a to je ritko kod krava koje još imaju tele. Nije pomuzla niti iz dvi sise, a već je bio pun lonac od četiri litre. Vidilo se da će krava imat' dosta mlika. Kad je mliko uskuvala, dok nije uredila dicu i pripravila ručak, na mliku se u'vatio deb'o skorup. To znači da je mliko dobro.

Mate je priko cilog dana bio zamišljen i tužan. Mara je sva radosna pričala samo o kravi. Prodaće tele i onda će bit' još više mlika, ali Mate kao da to nije ni čuo. Čvrsto je odlučio da će vratiti kravu, ali to nije 'tio reći ženi da ne bi došlo do svade.

Kad je sutradan u nedilju ujutro posli ručka krenio u crkvu, iza mise se naš'o sa č'a Antunom i kaže mu kaka je nevolja.

— Baš je o'de taj čovik, pa mu kaži, — odgovori č'a Antun. Malo kasnije izađe onaj čovik iz crkve i Mate mu sve kaže šta je i kako je.

Sva trojica dođu Matinoj kući i odu ravno u štalu. Mara je vidila kad su prolazili, ali nije imala kada da izađe i da vidi šta će.

Kad su se malo kasnije vraćali, čuje baš isprid vrata riči onog čovika koji je prod'o kravu:

— Dobro, Mate, nema srca. Kad je tako, ja ću sutra doć' rad' krave pa ću je odvesti.

— Šta, šta, — oštro poviče Mara i istrči prid kuću — odvesti kravu? Nikako! Krava je moja, a Vama ako triba krava, eto Vam Mate, pa ga vodite, — dobaci ljutito Mara i nestane iza vratiju kuće.

— Pa, kad je tako, onda nek ostane, — jedva čujnim glasom progovori Mate i isprati svoje goste na ulicu.

Jakov Kujundžić
Subotica

VOLIM TE, RAVNA BAČKO

*Ja volim moju ravnu Bačku,
Jer srcu mom je bliska tako.
Ja ne znam da l' rodnu grudu
I zavičaj dragi voli svako?
Ja volim moju ravnu Bačku
I mada nema velikih reka,
Ni čuvene slapove Nijagare.
Nju krase samo ritovi i hare,
Izvora nema, nema planina,
Po njoj se samo vitla prašina.
Za mene ipak imade čara
Ta moja ravna Bačka stara.
Po njoj selaci neumorno rade,
I salaše na njivama grade.
Ja volim naše te hile salaše
I one stare bunjevačke snaše.
Volim te, volim, draga Bačko moja,
I tvoj čudan miris od krvi i znoja
Što proliše naši preci slavni
Na ovu zemlju, na Bačke ravni.
Čudna si, čudna, Ti Bačko moja,
Tvoje su planine i tvoji vrhunci
Naših predaka grobovi — hümci.
Jedna me mis'o progoni i mori:
Volila bih znati, moja Bačko stara,
Da l' još koga srce za tobom boli,
Da l' još kogod kao ja Te voli?*

SELO MOJE

*Selo moje, radosti jedina,
Drago si mi kao domovina.
Moje srce s tobom se veseli
Dani radost, i patnju doneli.
Selo moje, moga srca nado,
Ja o tebi uvijek privam rado.
Volim tvoje livade i bare,
Volim njive i salaše stare.
Selo moje, moja briga vela —
Od tebe mi nema dražeg sela.
Selo moje, ponosna sam na te
Makar mnogi i ne mare za te.
Ti si meni k'o priča iz bajke,
Bez tebe sam k'o čedo bez majke
Selo moje, moja željo živa
Da l' tvoj pisak kaku tajnu skriva
Ili biser il' žeženo zlato,
Ili samo prašinu i blato?*

Marga Stipi
Tavanku

Ljudevit Vujković Lamić
Subotica

- Ne, to ne mogu dopustiti. Tako se ne postupa sa ženom...
- I ti mi tu pridbacuješ nike postupke — zagrmi Marko svojim so-
normnim glasom na svoju suprugu Milku — Tako će biti kako ja kažem,
jesi li razumila? Ili tako, ili...
- Šta ili? Ne će, Marko! ... da znaš...
- 'Oće! — povisio je Marko glas i lupio šakom o stol.
- Ne će. Ja ne dopuštam.
- Čuti, znaš da ne trpim da mi se protiviš.
- Gle, gle ti njega! Ne trpi da mu se kogod protivi? Smišno! Hm,
hm, hm... — podrugljivo će Milka, podbočivši se obim rukama o bok.
- Milka, nemoj me srditi, dok ti lipo kažem...
- I ti se još srdiš? Ta, nije moguće!
- Dabome da se srdim, kad mi se opireš. — ublažio je Marko svoj
glas, očito spreman na Milkino uobičajeno popuštanje.
- Eh, kad je tako, da znaš ne ću dopustiti da se ona useli u našu
kuću. Ne ću i ne ću... Puklo, kud puklo!
- Dobro, ne marim... Znaj, ipak će se useliti!
- Ne, ne će se useliti.
- 'Oće!
- Ili ona, ili ja! Biraj!
- Onda sam već izabrao.
- Dakle?
- Uselit će se...
- A ja, šta ću ja?
- Šta 'oćeš. Sama si to 'tila.
- Zar, Marko, nemaš nimalo uviđavnosti prema svojoj ženi?
- Imam, Milka, i priviše.
- Pa, ja sam ti žena.
- A, ona, mater...
- Tebi: da, al' meni: ne.
- I tebi bi to tribala biti...
- Tribala, kažeš? Hm, hm, hm... Tribala? Da, da tribala bi, al,
ona nije to. Ona je meni sve, samo mater nije.
- Milka, da znaš jednom za uvik: Ona će doći u našu kuću i po-
miri se s time. Budi pametna i nemoj mi se protiviti, jel jednom može
biti i na moje, a ne uvik kako ti 'oćeš. Znaš li ti, Milka, da mi je mater
poslidnja zraka sunca...?

— Šta to kažeš? Marko, to ti govoriš? Baš ti, koji najbolje znadeš koliko sam učinila za tebe...

— Milka, zar nije u kući uvijek onako kako ti 'oćeš? I sada, gdi i ja imam kaku želju, ti me stavljaš prid gotov čin: ili ja, ili ona... Pa neka biram! Zar je to pravo?... Čudio bi' se ovakom postupanju, kada ti ne bi' ispunjavo svaku ma i najmanju želju! Al, ovako, uvijek je onako kako ti oćeš! I baš zato bi' tribao i ja imati niko pravo u kući, u porodici, a ne samo ti. Ta, prvi put je, Milka, otkako smo se uzeli da i ja što-god želim da bude moje.

— To je istina, da. Viruj mi, Marko, sve bi' ti ispunila, učinila bi' sve za tebe, samo ovo ne možem... To jedno ne možem, a drugo ću sve učiniti.

— Milka, budi pametna! Zar nije moja nana ostala sama...? Ostala je sirota. I nema se tko brinuti za nju... Stara je, a druga su joj dica daleko odale. A, ja sam joj sin i mislim da mi je sveta dužnost da se pobrinem za nju... Ne kažem da će sasvim baš pasti na naš teret, jel, valjda, ima i ona što-god. Valjda je makar malo sačuvala?... Al' budimo iskreni, zavridila je ona od mene da se postaram za nju u njezinim starim danima. Ta, sin sam joj i pošteno bi bilo da je ne puštim tuđinu na brigu. Milka, ti si već više puta kazala, zapañtio sam dobro, da je porodica taka veza između muža i žene, gdi oboje imaju iste dužnosti, a i ista prava? A to i drži slogu međ' njima!

— Dosta je, Marko, ovog tvog umovanja! Ne poričem ti ništa! Sve virujem! I sve je istina... Ali istina je i ovo... Ja sam ti žena, pa imam i ja ista prava u našoj kući, u našoj porodici, baš kao što ih imaš i ti. I, ako ja ne pristanem da se tvoja mater doseli u našu kuću, ona se ne može doseliti. Vidiš, Marko, to je pravo. No, osim pravog ima još što-god, o čemu sam do sada ćutila, a to i ti vrlo dobro znaš, to je istina... Ta, istina će te svakako malo otrizniti. Slušaj me sada, Marko! To virovatno znaš da se tvoja nana protivila da se uzmemo. Ona je činila sve samo da spriči naš brak. Na sriću nije uspila u tome. Ali, Marko, ona i sada pokušava sve i svakako bi nam razorila brak. Nikako ne miruje, nego samo rovari i potkopava,, te kuje ma šta, samo da nam napakosti, samo da nas posvađa i, eto, ovo joj je isto jedna smišljena namira da svoju nakanu postigne. Ja svugdi, gdi se god okrenem, čujem kako govori da me ne trpi i kako će mi se osvetiti... Volila bi' znati zašto je toliko protiv mene, jel znam da je nisam ničim uvridila, pa čak nismo se ni jedared pošteno izrazgovarale. A viruj mi da sam već dosta puta to pokušala učiniti, no, ona me je jednostavno odbila, tako da me je ostavila pridbacujući mi i vriđajući me. Vidiš, Marko, to sve ti dobro znaš, a čak virujem da znaš i mnogo više, samo ne ćeš da mi kažeš. A tribao bi mi reći. I posli svega ovoga ti želiš da je dovedeš u našu kuću tobože da se pobrineš za nju, kako kažeš, u njenim starim danima. Lipo, Marko, to je sve u redu, to je sve lipo i pošteno, no, ne onda kada je u pitanju tvoja vlastita srića.

Marko, reci mi, da li si pomislio na sebe, na naše dite, na nas obadvoje? Nisi, je li? A osićaš da si dužan olakšati materi stare i poslidnje dane, a zaboravljaš sebe, svoju ženu, svog sina, dakle, cilu obitelj... Jeste, Marko, ti se bojiš plećkanja i ogovaranja. A znaš još i to da me ta tvoja mater, jednom riči, mrzi do zla boga. I sad zamisli sebe u mom položaju! Naravski, ako doseli u našu kuću, po čitav božji dan ću morati s njom, a to bi bi'o već priviše za mene... Ustaneš i već vidiš lice koje znaš da te mrzi. Radiš po kući bez prestanka, vrčeš kuću na leđi k'o vo, mučiš se po cili dan — a svudan susrećeš nju, koja te mrzi. I ja na to da ne kažem ni riči, nego da sam sva srićna šta će tvoja nana doći kod nas da nas posvađa i da nam ukrade svojom promišljenom namirom dosadašnji mir i slogu... I da na to ćutim, pa da samo trpim. Ne, ne, nikako, Marko.

I tu Milka neko vrijeme zastade, kako bi sredila svoje misli, pa nakon kraće stanke nastavi:

— Još bi' pritrpila i to koje kako, al' njina vičita pridbacivanja: »Neslano.. prislano.. papreno.. prikiselo.. Zar baš ne zna ništa skuvati?« A tu bi odmanila rukom, »Šta je i mogla naučiti u toj njevoj siromašnoj kući..«, a to bi se ponavljalo svakog dana. Vidiš, Marko, to moji živci ne bi mogli podneti.. Time bi moj mir bio sa'ranjen. I spavati mi više ne bi dala.. Svudan bi me pratili njezini bisni pogledi, njezina pridbacivanja, pa čak bi me i u snu budili.. Oprosti mi, Marko, što ovako govorim o tvojoj nani. Ja znam da će se baš ovako desiti ako se ona doseli u našu kuću i u tom trenutku našoj bi srići doš'o kraj, ja joj ne bi' znala oćutati i postala bi i za tebe i za nju teret, obična stvar, a ne žena, njezina snaja.. To nikako ne bi' želila da doživim.. — prestane Milka sa svojim uvjeravanjem.

— Ne, Milka, ti se varaš, tebi se samo tako čini. Sigurno ne će biti tako kako to ti misliš. Uviravam te...

— I znaš, Marko, šta bi iz toga došlo? Našoj slogi, ljubavi, zadovoljstvu i srići, što smo kroz tri godine vili k'o ptica gnjizdo, doš'o bi kraj. Nast'o bi lom.. Zatim svađa.. Pa srdžba.. I na kraju mržnja. I mi se još ne bi ni sitali, naš bi brak bio već razrušen.. razoren. I uništen. A mi unesrićeni. Među nama bi se otvorio neprilazni ponor u kome bi dizao svoje ručice i zapomag'o naš jedinac Vlado. Mi bi pošli da ga spasimo i to bi nam bila propast.. Sigurna propast.. A jedina bi krivica bio — ti, Marko, a uzrok ona — tvoja nana...

— Milka, nemoj tako govoriti o mojoj materi, ne dopuštam to. To šta si govorila, to je obično ogovaranje, to je prosto bulažnjenje, a to čime si obedila moju nanu, to ona nije zavridila od tebe. A gdi su ti dokazi za to. Rec i ako sliš i ako ih imaš!

— Dokazi? kažeš. Kakvi dokazi? Slušaj me, Marko, ja još nisam kazala sve. Ovo što sam kazala, važi i odnosi se samo na našu porodicu, na naš brak.. A sad ću tvoju nanu, tvoju mater i optužiti.. Rec i mi, molim te, šta je ona dosad učinila za tebe?

— Sve. Mater mi je... — reče Marko i spusti glavu.

— To je istina: mater ti je i ništa više.. Jedna tuđa žena.. Ne smi čovik biti slip makar se ticalo i njegove rođene matere. Ja, vidiš, kažem

da ona nije učinila ništa dobrog za tebe, osim što te je rodila. Teško je ovo priznati kada je rič o rođenoj materi.

— Milka, šta je tebi?

— Ništa. Baš ništa, Marko! Govorim samo istinu, pa ako i posli toga kaniš dovesti u kuću svoju mater, onda nam nema spasa. Što ovako s omalovaženjem govorim o tvojoj materi, oprosti mi, al' viruj mi, zar vridila je.

— Pa, učuti već jedared. Dosta mi je svega! — poviče Marko i započne hodati gore-dolje po sobi, očito jako nervozno, što se primjećivalo po njegovim koracima.

— Dakle, bojiš se istine? Da, bojiš se istine.. Ona će odma' biti kruta, svirepa, optužujuća.. Marko, da li te je tvoja mater od'ranila? Da li je učinila za tebe štogod dobrog do sada? Još dok si bio mali, ostavila te je na brigu tvoje tetke, isto tako i brata ti Janka, te sestru Tilku i otišla.... No, o tom ne ću više govoriti. Znam da te je i prija bolilo kada bi tko god progovorio o tom nepromišljenom koraku tvoje matere, pa ću te samo toliko upitati: kada i kako vam se vratila natrag..? A kada ti je otac umro, da li je i onda bila žena na mistu i da li vam je onda bila mater? Reci mi to. Znam da ćeš mi reći, da je bila mlada i da je morala tako učiniti.. Da, Marko, ti si izučio krojački zanat, a koliko te je puta pomilovala nana za to vrime? Danas si ti među prvim krojačima u gradu, pos'o ti dobro napriduje i reci mi šta ti je mater pomogla da si do ovog doš'o? Je li, ništa? A kada si se 'tio oženiti, odgovarala te, pritila ti, omalovažavala nas obadvoje, a čak i proklinjala.. Onda je tek ositila da ti je mater, a dotle nikako. I tada bi te zaboravila da ti nije ona našla divojku koju da uzmeš. I kada si ti ipak odlučio da mene uzmeš i kada si joj to saopćio, onda je nastupila njena zla ćud, zapravo njen zlodu'. S jednom suludom strašću nastojala je spričiti da se mi vinčamo, a kad je uvidila da već ništa ne može učiniti, učutala je da bi nam se makar kasnije osvetila.. I, evo, Marko, sada je došlo njezino vrime. Sada ona pokušava svoju osvetu sprovesti u dilo.. To su, Marko, dokazi, to su činjenice. I na kraju još ovo: da je tvoja nana imala malo čudan život, ne ću više ni riči kazati, ali ti još bolje znaš nego ja da se tvoja nana opija, da pije k'o kakav kočijaš. Ona je pored toga još i nesnosna, opakka, čangrizava i osvetoljubiva.. I nakon svega ovoga šta si čuo, možeš primiti svoju nanu u kuću i živiti s njome u srići i zdravlju. I znaj, ja ću onda otići, jel ne želim da uživam u toj tvojoj srići...

— Milka, zar si, zaista, poludila? I zar možeš tako glupo govoriti? Zašto si tako tvrdoglava, pa ne popušćaš u svojim optužbama, i zašto si toliko nepopustljiva?

— Nisam, Marko, ni luda, ni nepopustljiva.. a kad baš 'oćeš, tvrdoglava možem biti. To sve zavisi od tebe. Ti si jezičac na vagi i ti bi tribao odlučiti da li će vaga prevagnuti na desno ili na livo. Ja znam da je naš brak, ako baš to 'oćeš, zlo poč'o, pa još usto s prokletstvom tvoje matere. A, Marko, nijedno zlo ne može imati dobar svršetak, pa, ma kako ljudi žele da budu upravljači te zle sudbine. I kažem ti da ne ću ostati pod jednim krovom s tvojom materom...

— Ali, ako te ja ne puštam, Suviše je opasno krenuti se na put iz svoje vlastite kuće radi lakomislenosti.. radi gluposti.. radi nerazboritosti. I, ako te ja ipak zadržim, radi našeg diteta, šta ćeš onda? Dite triba majku.. Ono, kako si malo prija rekla, mora biti prvo i najvažnije u kući i, vidiš, zbog toga ću te zadržati, makar to bilo i na silu. Jednostavno, Milka ne ću dopuštiti da odeš. Zabranit ću ti, jesi li razumila?

— Jesam. Pa, ni ja ne kanim otići ako se tvoja nana ne doseli nama. Ja sam zadovoljna s tobom i samo u ovom jednom nisam. A pametnije bi uradio kad bi me posluš'o. A šta govorim.. Svaki neka čini ono što misli da je za njega najbolje i u slučaju nevolje ne može nikoga kriviti što je to tako uspilo. I ti, Marko, čini i radi ono što misliš da je najbolje, samo pazi da se ubrzo ne pokaješ... Uzalud, izgleda, govorim o svemu, kada ti ne popušćaš. Priđimo bolje na drugo. Ja, zaista, namiravam otići od kuće čim se tvoja nana doseli nama. Moja je odluka čvrsta i nepokolebljiva. Makar me, Marko, i vezao, ja je ne ću dočekati.. Ona me mrzi, a tako i ja nju, pa zašto da se još više sekiramo jedna s drugom k'o dva najljuća neprijatelja. Samo se toga bojim da ću teško izaći na kraj s malim ditetom. Nikako ne bi' želila da ditetu fali što-god. No, valjda će nam pomoći dobri Bog!

— Šta to kažeš, Milka, šta će biti s ditetom?

— Pa ponet ću ga sa sobom.

— Kako? Ponet ćeš ga sa sobom?

— Da. Pa, to je razumljivo.

— Kako razumljivo?

— Jednostavno.. Dite pripada onom tko ga je rodio.

— A ja sam mu otac.

— A ja mater.

— Ti ga zbilja kaniš poneti?

— Da, Marko. Šta se tome čudiš?

— Jesi li ti, Milka, pri pameti?

— Jesam, Marko, i to još pri zdravoj pameti...

— Eh, onda ga ne ćeš poneti. Ne dozvoljavam ti.

— Gle, ti, njega! Ne dozvoljava mi.

— Da, ne dozvoljavam..

— No, to ćemo već viditi.

— Milka, nemoj se šaliti sa mnom.

— Ja se ne šalim, govorim sasvim ozbiljno.

— Kako ozbiljno?

— Tako, sasvim ozbiljno.

— Da znaš, ne ćeš ga poniti, časti mi moje..

— 'Oću, Marko!

— Ja ne dam svog sina. A ti kad baš 'oćeš ići, ti iđi.. Ne ću te zadržavati. Zapamti, sina ne dam!

— Marko!

— Ne dam.

— Ne ću te ni pitati 'oćeš li ga dati.

— Šta?

— Ništa, rekla sam već..

— Milka!

— Ja se od sina ne ću rastati. A ni s tvojom majkom ne ću živiti pod jednim krovom.

— 'Oćeš, Milka, 'oćeš.

— Ne ću i ne ću!

— Milka, zar si, zaista poludila?

— Nisam. Ti si lud, kad tako šta govoriš i činiš sa svojom ženom. Marko, zar je to ludost, kada čovik brani svoje. Svakako, ovo ne možem razumiti, da si ovako nemilosrdan prema meni i što najedanput pokazuješ toliku ljubav prema svojoj materi, koja to nije zavridila od tebe...

— Milka, opominjem te da ne govoriš s tolikim poniženjem o mojoj materi. To nije nimalo lipo što nemaš prema njoj ni trunka poštovanja.

— Poštovanja, kažeš? A da l' i to spada u poštovanje što ona čini s nama? Da l' je to pošteno što nam želi najgore, što 'oće da nam razori ognjište, našu sriću.. zadovoljstvo.. slogu... našu ljubav? Da li i tu tako misliš?

— Pa, nije.

— Nije, Marko. Tako je! Ona zna da je ne volim, baš k'o ni ona mene, šta više, mi se iz dna duše mrzimo. I to osićeamo obadve... No, ne samo to. Ako treba i tebe ću optužiti. Nije to pošteno, a nije ni ljudski šta svoga sina Vladu uzimaš kao žrtvu svoje porodične sloge. Ženina se rič ne uzima ni u šta, a sin treba da za to bude žrtva.. Podla, odvratna, podmukla žrtva, što muž nema petlje, nema smionosti, što se boji ogovaranja, plećkanja.. Boji se šta će drugi kazati, šta drugi misliti, a nepotribno zaboraviti svoju porodicu, ne voditi brigu i ne misliti na nju. To nikada ne bih mislila, Marko, o tebi. Mnogo više sam te cinila, dok se nisi pokazao ovako malim, niskim, nedostojnim.. Znaš li ti, Marko, da si u meni uništio i posljednju iskricu ljubavi i poštovanje prema tebi. Dovle sam te volila i cinila.. A sada.. sada, ubo si u meni sve što je bilo lipo.. uzvišeno.. Marko, ti si nitkov..

— Milka!

— Jeste, Marko. Meni je tako svejedno šta će posli ovoga biti. A ne marim ni to kako ćeš ti mišljenje imati o meni. Ja o tebi već imam veoma gadno i ružno. Ja sam se za ovo malo vrmena sasvim prominila. I baš zbog toga smilo i 'rabro gledam u oči budućih događaja. Bit ću jaka, jel znam da ću biti sama, bez muža..., bez oslonca. Osim toga, spremna sam na najgore i to će mi samo povećati nadu u bolje... lipše.. mirnije.. Nesriće i neimaštine se ne plašim, jel osićeam silnu snagu za borbu. A borbu može dobiti samo onaj tko je prožet virovanjem i nadom u nju..

— To znači da je među nama sve svršeno.

— Svršeno je, Marko. Osim...

— Osim?..

— ...ako prominiš svoju odluku.

— To ne, ne nikako. Ja majku imam samo jednu. Ma kakva ona

bila, ona je ipak samo majka, moja mater.. jedina mater.

— Dobro.. ne marim.. — sležući ramenima odvrati Milka.

— Milka, zar si zbilja čvrsto naumila otići?

— Da, Marko.

— Al' znaj, Vlado ostaje sa mnom.

— Ne, Vladu ću ja poneti.

— Ne ćeš, Milka.

— 'Oću..

— Životom ti se kunem, da ne ćeš. Ne marim ja bilo šta bilo, to ti ne ću dozvoliti. On nosi moje ime, moj je sin i on će ostati sa mnom. Zapamti, ni tebe ne tiram od kuće.. Sama želiš otići.. A ti onda idi.. idi.. Idi bez traga i to što prije.. A sina mi ne ćeš odneti..

— To je svirepo, Marko.

— A s tvoje strane nepošteno. Ona još govori o mojoj materi da je ostavila mog oca i sastala s drugim. Ti bestidnice..

— Ti si, Marko, običan podlac, nitkov.. — mirno mu odvrati Milka.

— Milka, šta si rekla?

— To da si podlac, nitkov.. kukavica... još i više, beskičmenjak..

— Čuti!

— Ne ću! Ne ću! Odvratan si mi...

— Tako bezdušni govore...

— Možda... A tako pokvareni.. nitkovi

— Milka!.. — zaprijeti Marko.

— Ne bojim te se. Da, to sam još 'tila reći i, ako želiš, ponovit ću

— Milka! — ponovo zaprijeti Marko.

— Ne ćeš me poplašiti. I ne ćeš me umiriti.. Sve je već svršeno..

— Čuti već jednom, jer...

— Šta jer, misliš da te se bojim...? No, šta jer..

— Ništa.. — odmahne rukom Marko, bijesan, a nemoćan.

— Marko! nazove ga Milka blagim glasom.

— Izvoli.. — okrenuvši se prema Milki, odgovori Marko.

— Ah, ništa...

— Bezobzirna si.. Obična guska i neuviđavna..

— Marko, šta ti je? Nemoj me vriđati..

— Milka, čuti i ni reći ne ću više da čujem.

— Marko!

— Milka!

Tog trenutka u njihovim dušama nastade tama. Nestalo je mira. I oni postadoše neprijatelji.

Ljubav je ustupila mjesto svakodnevnim svađama bez kraja i konca. Prvo sukob i na koncu pravi rat — obvladao je njima. Marko i Milka jedno drugom najednom postadoše tuđi.. i — nesnošljivi.. A kako im je samo lijepo počeo brak!.. A sada klica razdora i nesloge proklja, te se razgrana u mržnju, takvu mržnju koja je pokopala sve osjećaje, svako poštovanje, svaki ljudski obzir i dotadašnju ljubav.

No, Milka se ipak nadala Markovoj uviđavnosti, makar i u posljednjim trenutcima. Ali prevarila se. Marko je ostao nepopustljiv, do skraj-

nosti opor i grub. I izbjegavao je svaki ma i najmanji dodir s njome. Osjećao se teško uvrijeđenim, ne toliko zbog uvreda, bačenih mu u lice, koliko zbog Milkinog prezira, mržnje i omalovažavanja njegove matere, rođene matere. Sve bi on još nekako oprostio i zaboravio, ali uvrijediti njegovu majku tako bezdušno i ogavno, nije mogao ni oprostiti ni zaboraviti.

U njemu se tek sada probudio sinovljev osjećaj, pa ma to bilo sve tako kako je Milka govorila, ipak je ona njegova mater, rođena majka...

I dani su prolazili.. Teški, napeti... mučni dani, umjesto vedrih, lijepih.. sretnih dana...

A mali je Vlado lutao svakoga dana iz Markova krila u zagrljaj Milke, bespomoćno i tužno, kao da je znao ili osjećao šta se dešava oko njega, da se duga i teška borba vodi u glavnom oko njega, no, ni on ih nije mogao približiti ili pomirti. Oni su međutim i nadalje ostali neumoljivi u svom neprijateljstvu i mržnji.

Ni nakon mjesec dana u njihovu odnosu ne nastupiše nikakve promjene u bolje, iako je Milka više puta nastojala udobrovoljiti i ubjediti Marka, ne li promijenio svoju odluku. Svaki bi njen pokušaj ostao samo pokušaj i ništa više, a to među njima samo probudi i proširi jaz stvoren prvim njihovim sukobom.

Nekako u to vrijeme Marko saopći svojoj ženi da će za nekoliko dana prispjeti njegova mater, da bi tu kod njih ostala.

— Zar će, zaista, doći? — upita Milka

— Da! — odgovori Marko jasno i odsječeno.

— Onda... — i tu Milka zastade, prekinuvši na par časaka namjeravani odgovor, kao da premišlja bi li, ili ne bi odgovorila Marku i nakon male, ali mučne stanke odluči da će ipak odgovoriti.

— Šta onda?

— Onda ću ja otići!... — odvrati ona odlučno.

— Idi, kad baš tako želiš.

— Ja ne želim. Nego.. — i opet malko zastade.

— Nego? — naglo joj presječe riječ Marko.

— Moram. Ne možem ostati s njom pod jednim krovom.

— A ti idi bestraga, al' bez sina.

— To ne. Vladu ću poneti.

— Ne ćeš.

— 'Oću.

— Ne ćeš, je si li razumila?

— Zar ćeš biti toliko nemilosrdan prema meni?

— To neka ti bude kazna, što ne slušaš.

— Marko!

— Rek'o sam već sve. I više ne želim govoriti...

— Marko!.. — i ona brizne u plač.

Plakala je cijeli dan. Ništa je nije moglo utješiti. I dok je spremala svoje stvari, kupeći ih na jedno mjesto, suze su joj ispočetka curkom curile, a kasnije je i njih nestalo, pa je samo grcala i jecala. Vlado

se cijelo vrijeme vrzao oko njenih nogu, nudeći se ne bi li ga podigla, a ona ga je po nekoliko puta uzimala u naručaj i svaki put sve jače zaplakala, znajući da se od njega mora rastati zbog Markove upornosti, a u to je bila više nego uvjerenjena da Marko ne će popustiti.

— Sinko moj! Zlato mamino!... — i kroz jecanje ljubila mu lice, kosu, ruke, sve gdje god bi stigla i pritom čvrsto ga stezala u naručju, kao da ga ne želi pustiti iz zagrljaja.

I sutradan, kao po dogovoru Markova mater, snaš Janja, kako su je udomaćeno nazivali ostali, s dva tri zavežljaja doseli u Markovu i Milkinu kuću, na nemalo iznenađenje Milke. Marko, međutim, toga dana nije odlazio nikuda, nego je ostao kod kuće, šetajući se nervozno iz jedne sobe u drugu, a iz njih u kuhinju, pa u dvorište, odatle pak u svoju krojačku radionu, pa onda opet sve iznova. I ništa nije radio, ničega se nije prihvatio, tako da je Milka lako mogla opaziti po njegovu držanju da je to taj veliki dan koji im treba zbog muževljeve nerazboritosti razoriti sreću, slogu, ljubav, domaće ognjište... I vidjevši ovo nervozno držanje svog muža i ona je počela sa spremanjem svojih stvari, vežući ih u zavežljaje, pa nekako u isto vrijeme s dolaskom Markove matere u njihovu kuću, ona je bila gotova s pakovanjem i spremna na odlazak. I Marko videći da je Milka čvrsta u odluci, obrati joj se:

— Milka, zašto ideš?

— Moram, Nana ti je došla. Rekla sam već..

— Kažem ti, nemoj ići, ostani, pokajat ćeš se.

— Neka...

— A ti, onda, idi... gubi se što prija..

U razgovor se umješa Markova majka:

— Idi samo.. Bar da nisi ni došla. Bestidnice! Unesrećila si mi sina, ti glupača.. ti, ti najgora... — odmjeri pritom Milku pogledom punim mržnje: — To sam i čekala, da znaš, ti, ti.. — i tu naglo ušuti.

— Nane, zašto me vriđate? Šta sam vam skrivila? — obrati joj se Milka.

— Napolje, napolje.. ostavi nas već jedared.

— Nane.. nane..

— Napolje, napolje iz Markove kuće... — odvrati joj snaš' Janja.

I Milka pođe u drugu sobu, kako bi uzela sa sobom sina Vladu. Marko, čim opazi ovu namjeru, a to je lako mogao opaziti, pođe prije nje i uze malog Vladu u svoj naručaj, čvrsto ga stežući.

— Marko, daj mi Vladu, molim te! Budi čovik.. — molećim glasom punim suza već u samom grlu obrati se ona mužu.

— Ne, ne dam ti ga.

— Daj, da ga bar zagrlim, to mi nemoj uskratiti.

I Marko joj pruži Vladu.

Rastanak sa sinom bio je tužan. I težak, jer je bila čvrsto uvjerenjena nakon svega što se među njima dogodilo posljednjih dana, da joj Marko ne će dopustiti da ponese Vladu sa sobom i da se uskoro ne će vratiti, ne će moći.

I ona pođe..

Iza nje ostade ogromna praznina, u kojoj su još dugo i muklo odjekivali bolni jecaji unesrećene majke, a s njima bi se pomiješao po gje-koji očajan krik u grcanju.. »Sinko moj! Zlato mamino! Nada materina!«

Marko je samo stajao nijemo.. bez nade i sućuti. A odjek riječi i bolni jecaji njegove Milke malko kasnije postadoše očajni krici, koji su ispunjavali osamljenošću i užasom prvi večernji sumrak toga dana. Sunce se baš spremalo na počinak i nastupi večernji smiraj.

Još dugo je Marko stajao tako oslonjen jednim ramenom o dovratak. Mali Vlado se, međutim igrao kod njegovih nogu, ne znajući otkuda najednom to i ki tajac u njihovoj kući. Jedino je Markova nana s nekom zburadom radošću obilazila kuću bez ijedne riječi, očito se veselila ovom i ovakvom ishodu sukoba između Marka i Milke zbog njena dolaska u njihovu kuću. U to je već Marko sabrao svoje misli i spustio glavu na prsa i preživljavao svoj najteži poraz, poraz u ljubavi, a kome se nije nadao. On je na sve mislio, ali ovo da će Milka uistinu otići, da će biti toliko odlučna i rješena u svojoj odluci, nikako nije mogao vjerovati.

I dani su prolazili.. dani puni mučne i bolne praznine..

Tihi, ali tim snažniji i nepovratni odlazak odnio je odjednom Markovu volju, snagu i njegov polet. Nestalo je svega što život čini lijepim, što mu je uvijek davalo smisao i pravac. S njom je otišlo sve... sve... Osamljenost i praznina su proširili ponor njegova života... nestalo je olakšanja. Da, otišlo je sve i on se osjećao kao bolesnik kome su amputirali obje ruke bez kojih je svaki čovjek nemoćan. Pa, makar je amputacijom i spasen život, ostala je rana bolna rana, koja boli ne toliko zbog osjećaja bolova, koliko zbog saznanja nemoći. I Marko je ostao s dvogodišnjim sinom Vladom potpuno skršen i potišten, iako je njegova rođena majka bila u kući, koja je trebala po njegovu prvom računu u svemu zamijeniti Milku.

Milkin je odlazak ostavio duboko urezane brazde u Markovoj duši. To je već nakon par dana osjetio. I već sama zbilja da je ona otišla, u Markovoj duši je izazivala iz dana u dan misao da li je to istina što je Milka govori'a o njegovoj materi, pa iako ju je on poznavao, zanimalo ga je da li Milka zbilja ima prvo, kada se tako gadno i s toliko poniženja izražavala o njegovoj nani. I ubrzo se u tome uvjerio. On je osjećao da je glavni krivac, šta više jedini krivac, a to ga je veoma mučilo. I rana umjesto da se zacijeli, bivala je neprestano sve veća, pogotovo kada se vlastitim očima uvjeri u istinitost Milkinih riječi kojima je optužila njegovu rođenu majku. On je ubrzo vidio da je njegova mater bezdušna, osvetoljubiva, zloćudna, pakosna, lijena, nesnosna, čangrizava, jednom riječi, opako i nemoguće stvorenje, koje samo o tome uživa da se opije i da drugom napakosti. To je tek sada upoznao u poređenju s blagom, mirnom i dobrom naravi Milke, koja je odlaskom nestala. A s njome je nestalo vedrine, radosti, veselja... lijepih riječi. Tek sada je saznao da svoju majku, iako je to duboko vjerovao, dobro ne poznaje. Ne poznaje je... I to saznanje o majci donijelo je sumornost, tamu i tugu. I Marka je grizla savjest što se nepravedno i nedostojno, a i podlo ponio prema svo-

joj ženi — Milki i što dalje, ta grižnja savjesti bivala je veća i veća, tako da je Marko isprva postao šutljiv, pa utučen i na kraju očajan.

Ispod njegovih nogu tlo je počelo polagano izmicati, a tom nije znao stati na kraj. I poslovi mu uz to pođu slabije. Kada bi slučajno nešto i dobio da radi, svršavao je to bez volje, površno i nepažljivo. I kola njegova života odjednom svom silinom jurnu niz brdo, a zaustaviti ih nije ni znao, a ni mogao. U takvom duševnom stanju, gdje je polagano padao u očaj, pokušao je naći utjehe u običnim ljudskim porocima i piću, izostajanju, bančenju, nadajući se da će naći smirenje, pa makar to bilo samo na časak da zaboravi svoju nesreću, prouzrokovanu nepopustljivošću... Ti trenutci, gdje bi u piću, bančenju ili karti tražio utjehe, bili su trenutci zatišja... I onda bi poput kakve strašne oluje ili erupcije vulkana provalili i proizveli nove osjećaje vlastite optužbe i odgovornosti. I Marko je tako sigurno i bespovratno padao sve dublje u ponor razvrata...

Milka je, međutim, kod svojih našla svoj mir. Postala je još blaža, mirnija i tiša nego ranije. Ponekad bi joj došlo da bi očajno zariknula, ali se odmah i svladala te bi samo plakala i jecala za sinom Vladom. Osjećala je kako to samo majčino srce može osjećati, da o njemu, njenom mezimčetu i jedincu nitko ne vodi brigu... A tko bi htio da se pobrine o njemu, taj ne može, ne daju mu... I ona bi ponekad načula što-šta o Marku i makar kolikogod bi je uvjeravali o njegovu padu, on nije vjerovala u sva ta nesuvisla pričanja. Govorila bi sama sebi: »Lažu... stalo im je da nas sasvim razdvoje... nije, o ne, nije to istina...«

S Markom se uopće nije susrela otkako su se razišli.

Milka je, baš kao i Marko, bila gorda i ponosna, pa nije mogla samoj sebi dozvoliti nikakvo poniženje. A za nju bi i to značilo poniženje, ako bi Marko ili tko drugi makar i pomislio da ona traži prigode za susret, ne bi li je Marko tom prilikom pozvao natrag. A samo kad bi je pozvao, mislila je u tim trenutcima, poletjela bi prosto i ne dotičući zemlju nogama. A bila je do dna duše uvjerena da je sve ono što je govorila o Markovoj majci istina, pa se i Marko već po svoj prilici uvjerio u to, tako da bi njih dvoje ipak mogli nastaviti prekinuti zajednički život. Zbog ponosa ona je ipak uvijek ostajala kod kuće, samo da odagna od sebe i od drugih svaku sumnju o bolima i žaljenju za Markom. Ona je više puta slušala svoje kako joj govore da saosjećati i tješiti znade samo ona žena koja odano i nesebično voli, no, u njoj je pobjeđivao ponos, koji ju je suzdržavao od bilo kakve nesmotrenosti, iako je i te kako osjećala neizrečivu odanost i ljubav prema Marku, makar su njegove uvrede bile takb sudbonosne da su donijele, evo, ovo stanje. Ona je znala da su oni jedno drugom i te kako potrebni, ali popustiti nije htjela...

I tako se navršili već punih devet mjeseci... A njih dvoje nisu popuštali.—

U to se Vlado naglo razboli.

Glas o bolesti sina Vlade Milku iz dna promijeni. To je prisili da pođe do Marka, ne toliko radi njega koliko radi sina Vlade. Tjeskoba i bojazan za sina nisu je mogli zadržati. I ona odluči poći. Nije vodila više

brigu ni o čemu drugom osim samo da vidi sina, da bi bila s njim, da mu je u blizini, pa će možda baš to pospješiti njegovo ozdravljenje. I to je bilo najveće, odlučujuće... jedino...

I ona pođe... pođe da vidi svog sina... svog bolesnog Vladu.

Usput je samo o tome mislila kako će ga pomilovati, kako će se nasmiješiti... tiho, nježno... s puno majčine ljubavi. Sva je bila zaokupljena mislima o njemu, jer je već devet mjeseci prošlo kako ga nije vidje'a iako je više puta slala po njega. Kada bi sama pošla, zatvorili bi pred njome vrata i nisu je pustili. Marko se ispočetka, kao u prkos, ispriječio pred njenim željama, samo da bi je što većma namučio, a kasnije pak nikada nije bio kod kuće, pa je to činila njegova mater. I Milka je sve to trpjela s nekim čudnim i patničkim mirom. A nikome se nije tužila. Nije govorila nikome ni riječi o pakosti Marka i njezine svekrve, nego je samo šutjela i — trpjela. I tako je približujući se kući, gdje je bolovao njezin Vlado, razmišljala o svemu, ne starajući se ni o čemu drugom osim o Vladi i njenim patnjama i neuviđavnosti svoga muža Marka. Ona nije ni opazila grmljavinu i oluju, koja se približavala. Toliko je bila zaokupljena mislima o sinu i njegovoj bolesti.

U to već stiže pred Markovu kuću. Nekako u isto vrijeme počela je oluja. Vjetar je takvom silinom duhao, da je isprva savijao krošnje drveća čak do zemlje, a što dalje bivao je sve jači, žešći i silovitiji, nemilosrdniji. Čas je kidao granje, noseći i valjajući ih dok se ne bi zadržali o kakvu jaču prepreku, a čas je izvaljivao i čupao cijela stabla, tresnuvši ih pritom uz snažan tresak o ulični pločnik. Čak je i krovove kuća zbacivao uz zaglušnu buku da se čovjeku koža ježila. Duga i razvučena grmljavina kao stenjanje teških bolesnika, pa prasak groma uz neprestano sijevanje munje. Ova časovita oluja sa svim elementima rušenja, protkana krupnim kapljicama kiše trajala je tek nekoliko minuta. I onda na jednom oluja naglo utihne, munja sijevne, bljesak osvijetli cijelo obzorje, zatutni i grom puče negdje u blizini i u tom času kao da se nebo otvori'o poče kiša padati. Ona nije padala u pojedinačnim kapljicama kao što to kiša pada, nego su to bili čitavi mlazevi, koji su se slijevali u jedan ogromni vodopad.

Kiša je prilično dugo padala uz sijevanje i grmljavinu, koja se polagano gubila na horizontu.

Milku zateče ovo strašno nevrijeme baš pred Markovom kućom. Unutra nije smjela, a skloniti se nije mogla, jer nije bilo kud. U njenim grudima je snažno udaralo majčinsko srce, kidalo se i patilo dok je tako stajala pod prozorom iza kojeg je njen Vlado ležao u vrućici, znojio se s vrelim obrazima i užarenim očima, stenjao, teško disao i isprekidano u polusnu dozivao svoju majku. U sobi, uz njega, nije bilo nikoga. Marko je obično provodio vrijeme daleko od kuće, a jedini živi stvor u kući — Markova mater Janja — ležala je napita u drugoj sobi, ne vodeći brigu ni o čemu, a pogotovo ne o Vladi, bolesniku, jer je bio Milkin sin.

Kiša napokon stane. Čitavi potoci vode su pokrivali ulice. Zbačeni krovovi kuća, s korijenjem iščupana stabla, pokidano granje činilo je

užasnu sliku pustoši. Ova slika strave i užasa ličila je nekako opustošenu ratištu, gdje se vodio rat između svemoćne prirode i čovjeka.

To nekoliko minuta je bilo pravo sudnje vrijeme. A Milka se samo šćućurila ispod zida i prozora, te drhtala i tresla se...

Sva prokisla i prestrašena najednom ču neke glasove, ugledavši malo podalje dva ljudska lika kako joj se tromo približuju. Išli su nesigurno, s noge na nagu i lagano teturali, udarajući se jedno o drugo, što je Milka kao kroz maglu razabirala. U to već stignu do nje i ona prepozna Marka, koji je zabacio svoju desnicu preko ramena nekog ženskog bića. I Milka spusti oči, zguri se još više kako je Marko ne bi uočio.

— Tko si? — upita Marko opazivši nešto živo pod svojim prozorom i pođe prema Milki.

— Ja sam, Marko, — odgovori mu Milka s nekom bojažljivošću u grlu, jer je opazila da je Marko pijan... A i strahovala je od njega...

— Šta tražiš tu? — upita je Marko i ne primjetivši njen strah.

— Ništa, samo sam došla zbog sina...

— Šta kažeš?

— Čula sam da je Vlado bolestan.

— Pa onda?

— Došla sam da budem blizu njega. Da ga vidim, zaželim sam ga se...

— Pa, šta nisi ušla?

— Ha, ha, ha, — nasmiia se na sav glas Markova pratilica, — Baš si glupa... Njega se bojiš? Zašto se bojiš? Tko je on tebi...?

Milka obori oči i ne odgovori.

— Čuti, — prodere se Marko, na svoju pratilicu, — Šta se tebe tiče tko sam ja nioi. Ona je moja žena... Ostavila me zbog — moje matere.

— Da, ... tako dakle? — prezrivo i podrugljivo će Markova pratilica. — A ja sam tribala postati njezina zamina? Ove tu... Tvoje poštovane žene? Ha, ha, ha.

Milka je samo šutiela, ne podigavši pogled.

Marko je šutio. Stojao je neodlučan, kao ukopan.

— Šta čutiš? — upita Marka njegova pratilica.

Marko ni sada ne odgovori ništa.

Šta si 'tio sa mnom?

On polako digne glavu, pogleda je preko ramena i ne odgovori.

— Da ti budem sluškinia, je l'? No, 'ajdemo... Meni je već dosta. Dosadno je i smišno. Muž i žena... Jednaki... Ha, ha, ha!...

— Čuti, kad ti kažem... — prodere se Marko, očito otriježnien. U njegovu glasu je bilo toliko sulude surovosti da je Milka sva protrnula, ali Markova pratilica je ostala hladnokrvna i drska. Ona se nije poplašila Marka.

— Misliš, da te se bojim? Ne, ne bojim te se. Varaš se. Ja nisam k'o ova tu, ta tvoja... Ne bojim te se, je si li razumio? Ni drukčijih se nisam bojala, a baš sam s mnogima imala posla. Ajdemo, šta odugovlačimo... — i priđe Marku uzevši ga ispod ruke.

Milka je na ovo podigla glavu, pogleda prvo Marka, pa njegovu pra-

tilicu, te se okrenu bez riječi i pođe polako s noge na nogu, ali uzdignute glave.

— Milka, — poviče Marko i odgurne svoju pratilicu od sebe, da ova zatetura.

— Milka, čekaj...

Ali Milka nije slušala, nego se polako i teška koraka udaljavala...

— Milka — poviče još jednom Marko i potrča za njom te je pristigne.

— Vрати se, Milka... Opameti se barem ti! Ajde, Milka zbog sina, te molim... vrati se... — i uhvati je za ruku.

— Zašto Marko? Nema smisla, ta, ni tako ne možemo biti srićni.

— Bit ćemo, Milka. Zacilo ćemo biti još srićni. Uviravam te... Sve će još biti dobro. Osićam to i zato mi oprost, što sam te toliko uvridio... 'Ajde, vrati se... ne zbog mene, već zbog sina... zbog našeg Vlade...

I Milka pristane da se vrati. Išla je pored Marka oborene glave. Markova pratilica opazi da se njih dvoje vraćaju i, osjetivši da je njena uloga završena, pođe njima ususret s očitom namjerom da razdvoji ženu od muža, a muža od žene.

— Zar ćeš primiti u kuću ovu tvoju? Pa ostavila te je... Otišla je drugom, boljem, mlađem... I sada će ti biti opet dobra? — pokuša ih razdvojiti...

— Ostavi nas na miru. Nemoj nam više smetati, možeš otići... dosta je bilo svađe i ovakvog života. Iđi, gubi mi se ispid očiju.

— Neću, Marko, ja ću biti tvoja. — i uhvati ga ispod ruke, vukući ga od žene, kako bi ih rastavila jedno od drugog.

No, Marko je odlučio da nastavi drugi život, život vedrine, sreće, mira, radosti i zadovoljstva uz svoju Milku i odgurne svoju malopredašnju pratilicu od sebe, tako da je ona pala kolika je dugačka u vodu. Marko je samo pogleda i povuče Milku u dvorište.

— Milka, 'ajde, sve će biti dobro.

I Milka je ušla...

Bolesni Vlado je još bio budan i čim opazi svoju majku, podigne ručice, a u očima mu zatitra sjaj toliko očekivane radosti što vidi opet svoju mater i što će ga okruživati ponovo majčinska ljubav.

— Mama moja, mama!

— Sinko moj, mali moj! Zlato materino! — i Milka poleti Vladinom krevetu, grleći ga i ljubeći.

Marko je stajao iza Milkinih leđa nijemo, s gorkim pokajanjem u duši, a sa spuštenom glavom.

— Marko, gdi je nana? — ustade Milka i pođe prema vratima. — 'Tila bih je zamolit da mi oprost što sam bila prema njoj toliko nemilosrdna.

— Tu je, valjda. Sigurno leži u svojoj sobi. — odgovori Marko. — To možeš i ujutro.

— Ne, sada bi to 'tila učiniti. Odma'... Sada sam tako srićna.

— Pa, ti iđi...

I Milka pođe. U sobi je bila tama. Ona upali svijetlo i pride krevetu, gdje je ležala njezina svekrva Janja, Markova mater.

— Nane... Nane, ustanite...! Vratila sam se... oprostite mi sve... — smješkala se Milka.

Ali njena se svekrva nije micala. Ležala je nepomična, licem okrenuta zidu. I kada je Milka dodirnu po ramenu, osjeti hladnoću, prestrašivši se jurne iz sobe...

Janja, Markova mater je bila mrtva...

DUŽIJANCA

(GLUMA U JEDNOM ČINU)

Marija: Hvaljen Isus, majko!

Majka: Uvik Isus 'faljen bio, rano moja!

Marija: Šta to radite, majko? Šta pletete? Šta će to biti?

Majka: E, to će biti kruna.

Marija: Kak'a kruna, majko? Za čega? Valjda ne ćete koga okruniti za kralja?

Majka: A, ne ću, već za bandaša.

Marija: A šta je to bandaš?

Majka: E, rano moja, ti ni to ne znaš, pa to je sramota. (Na licu se primjeti kako je to boli). Ajde, sidi pa će ti majka pripovidati. (Stalno zato plete vijenac i polako završava, da bude gotov dok risari dođu). Slušaj dobro pa zapamti, pa i ti tako radi kad narasteš. — Znaš, još meni su pripovidali moji pokojni roditelji, Bog im dao pokoj vični, kako su još u njevo vrime, ljudi radili ris, i kosili...

Marija: A, šta je to raditi ris?

Majka: Čekaj samo dite moje, sve će ti majka redom ispriповidati. Ti to sve ni ne znaš, kad se danas žito kosi kombajnama, a u moje vrime nije svega toga bilo. Kad se žito posijalo, pa naraslo i sazrijalo, onda su tvoj dida, pokojni dida Ranko, tvoj Ranko, pa stričko Pere i čiča Neko komšija otkovali kose, našli dobre prljave, kupili...

Marija: Majko, a šta je to kosa i prljave?

Majka: Ne, rano prljave, već prljave. To su ti prutovi što se svežu na kosu s kojom se maše i kosi žito na jednu stranu, a ja i pokojna majka, strina, tvoja ujna Liza i snaš Bara komšinica smo išle za njima, vukle uža i rukovetale...

Marija: A šta je to majko, što kažete »rukovetale«?

Majka: Mi smo to žito kupile u snopove. Onda je to striko Joso za nama vezo u snopove.

Željko: Onda je to kombaj ovrvo?

Majka: Ne. Kazala sam ti, da onda nije bilo kombaja, već smo mi to snosili na jedno misto i sadili u krstine. Niste još nikad vidili na njivama onako u redu posadivano žito? To su vam moja dico, krstine. — Kad je prošlo dvi-tri nedilje, opet su pokojni dida za-

- šli u komšiluk i udivanili kad će se to žito voziti na salaš. Mi smo kadgod stali na salašu, tamo daleko na Pavlovcu, gdi je bila naša zemlja i sve smo to žito dili u kamare.
- Marija: Majko, a šta je to kamara? Kako je to izgledalo?
- Majka: To ti je, rano, ko kuća sadiveno žito.
- Željko: Av, 'ko se tamo mog'o popeti?
- Majka: E, ljudi. Onda su ljudi zdravo tušta morali raditi, al' su zato opet bili veseli. Pivali su kad su kamaru dili, polivali se. — A nisam vam ni kazala, da je moj dida uvijek bio bandaš, a ja njegova bandašica, a drugi su bili risari. Vaš dida je znao zdravo brzo i lipo kositi?
- Marija: Majko, da zovem didu, da oni pripovijedaju kako je to bilo?
- Majka: Idi da, zovi didu, on će to još i lipče znati. Zovi i bracu i Anicu. (puna sućuti za sebe govori poluglasno). O, oni to nisu ni čuli. Sirota dica. Oni ni ne znadu šta je lipo. Baš ćemo napraviti jednu kadgodašnju dužijancu, nek dica vide.
- Željko: Ajte dida, ajte dida... Majko, evo su dida. 'Oćete l' nam još pripovijedati o tome kad ste vi bili mladi?!
- Majka: Ajde dida, mogli smo umriti, a naša dica ne bi znala šta je to dužijanca. Marija je vidila, da pletem krunu, pa toliko raspitiva, šta je to, a šta je ono... Ded, pripovijedaj im kako je to bilo lipo. Danas samo zuu pa zuu..., sve ti glavu zavrte sotim motorima, te motor za ovo, te motor za ono, a oni samo trčkaraju... Jal' dida, baš smo mi tušta radili, a zato nas nije obašla nedilja da se nismo svi izređali u crkvu. Znali smo se bojati Boga. To se molilo Bogu, to se postilo... A sad...?!
- Dida: Da, da, dico moja. Zato je i uvedena ta dužijanca, da se odužimo Bogu. Kad je žito bilo gotovo, pokošeno, uvezano i sadiveno, onda se veselilo, polivalo, pivalo, bandašu se plela kruna od slame, eto baš tako k'o što majka sad plete. Al, kad je došla užna, onda se zafalilo Bogu. Svi zajedno. Dao je Bog kruva, ne će biti gladi. A danas...? Danas čovik ne misli na Boga kad mu traktor ore, a kombaj kosi, a on misli, da je to sve njegova zasluga. A kiša, a sunce, a zemlja, a led kad potuče...? 'ko to sve daje? Mali smo mi za to... — Mi smo jedva dočekali, kad se jedanput navistilo, da će kod gospodina Raića biti i u crkvi dužijanca, da će bandaš i bandašica nositi žito da se posveti...
- Marija: A sad tog više nema, dida?
- Dida: Ima, drže to još i u ovo vrime. Mi smo to jedva dočekali. Bili smo mladi pa smo mogli. Mi smo imali one lije konje Doru i Lisu, pa kad ih upregnemo u one crne karuce, mislio sam, ni car mi nije ravan...
- Dida: Kod nas u crkvi će biti u nedilju, a kod naše kuće je danas.
- M i Ž: Danas, danas, danas... (skaču od radosti i trče napolje).
- Dida: Jesi l' ti majko gotova sotom krunom pa da zovemo sve unutra?
- Majka: Jevo, oma će biti gotova, samo da svežem i mož' je mećtai bandašu na glavu.

Dida: De'te dico zovite sve nek se skupe, da damo falu Bogu, a onda ćemo se veseliti. (Izađu napolje čuje se kako viču) Čiča, Ranko, ujna, strina, bačo . . . , hajte, dida vas zovu! (Čuje se izdaleka kako zveckaju alat, kako jedni druge zovu. Polako se približavaju svi sa svojim alatom, kosama, kukama, čobanjama, đugama, žene povezane za poso i nose bućure sa hranom . . . Polivaju se pomalo i tako ulaze).

Risari: Faljen Isus!

Dida: Uvik Isus faljen bio.

Bandaš: Fala Bogu, gotovo je!

Majka: E, bandašu, evo ti kruna, kad si bio tako vridan. Dete dico, samo te mekinje da ga pospem . . . !

Bandaš: A, dao je Bog baš lipo. Snoplje je teško, a vidit ćemo šta će kazat maža.

Dida: De'te dico, poskidajte šešire pa ćemo se zafalit Bogu, a onda ćemo se veseliti. Ded, dodaj mi samo majko tu Veliku slavu Božju, a ti mi pruži očale. (svi skinu šešire i na didine zazive svi ponavljaju: HVALA TI GOSPODINE!

Dida: Fala tebi, Bože, za sva dobročinstva tvoja kojima si nas obdario, prija duhovna, a onda tilesna.

Što si nas sačuvao svojom milošću u našoj svetoj viri.

Što si nas 'ranio Kruvom svoga Tila i pojiо svojom Krvi.

Što si nas čuvao od grija i svakoga zla.

Što si nas sačuvao zajedno, nas stare i mlade.

Što si nam udilio zdravlje tila.

Što si nam i ove godine udilio krov naš svakidašnji.

Što si nam dao toliku stoku i živinu.

Što si nam davao sunca da nas grije.

Što si nam poslao kišu u pravo vreme da natopi naše njive.

Što si nam poslao vitar da nas razladi u vrućini.

Što daješ tolike njive kuruza, kojima ćemo po tvojoj dobroti puniti naše čardake.

Daj, Gospodine, da dok se kripimo ovim darovima, tebe nikad ne vriđamo, već da trizno i pravedno živjeć tebi uvik zafalni budemo.

Svi: Amen.

Na kraju se zapjeva šansona: Hvala.

M. Bosnić
Subotica

VJERENIK

Njih dvoje, Ive i Anica, voljeli su se već odavno. Voljeli su se onako, kako se vole dva mlada bića koja se jedno drugom svidaju i sporazumiju. Svi su to u selu znali i vidjeli, samo Aničini roditelji kao da nisu niti znali niti vidjeli. Ta je ljubav s Ivom bila vrlo intimna. Tu nije trebalo nikakovo stručno oko da na prvi pogled ustanovi da se ovo dvoje jako vole. Anica je bila jedinica, roditelji su joj davali srcu na volju, radila je ono, što se veli, što je htjela. Bila je to cura zdrava, krepka, razvijena tijela, ljepušna crnka sa svjetlocrnim očima, kojima je zavrtjela pamet svim mladim ljudima sela, a žene su je, pa i njezine vjerne drugarice, ogovarale, ružile, klevetale najstrašnijom zlobom i zavidnošću, da je nepoštena, da ona već i ne zna što je prava ljubav.

Aničini roditelji bili su bogati, sa blizu stotinu jutara blagoslovljene bačvanske zemlje, te su Anicu odhranili mazno, ni muhi nisu dali pasti na nju! Kuća Aničinih roditelja bila je stara, pravog bunjevačkog upa, trskom pokrivena, u dosta zanemarenom, istrošenom stanju. Cijelim kućnim poslovima bavila se i radila je jedino Aničina mati Manda, inače vrijedna žena. Dok njezin otac, jako ugojeni Joso, kako su ga svi nazivali, bio je »stalni« općinski prisežnik, koji je svake tri godine bio »biran«, i to »jednoglasno«, za općinskog prisežnika, a isto tako i za zamjenika načelnika općinskog. Najviše se nalazio u općinskom domu ili u krčmi, još dok je sam vodio gospodarstvo (u stvari vodio mu je i obrađivao gospodarstvo pokojni njegov sin, vrijedan i marljiv, koji je poginuo u prvom svjetskom ratu), mnogo puta po mjesec dana niti ga se moglo vidjeti na svom salašu. On je neprestano terorizirao tog svog sina, pa čak i tukao, a isto je to činio i sa svojim slugama i birošima, stalno ih tjerajući na rad kao stoku u jarmu. A oni su radili od ranog jutra do kasne noci. Kada mu je sin umro (Anica je tada bila dijete od pet godina), kao da je postao mekši, staloženiji, nije više tukao, niti je tjerao sluge i radnike svoje na rad. Kada je Anica odrasla, nije joj dao ništa raditi, osim u kući, a o poljskom radu ni govora nije bilo. Joso je imao više djece, ali su sva pomrla, samo je Anica ostala.

— Ta, to mi je sve! Ta jedinica moja! Ako mi i ona umre, kome ću toliku zemlju namrijeti! navikao je kazati Joso u krčmi pred svojim prijateljima, koje je često častio, plaćao im aldomaše, riblje paprikaše, a koji su ga neprekidno hvalili i u zvijezde kovali, a on se time ponosio što ga — eto — »svi« tako »hvale« i »vole«.

Joso bi Anici skinuo i zvijezde s neba, učinio bi joj sve što se dade učiniti, ali da je znao da se Anica latila s jednim običnim berberskim kalfom, i da kani poći za njega — to joj nikako i nipošto ne bi dozvolio.

Još dok je bila dijete, svi su znali da će poći za Niku Berićevo. Familija Berićeve bila je najbogatija u selu. Berićeve su imali preko šest stotina jutara zemlje, dvije velike, opekrom i malterom zidane kuće, četiri velika salaša (sa skladištima za hranu), a najveći ponos Berićeve sinova i kćeri bio je da se ekser u zidove njihovih kuća ne može udariti.

Bila je to familija stara, nadaleko poznata. Stari Berićeve bili su na glasu kao najveće gulikože (na taj način su se u ono doba tako naglo i obogatili!). oni su tražili od svojih poljoprivrednih radnika, od svojih risara, da im kose, žito ili beru kukuruz — iz jedanaestog! Dok su u cijeloj Bačkoj radili risari iz desetog, a kod Berićeve — iz jedanaestog! Radi više sinova i kćeri ta familija više nije tako bogata kao što je nekad bila. Berićeve su prije, dok se nisu podijelili, stanovali u jednoj kući, a poslije u dvije. Prva, najstarija kuća Berićeve, bila je najbogatija, imala je najviše jutara, dok druga — novija — zbog više sinova i kćeri, nije imala toliko jutara kao prva, ali u ekonomskom pogledu nije nimalo zaostala za prvom. Vlasnik te druge Berićeve kuće bio je Andro Berićeve, otac Nikin, koji je skoro svake godine kupovao zemlju od svojih propalih sunarodnika. Andro se najviše bavio tovljenjem svinja, a čuven je bio kao uzor-gospodar. I cijelo njihovo gospodarstvo bilo je priznato uzornim gospodarstvom.

U toj drugoj, manje bogatoj Berićevoj kući odrastao je Niko. On je još od djetinstva bio tup dječak. Osnovnu školu pohađao baš kad je htio. U školi je bio skoro najtuplji. (Kada je odrastao, on se hvalio da je on išao u školu, ali samo — uz školu!). Otac ga je davao na privatno učenje, ali sve to Niki nije ništa vrijedilo. Tako ga otac nije mogao dati na više škole (premda su ostali sinovi i kćeri Berićeve bili svi »školovani«, najmanje su imali četiri građanske ili veliku maturu, a po neki, na najveće čudo, čak i doktorat.) Naprotiv, Niko je još kao dvanaestogodišnji dječak volio poljoprivredni rad. Još u svojoj desetoj godini je išao za plugom i orao; čuvao je krave i svinje. Kada je odrastao, najviše se nalazio na njihovom velikom majuru, društvo nije volio, svoje drugove iz djetinstva je izbjegavao, jer su se uvijek posprdali s njim. Niko je bio jak, tjelesno razvijen, širokih ramena i uvijek je isticao kako on neprestano radi, više no svi oni, njegovi drugovi, a nadasve se hvalio i ponosio što je on — Berićeve! Od najbogatije familije u selu!

Jedne noći isprosio je Andro od Jose svome sinu Niki Anicu za ženu. Dogodilo se to u jednoj od mnogobrojnih birtija garišničkih na najpovoljniji i najveseliji način. Pili su mnogo. Privola se dogodila, naravno, samo od strane Aničina oca Jose. Napravili su kupoprodajni ugovor kao da su prodavali ili kupovali konja ili kravu. Zatim je slijedilo veliko veselje, veliko čašćenje ribljim i ovčjim paprikašem, uz učešće velikog broja muktaša Andrićih i Josinih. Tamburaši su uradili kao još nikada, cijelu noć na stolu stojeći, a zatim na podu klečeći.

Kada je Niko čuo da mu je otac isprosio Anicu za ženu, od silne, pritajene dragosti nije znao — šta će! Za cijelo vrijeme od kako je odrastao, Niko ni tri riječi nije progovorio s Anicom. Kao da je se uvijek bojao, iz daleka je obilazio, samo da joj ne bi morao pogledati u te velike oči. Ali, sada će se i on rasrditi, pa će joj pogledati u crne oči, od kojih

se još od djetinstva bojao. Dokazat će joj da se — eto — ne boji više! I velikim bakćućim koracima uputio se pravo zaručnici, svojoj Anici.

Kada je Anica čula, da je isprošena, kao da se malo i obradovala, a u isti mah isto tako odmah i razočarala. I ona je držala Niku za najveću budalu u selu. ali u sebi je potajno snivala, kako bi ipak dobro bilo biti — snaja Berićeve! Ipak je Niko sin velikog bogataša Berića, a Ive je samo jedan nepoznat berberski kalfa! Velika je razlika u tome! U velikoj i bogatoj Berićevoj kući »gdje se ekser u zidine njihove udariti ne može«, živjet će kao grofica! (Raditi neće ništa, to se razumije!). Oprostit će se miševa, kojih je u njihovoj od zemlje sagrađenoj kući bilo u obilju! Bar će se moći čitati u miru. Ali šta će Ivuš dok čuje da je isprošena! On se i prije bojao za nju, kada je čuo Nikino ime i slušao od svijeta da će ona biti Nikina.

Sjeća se, onda na naše bunjevačko proštenje, kada ju je Ivuš dopratio kući, kako je bio, siromah, tužan i uzbuđen, i kako joj počeo lijepo, na pjesnički način govoriti (a to se njojzi jako sviđalo!)

— Što je, zlato moje!? Zar me ne voliš više onako kao do sada! Udat ćeš se za najveću budalu u selu, samo zato što je bogat, a mene ćeš ostaviti, odbaciti... kao krpu kakvu nepotrebnu. Ja sam tebi bio dobar samo dotle, dok si se dičila sa mnom u kolu... (Imala si barem s kime plesati!?) Ej... Anice moja, sada vidim, kako si me voljela i kako me voliš... — nabrajao je dalje Ive opet lijepo, tako žalosno.

Ona ga je najednom obujmila oko vrata tako čvrsto, tako žestoko kao do sada još nikada! Ona je sva gorjela od silna uzbuđenja, obasipajući svoga Ivuša vatrenim cjelovima. (Ive je i dalje buncao ili mucao, ne sjeća se više, šta je.)

Anica je analizirala svoje misli, kada na to uđe mati Manda i najavi dolazak Nikin.

— Anice rano, evo ide ti vjerenik!

— Kakav vjerenik? — začuđeno zapita Anica.

— Pa Niko! On je tvoj vjerenik! Valjda si čula da si isprošena! Budi zadovoljna i raduj se, slatko dijete moje, što te je otac udao za najbogatijeg momka u selu!

— Prodao! Tako recite, mama, prodao! Kako je neki dan prodao onu našu lijepu šarenu junicu švajcarsku Mati Bajiću, tako je isto prodao mene Niki Beriću! Samo je u cijeni i u uvjetu razlika! Pa još u pri-pitu stanju! Fuj! Sve sam čula i razumjela, mama!

— Kako ti to shvaćaš, curo moja?! Kako prodao, kad te udao!? Druga bi se radovala što će poći za tako bogata momka, a ti, bože mi oprosti... tako što govoriš. (I to si valjda iz tih tvojih knjiga prokletih naučila!)

Čuje se bāt hodanja.

— Evo ga, već je tu! Da si mi se pristojno vladala pred tim momkom! Ja ću slušati ovdje, za vratima, i ako čujem da mu što posprdno kažeš, onda jao tebi! Dakle, pamet u glavu, dijete moje! Vrijedan je to momak, najvredniji u selu!

Manda izađe.

Ulazi Niko. Anica glumi.

— O, vidi, vidi Nike, mog đuvegije! Pa gdje si ti, kada te nikada nigdje ne mogu vidjeti?! — tobože veselo će Anica.

— Radio sam, a da! — odgovori Niko.

— Pa ti uvijek radiš?

— Uvijek, bogme! — ponosno će Niko. — Ne kao ti... ništa ne radiš, samo se uvijek lickaš, a da!

— Pa, treba se malo i lickati, udesiti, to je posao djevojaka. Šta će drugo da radi jedna djevojka.

— No al' čekaj, dok ti dođeš u našu kuću, neće tebi pasti na pamet lickanje. Kod nas se radi! Jer mi ne trpimo neradno čeljade u našoj kući! Moj babo kaže: Tko ne radi, taj neka ni ne jede! A da! Jer da mi nismo radili, ne bi mi toliko jutara nabavili, a da! Al' onako se i ne stidimo nikog u selu! Imamo mi, hvala Bogu, toliko novaca kao pljeve! Znaš, pun jedan, — pokazuje, — veliki sanduk žutih i bijelih dukata i seferina.

Niko sjedne. Kratka stanka. Anica dalje glumi.

— Nisam mislila, da ste vi tako bogati, Niko!

— Mi ne jedemo svaki dan mesa kao vi, već tijesta i supe bez masti, jer moj babo kaže: Trbuš nije od stakla, a da!

Na ove užasno glupe riječi Nikine Anica se sasvim razočarala. Tako se čini, da ona njezinoga vrijednoga vjerenika niti ne primjećuje više, kao da njega ovdje u sobi njihovoj, niti nema više.

»Za takvog glupog i budalastog momka da se ja udam!« — misli se u sebi Anica. — »Ta, ne bih se udala za njega, pa da je cijelo selo njegovo! S takovim neizrecivo odvratnim čovjekom živjeti. Onda je bolje da me nema! Bolje bih se objesila!«

Niko šuti. Stanka.

— Ti samo uvijek čitaš, a da! — podrugljivo će Niko.

— Pa i to je posao — nehajno odgovori Anica.

— Kakav mi je to posao — čitati? — sprda se Niko. — Na to te valjda onaj... uči, kako ga zovu... što knjige piše... Bolje da radi! Nego što uvijek piše, pametniji bi bio, a da. On buni sirotinju protiv nas bogataša! Samo neka on tako dalje čini, kaže moj babo, bit će on interniran, a da!

— Svi kažu, da ste vi, Barićevi, najveći izrabljivači seoske sirotinje!

— Kako? — pravi se Niko kao da ne razumije. — Da mi izrabljujemo sirotinju? — i odmahne rukom. — Izrabljuje ih đavo, a da!

— Vi tražite od vaših risara da vam kose žito ili beru kukuruz iz jedanaestog!

— Valjda nismo ludi dati da rade iz desetog, kada možemo dobiti risara koliko hoćemo koji će se primiti, da nam rade iz jedanaestog, a da! Oni sami dođu pa nam se nude! A kad počnu špekulirati, neće da rade, a da, onako, kako mi hoćemo, a da, e, onda moj babo uprgene konja u taljige, pa hajd u susjedno selo, tamo dobije risara klike hoće, pogodi Mađare, koji jedva čekaju, a da, da im se babo samo našali, a da! Ovi,

Antun Karagić
je poznat kulturni radnik
između dva rata u
Gari u Mađarskoj

naši onda dođu babi, pa ga mole kao prosjaci da im se babo smiluje, da ih primi natrag, jer će, vele, crknuti od gladi, a da!

Anica tek sada primijeti u kakovu je zamazanom odijelu »taj njezin bogatibogati vjerenik«! Bakandže mu od blata i stočnog gnojiva strašno uprljane.

Nakon duže stanke Niko nespretno ustane i počne se približavati k Anici. Anica je odmah primijetila da Niko nešto hoće. Ustane i ona i izdreci velike crne oči u Niku. On kao da se odjednom vrlo zaprepastio od nečega, za njega vrlo strašnoga, nenavičnoga, trgne se. Sagne glavu i šuti. Stanka.

— Šta je, Niko, šta si se tako odjedared uplašio?! — pobjedonosno će Anica.

Niko pognutom glavom dalje šuti, na jednome mjestu stojeći, kao da se odrvenio.

— Šta šutiš? Ded sad govori, ako si junak, kako treba izrabljivati sirotinju!

— Idem, jer vozimo đubre, pa će me babo čekati. Idem, a da!

Niko ode.

— No, šta je, kako si mi se vladala pred đuvegijom? — zapita tobože oštro Manda, koja je odmah ušla, čim je Niko otišao.

— A, idi Niko, do vruga! Treba da mi govori o ljubavi a on meni, kako treba raditi pa raditi!

I dalje se vrlo glasno smije.

Niko je vrlo uzbuđen, brzim koracima išao k njihovom velikom salašu, oko kojeg se prostirale nedogledne table kukuruza, prašnoga lišća, nekoji još zeleni, a nekoji već dozreli. Često posrćući, žurio se Niko, sav oduševljen, te najednom vrlo čudnim glasom zapjeva, premda ga do sada nikada nitko nije čuo da pjeva:

Kukuruzi zeleni,
sad se logoš ne boji.
Ne boji se od žandara,
jer on ima para... šalaj...

Svi biroši, sluge, risari i risaruše, koji su brali bijeli kukuruz Berićevev, nisu se mogli načuditi neobično čudnome glasu Nikinu, kakav do sada nikada nisu čuli.

— O, je... svijetu! Šta je to? Slušajte samo! Takva glasa nisam čula, kako sam se rodila! — reče prva risaruša.

— A ja mislila, boga mi, da to magare reve! — reče druga.

— Ali, šta mu je, te je zapjevao! — reče treća.

— Pa niste čule?! — veli prva. — O, je... Ta, oženio se, gad jedan! Postao je đuvegija! O je... Gulikoža kao i otac!

— Makar da je glup kao konj, ali zato guliti sirotinju umije!

— O, sirota Anica, alaj će melaka imati! Baš je žalim, sirotu! Takva krasna djevojka, pa će se udati za najveću budalu u selu!

— Ta, šta je žališ! Ima ona više pameti, nego svi Berićevi! Snaći će se ona, ni briga te nije! Samo ako ne uskoči za Ivu!?

— A zašto bi uskočila za berbera, kada može biti spahinica!

E, mani! Kad ga voli! Ta poginula je za njim! Još tako nisam vidjela — voljeti se, kao što se to dvoje vole! To je malo već odviše! Sram ji bilo! Tako ma s kim se latila, s jednim pomoćnikom brijačkim! Nema ta već ni stida, ni srama!

I brbljaju i ogovaraju ni kraja ni svršetka.

Blizu salaša, za jednom velikom štalom, tovario je Nikin otac, Andro, sa jednim slugom, stajsko gnojivo na duga, »spahijska kola«, u koja su bile upregnute dvije velike, debele mure. Andro, kad spazi Niku, povikne:

— Hej! Đuvegija! Hajde! Hajde! Žuri se! Evo ti vile i tovari ti, a ja idem da vidim šta rade naši risari! Beru nam rani, bijeli kukuruz, pa nam mogu napraviti kakve štete! Ne vjerujem im više. Bili su primora-

ni brati kukuruz iz jedanaestog! — reče vrlo ponosno Andro, te zabode vile u đubre i ode.

Kada su bili natovarili kola gnojivom, visoko u vrh, Niko zabode vile u natovareno đubrivo, te se popne na đubre i tamo načeprika nešto suhe, od đubriva uprljane slame, stavi slamu na kola, uze uzde u ruku, sjedajući na slamu, na vrh natovarena đubriva.

— Đi! — povika Niko na mure, koje su nepomično stojale kao da su se okamenile na jakom septembarskom suncu, koje je jače peklo nego u augustu. Jedna mura, dešnjakinja, nazvana Linda, kao da je zaspala.

— Điiii! — povika žešće otežućim glasom Niko.

Mure se morale dobro napregnuti, da izvuku kola, natovarena uzvrh, masnim, trulim gnojivom iz jame đubrišne.

— Điiii! Linda! Dat ću ja tebi odmah spavati! Spavaj noću u štali, a ne danju, kada treba raditi! Linda Điii! — sav se zacrvenio Niko. — Ako te oparmačim s ovim vilama, pamtit ćeš, kada je Niko postao vjerenik!

**Antun Karagić
Baja, Mađarska**

Stara svečana bunjevačka narodna nošnja

TEREZIJA NEUMAN
(rođena 8. IV 1898. — umrla 18. IX 1962)

Prije 40 godina mnogo se pisalo u svjetskoj štampi o izvanrednim događajima (kod nas vrlo malo!), koji su se zbivali u Konnersreutu, u malom selu sjeverne Bavarske, u vezi s običnom seokom djevojkom Terezijom Neuman. O toj su djevojci napisane mnoge knjige — nastala je čitava literatura — u kojoj se potanko iznose senzacionalne pojave, koje do danas nitko nije mogao objasniti prirodnim putem, kako su to izjavili nebrojeni liječnici, bogoslovi i drugi učenjaci. Ta je djevojka u 64. godini života, god. 1962. umrla i opet je postala predmet štampe; no, kod nas je jedva registrirana njezina smrt.

Lično sam poznao Tereziju Neumann i s njome govorio kao i s njezinim župnikom Josipom Naberom, koji je u sve potanko bio upoznat, i osobito sam čvrsto uvjeren o istinitosti tih događaja, te smatram vrijednim i korisnim da ukratko iznesem te događaje, o kojima sam saznao iz prve ruke. Sv. Crkva još nije rekla svoj sud, tek sada će početi detaljna ispitivanja, ali je prigodom njezine smrti u katoličkoj štampi opet istaknuto da nijedna sitnica od onoga, što se o njoj tvrdilo i pisalo, nije do sada opovrgnuta! Čitav život Terezije Neumann bio je u znaku sv. križa pun boli i patnje.

SEOSKA SLUŠKINJA

Terezija je bila prva od desetero žive djece u obitelji Neumann. Brzo je upoznala bijedu i zbilju života. Otac je bio krojač; jedini u kući, koji je privređivao, no, kako je nastao prvi svjetski rat, bio je pozvan u vojsku. Terezija je jedva ostavila školske klupe: već je morala služiti kod jednoga bogatog seljaka, kako bi mogla pomoći svojoj brojnoj obitelji. Obavljala je sve pa i najteže seljačke poslove. Orala je, sijala, kosila itd. Bila je vrlo marljiva i savjesna kod posla, pobožna, ali uvijek spremna na smijeh i šalu. Možda se razlikovala od drugih seljačkih djevojaka time što nije tjerala modu, nosila se vrlo jednostavno, i što nije volila igranke, premda je u istoj kući njen gazda imao i gostionicu, gdje su se i igranke priređivale. Kod veće navale i ona bi pomogla dvoriti, ali njezin sektor bio je u glavnom štala sa 6 volova i sa 10 — 12 komada drugoga rogatog blaga. Dr. Gerlich ističe, da je vrlo volila prirodu, životinje, cvijeće i poslove na polju. Bila je vrlo razvijena, neobično jake tjelesne konstrukcije i energična. Neki joj je mladić mnogo dosađivao. Kad ga se nikako nije mogla riješiti, pozvala ga je jedne večeri na sastanak. Dočekala ga je držalom od biča i kad se mladić pojavio, tako ga je namlatila, da je njegova ljubav zauvijek ohladila. Na svojim leđima mogla je stubama na tavan ponijeti 75 kg žita!

BOLEST

Dne 10. III 1918. dogodila se u selu kod nekog kovača vatra. Sa ostalima i Terezija je pomagala gasiti. Više je sati dizala u vis i dodavala drugima teške kablove vode, vrlo se umorila i pretrpjela je neku vrst iščašenja u kralježnici. Odvezli su je u bolnicu u Waldsassen. Nastale su međutim komplikacije, smetnje u želucu, grčevi itd. Puštena je iz bolnice neizlječena, povremeno joj je bila nešto lakše, ali kad bi pokušala raditi, ponovili bi se grčevi i razne druge smetnje, padala bi u nesvijest itd. Prava se dijagnoza nije mogla ustanoviti. Tada ju je liječio privatni liječnik dr. W. Burkhard iz Hohenberga, ali bez uspjeha. Konačno je nastupila djelomična paraliza udova i potpuna sljepoća. Ona je tu svoju tešku bolest podnosila neuobičajenom strpljivošću prikazujući sve svoje bolove za misionare i svećenike. Davna njezina želja bila je postati časna sestra misionarka, sad se sve više uvjeravala, da taj njezin plan neće biti izveden, zato je htjela svojim bolovima nadoknaditi svoje djelovanje u misijama, kako je to čitala u životopisu sv. Male Terezije. Gospodin je primio njezinu žrtvu i tu leži početak njezinih nadnaravnih pojava. Na temelju svoje strpljivosti bila je odabrana za patnicu za mističnu supatnicu Kristovu. Njezina je bolest postala velika milost, koja je dozrela za žrtvu naknade i zadovoljštine.

ČUDESNO OZDRAVLJENJE OD SLJEPOĆE

Osim Bl. Djevice Marije napose je štovala Tereziju od M. Isusa, premda još nije bila proglašena ni blaženom. Dne 29. IV 1923. ujutro oko pola 7 sati je Terezija najednom progledala nakon 4 godine potpune sljepoće. To je bio dan, kad je Terezija od M. Isusa bila proglašena blaženom. Terezija Neumann nije ni za čas posumnjala, da je to bilo posredovanje Male Terezije jer se molila da se beatifikacija sretno i što prije završi. Jedva je prepoznala svoje mlađe sestre, koje su sa 4 godine vrlo narasle, a otac je jako posijedio...! Njezin izvještaj stavio je na papir doslovce dr. Gerlich u I. svesku svoga djela na str. 76. Meni je to poslije ukratko napomenula.

Dvije godine iza toga, 17. V 1925. na dan kanonizacije Male Terezije, isto je tako naglo ozdravila od uzetosti i bolova u kralježnici. Bilo je to za vrijeme svibanjske pobožnosti. Kad je došla do druge desetice »koji je uzašao na nebo«, upravo je mislila, kako je negdje apostolima bilo teško, kad je Isus od njih otišao — tako sama opisuje — najedanput je nad svojim krevetom ugledala jako bijelo svijetlo.

Silno se prestrašila te je jakim glasom povikala dva puta, tako da su roditelji čuli u donjoj sobi i odmah dotrčali gore u njezinu sobicu. Jako su se začudili, kad su je našli kako vesela i zadovoljna lica nepomično gleda u jednu točku i kao da s nekim nevidljivim razgovara. Prisutni su bili, osim roditelja, časna sestra Regintruda iz Mallersdorfa, koja ju je s jednom kandidaticom došla posjetiti, sestra Ana, koja je pozvala i župnika Nabera (župnik je došao sa sv. uljem, jer je mislio, da je sada

svršetak). Taj je dijalog ona kasnije ovako opisala: Iz tog bijelog svijetla čula je izvanredno prijateljski glas: »Terezija, ne bi li ti htjela ozdraviti?« Ja sam odgovorila: »Meni je pravo, ili živjeti, ili umrijeti, bila zdrava ili bolesna; kako dragi Bog hoće, on zna kako je najbolje«.

Glas je ponovo pitao: »Bi li imala veselja da možeš danas ustati i hodati i sama sebi pomoći?«

Ona je odgovorila: »Mene sve veseli, što od dragoga Boga dolazi. Mene veseli svaki cvjetić, ptica, ali i novo trpljenje. Najviše me veseli dragi Spasitelj«.

Glas je nastavio: »Danas smiješ doživjeti malu radost. Možeš se uspraviti; pokušaj, ja ću ti pomoći!!« Kod tih riječi ju je netko za desnu ruku povukao i ona se morala podići. Osjetila je jaku bol na leđima u kralježnici, te se uz pomoć prisutnih podigla na noge — nakon šest i po godina uzetosti! Još je čula glas: »Trpjeti smiješ još mnogo i dugo i nikakav liječnik ti ne će pomoći. Samo po trpljenju možeš najbolje očitovati svoj smisao za žrtvu i svoj žrtveni poziv, te tako pomoći svećenicima. Po trpljenju se mnogo više duša spašava, nego po najsjačajnijim propovjedima. Ja sam već prije to napisala, sada možeš i hodati!«

Kad je svjetla nestalo, počela je radi toga plakati, a kad je prohodala po sobi, svi su prisutni od ganuća plakali, osim župnika.

UPALA SLIJEPOG CRIJEVA

No, desilo se još jedno čudesno ozdravljenje. Jednom ona je vrlo uzrujana i radi toga se oznojila, to je bilo u noći od 6. na 7. studenoga 1925. Ujutro se kasno probudila, pak da ne zakasni u crkvu, na brzu ruku je na znojnu spavačicu obukla svoju haljinu i tako otišla u crkvu. Bilo je hladno i jako se prehladila. Tri dana ju je ta prehlada tako izmučila da je jedva mogla otvoriti oči. Pozvali su liječnika, dr. Seidla; on je došao 13. XI oko 6 s. navečer. Ustanovio je upalu slijepog crijeva u najvećem stupnju.

Taj je liječnik bio u cijelom kraju poznat kao specijalista za takva oboljenja. Strogo je naložio da je bez odlaganja otpreme u bolnicu u Waldsassen, gdje će je on operirati. Ako je odmah ne otpreme, on ne preuzima nikakve odgovornosti. Budući da je bila vrlo slaba, roditelji bijahu neodlučni. Tako je otac ožalošćen napokon rekao, ako je takvu operiraju, onda će sutra dopremiti kući lješinu! Pitali su župnike za savjet. On je rekao da se liječnačkom naređenju valja pokoriti i u tom gledati volju Božju. Već su bila naručena i kola i majka je na kolima načinila ležaj i priredila potrebno rublje. Terezija je bila spremna na sve. No, na veliki plač majke pomislila je u zadnji čas da bi bilo opravdano da se u toj skrajnjoj nevolji obrati opet na Malu Tereziju da joj pomogne. Već je prije bila rekla liječniku da bi joj sv. Mala Terezija sigurno pomogla, kad bi je zamolila. Liječnik je to smatrao iskušavanje Boga i rekao je: »Da, kod tebe bi sv. Terezija uvijek morala čudesu praviti«. Zato je pitala župnika, da li bi njezina molitva bila iskušavanje Boga. Župnik je odgovorio, da bez ikakve sumnje smije moliti sv. Tereziju da joj pomogne bez operacije, ako dragi Bog tako hoće.

Po želji stavili su joj relikviju sv. Male Terezije na bolesno mjesto i svi su prisutni počeli moliti. Terezija nije mogla s njima moliti, bila je odviše slaba, samo je rekla: »Znaš Mala Terezijo, ti bi mi mogla pomoći kao što si mi već češće pomagala, meni je svejedno, ali gledaj majku!« Na to posve nenadano malo podigla, otvorila oči i lice joj je postalo kao preobraženo, ispružila je ruke i par puta odgovorila »da« i na to se posve uspravila... Više nije osjećala nikakve boli! Sve se to tako brzo odigralo, da se prisutni nisu mogli snaći. Župnik ju je zapitao da li je tu opet bila sv. Terezija. Odgovorila je: »Da, i odmah idem u Crkvu, da se Bogu zahvalim, Majko, daj mi haljinu!« Poslije je župniku rekla, da se i ovaj put sv. Terezija nije pokazala osobno, nego samo svjetlo, kao i kod prošlog ozdravljenja i da joj je još rekla: »Tvoje potpuno predanje i što rado trpiš, veseli nas. I da svijet upozna da postoji viši zahvat, ne će te sada trebati rezati. Ustani i idi u crkvu i zahvali Bogu, ali odmah, odmah! Još ćeš mnogo trpjeti i tako ćeš smjeti sudjelovati na spasavanju duša. Svome vlastitom »ja« moraš sve više odumirati. Ostani uvijek djetinje jednostavna!«

Bilo je hladno i već je bilo kasno te se majka ustručavala dati odijelo, da sada odmah ide u crkvu. No, Terezija nije popuštala te je župnik morao posredovati da majka dade haljinu. Otišla je u crkvu, pratilo ju je desetak osoba i klečeći je molila kod velikog oltara do 20 minuta. Sve se to odigralo između 6 i 7 sati navečer.

Drugi dan se župnik s Terezijom oko podneva poštanskim autom odvezao u Waldsassen do dr. Seilda. Ovaj se nije mogao načuditi gledajući pred sobom zdravu djevojku!

RANE

Terezija nije nikad ostala bez boli. Bolesti su se redale: gripa, veliki kašalj, čir na desnom uhu itd. Dr. Seidl je neprestano imao kod nje posla No, 4. ožujka 1926. u noći ležala je budna u krevetu, bilo joj je vrlo slabo i nije ništa posebno mislila. Najednom joj se prikaže pred očima Getsemanski vrt: Krist kleči, a tri učenika podalje spavaju. Kad je ugledala Krista, osjetila je na lijevoj strani kod srca toliku bol da je mislila da će od toga umrijeti. U isto vrijeme je osjetila kako iz istog mjesta teče vruća krv. Krv je lakše tekla od petka u podne, onda je prestala. Slijedeći tjedan opet u noći od 11. na 12. ožujka vidjela je opet isti prizor u Getsemanskom vrtu, a prema jutru vidjela je Isusa kod stupa bičevanja. U isto vrijeme curila je opet krv kao i prošlog petka do podne. Ona je tek ujutro saznala da je petak.

Slijedeći petak opet je vidjela najprije Isusa u Getsemanskom vrtu, zatim kod stupa bičevanja i k tomu je došao prizor kako ga krune trnovom krunom. Rana na prsima je opet krvarila. Na žalosni petak, tj. prije Velikog petka vidjela je kako Isus nosi Križ i kako pada pod križem, U isto vrijeme otvorila se rana na lijevoj ruci izvana. Majka je tu ranu opazila i pitala Tereziju da li je šta učinila. Ona je odgovorila da je to samo nastalo. Ona je sada još mogla sve tajiti, jer joj je šutljiva sestra Krescencija prala ranu na prsima. Tajila je za to da majci poštedi

novi strah. No, na žalosni petak je otac slučajno opazio kako Terezija sakriva krpice, koje je imala na rani na prsima... I tako se sve saznalo. U po'a noći od Vel. četvrtka na Vel. petak (1-2. IV) imala je Terezija opet viđenje i to cijelog križnog puta sve do smrti na križu. To je trajalo sve do tri sata poslije podne. Župnik Naber je donio sv. ulje, jer je mislio da je Terezija u agoniji: ležala je nepomično kao mrtvac: blijeda, lice puno krvi, koja je potekla iz očiju, koje su bile krvlju zalijepljene. Poslije podne iza 3 sata smrtne boli su nestale, vratilo se prijašnje normalno stanje, samo je osjećala jake bolove na rukama i nogama. Sestra Krescencija je pitala što ju to boli i rekla je: »To su otvorene tople rane«. Svi su bili vrlo iznenađeni zajedno sa župnikom. Majka je počela rane liječiti domaćim lijekovima, a poslije ih je dr. Seidil liječio posebnim lijekovima. Izjavio je da takve rane u svojoj dugoj liječničkoj praksi nije vidio. Lijekovi nisu pomagali, nego su rane oticale i javljale se velike boli, konačno se moralo odustati od liječenja.

Svaki petak je redovno imala ekstaze, gledala je žive slike muke Isusove i čula govor, a kod toga je redovno i sama trpjela iste muke. Ako je kakav blagdan pao u petak, muke bi izostale, viđenje je bilo radosno. Za vrijeme tih ekstaza rane bi redovno krvarile i ona bi znala izgubiti na težini do pet kg., što je nakon toga za par dana opet dobila. Rane je zadržala do svoje smrti. Kasnije su se rane umnožile: dobila je rane na glavi od trnove krune, na ramenu od križa i na tijelu od bičevanja. Od mnogih radosnih viđenja spominjem da je 17. IX 1926. imala viđenje kako je sv. Franjo Asiški dobio sv. rane. Njega je posebno štovala od časa kad je stupila u TR u Eichstättu, kad je saznala da je sv. Franjo volio životinje, ptice i prirodu, jer je to i ona jako volila.

HRANA — SV. PRIČEST

Od Božića 1922. g. nije mogla nikakve krute hrane uzimati, nego samo tekuće; a od Božića 1926. nije uzimala ni tekuće stvari, osim kod sv. pričesti kavsku žlicu vode. No, 30. rujna 1927. g. je i to izostalo. Pričešćivala se s malim komadićem hostije, samo u ekstazi sa cijelom hostijom bez vode. Dr. Gerlich je 15. X 1927. po župnikovoj uputi točno promatrao tu sv. Pričest u ekstazi i točno je opisuje u svome djelu I. str. 167. Čim je opazila hostiju, koju je župnik sa ciborijem nosio iza oltara u njezin posebni stolac, pala bi u zanos. U pokretima se moglo vidjeti veliko čeznuće i želja za Spasiteljem; lice i oči su zasjale neobičnim sjajem, otvorila je usta i ispružila jezik da donju usnicu, župnik je stavio cijelu malu hostiju na jezik.

Meni je rekla, da hranu zato ne uzima, jer ne može. Na zahtjev liječnika pokušala je kakvu mrvicu progutati, ali je to bilo skopčano s bolima, a onda se tako dugo mučila, dok nije tu mrvicu opet izbacila. Osim toga nije osjećala nikakve potrebe za hranom, osim presv. Euharistije, tu je osjećala potrebu. Nije se pričešćivala svaki dan. To mi je župnik objasnio ovako. Budući da ne uzima nikakve hrane, nema ni probave radi toga kod nje ostaju nakon pričesti prilike kruha 3—4 dana i ona tako dugo osjeća sakramentalnu prisutnost Kristovu i zato ne treba pričesti. Kad

se nakon 3—4 dana prilike ipak rastvore, nema više sakramentalne prisutnosti Kristove i onda osjeti potrebu za sv. Pričest. Ta se potreba primjetila na općoj tjelesnoj slabosti. Koji put je i poslije podne ili navečer primila sv. Pričest. Imala je dopuštenje da se pričesćuje i poslije podne, a na tašte je bila uvijek. Kad je jednom berlinski kapelan Fahsel tražio od nje objašnjenje, kako to da ništa ne jede, što je protuprirodno... odgovorila mu je: »Nije li Isus rekao: Moje je tijelo hrana? Pa što vi imate protiv toga, da je Isusovo Tijelo meni doista hrana?« Sv. Pričest je, dakle, za nju bila jedina i isključiva hrana!

Meni je rekla, budući da nema probave, nema potrebe ni za spavanje!

»Najviše, ako prodrijemam jedan sat«, rekla je.

»Pa što radite čitave noći«, pitao sam je.

»Rješavam poštu«, odgovorila je.

Dobivala bi na stotine pisma svaki dan, ali nije nikome odgovarala, jer su to bile većinom preporuke u molitve. Ona bi redom čitala pisma i odmah se za svakoga pomolila, tako je ona »rješavala« poštu.

Njezin župnik Josip Naber bio je Terezijin ispovijednik od školskih dana, u njega je imala veliko povjerenje, umro je 1967. god.

Prigodom njezine smrti 1962. god. izjavio je da Terezija kroz 33 godine nije uzela ni najmanju mrvicu hrane pa ni kapi vode, da on to jamči svojim životom!

No, glede nehranjenja provedena je najstroža kontrola već 1927. u srpnju (14. — 28.), dakle, punih 15 dana. Bilo je to po naređenju biskupa i njezinom privolom. Nadzor je vodio primarius dr. Seidl, a pomagale su mu 4 časne sestre franjevke iz Mallersforda. Časne su bile posebno poučene za tu svrhu, i bile su u neprestanoj vezi s liječnikom, pismeno i telefonski. Neprestano, dan i noć su oči časnih bile upravljene na Tereziju. Ona nije ni jednu sekundu mogla biti sama. Sve se imalo zapisnički voditi, a liječnik je mogao u svako doba dana i noći doći i pregledati sve zapisnike, koji su se vodili svaki dan o svakoj i najmanjoj promjeni i događaju. Za to vrijeme liječnik došao 9 puta nenajavljeno, dva puta u noći. Koji puta je dr. Seidl uzeo sa sobom sveuč. profesora dr. Ewalda iz Erlangena. Časne su prije i poslije kontrole položile prisegu o savjesnom vršenju svih napatka. Tu se na pr. morala vagati voda prije i poslije pranja zubi i zapisnički ustanoviti, koliko je grama vode poslije pranja falilo itd. To je bila najstroža kontrola što se može zamisliti. Rezultat je bio: da doista u tih 15 dana nije uzela baš ni mrve hrane, ni kapi vode.

OBRACENJA

Terezijinim posredovanjem dogodila su se velika i mnoga obraćenja. Najznačajnija su dva obraćenja: već spomenutog dr. Fritza Gerlich, povjesničara, doktora filozofije i glavnog urednika vrlo uvaženih novina »Die Münchener Neuesten Nachrichten«. On je došao u Konnersreuth po dužnosti kao novinar. Budući da je neprijateljska štampa počela žestoko napadati Tereziju i otvoreno se grozila da će silu upotrijebiti, ako je mjerodavni faktori ne uklone iz javnog života, jer »zaluduje svijet«. Bilo je tu i strašnih kleveta itd. Dr. Gerlich je dakle došao da se sam uvjeri, što

je na stvari. Bio je protestant, ali je ljubio istinu... Njegovi posjeti su se ponavljali, počeo je istraživati sve potankosti te je u Konnersreuthu svega probavio oko 5 mjeseci. Župnik je u njemu upoznao iskrena čovjeka, kojemu je ozbiljno stalo do istine, te mu je u svemu išao na ruku. Plod njegovih istraživanja bio je taj da se sam obratio i da je na temelju svojih vlastitih zapažanja napisao najveće djelo o Tereziji; 2 sveska od ukupno 730 stranica. G. župnik mi je to djelo preporučio kao najsolidnije i najopširnije što je napisao o Tereziji. Nakon obraćenja osnovao je jedan novi list »Der Gerade Weg« sa P. Ingbertom, kapucinom, u kojem je branio katolička načela protiv Hitlera. Radi toga je bio interniran. Godinu dana su ga na razne načine mučili, ali — jer se kao uvjereni katolik nije htio odreći svojih nazora — bio je ubijen. P. Ingbert je za vremena pobjegao u inozemstvo. Dr. Gerlich je svojom smrću potvrdio što je napisao!

Drugi je bio Bruno Rotschild, Židov, apotekar. U par navrata je posjetio Tereziju. Sve, što je vidio, tako je na njega djelovalo da se obratio. Nakon krštenja počeo je studirati bogosloviju i postao je svećenik. Bio je kapelan u susjednoj župi, umro je naglo od srčane kapi. Na njega je jako djelovalo, što mu je otac prije umro, te ga nije dospio obratiti na kršćanstvo. Bruno je sahranjen u Konnersreuthu. Bio sam na njegovu grobu.

POGREB

Vijest o smrti Terezije Neuman brzo se proširila okolicom, a preko radija i širom svijeta, tako sam i ja doznao za njezinu smrt. Odmah sam pisao onoj obitelji, kod koje sam stanovao za vrijeme svoga boravka u Konnersreuthu i zamolio sam za potanje vijesti o njezinoj smrti. Brzo sam dobio odgovor. Poslali su mi novinske izreske iz katoličkih novina sa slikama sprovoda i opširno pismo. Iz toga vadim ove podatke.

Sprovod je bio veličanstven, sakupilo se mnogo tisuća ljudi. Svečani je sprovod vodio domaći župnik Josip Schuhmann i umirovljeni župnik Josip Naber, časnii starac u 91. godini, tada senior regensburške dijeceze, dopratio je svoje duhovno dijete na posljednji počinak. On je sve Terezijine ekstaze osobno promatrao iz neposredne blizine i kao krunski svjedok sastavio nebrojne zapisnike, koji će kod službene istrage izvršno poslužiti, jer preč. g. Naber uživa velik ugled i poznat je kao svećenik sveta života. Posebno je bilo zapaženo brojno svećenstvo iz šire okolice, zatim bavarski ministar poljoprivrede i šuma dr. Antun Hundhammer; daleko poznati propovjednik i teolog prof. Helmut Fahsel (već spomenuti bivši kapelan iz Berlina), nadalje iz Eichstättāa više profesora bogoslovnog fakulteta te upravitelj TR-a sa svojom zadrugom. Bilo je tu na stotine novinara, francuski reporteri, televizije, kinematografi itd. Sve je snimljeno za televiziju.

Najprije su trojica liječnika još jednom detaljno pregledali pokojnicu, ustanovili su još jednom smrt i da proces rastvaranja još nije počeo, makar je ležala već 4 dana na odru. Hrastov je lijes iznutra bio obložen cinom, a poklopac pomno zalotan. Lijes je položen u malu kriptu na početku groblja, kriptu je bila obzidana posebnom (holandijskom opekama).

Prije sprovoda bile su svečane zadušnice, a služio ih je domaći župnik. Budući da je počela padati jaka kiša, župnik je odmah u crkvi održao odulji govor, koji je kanio držati na samom groblju. U govoru je ocrtao Terezijin život, koji se odvijao u sjeni križa, pun pomirbenog trpljenja i naknade. Spomenuo je sve vrhunaravne pojave, koje se do danas nisu mogle pobiti, ni prirodnim putem objasniti. Mnogo je puta umirala, a tek sada doista umrla. Upravo kad joj je podijelio bolesničko pomazanje, prešlo je srce kucati. Kraj njezina smrtnoga kreveta uz najbližu rodbinu sjedio je u tihoj i sabranoj molitvi njezin duhovnik Naber koji ovaj puta nije dočekao da se Terezija probudi od smrtnog sna, kako je do sada običavala. Za oproštaj nije nikome rekla ni jedne riječi, u potpunoj tišini i u izvježbanoj strpljivosti pretrpjela je i posljednju svoju smrtu borbu.

APOSTOLAT

Župnik je u svome govoru još spomenuo kako je Terezija kroz decenije vodila brigu o bolesnicima u Konnersreuthu, pogotovo dok još nije bilo kod njih liječnika, ni časne sestre bolničarke. Sve je bolesnike Terezija posjećivala, nje govala i u tom je bila sretne ruke.

Druga njezina briga bila su redovnička i svećenička zvanja. Nedaleko Konnersreutha nalazi se dvorac Fockenfeld (u davni samostan). Terezijinim nastojanjem je opet postao samostan, odnosno zavod za kasna redovnička i svećenička zvanja. Terezija je na svoj način najveći dobročinitelj toga zavoda, koji je nikad ne će zaboraviti. Pitomci toga zavoda su nosili njezin lijes prigodom sprovoda. Posljednje Terezijino djelo jest osnutak ženskog samostana »vječnog klanjanja« u samom mjestu; u njemu se neprestano moli po nakani dijecezanskog biskupa. Terezija se zauzela, našla dobročinitelje i samostan već vrši svoju uzvišenu službu. Nekoliko dana pred smrt još je posjetila jednoga velikog prijatelja i dobročinitelja toga samostana. Tom zgodom je govorila o svojoj smrti. Na tom putovanju sastala se i sa kardinalom Beom, koji joj je govorio o svojim duhovnim potrebama i naglasio, da s njezinim molitvama sigurno računa, što je ona rado obećala.

Molitva je bila ipak njezino glavno zanimanje, što je i svakom posjetiocu toplo preporučivala. Sve preostalo vrijeme upotrebljavala je za uređivanje crkve i oltara. Tu je bila neumorna. Znala bi ostati i do pola noći spremajući i kiteći oltare, za koje je sama uzgajala cvijeće.

GOVORNICI

Kiša je prestala i mnoge tisuće ljudi ispunili su sve ulice do groblja i samo groblje. Pošto je crkveni obred bio završen, pojavila su se još dva govornika: prvi je bio prof. Fahsel, koji je u svom govoru naglasio da se 33 godine bavio proučavanjem mističnih događaja u Konnersreuthu i o tom je napisao knjigu. Govorio je vrlo jasno i odlučno, da je Terezija bila osoba u kojoj su Božje karizme upravo sjajile. Govorio je sa mnogo oduševljenja, kao da na njezinu grobu polaže svoju vjeroispovjest i izjavio je pred mnogim tisućama, da mu je Terezija pred više godina točno u lice

otkrila duševno stanje, što joj prirodnim putem nikako nije moglo biti poznato. Terezija je svojim karizmama dokazala da Bog upotrebljava ljudsko tijelo da objavi duhovne realnosti i sebe samoga. Mnogim je time vjera bila ojačana i mnogi su usplamtili u ljubavi za Krista.

Drugi je govornik bio p. Kapucin upravitelj eichstättske trećoredske zadruga. U oduljem govoru pater je vrlo lijepo usporedio Terezijinu pobožnost s pobožnošću sv. Franje Asiškoga.

Neobično je volila životinje, cvijeće, i uopće prirodu kao i sv. Franjo. U svim tim stvorovima nalazila je Boga, kao sv. Franjo. Baš zato posebno je zavolila, sv. Franju. Volila je siromaštvo i jednostavnost, dvoriti bolesnike i posjećivati siromašne, kao sv. Franjo. Imala je stigme kao i sv. Franjo. Osjećala je u sebi Božju prisutnost kao i sv. Franjo, kako to tvrdi sv. Bonaventura. Volila je svoje trpljenje i strpljivo ga je podnosila kao i sv. Franjo... Zato je pater došao sa svojom zadrugom da toj franjevačkoj ličnosti iskaže posljednje poštovanje i na njezin grob položi vijenac! A molitve spajat će ih i nakon groba...!

Tako je svršio čudnovati život jedne seljačke djevojke, koji je opet jasno pokazao da je dragovoljno trpljenje velika tajna, veliko odlikovanje i veliki dar Božji.

p. Dioniz Andrašec, OFM

SVE JE, GOSPODINE

*Sve je, Gospodine, jutros pred mojim očima bijelo
kao pod djetinjom rukom strana neispisana lista.
Pod snijegom počiva zemlja i na svakome stablu
ko spomen na nešto drago smrznuta suza blista.
Sve je, Gospodine, jutros tako čisto i bijelo
i nigdje više nema ljudskom stopalu traga.
Pod snježnim pokrovom sniva i moje djetinstvo cijelo
pod njim su svenule nade, pod njim su čekanja draga.
Sve je, Gospodine, jutros i u mojoj duši bijelo
i na nju snježan je pokrov bijele tišine pao,
i sada miruju pod njim brige oblačnih dana
kad sam plodove gorke sa grane života brao.
Sve je bjelinom nježno Tvoja prekrila ruka
da duša kao i zemlja opet postane čista,
da zlatno sjemenje nikne iz brazda presahlih muka
i da iz plodova novih dobrota s ljubavlju blista!*

Ante Jakšić
Bački Breg

OLIMPIJSKE IGRE MÜNCHEN 1972.

Da li vam je poznato?

Olympija je prvobitno bila svetište. U određenom vremenskom razdoblju podizali bi bogu Zeusu žrtveni oltar. U rastojanju od nekih 200 m očekivali bi mladići znak za početak natjecanja. Tko je prvi stigao Zeusovom oltaru, smio je zapaliti žrtveni ogranj. Za tu svrhu držao je svećenik goruću baklju. Početak olimpijskih igara vezan je uz religijski kult!

München 1972.

Oči cijelog svijeta bit će od 26. VIII. do 10. IX. 1972. god. usmjerene na dva njemačka grada. U Münchenu i Kielu odvijat će se olimpijske igre u 21 športskoj disciplini. Za tih 16 dana očekuje se 12000 športaša i športašica, oko 2000 sudaca, 4200 zastupnika i predstavnika štampe, televizije, radija i oko 2 milijuna promatrača iz cijelog svijeta.

Organizacioni odbor se pobrinuo u detalje za sve športaše: u olimpijskom selu sve je osigurano: stan, spavanje, ishrana, trening, rekreacije i susreti.

Po dva sportaša će biti smješteni u jednoj sobi i to u 2995 stanova sa 11600 kreveta. Olimpijsko selo za žene ima 1728 apartmana sa 1800 kreveta.

U zabavnom centru »Internacionalni Club« bit će stolni tenis, ples, kino dvorana za mlađi svijet.

Medicinska služba će se pobrinuti da zdravstveno stanje učesnika bude na visini. U centru za štampu, koje će biti 1500 m udaljeno od olimpijskog stadiona, imat će svoje urede novinari, radio i televizija. Stanovi za jurnaliste nalaze se u novom naselju, koje okružuje centar za štampu.

Dvije crkve pod jednim krovom

Olimpijsko selo će imati dvije crkve pod jednim krovom. Arhitekti Bernard Christ i Josef Karg iz Münchena sagradili su dva prostora, za katolike 600, a za evangeliste 200 mjesta. K tomu će biti prostorija uz crkvu, koje mogu poslužiti i drugim vjerskim zajednicama.

Učesnici i gledaoci će moći i na svom materinskom jeziku pratiti službu Božju u pojedinim crkvama u Münchenu.

Za vrijeme olimpijskih igara održat će se i kongres sa temom: »Šport u naše vrijeme, šanse i opasnosti.« To će se obrađivati pod vidom teološkim, filozofskim, pedagoškim, sociološkim i medicinskim.

Umjetnički programi

Za olimpijskih igara bit će izveden i pravi umjetnički program. Za prijatelje opere, kazališta i filma bit će od 1. VIII. do 10. IX 1972. god. prave svečanosti. Predviđeni su koncerti njujorške filharmonije, državnog simfonijskog orkestra iz Moskve, bečke i berlinske filharmonije i milanske Scale. Izvodit će se opere »Boris Godunov«, »Figarov pir«, »Aida«. U olimpijskom parku mladi će moći slušati i modernu muziku.

Pregled olimpijskih takmičenja

	N	P	U	S	Č	P	S	N	P	U	S	Č	P	S	N
	27.	28.	29.	30.	31.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Atletika															
Nogomet															
Hokej															
Veslanje															
Kanu															
Streljaštvo															
Streljaštvo lukom															
Jedrilice															
Jahanje															
Biciklizam															
Petoboj															
Plivanje															
Gimnastika															
Boks															
Dizanje tegova															
Rvanje															
Džudo															
Kuglanje															
Odbojka															
Rukomet															
Mačevanje															

SADRŽAJ

xxxx; Pred Gospom	17
Đuro Sudeta: Ave Marija	22
xxxx: Srpanjska molitva	23
Blaško Dekanj: Štovanje Blažene Djevice Marije u naše vrijeme	25
Tomislav Šagi-Bunić: Značenje Mariološko-marijanskih kongresa u Zagrebu	29
Š-d-c: Duh Sveti može učiniti...	36
Anđelina Kujundžić: Marijin pohod kroz naše krajeve	37
Ivan Pešić: Zahvala Majci	42
E. Strogončev: Marija — Pomoćnica Hrvata	43
Marin Šemudvarac: Više ljubavi za mir	45
Tomo Vereš: Čemu dijalog	47
Marija Bukovac: Pčelica	53
Fides Vidaković: Vizija nade	56
Fides Vidaković: Još uvijek	56
Fides Vidaković: Travanj je bio	56
Š-d-c: Ivan Dobri	57
Ante Jakšić: Nisam više mlad, Gospodine	58
M. Anđelina Kujundžić: Majka Marija Roza Kopunović	59
Ladislav Beršek: Rad na zborniku o dru Josipu Andriću	63
August Darmati: Moji su dani puni strave	66
Davni zvuci	66
Juraj Lončarević: Ilija Džinić	67
Mirko Validžić: Josip Ilić	69
Mihail Zolarek: Stipan Bešlin	77

Stipan Bešlin: Sombor	— — — — — — — — — —	86
Ante Sekulić: Marin Vakoš	— — — — — — — — — —	87
Ante Sekulić: Justika Skenderović	— — — — — — — — — —	89
Ivo Balentović: Nemir	— — — — — — — — — —	91
Jašo Šimić: Kad jednom dođeš	— — — — — — — — — —	92
Tebi, Bačko	— — — — — — — — — —	92
xxx: Stjepan Radić	— — — — — — — — — —	93
xxx: Obljetnice hrvatske himne	— — — — — — — — — —	93
Stipan Vojnić Purčar: Česte misli, Presahli izvori	— — — — — — — — — —	96
xxx: Ante Starčević	— — — — — — — — — —	97
Jašo Šimić: Domovino, tebe ljubim	— — — — — — — — — —	98
Stipan Vojnić Purčar: Plavo drvo	— — — — — — — — — —	98
xxx: 50. obljetnica smrti A. Evetovića Miroljuba	— — — — — — — — — —	99
Miroljub: Jorgovane, jorgovane	— — — — — — — — — —	101
Miroljub: Moje zvanje, Na rastanku	— — — — — — — — — —	102
Miroljub: Nisam došao na svijet u mermernih dvori, Sudrugovima	— — — — — — — — — —	103
Pero Ivan Grgić: Pjesma mojoj majci, Žetva u ranu zoru	— — — — — — — — — —	104
š-d-c: Vjeruju li učenjaci	— — — — — — — — — —	105
Lazar Krmpotić: Dojmovi sa puta po Americi	— — — — — — — — — —	108
Juraj Lončarević: Hrvatski kulturni radnici u Mađarskoj	— — — — — — — — — —	114
Alojz Jembrih: Odlaze, Ako ostaneš tuđ i sam, Krenut ću	— — — — — — — — — —	116
Stjepan Beretić: Crkva sv. Nikole u Somboru	— — — — — — — — — —	117
Tomislav Augustinov: Četvrta crkva u Vajskoj	— — — — — — — — — —	120
T. Augustinov: Iz tuđine	— — — — — — — — — —	122
Kronika: sv. Terezija	— — — — — — — — — —	123
Kronika: Predsjednik Tito u Vatikanu	— — — — — — — — — —	124

Kronika: Otkrivanje biste B. Šarčevića	— — — — — — — —	126
Kronika: Otkrivanje spomen ploče	— — — — — — — —	129
Kronika: Tisuću godina u Kat. crkvi	— — — — — — — —	130
Kronika: Dužijanca 71	— — — — — — — —	133
Kronika: Posveta oltara u Maloj Bosni	— — — — — — — —	136
Kronika: Dužijanca u subotičkoj katedrali	— — — — — — — —	137
Kronika: Dužijanca u Maloj Bosni	— — — — — — — —	139
Kronika: Dječji Marijanski dan	— — — — — — — —	141
Kronika: Omladinski dan na Bunariću	— — — — — — — —	142
Kronika: Otkrivanje spomenika »Nemirna ravica«	— — — — — — — —	143
Kronika: 25. godišnjica KUD »Matija Gubec«	— — — — — — — —	145
Knjizevni oglas	— — — — — — — —	146
Ante Sekulić: Književnost bačkih Hrvata (odl.)	— — — — — — — —	147
Bafint Vujkov: Glava nije stala u pregač, Ni tica ne piva bolje	— — — — — — — —	149
Nikola Kujundžić: Na Veliko prelo	— — — — — — — —	150
Jakov Kopilović: Rudari	— — — — — — — —	151
Vlado Kovačić: Vezak vezla	— — — — — — — —	154
Ante Sekulić, ml.: Jesen, Kiša	— — — — — — — —	154
Ante Jakšić: Ljepotom si opteretio	— — — — — — — —	155
Ante Jakšić: Badnjak	— — — — — — — —	156
Ante Jakšić: Kada Tebe ne bi bilo, Gospodine	— — — — — — — —	157
Ante Jakšić: Kao što se otkida list	— — — — — — — —	158
Ivo Balentović: Balada o proteklom	— — — — — — — —	158
Ilija Džinić: Perkina otmica	— — — — — — — —	159
Natalija Liane Kuman: Govorim tebi u besanoj noći, Umjesto aplauza	— — — — — — — —	166
Antun Matasović: Momak Đukica	— — — — — — — —	167
Marija Vojnić Lamić: Žetva je naša dovršena	— — — — — — — —	170

Dubravko Ivančan: Slobodna noć	— — — — — — — —	170
Marija Vojnić Lamić: Č'a Lovrin ječam uzimac	— — — — — — — —	171
Anto Ivandić: Rudarima u Brezi, Da li sam slučaj	— — — — — — — —	176
Jakov Kujundžić: Krava je moja	— — — — — — — —	177
Marga Stipić: Volim Te, ravna Bačko, Selo moje	— — — — — — — —	180
Ljudevit Vujković Lamić: Zbog sina	— — — — — — — —	181
M. Bosnić: Dužijanca	— — — — — — — —	195
Antun Karagić: Vjerenik	— — — — — — — —	198
Dionizije Andrašec: Terezija Neuman	— — — — — — — —	205
Ante Jakšić: Sve je, Gospodine	— — — — — — — —	213
Š-d-c: Olimpijske igre, München 1972.	— — — — — — — —	214

2

